

CHANDŌMBUDHI OF NAGAVARMA I

ಚಂದೋಬುದ್ಧಿ
(ಪ್ರಥಮ ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಂ)

EDITED BY

Vidwan, H. S. Ramaswamy Iyengar,
Kannada Lecturer, Women's Christian College,
Nungambakkam, Madras.

PUBLISHED BY
SREEVATHSA PRESS
Madras.

1946

All Rights Reserved]

[Price Rs. 1-8-0.

CHANDŌMBUDHI OF NAGAVARMA I

ಛಂ ದೊ ಳಂ ಬು ಧಿ
(ಪ್ರಥಮ ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಂ)

EDITED BY

Vidwan H. S. Ramaswamy Iyengar,
*Kannada Lecturer, Women's Christian College,
Nungambakkam, Madras.*

PUBLISHED BY

SREEVATHSA PRESS
Madras.

1946

All Rights Reserved]

[Price Rs. 1-8-0.

PRINTED AT THE SREEVATHSA PRESS,
ROYAPETTAH, MADRAS. 1'-1946. Q. H. 299. C. 500.

ಮುನ್ನುಡಿ

ಮುದ್ರಣ ವಿಚಾರ

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರವ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲದಲ್ಲಿ (Govt. Oriental Library) ಶೇಖರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ೭ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿಗಳು ಸಮಗ್ರವಾದುವು; ಐದುಪ್ರತಿಗಳು ತಾಳಪತ್ರಾತ್ಮಕವಾದುವು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಸಂಪೂರ್ಣಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನಗಳಾದ ಅಶುದ್ಧ ಪಾರಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಘಾಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ, ಸಂದಿಗ್ಧವಾದುವುಗಳನ್ನು ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೂ, ಉಳಿದವನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಹಲವನ್ನು ಅನುಸಯುಕ್ತವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಸಿರುವ ಭಾಗವನ್ನು [] ಚೌಕ ಕಂಸದಲ್ಲೂ, ಪಾರಾಂತರಗಳನ್ನು () ದುಂಡು ಕಂಸದಲ್ಲೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಷಟ್ಪತ್ಯಯಗಳ ವಿವರಣವನ್ನು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಬರೆದು ಸೇರಿಸಿದೆ. ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಸನ್ನೂ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾದ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದೆ.

ಛಂ ದ ಸ್ತು

“ಛಂ ಸ” ಶಬ್ದವು “ಚದಿ ಆಹ್ಲಾದೇ” ಆಹ್ಲಾದಾರ್ಥಕವಾದ 1 “ಚದಿ” ಧಾತು ವಿನಮೇಲೆ “ಅಸೃ” ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದುದೆಂದು (ಚದೇರಾದೇಚ್ಛಃ ೪-೨೬) ಪಾಣಿನಿಕೃತವಾದ ಉಣಾದಿ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ವೇದ ಎಂದು ಅರ್ಥವೆಂದು, ಆ ಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಆಹ್ಲಾದಾರ್ಥಕವಾದ ಛಂದಶಬ್ದವು ಅಕ್ಷರ ರಾಶಿರೂಪವಾದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಲು ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವೇನೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ವೈದಿಕಾರ್ಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಆಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿಕೊಂಡು (ಆಹ್ಲಾದಯತಿ ವೈದಿಕಾರ್ಥ) ವೈದಿಕರನ್ನು (ವೇದಬಲ್ಲವರನ್ನು) ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವಾಗಲು ಛಂದಶಬ್ದವು ವೇದಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿರುವುದು.

(1) ಚದಿ+ಅಸೃ = (ಇದಿತ್ತಾದುದರಿಂದ ನುಮಾಗಮು) ಚದಿ+ನುಮಃ+ಅಸೃ = ಚನಃ+ಅಸೃ = (ಆದಿಯ ಚಕಾರಕ್ಕೆ ಛಕಾರ) ಛನ್ನಃ (ಎಂದು ಶಬ್ದರೂಪ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ) ಚದೇರಾದೇಚ್ಛಃ-ಚದೇಃ ಅಸೃ ಪ್ರತ್ಯಯೋ ಭವತಿ, ಅದೇಃ ಛಕಾರಾದೇಶಃ ಚನ್ನತಿ ಆಹ್ಲಾದಯತಿ ವೈದಿಕಾರ್ಥ, ಇತಿ ಛಂದಃ ವೇದ ಇತಿ ಯಾವತ್ - ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಗಾಂತ್ರಾತ್ಮಿಗಳು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದೆ.

(a)

1 ಭದಿಧಾತವಿನಿಂದ ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡುವುದೂ ಉಂಟು ವೇದವು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಜಪಿಸುವವರ (ಸಿದವನ್ನು ಜಪವಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ) ಸಾಪವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಛಾದಯತಿ ಪಾಪಾನೀತಿ ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಶಬ್ದವು ವೇದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿರುವುದು, ಮತ್ತು² ಛಂದ ಎಂಬ ಅಕಾರಾಂತವಾದ ಶಬ್ದವೂ ಒಂದುಂಟು, ಅದಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಅರ್ಥವು, “ಛದಅಪವಾರಣೇ” ಅಪವಾರಣಾರ್ಥಕವಾದ ಛದಧಾತುವಿನಿಂದ “ಛದೇರ್ನಶ್ಚ” ೪-೬೫) ಎಂಬ ಉಣಾದಿ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದುದೆಂದೂ, ಛಾದಯತಿ ಪಾಪಂ (ಪಾಪವನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದು ಎಂದರೆ, ನಾಶಮಾಡುವುದು ಎಂದೂ) ಇತಿ ಛದಃ (ವೇದಃ) ವೇದ ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳುದೆಂದೂ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತಿಯು ಸಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲೂ “ಛದಸಾ” ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೇದ ಎಂಬರ್ಥವೇ ಅಭಿಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ, “ಕವಿಜನಾಶ್ರಯ” ಎಂಬ ‘ಛಂದೋವಿಚಿತಿ’ ಯಲ್ಲಿ “ಅವದ್ಯಾನಿ ಅಶ್ಚರೈತಯಾ ಆಚ್ಛಾದಯತಿ (ದೋಷಗಳನ್ನು ಅಶ್ಚರೈಕರವಾಗಿ ಆಚ್ಛಾದಿಸುವುದು, ಹಾಳಮಾಡುವುದು.) ಎಂದು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅಕ್ಷರಗಳ (ಶಬ್ದಗಳ) ರಾಶಿಯೇ ವೇದವು; ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಅಕ್ಷರ ರಾಶಿಗಳು ಅನಿಯತವಾಗಿಲ್ಲ, ಒಂದು ನಿಯತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವುವು ಇಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಎಂದು ವೇದಾಕ್ಷರ ರಾಶಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಭಕ್ತವಾಗಿ ಹಲವು ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುವು. ಉದಾಹರಣವಾಗಿ 3 “ಗಾಯತ್ರಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಕ್ಷರ ರಾಶಿಗಳು ವೇದದಲ್ಲಿವೆ ಈ ಗಾಯತ್ರಿಯು ೨೪ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಂಡಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳಂತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ೧೦೪ ಅಕ್ಷರಗಳವರೆಗೂ ಉಷ್ಣಿಗ್, ಅನುಷ್ಟುಪ್, ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುವು. ಈ ಗೊತ್ತಾದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪಾದವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುವು. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು

(1) ಇವೆಲ್ಲವು ಛದರೂರ್ಜನೆ (ಛಾದಿ) ಛಾದಯತಿ - ಛದಂತಂ ಪ್ರಯುಜ್ಞೆ - ಬಲವಂತಂ ಪ್ರಾಣವಂತಂ ವಾಕರೋತಿ - ಎಂದು ಛದಿಧಾತುವಿನಿಂದ ಛದವ್ಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂದೂ ಅಗ ಛಂದಶ್ಚಿಬ್ಧಕ್ಕೆ ಬಲವನ್ನು ಕಡೆಯುವಂತ ಮಾಡುವುದು ಎಂದರೆ ವೇದವು ಉಪನೀತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಅವನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಲವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ತತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ವೇದವೆಂದೂ, ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದೆಂದೂ ಕೆಲವರು ವೈಯಾಕರಣರು ವಿವರಿಸುವರು. (ಛದಸಾ-ವೇದಃ) ಸರಸ್ವತೀ ಕಂದಾಭರಣ (ಉಣಾದಿವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ), (2) ಸ್ವಜ್ಞಂದಾಹಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ - ಎಂದು, ಪ್ರಯೋಗವು - ಅಭಿಪ್ರಾಯಜ್ಞಂ ಅಶಯಃ (ಅಮರಕೋಶ), (3) ಇವು ಏಕೇಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಮೂರು ಗುಂಪಾಗಿರುವುವು.

ಪಾದವೂ ಸಮಾನವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ವಡೆದಿರುವುವು. ಆದರೆ 1“ ಗಾಯತ್ರಿ ” ಎಂಬ ೨೪ ಅಕ್ಷರದ ರಾಶಿಯು ೩ ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು (ಪಾದ) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗಕ್ಕೂ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ವಡೆದಿದೆ. ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ವೇದವನ್ನು ಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳುವ ಛಂದಶ್ಚಬ್ದವು ವೇದಾಕ್ಷರಗಳ ವಿಭಾಗವೆನಿಸಿದ ಗಾಯತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ನಿಯತಾಕ್ಷರರಾಶಿಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವೇದಾವಯವಭೂತಗಳಾದ ಗಾಯತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಛಂದಸ್ಸೆಂದು ವ್ಯವಹಾರವುಂಟಾಗಿರುವುದು.

ಗೀರ್ವಾಣ ಭಾಷಾ ಶಬ್ದಗಳು ವೈದಿಕ ಲೌಕಿಕಗಳೆಂದು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿರುವುವು. ಇವೆರಡುಬಗೆಯ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಗಳಾಗಿರುವುವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಛಂದಸ್ಸೂ ಕೂಡ ವೈದಿಕಲೌಕಿಕಗಳೆಂದು ಎರಡುಬಗೆಯಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವುಳ್ಳುದಾಗಿರುವುದು 2ವೆಂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ವೈದಿಕಗಳು. ವೇದೇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸುನುಷ್ಯರ ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇರುವ ಶಬ್ದಗಳು ಲೌಕಿಕಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು ವೈದಿಕಗಳು, ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಲಭ್ಯಮಾನವಾಗುವ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು ಲೌಕಿಕಗಳು. ಲೌಕಿಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ೧೦೪ ಅಕ್ಷರಗಳವರೆಗೆ ಉಕ್ತಾದಿ - ಉತ್ಕೃತಿವರೆಗೆ ಇವತ್ತಾರು ಛಂದಸ್ಸುಗಳು ಇರುವುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೨೪ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಮುಂದಣ ೨೧ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು ಏಳೇಳು ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೂರುಗುಂಪಾಗಿ ಛಂದಶ್ಚಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿರುವ ಉಕ್ತಾದಿ ಸುವ್ರತಿಷ್ಠೆವರೆಗೆ ಇರುವ (ಆರಂದ ಇವತ್ತಕ್ಷರ) ೫ ಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆದರಲ್ಲಿರುವ ಗಾಯತ್ರಾದಿಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ ಕೂಡ ಕ್ರಿಸುರೀ ಮಾನುಷೀ ದೈವೀ ಮೊದಲಾಗಿ ೮ ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳದಾಗಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ವಿಭಾಗಗಳು ಲೌಕಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ವೈದಿಕ ಛಂದಸ್ಸು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟೇ ಅಕ್ಷರಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಅಕ್ಷರಸಂಖ್ಯಾನಿಯಮವನ್ನು

(1) ಗಾಯತ್ರಿಯ ಒಂದು ಪಾದಕ್ಕೆ ೮ ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವುದು (೨೪ ÷ ೩ = ೮) ಆದರೆ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ರಾಶಿಯ ಪಾದಗಳೆಲ್ಲೂ ೮ ಅಕ್ಷರಗಳುಂಟು. ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನು ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಎಂಟುಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳ ೩ ಪಾದವುಳ್ಳುದು (೨೪ ಅಕ್ಷರ) ಗಾಯತ್ರಿ ಎಂಟುಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳ ನಾಲ್ಕು ಪಾದ (೩೨) ಗಳುಳ್ಳುದು ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಎಂದು ವಿವೇಕವು. (2) ಆಘ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಂ ಕೇಷಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ ವೈದಿಕಾನಾಂ ಲೌಕಿಕಾನಾಂಕ (ಸಾಣಿಢಿ ವ್ಯಾಕರಣಭಾಷ್ಯ).

ಮಾತ್ರ ಪಡೆದಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕ ಛಂದಸ್ಸಾದರೋ ಅಕ್ಷರ ನಿಯಮದ ಜತೆಗೆ ಗುರು ಲಘ್ವಕ್ಷರಗಳ ನಿಯಮವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲೂ ಗುರು ಲಘ್ವಕ್ಷರಗಳವಿನ್ಯಾಸಾನುಗುಣವಾಗಿ ಹಲವು ವೃತ್ತಗಳು ಹೆಸರಿನೊಡನೆ ಏರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು ವೈದಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (ವೃತ್ತಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ) ಸಮವೃತ್ತಗಳಲ್ಲದೆ, ಅರ್ಧಸಮ ವಿಷಮವೃತ್ತಗಳೆಂಬ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮ, ಅರ್ಧಸಮ, ವಿಷಮ ಎಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳುಂಟು ಆದರೆ ವೈದಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಸಮ ವೃತ್ತಗಳು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ, ವಿಷಮ ವೃತ್ತಗಳು ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಪಾದವೂ ನ್ಯೂನಾಧಿಕಾಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳವು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ರಮವು ಪಿಂಗಳ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (ಅಧ್ಯಾಯ ೩ ಸೂ. ೧೧) ಹೇಳಿದೆ 'ಮೂರು ಪಾದವುಳ್ಳ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಒಂದನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ೬ ಅಕ್ಷರಗಳು ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳು, ಮೂರರಲ್ಲಿ ಎಳೆಕ್ಷರಗಳು ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷಮವೃತ್ತಗಳೂ ಆಗಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ನಿರ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳ ಗಂಧವೇ ವೈದಿಕ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಾದರೋ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ²

ಛಂದಃಪ್ರಸರ

ಆದಿಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ) ವೇದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಲೌಕಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸೆಂಬುದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ ಕೃತಯುಗದ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಸವೂ, ಮಾಂದ್ಯವೂ ತಲೆದೋರುತ್ತಾ ಬಂವಹಾಗೆಲ್ಲಾ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಿವರಣವು ಅವಶ್ಯಕವಾಯಿತು ಅಲ್ಲದೆ ವೇದಭಾಗಗಳೂ ಹಾಗೆಹಾಗೆ ಬಿಲನಾಗುತ್ತಲೂ ಬಂದುವು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳು ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತರತಕ್ಕ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಮನು, ಯಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ವೊದಲಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಅವರವರ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನೆಂಟು ಸ್ಮೃತಿಗಳೂ, ತರುನಾಯ ಹದಿನೆಂಟು ಉಪಸ್ಮೃತಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಛಂದೋಪದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ವೃತ್ತವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದ ಲೌಕಿಕ ಸಮವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಕೆಲವು ತಲೆದೋರಿರುವುವು. ಈ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು

(1) ಸುವೇವ: ಸಮಾಸ್ತತಿ - ಸುವೀರೋ ನರೋ ಮರುತಸ್ಸಮತ್ಯಃ - ಯಂತ್ರಾಯಥೈ ಸ್ಯಾನುತೇ (ಋ. ೪, ಅಷ್ಟ ೩, ಅ. ೫). ಪ್ರೇಷ್ಯಂವೋ ಅತಿಥಿಂ - ಸ್ತುತೇ ಮಿತ್ರಮಿನಪ್ರಿಯಂ - ಅಗ್ನೇರಧಂ ನ ವೇದ್ಯಂ (ಸಾಮ ೧೫೧೮೦ ೧೨೨, ೧೨೩ರ ೧೨೩ ೫ ಮು). (2) ಪ್ರಾಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೂ, ನಾಟಕಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಆರ್ಯಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಕಂದನೇ ಎಲ್ಲಾ ವೃತ್ತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

ಬಳಿಕ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ವೇದಾರ್ಥಗಳ ಉಪಬೃಂಹಣವು ಎಂದರೆ ಪರಿವೋಷವು, ಅತ್ಯಾವಶಕವಾಗಿ ಬಂದುದರಿಂದ “ ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಭ್ಯಾಂ ವೇದಂ ಸಮುಪ ಬೃಂಹಯೇತ್ ” ಎಂಬ ಅಭಿಯುಕ್ತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಮೊದಲು ಇತಿಹಾಸವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಶ್ರೀಽಂದ್ರಾಮಾಯಣವೇ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲನೆಯದು (ದ್ವಾಪರಯುಗನ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾಭಾರತವು ೨ನೆಯದು). ಇದರಲ್ಲಿ ವೇದಾರ್ಥಗಳು ಲೌಕಿಕೋದಾಹರಣದಿಂದ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಲೌಕಿಕವಾದ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಆದ್ಯ ಶ್ಲೋಕವಾದ—

1ಮಾನಿಷಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ತ್ವಮಗಮಶ್ಚಾಶ್ವತೀಸ್ಸವಾಃ |

ಯತೌಕ್ರಂಚಮಿಥುನಾದೇಕಮವಧೀಃ ಕಾಮನೋಹಿತಂ ||

ಎಂಬ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಸದ್ಯವೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಂದೋಬಧ್ಧವಾದ ಪದ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲೂ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಶ್ಲೋಕಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ ಸರ್ಗಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪೂರ್ಣವಾದ ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಸಮವೃತ್ತಗಳು ಸೇರಿರುವುವು.

ಬಳಿಕ ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ² ವಿಷ್ಣುವಂಶಸಂಭೂತರಾದ ವೇದ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಇತಿಹಾಸವಾದ ಭಾರತವೂ, ಭಾಗವತ ಮೊದಲಾದ 3ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳೂ ರಚಿತವಾದುವು. ಈ ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಾಗವತಗಳಲ್ಲಿ ಭಂದೋರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ, ಕೆಲವು ಗದ್ಯಗಳೂ ಇರುವುವು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಗದ್ಯಗಳು ವಿಷವವೃತ್ತಗಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ವೇದೇತರಗಳಾದ ಭಂದಸ್ಸು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣವನ್ನು ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವರು—

“ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಲು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಧರ್ಮಾರ್ಥ - ಕಾಮ - ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧವುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪ,

(1) ಈ ಶ್ಲೋಕವು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂಬ ವಿಷಯವು ವಿವರವಾಗಿ ಆ ಗ್ರಂಥದ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ೨-೩ ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, (2) ವ್ಯಾಸಾಯ ವಿಷು ರೂಪಾಯ—ವ್ಯಾಸರೂಪಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ (ವಿಷ್ಣು ಸಹಸ್ರನಾಮ), (3) ಈ ೧೮ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ವಿಷು ಪುರಾಣವು ವೇದವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ತಂದೆಯಾದ ಪರಾಶರರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಂದು, ಆ ಪುರಾಣದಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದೆ, ತಂದೆಗೂ ಮಗನಿಗೂ ಅಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ (ಆತ್ಮಾವೈ ಪುತ್ರನಾಮಾಸಿ), ಅದೂ ವ್ಯಾಸಕೃತವೆಂದೇ ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿರುವುದು.

ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಾಧನಗಳು ಇವನ್ನು ವೇದಗಳು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುವು. “ವಿದಜ್ಞಾನೇ” ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ವೇದಶಬ್ದವು ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದು ಈ ವೇದಗಳೂ, ಸ್ಮೃತಿಗಳೂ ಪುರುಷನಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ರಾಜನಂತೆ ವಿಧಿಸಿಷೇಧಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುವೇ ಹೊರತು ಸಹೇತುಕವಾಗಿ ಉಪಪಾದಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆ ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕರ್ತವ್ಯಾಂಶವನ್ನು ನಾವು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಿಸಬೇಕು? ನಿಸಿದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಏತಕ್ಕೆ ಬಿಡಬೇಕು? ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಅಕ್ಷೇಪಾಂಶವನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲು ಬೇರೊಂದು ಕ್ರಮವು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆವಶ್ಯಕವಾಯಿತು. ಅದುದರಿಂದ ಸುಹೃತ್ಸಮಿತ್ತಗಳಾದ ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಋಷಿಗಳು ರಚಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಈ ಪುರಾಣಗಳು ಕರ್ತವ್ಯಾಂಶವನ್ನು ನ್ನೇಹಿತನಂತೆ ಬೋಧಿಸುವುವು. ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣವು ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮತ್ತು ರಾವಣನ ನಡತೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ರಾಮನಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು - ರಾವಣಾದಿಗಳಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ನಾಶವಾಗಬಾರದು” ಎಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಬೋಧಿಸುವುದು.

ಬಳಿಕ ಅಧರ್ಮವೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳ ಕ್ರಮಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೊಂದು ಕ್ರಮವು ಆವಶ್ಯಕವಾಯಿತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಂತಾ ಸಮ್ಮಿತವಾದ ಹಲವು ಕಾವ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವು.¹ ಮಹಾಕವಿಗಳು (ಭಾಸಸೌಮಿಲ್ಲಕ ಕವಿಪುತ್ರ, ಕಾಳಿದಾಸ ಬಾಣ ಮಾಘ ಭಾರವಿ ಮಯೂರಾದಿಗಳು) ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಸವೇ ಪ್ರಧಾನವು, ರಸವು ವ್ಯಂಜನಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತೋರುವುದು ಅದುದರಿಂದಲೇ ಶಬ್ದಪ್ರಧಾನಗಳಾದ ವೇದಗಳು, ಅರ್ಥಪ್ರಧಾನವಾದ ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳು ಇವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಈಕಾವ್ಯಗಳು ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಧೀನಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಂಜನ್ಯಾರ್ಥದ ಮೂಲಕ ಕರ್ತವ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುವು. ಕಾನ್ತೆಯೂ ಕೂಡ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಾನ್ತನ ಸಂಗಡ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳದೆ, ಹಾವಭಾವಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಜ್ಞಿ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ವ್ಯಜ್ಞಿ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಪುರುಷನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು (ಪುರುಷನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಿಕೆ) ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವುವು.

(1) ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸಕೃತ ರಘುವಂಶ, ಕುಮಾರಸಂಭವ, ಮೇಘದೂತ, ಈ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಭಾರವಿಕೃತ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ, ಮಾಘಕೃತ ಶಿಶುಖಾಲವಧ, ಶ್ರೀಹರ್ಷಕೃತನೈಷಧ ಇವೂ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳು.

ಹೀಗೆ ವೇದಗಳು, ಸ್ತೂತಿಗಳು, ಇತಿಹಾಸ ವುರಾಣಗಳು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದುವುಗಳೇ. ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಈಚೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳೆಂದೂ, 1ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳೆಂದೂ, ಚಂಪೂ(ಮಿಶ್ರ)ಕಾವ್ಯಗಳೆಂದೂ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುವುವು. ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಛಂದೋಮಯಗಳು, ಗದ್ಯ (ವಚನ) ಕಾವ್ಯಗಳಾದರೋ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಎಣ್ಣೆ ಸಿಡಂತೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲೂ ಆದಿ ಮಧ್ಯಾವ ಸಾನಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗಿಂತ. 2ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು ಗದ್ಯ (ವಚನ) ಎರಡೂ ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ಶ್ರವ್ಯಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಬಳಿಕ, ಬೋಧಿಸ ತಕ್ಕ ಕರ್ತವ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪಂಡಿತನಾಮರ ರಂಜನೆಯಾಗುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸುವ ಶಾಕುನ್ತಲ ಮೊದಲಾದ ದೃಶ್ಯ (ರೂಪಕ) ಕಾವ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ತಕ್ಕುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವ ಆರ್ಯಾದಿ ಮಾತ್ರವೃತ್ತಗಳೂ ಈ ರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಲವಕಾಶವಾಯಿತು ಹೀಗೆ ಛಂದಸ್ಸು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದು ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿತು.

ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ

ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಛಂದಸ್ಸಿನ ಜ್ಞಾನವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು ಎಂದಲ್ಲಿ “ಅನುಷ್ಟುಭಾ ಯಜತಿ” “ಬೃಹತ್ಯಾ ಗಾಯತಿ” “ಗಾಯತ್ರಾ ಸ್ತೌತಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗಲೂ ಅನುಷ್ಟುಭಾದಿ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು, ಆಮದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವೇದಾರ್ಥ ಯನವಾಡ, ನವನಿಗೆ ಛಂದೋಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯನಾಯನ(ಕೇಡ)ನ್ನೂ ಆದೇ ವೇದವು ಹೇಳುವುದು. “ಯೋ ಹ ನಾ ಆವಿದಿತಾರ್ಷೇಯ. ಚ್ಛಂದೋದೈವತವಿನಿಯೋಗೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ಸಂಕ್ರೇಣ ವಾ ಯಜತಿ - ವಾ ಧ್ಯಾಸಯತಿ ವಾ - ಸ ನ್ನಾಣಂ ವರ್ಚ್ಯತಿ - ಗರ್ತಂ ವಾ ಸವ್ಯತೇ - ಪ್ರಮಿಯತೇ ವಾ - ಪಾಪೀರ್ಯಾ ಭವತಿ - ಯಾತಯಾಮಾನ್ಯಸ್ಯ ಛಂದಾಂಸಿ” - “(ಋಷಿಗಳು ಸಂಬಂಧ, ಛಂದಸ್ಸು, ದೈವತ, ವಿನಿಯೋಗ - ಇವನ್ನು ತಿಳಿಯದವನು ವ್ಯಕ್ತಾದಿ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನು. ಅಥವಾ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು.

(1) ಬಾಣಕೃತ ಕಾದಂಬರಿ, ಹರ್ಷಚರಿತ, ಸುಬಂಧುಕೃತ ವಾಸವದತ್ತಾ, ದಂಡಿಕೃತ ದಶಕುಮಾರಚರಿತ, ಅರ್ನಾಚೀನನಾಗಿ ಜೈನರಲ್ಲಿ - ಗದ್ಯಚಿನ್ತನುಷ್ಠಿ, (2) ರಾಮಾಯಣಚಂಪು - ಭಾರತಚಂಪು ಮೊದಲಾದುವು

ಅಥವಾ ಪಾಪಿಯಾಗುವನು. ಅಥವಾ ಅರ್ಥಾಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಯುವನು. ಎಂದು) ಪ್ರತ್ಯವಾಯವು ಉತ್ತವಾಗಿರುವುದು ಹೀಗೆ ವೇದಗಳ ಭಂದಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಭಂದಶ್ವಾಸ್ತ್ರವು—1 ವೇದಾಂಗವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ವೇದಾಂಗವಾದ ಭಂದಶ್ವಾಸ್ತ್ರವು ವೇದದಂತೆಯೇ ಕರ್ತೃರಹಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅನಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಇದನ್ನು ತಪಶ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಋಷಿಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದರೆಂದು ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಭಂದಶ್ವಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಕರ್ತೃಗಳೆಂಬೆಂದು ವ್ಯವಹಾರವು ಬಂದಿರುವುದು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ 3 ವೇದಾಂಗಭಂದಶ್ವಾಸ್ತ್ರಪ್ರವರ್ತಕರಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರನು ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯವನು, ಬಳಿಕ ಬಹ್ಮ - ಇಂದ್ರ - ಗುರು - ಯಾಸ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯು ಈ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹೇಳುವುದು. (ಯಾದವ ಪ್ರಕಾಶರ ಭಂದಶ್ವಾಸ್ತ್ರ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ)—

ಭಂದೋಜ್ಞಾನಮಿದಂ ಭವಾದ್ಧಗವತೋ ಲೇಭೇ ಸುರಾಣಾಂ ಪತಿಃ |
ತಸ್ಮಾದ್ಧುಶ್ಚೈವನಃ ತತಸ್ಸುತಗುರುರ್ಮಾಂಡವ್ಯನಾಮಾ ತತಃ ||
ಮಾಂಡವ್ಯಾದಪಿ ಸೈತವಃ ತತ ಋಷಿಯಾಸ್ಯಃ ತತಃ ಪಿಂಗಲಃ |
ತಸ್ಯೇದಂ ಯಶಸಾ ಗುರೋರ್ಭುವಿ ಧೃತಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಾಸ್ಮದಾದ್ಯೈಕೈತಂ ||

ಈ ಭಂದೋಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಹೇಶ್ವರನಿಂದ ಸುರಪತಿಯೂ (ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು) ಅವನಿಂದ ಇಂದ್ರನೂ (ದುಶ್ಚೈವನನು) ಅವನಿಂದ ಸುರಗುರುವೂ. ಅವನಿಂದ ಮಾಂಡವ್ಯನೂ, ಅವನಿಂದ ಸೈತವನೂ ಅವನಿಂದ ಯಾಸ್ಯನುನಿಯೂ, ಅವನಿಂದ ಪಿಂಗಲನೂ ಪಡೆದರು. ಪಿಂಗಲನಿಂದ ನಮ್ಮಂಥವರು ಪಡೆದರೆಂದು ಯಾದವ ಪ್ರಕಾಶರು ಹೇಳಿರುವರು. (ಇವರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಕ್ರಿ. ೧೨೦೦ರಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದು)

ಇವರಲ್ಲಿ ಸುರಗುರುವಿನವರೆಗೂ ಎಲ್ಲರೂ ಉಪದೇಶಕರಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲ. ಮಾಂಡವ್ಯ ಸೈತವ ಯಾಸ್ಯರು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರಕಿ

(1) ವೇದಗಳು ಅನಾದಿಯಾಗಿಯೂ, ಕರ್ತೃರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುವಾದರೂ, ಋಷಿಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಹೇಳುವುದು ಔಪಚಾರಿಕವು, ಯುಗಾನ್ವೇಷ ಸ್ಪರ್ಶಿರ್ತಾ ವೇದಾಃ ಸೇತಿಹಾಸಾಃ ಮಹರ್ಷಯಃ | ಲೇಭಿರೇ ತಪಸಾ ಪೂರ್ವಂ ಅನುಜ್ಞಾತಾಃ ಸ್ವಯಂಭುವಾ || ಹಾಗೆಯೇ ವೇದಾಂಗಗಳೂ ಋಷಿಪ್ರೋಕ್ತಗಳೆಂಬುದು ಔಪಚಾರಿಕವು, (2) ಶಿಕ್ಷಾನ್ಯಾಕರಣಂ ಭಂದೋ ನಿರುಕ್ತಂ ಜ್ಯೋತಿಷಂ ತಥಾ ಕಲ್ಪಶ್ಲೇತಿ ಷಡಂಗಾಢಿ ವೇದಸ್ಯ (ಭಂದಸ್ಸಿನಂತೆಯೇ ನ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳೂ ವೇದಾಂಗಗಳು) ಭಂದಃ ಪದಾಂತು ವೇದಸ್ಯ ಹಸ್ತಃ ಕಲ್ಪೋಫ ಪರೈತೇ | ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಯನಂ ಚಕ್ಷುಃ ನಿರುಕ್ತಂ ಶ್ರೋತ್ರಮುಚ್ಯತೇ || ಶಿಕ್ಷಾನ್ಯಾಕರಣಂ ವೇದಸ್ಯ ನುಖಂ ನ್ಯಾಕರಣಂ ಸ್ಪೃತಂ || (ಶಿಕ್ಷಾಯಾಂ).

ರುವ ಭಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಳನೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯವನು. ಅವನಿಂದ ಭಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರವು ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಲ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇವನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಕಾಶ್ಯಪ ಸೈತವರಿದ್ದರೆಂದು, ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು ಯಾಸ್ಕನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳದಿರಲು ಕಾರಣವು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಶ್ಯಪ ಸೈತವರನ್ನು ಲೌಕಿಕವೃತ್ತಿವಿವರಣ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಯಾಸ್ಕನು ಪ್ರಾಯಶಃ ವೈದಿಕ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದೂ, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಭಂದೋಪವಿವರಣ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮೂವರು ಮಾಡಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳು ಇದುವರೆಗೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣಗ್ರಂಥವಿರಲಿ, ಆದರೆ ಏಕದೇಶವಾದರೂ ದೊರಕಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ

ಪಿಂಗಳನಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಹಲವರು ಲೌಕಿಕ ಭಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ತೃಗಳು ಇದ್ದರೆಂಬುದು ಕೆಲವು ಭಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿವಿಗೆ ಬರುವುದು ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ, ಅವರ ದೇಶಕಾಲಾದಿಗಳೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ — ವೃತ್ತಿ ಜಾತಿಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿ (ವಿರಹಾಂಕ ವಿರಚಿತ. ಸು. ೧೦ ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಪಿಂಗಳನನ್ನೂ (L. VI)¹ (ಭುಜಗಾಧಿಪ), ವಾಸುಕಿಮಾಂಡವ್ಯರೆಂಬ ಭಂದಸ್ಕರ (VI) ರನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ವಸಂತತಲಿಕಾ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಕಾಶ್ಯಪನ ಮತದಂತೆ ಸಿಂಹೋನ್ನತನೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು, ಅಲ್ಲದೆ ಯತಿವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ 2ಜಯದೇವಪಿಂಗಳರು ಯತಿಯನ್ನೊಪ್ಪುವರು. ಮಾಂಡವ್ಯ ಭರತ ಕಾಶ್ಯಪ ಸೈತವರು ಮತ್ತು ಇತರರೂ ಯತಿಯನ್ನೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಹಲವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರುಮಾತ್ರ ಉಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಆಗ್ನೇಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಭಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಲಕ್ಷಣವೆಲ್ಲವೂ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಳನ ಹೆಸರು ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ಪಿಂಗಳಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವರ್ಗಚೀನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರಕಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದೋ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲಾ ಪಿಂಗಳಚ್ಛಂದ ಸೂತ್ರವೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಲೌಕಿಕ ಭಂದಸ್ಸುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಲ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಾಣಿ ನಿಕ್ಯತವಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆದರ್ಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲೂ

(1) ಪಿಂಗಳನು ಅದಿಶೇಷನ ಅವತಾರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು. (2) ಇವನನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನು ೩ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿರುವನು. (3) ಪಿಂಗಳೋಕ್ತವಾದ ಭಂದಸ್ಸನ್ನೂ, ಗಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಮೂಲಜಗಳಾದ ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳುವನು (ಅಗ್ನಿ-ಅ ೧, ಪ. ೧).

ಲ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪಿಂಗಳನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಈ ಪಿಂಗಳನನ್ನು ಕೇದಾರಭಟ್ಟನು (ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರ ಕರ್ತೃವು) ನಾಗರಾಜ, ಪಿಂಗಳನಾಗ, ಮಂಜಿ, ಭುಜಂಗೇಶ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಂಜ್ಞಾಧ್ಯಾಯವು, ಇದರಲ್ಲಿ ಗುರು-ಲಘುಗಳು, ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದಾದ ಗಣಗಳು, ವಸು ಮೊದಲಾದ ಸಂಖ್ಯಾ ಸಂಜ್ಞಾಶಬ್ದಗಳು ಇವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರೀ (ಲೌಕಿಕ ದಲ್ಲಿ ೬ ಅಕ್ಷರದ ಛಂದಸ್ಸು) ಮೊದಲಾಗಿ ಜಗತೀವರೆಗೆ ಏಳು ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಹಲಾಯುಧಕೃತವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃತಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕುನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವ ಕೃತಿಯವರೆಗಣ ಏಳು ಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ, ಬಳಿಕ ಧೃತಿಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಜಗತೀವರೆಗೆ ಏಳು ಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ ವಿಶೋಮದಿಂದ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ, ಬಳಿಕ ಲೌಕಿಕ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಉಕ್ತಿಯವರೆಗಣ ಐದು ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ, ಬಳಿಕ ಮಾತ್ರಾಗಣಗಳಾದ ಆರ್ಯಾ ಮತ್ತು ವಧ್ಯಾ ಮೊದಲಾದ ಆರ್ಯಾಭೇದಗಳೂ ಗೀತಿಗಳೂ (ಮಾತ್ರಗಣವೃತ್ತ) ವಿವೃತವಾಗಿನೆ (೮೦ ಭೇದಗಳು). ಒಳಕ ಮೈತಾಲೀಯ ವೃತ್ತಗಳು, ಅದರ ಭೇದಗಳು (ಔಪಚ್ಯಂಕಾಂತಿಕಾದಿ) (ಮಾತ್ರವೃತ್ತ), ಮಾತ್ರಾಸಮಕ ವೃತ್ತಗಳೂ, ಗೀತ್ಯಾರ್ಯಾಭೇದಗಳೂ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಪಂಚಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾರ್ಥಸಮ ವಿಷಮವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಮೊದಲು ಸಮಾನೀ ಮೊದಲಾದ ಅನುಷ್ಟುಭ್ಯವೃತ್ತ ಭೇದಗಳನ್ನು ಪದಚುರೂರ್ಧ್ವ ವೃತ್ತದವರೆಗೂ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಉದ್ಗತಾದಿ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಶಿಖಾ ಖರ್ಜಾ ವೃತ್ತದವರೆಗೆ ಹೇಳಿ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿರುವನು. ಬಳಿಕ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ೧೦ತಿ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅದರ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಒಳಕ ೧ ಅಕ್ಷರ ಪಾದದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ೧೨ ಅಕ್ಷರದ ಪಾದದವರೆಗಣ ಸಮವೃತ್ತಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವನು ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಣ ೧೪ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಮವೃತ್ತಗಳನ್ನೂ, ರಂಡಕಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವನು. ಎಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವೃತ್ತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗಾದೆಗಳೆಂದು ಕೆಲವನ್ನು ಹೇಳಿ ಬಳಿಕ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಮೊದಲಾದ ಐದು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು (ಅಧ್ಯಯೋಗವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ) ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥ ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿರುವನು.

ಈ ಪಿಂಗಳನೇ (ಪ್ರಾಕೃತಪಿಂಗಳವೆಂಬ) ಪ್ರಾಕೃತ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳಾದ ಹಲವು ದೇಶೀಯ ವೃತ್ತಭೇದಗಳನ್ನೂ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಸಮವೃತ್ತಾದಿಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

ಲೌಕಿಕಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ವಿವರಿಸುವ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರವೇ ಮೊದಲನೆಯದೆಂದು ತೋರುವುದು, ಇದನ್ನು ಬರೆದವನು ಕೇದಾರಭಟ್ಟನು, ಪ್ರಾಯಶಃ

ಇದು ಸುಮಾರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಣವೃತ್ತಗಳು, ಮಾತ್ರವೃತ್ತ ಮಾತ್ರಗಣವೃತ್ತಗಳೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಇವನೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಲಿ ಸೈತವ ಕಾವ್ಯಪರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿರುವನು. ಮತ್ತಾರನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರಕರಣ ಇದರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಾಚರಣ, ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವಿನ ಪರಿಚಯ, ಗ್ರಂಥವರಿಮಾಣ, ಛಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂಲಾಧಾರಭೂತವಾದ ಗಣಗಣ ಅಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಮಾತ್ರಗಣಗಳು) ಲಘುವು ಗುರುವಾಗುವ ಸಂಭವ, ಸಂಖ್ಯಾಸಂಜ್ಞೆಗಳು, ಯ.ತಿ, ಪಾಠ, ಸಮವೃತ್ತಾದಿ ಲಕ್ಷಣ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ಹೆಸರು, ಇವುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಾಸ್ತಭೃತಿಯಾದ ಮಾತ್ರಗಣವೃತ್ತಗಳು, ಮಾತ್ರವೃತ್ತಗಳು ಇವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಆರ್ಯ, ಆರ್ಯಾಭೇದ, ಗೀತಿ, ಪೈತಾಲೀಯ, ವಕ್ರ, ಮಾತ್ರಾಸಮಕ, ಪಾದಾಕುಲಕ, ೨ಮಾತ್ರಾವರ್ಣಜ್ಞಾನ, ಶಿಖಾ, ಖಜ್ಜಾ, ಈ ವೃತ್ತಗಳ ವಿವರಣವಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ವಾದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ೨೬ ಅಕ್ಷರದ ಪಾದದವರಿಗಣ ಸಮವೃತ್ತಗಳೂ ೨೬ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿನ ಅಕ್ಷರಗಳೆಲ್ಲ ವಾದಗಳಿಂದ ನಿಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ದಂಡಕಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಸಮವೃತ್ತಗಳೂ, ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಮವೃತ್ತಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಪಿಂಗಲ ಮನಿಯಂ ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವದಚುರಾರ್ಥವೃತ್ತವನ್ನು ಈತನು ವಿಷಮವೃತ್ತಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿರುವನು ಇದೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಷಮವೃತ್ತಾಂತರಗಳಾದ ಉದ್ಗತಾ ವೃತ್ತ, ಅದರ ಭೇದಗಳು, ಉಪಸ್ಥಿತಪ್ರಚುಪಿತ ಶುದ್ಧವಿರಾಟ್ ಎಂಬ ವೃತ್ತಗಳೂ, ಗಾಥೆಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಶ್ರುತಬೋಧ— ಕಾಳಿದಾಸ ಕೃತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ "ಶ್ರುತಬೋಧ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು ಇದರಲ್ಲಿ ೪೩ ವದ್ಯಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

- (1) ಸಿಂಹೋನ್ನತೇಯಮದಿಶು ಮುನಿಕಾತ್ಯಪೇನ | ಉವ್ರಿಷ್ಠಿಣೇಯಮದಿತಾಮುನಿಸೈತವೇನ |
- (2) ವೃತ್ತಸ್ಯ ಲಾವಿನಾವರ್ಣ್ಯಃ ಗಾವರ್ಣಾ ಗುರುಭಿಸ್ತಥಾ | ಗುರವೋ ಟೈರ್ವೈರ್ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಣ ಮಿತಿಶಿಶ್ಚಿತಂ (ಇದರ ಪರಿವರ್ತನ ಕಂಡವಿ ನಾಗವರ್ಮ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆ).

ಮೊದಲು ಆರ್ಯಾ, ಗೀತಿ, ಉಪಗೀತಿ, ಈ ಜಾತಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ಬಳಿಕ ೫-೭ ಅಕ್ಷರಗಳ ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ಸಮವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಸ್ತಂಭರಾ (೨೧ ಅಕ್ಷರವೃತ್ತ) ವೃತ್ತದವರೆಗೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೃತ್ತಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯ ಪದ್ಯಗಳೇ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ, ಮತ್ತು 1 ಮಾತ್ರಗಳು ಗುರು ಲಘುಗಳು ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲಾ ವೃತ್ತಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು ಗಣಪ್ರಸ್ತಾವನನ್ನೇ ಎತ್ತಿಲ್ಲ ಇದೊಂದು ಈ ಗ್ರಂಥದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು.

ಛಂದೋಮಂಜರಿ— ಛಂದೋಮಂಜರಿಯು 2 ಗಂಗಾದಾಸ ರಚಿತವಾದುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಸ್ತಬಕಗಳಿವೆ ಮೊದಲಿನ ಸ್ತಬಕದಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞಾ ವಿವರಣವೂ, ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಸಮವೃತ್ತಗಳೂ, ದಂಡಕಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಸಮವೃತ್ತಗಳೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ವಿಷಮವೃತ್ತಗಳೂ, ಐದನೆಯದರಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಾವೃತ್ತಜಾತಿಗಳೂ ಹೇಳಿವೆ. ಆರ್ಯಗೀತಿ - ವೈತಾಳೀಯಗಳೂ, ಪಜ್ಜು ಟಿಕಾ, ದೋಹಡಿ ಕಾ ಎಂಬ ಪ್ರಾಕೃತವೃತ್ತಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಆರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ವೃತ್ತಗಂಧಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ಗದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಪ್ರಸ್ತಾರಾದಿ ಪಟ್ಟಿತ್ಯಯಗಳು ಛಂದೋಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿರುವನು.

ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಸುವೃತ್ತತಿಲಕ, ವೃತ್ತಜಾತಿಸಮುಚ್ಚಯ, ಛಂದೋಮಂಜರಿ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸು

ಇನ್ನು ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ! ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೇವೆ ಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಛಂದಸ್ಸು, ಮಾತ್ರ, ಗುರು, ಲಘು, ಅಕ್ಷರಗಣ, ಮಾತ್ರಾಗಣ, ಯತಿ, ವೃತ್ತ

-
- (1) ಯಾವ ವೃತ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ, ೧೨ ಮಾತ್ರಗಳೂ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಮಾತ್ರಗಳೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಮಾತ್ರಗಳೂ ಇರುವವೋ ಅದು ಆರ್ಯಾವೃತ್ತವು. ಹನ್ನೊಂದಕ್ಷರದ ಶಾಲೀನೀ ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣವು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿವೆ- ಆರನೆಯದು, ಒಂಭತ್ತನೆಯದು ಲಘುವಾಗಿರಬೇಕು, ೪ - ೨ ರಲ್ಲಿ ಯತಿ ಇರಬೇಕು, ಈ ವೃತ್ತವು ಶಾಲೀನೀ ವೃತ್ತವು, (2) ಈತನು ಕನ್ನಡ ಗುರುವಾದವುರುಷೋತ್ತಮನು ಛಂದೋಗೋವಿಂದವೆಂಬ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿರುವನು, (ಅಯಂಚತ್ಯೋಕಃ ಛಂದೋಗೋವಿನ್ಸೇ ಮನುಗುರೋಃ).

ಜಾತಿ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನೇ 1 ಕನ್ನಡ ಛಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವರು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಪದ್ಯಗಳು ಸುಮಾರು ೬ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುವು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಮವೃತ್ತಗಳು, ಬಳಿಕ ಸುಮಾರು ಆನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥವು ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಕಂದ (ಸ್ಕಂಧಕ) ಎಂಬ ವೃತ್ತಜಾತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಗೀತಿಕೆಯೆಂಬ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತವೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿರುವುವು, ಇವಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಉತ್ತಲ ಮಾಲಾದಿ ಆರು ವೃತ್ತಗಳೂ ಇರುವುವು. ಸಮವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಲಿನಿ, ಮಣಿವಿಭೂಷಣ, ದ್ರುತವಿಂಬಿತ್, ಮಂಗಳವೃತ್ತಗಳೂ ಅರ್ಧಸಮವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಿತಾಗ್ರಾವೃತ್ತವೂ, ಅನುಷ್ಠುಪಾವೃತ್ತವೂ ಇವೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರವೃತ್ತಗಳಿರುವುವು. ಅವುಗಳ ಹೆಸರು ತಿಳಿಯಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಯಾವ ಛಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ದೇಶೀಯ ವೃತ್ತಗಳಾದ ಅಕ್ಕರ, ತ್ರಿಪದಿ, ರಗಳೆಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಾದ ನೃಪತುಂಗನು ಈ ಕನ್ನಡಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಮಲೋದಯ, ನಾಗಾರ್ಜುನಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಪರಮ ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ಮೊದಲಾದವರು ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು, ಅವೊಂದೂ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆತನೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೊಳಗೆ 2 ಕಂದಗಳೂ, ವೃತ್ತಗಳೂ ಎಡೆಯಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿಗಳೂ (ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ) ಇರುವುದು ಬೆದಂಡೆಗಟ್ಟುವೆಂದೂ, ಕಂದಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿ, ಸುಂದರವಾದ ವೃತ್ತಗಳೂ, 3 ಅಕ್ಕರ, ಚೌಪದಿ, ಗೀತಿಗೆ, ತ್ರಿಪದಿ ಇವುಗಳು ಸೇರಿಸುವ ಕಾವ್ಯವು ಚತ್ತಾಣವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವನು. ರಗಳೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಈತನು ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಕಬೆದಂಡೆ ಚತ್ತಾಣಗಳು ಯಾವುವೆಂದು ಇದುವರೆಗೂ ತಿಳಿವಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ ಆವನಿಂದೀಚೆಗೆ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಅದಿಸಂಪನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಆದಿಪುರಾಣ-ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ

- (1) ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಯಾವೆಂದು ಕರೆಯುವರು, ಗುರುಲಘುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅತ್ರಿಯೆಂದೂ ಗಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ತೀರೆಂದೂ, ಯತಿಗೆ ಒದಲಾಗಿ ಮೋನೆಯೆಂದೂ, ಪ್ರಾಸಿಗೆ ಯದುಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲೂ, ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವುಂಟು, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು ವೃತ್ತ ಗುರು ಲಘು ಗಣ ಯತಿ ಈ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವರು, ಯತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಡಿಯೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವರು, (2) ಬಂಧುವರ್ಮನ ಹರಿವಂಶವು ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಕಂದ ಅಥವಾ ವೃತ್ತ, ಒಂದು ಗದ್ಯ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, (3) ಅಕ್ಕರ, ತಿಪದಿ, ಕಂದ, ವೃತ್ತಗಳು, ಇವುಗಳಿರುವ ಸಂಪಾದಿಗಳ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಚತ್ತಾಣವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ ? ಎಂದು ತಂಕಯುಂಟಾಗುವುದು.

ವಿಜಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳು - ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇವು 1 ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಗಳೂ, ವ್ಯತ್ಯಗಳೂ, ಅಕ್ಕರ, ತಿವಿದಿ, ರಗಳೆಗಳೂ ಇರುವುವು. ಈ ನಾಗವರ್ಮನು ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ದೇಶೀಯ ವ್ಯತ್ಯಗಳಾದ, ಮದನವತಿ, ಚೌವದಿ, (ಇದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು) ಏಲಕಿ, ಉತ್ಸಾಹ, ಅಕ್ಕರಿಕೆ, ಛಂದೋವತಂಸ, ಈ ವ್ಯತ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಚಿನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಛಂದಸ್ಸೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿಯೂ, ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿರುವನೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವು.

ಯತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ— ನಾಗವರ್ಮನು ಸಂಸ್ಕೃತದ ತ್ರಿಕಲವರ ಮತವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಯತಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮ ಮಾಡುವನು ಆದರೆ ಅಲಂಕಾರಿಕನಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಸ್ಸರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಲವರ ಮತವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಯತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲೇಬೇಕೆಂದೂ, ಯತಿಯನ್ನು ಮಿಕ್ಕರೆ ಯತಿಭಂಗವೆಂಬ ದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೆಂದೂ ಹೇಳಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಕವಿಗಳು ಖಂಡಪ್ರಾಸವು (ದ್ವಿತೀಯಾಕ್ಷರ ಪ್ರಾಸವು) ಅತಿಶಯವೆಂದು, ಅದನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಯತಿಯನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಮ್ಮತಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು.

ಗುರು ಲಘು ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತಾದ್ಯಕ್ಷರದ ಗುರುವು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವುದು ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವನಿಗಿಂತ ಅರ್ವಾಚೀನನಾದ ವೈಯಾಕರಣನಾದ ಕೇಶಿರಾಜನು ಶಬ್ದಮಂಡಿರವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಗುರುವು ಲಘುವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವೆಂದು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ವ್ಯತ್ಯರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ಸ್ಯ ಎರಡನೆಯ ಪಾದಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತಾದ್ಯಕ್ಷರಕ್ಕೆ “ಕ್ರಮ” ಎಂದು ಸಂಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅದರ ಹಿಂದಣ ಸಂಯುಕ್ತಾದ್ಯಕ್ಷರ (ನಾದ) ಅಕ್ಷರವು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಲಘುವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ವ್ಯಾಕೃತ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರ. ಹ್ರ. ಎಂಬ ಸಂಯುಕ್ತಾದ್ಯಕ್ಷರಗಳ ಹಿಂದಣ

(1) ಮಿಗೆ ಕನ್ನಡಗಲ್ಲುಗಳೊಳಗಣತಗುಣಗದ್ಯಪದ್ಯ ಸಮೀಶ್ರಿತಮಂ | ನಗದಿಸುರರ್
ಗದ್ಯಕಥಾ ಪ್ರಗೀತಿಯಿಂ ತಚ್ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯರ್ಕರ್ (ಎ.ವಿ.ಪ.೧, ಪು.೨೭), (2) ವ್ಯತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಆರು ವ್ಯತ್ಯಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ - ಮಾಲಿನಿ, ಹಂಚಿ, ಪುಧ್ವೀ ಮೊದಲಾಗಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಅಕ್ಷರ ವ್ಯತ್ಯಗಳು : ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇರುವುವು, (3) ಅಧಿಕಾರಣ ೧. ಪ. ೪೫ (ಯತಿ ಕಿಡೆ ಕವಿತಾಭಿಮಾನವೇನಸೆವವುಮಾ), (4) ಶ್ಲೋಕಮಾಂಚಮುಮುಮುಮು ನೇಚ್ಚಂತಿ ಮುನಯೋ ಯತಿಂ.

ಆಕ್ಷರವು ಏಕಲ್ಪವಾಗಿ ಲಘುವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಕನ್ನಡದ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಉಪಲಕ್ಷಣಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪು ಹ್ರ. ದ್ವಿತ್ವಗಳ ಪೂರ್ವ ಗುರುವು ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೂ ಉಂಟು *

ಗ್ರಂಥ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು

(೧) ಗ್ರಂಥ ವಿಚಾರ

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ “ಭಂದೋಂಬುಧಿ”ಯೆಂದು ಹೆಸರು, 1“ಭಂದೋಂಬುರಾಶಿ” 2“ನಾಗ ವರ್ಮ ಭಂದಸ್ಸು” ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇರುವುವೆಂದು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಇದು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಭಂದಸ್ಸುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣ ಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಲಕ್ಷಣಪದ್ಯಗಳೇ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವುವು ಕಂದಗಳೂ, ಉತ್ಪಲನಾಲೆ ನೊದಲಾದ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಆರು ವೃತ್ತಗಳೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುವುವು ಅಧಿಕಾರಗಳು ಆರು. ಪ್ರಥಮಾಧಿ ಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ನೊದಲಾದ ಐದು ದೈವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಂಗಳ ಪದ್ಯದಿಂದ (ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಾಯತನ) ಗ್ರಂಥವು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತಿಸ್ತುತಿ, ಕವಿಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಕವಿಯ ವಂಶಾನುಕ್ರಮ, ಮತ್ತೆ ಕವಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಕವಿಯ ಧೋಷಕನ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಭಂದಶ್ಚಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ, ಇವನ್ನು ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕೂರಿತು ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ - ಕೆಳದಿ, ತನೂದರಿ, ಪ್ರಿಯ, ಮೃಗನೇತ್ರ, ಅಬ್ಬಮುಖಿ, ಆಯತಾಕ್ಷಿ ನೊದಲಾದ ಸಂಬೋಧನಾಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವನು. ಬಳಿಕ ಗಣಗಳ ಹೆಸರು, ಗುರುಲಘುಗಳ ಚಿಹ್ನೆ, ಗುರುಲಘುಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಗಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಗಣಪ್ರಸ್ತಾರ (ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ), ಗಣಫಲ, ಯತಿ ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಾಸವಿಚಾರ, ತ್ರಿವ್ರಾಸಭೇದ, ಉಕ್ತಾದಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಭಂದಸ್ಸುಗಳ ಹೆಸರು, ದೇಶೀಯ ವೃತ್ತಜಾತಿಗಳ ಹೆಸರು ಇವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿರುವನು. ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪಾಠಗಳಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಶಃ ಹಲವು ಭಂದೋ ಗ್ರಂಥಗಳು ಈ ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು.

ದ್ವಿತೀಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತೆ ನೊದಲಾದ ೨೬ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸಿರುವನು.

(1) ಪು ೭, ಪ ೩೦, (2) ಪು ೭, ಪ ೩೧, (3) ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಂತಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ವಾಚೀನಗಳೆಂದು ತೋರುವುದು.

* ದಾರಿದ್ರ್ಯಾಧ್ವಿಯಮೇತಿ ಪ್ರೀಪಂಗಳಃ (ಭರ್ತೃ-ಸುಭಾ).

ಹೆನ್ನೊಂದನೆಯ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರವಜ್ರ, ಉವೇಂದ್ರವಜ್ರವೃತ್ತಪಾದಗಳ ಮಿತ್ರ ದಿಂದಾಗುವ ಉಪಜಾತಿವೃತ್ತಗಳನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ತೃತೀಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಭಂದಸ್ಸಿನ ಹೊರಗೆ ೩೦ ಅಕ್ಷರಗಳ ಪಾದವುಳ್ಳ ಮಾಲಾವೃತ್ತಗಳು, ಅರ್ಧಸಮ ವಿಷಮವೃತ್ತಗಳು, ಉದ್ಗತಾವೃತ್ತ, ತದ್ವೇದ, ಪದ, ಚತುರೂರ್ಧ್ವ, ಅನುಷ್ಠುಪ್ ವೈಕುಂಠೀಯ (ಕೇವಲ ಮಾತ್ರವೃತ್ತ) ಜಾತಿಗಾಥೆಗಳು, ರಗಳೆಗಳು, ದಂಡಕಗಳು (ಪಾದನಿಯಮೆವಿಲ್ಲದವು) ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ.

ಚತುರ್ಥಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಂದ ಮತ್ತು ಆರ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಾಲ್ಕು ಮಾತೃಗಳ ಗಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಕಂದಲಕ್ಷಣ, ಆರ್ಯಾವೃತ್ತಲಕ್ಷಣಗಳು, ಗೀತಿಕೆ, ಸಂಕೀರ್ಣಕ, ದುವಯಿ ಇವುಗಳು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಪಂಚಮಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರ ಗಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಅವುಗಳಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ರಮ ಇವುಗಳಿಂದ ಆದ ಅಯ್ಯು ಅಕ್ಷರ ಗಳು, ತ್ರಿಪದಿ, ಏಚ್ಚಿ, ಜೌಪದಿ, ಭಂದೋವತಂಸ, ಅಕ್ಕರಿಕೆ, ಮದನವತಿ, ಗೀತಿಗೆ, ಉತ್ಸಾಹ, ಉತ್ಸಾಹದಂಡಕ 1(ಶರಪಟ್ಟಿ) ಈ ದೇಶೀಯ ಜಾತಿಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಷಷ್ಠಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾರ ನೊದಲಾದ ಆರು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

(೨) ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರ

“ಭಂದೋಂಬುಧಿ”ಯೆಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದವನು ನಾಗವರ್ಮನು, ಇವನಿ ಗಂತ ಈಚೆಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ನಾಗವರ್ಮನಿರುವುದರಿಂದ (೧೧೪೫) ಇವನನ್ನು ಪ್ರಥಮ (ನೊದಲನೆಯ) ನಾಗವರ್ಮನೆಂದು ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವರು. ಇವನಿಗೆ ನಾಕಿ, ನಾಕಿಗ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳೂ ಉಂಟು. ಈತನು ತನ್ನನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಯ್ಯಡಿಯಾತ, ತೇಕನಾಡಾತ, ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಫಣಿವರ್ಮ (ನಾಗ ಶಬ್ದ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಫಣಿ ಶಬ್ದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ) ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಇವನು ವೆಂಕಿ ವಿಷಯದ ಸಪ್ತಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವೆಂಕಿಪಟು ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರದವನು, ಪ್ರಾಯಶಃ ಇವನು ವಾಸಮಾಡುವ ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅಗ್ರಹಾರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಯ್ಯಡಿಯೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಈತನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಸಯ್ಯಡಿಯ ಪಿನಾಕಿ ಕೂರ್ತು ನಮಗೀಗೆ ವರಂಗಳಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ

(1) ನಾಗವರ್ಮನು ಶರಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಉಳಿದ ಐದನ್ನು ವಿವರಿಸಿಟ್ಟಿ, ಈ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯೂ ಸಂಪಾದಿಗಳಿಂದ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಸಯ್ಯಡಿಯ ಮಹೇಶ್ವರನೇ ಈತನ ಕುಲದೈವವೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುವುದು, ಇವನು ಕಾಂಡಿನೈ ಗೋತ್ರದ ವೇದವೇದಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಂಗತನಾಗಿದ್ದ ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯ ಕಾಂಡಿಕಬೈಯರ ಮರಿಮಗನು, ದಾಮಮಯ್ಯ ಕುಂದಕಬೈಯರ ಮುಮ್ಮಗನು, ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯ ಪೋಳ ಕಬೈಯರ ಮಗನು, ಈ ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯನು ಲೌಕಿಕ, ವೈದಿಕ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿವೇಕ-ಕಲಾಭಿಜ್ಞನಾಗಿದ್ದನು, ಇವನ ಮಗನಾದ ನಾಗವರ್ಮನೂ ಕೂಡ ತನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ವೀರನು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನು, ವಿಶೇಷ ಸಿರಿವಂತನು, ಶೌಚ-ಸತ್ಯ-ಔದಾರ್ಯ ಈ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಧಾರನು, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನನು, ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರನು, ಸತ್ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯು, ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸನನ್ನೂ, ಔದಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನೂ ಮೀರಿದವನು, ಅತಿಶಯ ವಾಕ್ಯಂಪನ್ನನು, ಶತಪತ್ರೋದ್ಭವ ಮಹಾವಂಶೋತ್ಪನ್ನನು, ಚತುರಕವಿಕುಲಲಾಮನು, ಬ್ರಹ್ಮ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಇವರಿಗೆ ಸಮಾನನು, ಅಪ್ರತಿಮನು ಎಂದು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು

ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ ಅರಸನು ರಕ್ತಸಗಂಗನು. ಅಜಿತಸೇನ ಪಂಡಿತದೇವರು ಗುರುಗಳು. ಪೊರೆದವನು ಗಂಡರ ಮೂಗುತಿಯೂ, ಮಂಡಳಿಕರ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯೂ, ಮಂತ್ರಿಯೂ ಆದ ರಾಯನು (ಚಾವುಂಡರಾಯನು). ವೈದಿಕಮತದವನಾದ ಈ ನಾಗವರ್ಮನು ಜೈನಮತದ ಅಜಿತಸೇನ ಪಂಡಿತದೇವರು ತನ್ನ ಗುರುಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅಯುಕ್ತವು ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಹಜವು, ಆದರೆ, ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ರಾಯನಿಗೂ, ಅತನಿಗೂ ತನಗೂ ಆರಸಾದ ರಕ್ತಸಗಂಗನಿಗೂ ಗುರುಗಳಾದ ಅಜಿತಸೇನ ಪಂಡಿತ ದೇವರನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುಗಳೆಂದು ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನೆಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಈತನು ತನ್ನ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲವಾದಬಳಿಕ ಜೈನಮತವನ್ನವಲಂಬಿಸಿರಬಹುದೆಂದಾಗಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಈತನ ಕಾಲವನ್ನು ಈತನ ಪೋಷಕನಾದ ಚಾಮುಂಡರಾಯ, (೯೮೫) ಮತ್ತು ರಕ್ತಸಗಂಗ ಇವರ ಕಾಲಗಳ (೯೭೫) ಆಧಾರದಿಂದಲೂ, ಈತನು ತನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜರಾಜನು(೯೪೦-೧೦೪೦)ಕವಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಆಧಾರದಿಂದಲೂ, ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ೯೯೦ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇವನು ತನಗೆ ಸುಕವೀಂದ್ರವಲ್ಲಭ, ನೆಗಟ್ಟಿಗೋಜ, ಕವಿನಾಗವರ್ಮ, ಕವಿರಾಜ ಹಂಸ, ಭೂಮಿಕಂದರ್ಪ, ಸತ್ಕವಿನಾಗವರ್ಮ, ವಸ್ತುಕ ಕವಿಪ್ರವರಸ್ತುತ, ಪ್ರಭು ಕವೀಂದ್ರ ಸಹಾಯ, ಕಂದಕಂದರ್ಪ, ವಿದ್ವಜ್ಜನಾನಂದ, ಬುಧಜನಹಿತ, ಸತ್ಕವಿಪ್ರೇಮ,

ಕವೀಂದ್ರಸಹಾಯ, ಕವಿಕುಲಲಾಮ, ಹಂಸ, (೨-೬೬) ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದೊಳಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು, ಈ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಕವಿರಾಜಹಂಸ ಎಂಬ ಬಿರುದೇ ಇವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕಾರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡ್ಯಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು.

ಈತನು ತನ್ನ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಈಶನು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಪಡೆದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ಸಿಂಗಳನ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಅಧಾರವೆಂದು ಹೇಳಿರುವನಲ್ಲದೆ, ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಂಗಳೋಕ್ತಿ, ಸಿಂಗಳನ ಮತ, ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವನು, ಅಲ್ಲದೆ ಆರನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ "ಜಯದೇವನೇ ಮೊದಲಾದವರ ಮತದಂತೆ ಹಿಂದಿನ ಛಂದಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ಷಟ್ಪತ್ಯಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆ"ನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಆದರೆ ಕಿಟ್ಟಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಜಯದೇವಾದ್ಯರ ಛಂದದ ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬಯಸಿದ ದೇವಾಕ್ಷರದ ಪ್ರಯೋಗ ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೇವಾಕ್ಷರ ಎಂಬುದು ದೇಶೀಯ (ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ರುದ್ರ) ಗಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಂದೂ, ಅದರಿಂದಾದ ವ್ಯತ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿಯಾಯಿತೆಂದು ಕವಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದೂ, ಅರ್ಥನಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು.

- ಈ ಪಾಠದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಬಯಸಿದ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಪೋಷವಿಲ್ಲದೇ ಹೋಗುವುದಲ್ಲದೆ, ದೇವಾಕ್ಷರ - ದೇವತೆಗಳ ಅಕ್ಷರ ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಣಗಳೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಕೇವಲ ಕಲ್ಪಿತವೇ ಹೊರತು, ಸುರಸವಲ್ಲ ಜಯದೇವನೆಂಬುವನು ಒಬ್ಬ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ತೃನೆಂದು ವಿರಹಾಂಕನು ತನ್ನ ವೃತ್ತಜಾತಿಸಮುಚ್ಚಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಜಯದೇವಾದ್ಯರ ಎಂಬ ಪಾಠವೇ ಸಾಧುವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಈತನು ಕನ್ನಡ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುರುಲಿಖಿಸಿದ್ದು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವನಿಗಿಂತ ತುಂಬಾ ಅರ್ವಾಚೀನನಾದ ಕೇಶಿರಾಜನು ತನ್ನ ಶಬ್ದಮಣಿರಸವೆಂಬ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥದ ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಶಿಥಿಲ ದ್ವಿತ್ವವನ್ನು ವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಗುರುಲಿಖಿಸಿ ವಿಚಾರವು ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಅನುಚಿತವಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಕೇಶಿರಾಜನಿಗಿಂತ ಹಿಂದಣವನಾದ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥವನ್ನೂ, ಭಾಷಾಭೂಷಣ (ಮತ್ತೂ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ) ಎಂಬ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ದ್ವಿತೀಯ ಸಾಗವರ್ಮನು ಕೂಡ ಈ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದಾಹ

ರಣವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಔಪಮ್ಯದೊಡನೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಆರಿಸಿರುವ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು—

ಕಂ || ಹಿರೇಂಜಲೋ ಪಂತ್ರಿಗೆ |

ವಾರದ ಖಳರೊಡನೆ ಬೆರಸಿ ಮೇಳಂಗೊಂಡಂ ||

ದಾರುಂ ಲಘುವಸ್ವರ್ ಪ್ಪ |

ಸ್ತಾರದೊಳಮದೆಂಬ ಶಿಥಿಲ ಸಂಯೋಗದವೋಲ್ (ಕಾವ್ಯಾ) ||೨೫೯||

ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಶಿಥಿಲ ಸಂಯೋಗದ ಹಿಂದಣ ಗುರುವು ಲಘುವಾಗುವುದೆಂದೂ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇತ್ತೆಂಬುದೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

ಈ ನಾಗವರ್ಮ ಭಂದಸ್ವಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ “ಗುಣಕಾಂಕಿತ” ಎಂಬ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಂದ ಸ್ತೋದಿತ್ತೆಂದು ಸುಮಾರು ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ತನುಲ್ ಭಾಷೆಯ “ಯಾಸ್ವ ರುಂಕಲಕ್ಕಾರಿಕೈ” ಎಂಬ ಭಂದೋಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಗ್ರಂಥವು “ಗುಣಕ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ” ಎಂಬ ಪೂರ್ವ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೪೯ ರಿಂದ ೮೯೭ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಪಶ್ಚಿಮಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ಗುಣಕ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಹತ್ತನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಂದೋಗ್ರಂಥವಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರುವುದು.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಂದಸ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಈ ಭಂದೋಂಬುಧಿಯಷ್ಟು ಸಹಾಯಕವಾದ ಪ್ರೌಢವಾದ ಭಂದೋಗ್ರಂಥವೊಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಇಲ್ಲ-ಮುಂದೆಯೂ ಹುಟ್ಟಲಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಕೃತ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ಲೇಖನಿಗೆ ವಿರಾಮವಿತ್ತಿರುವೆನು.

ಇಂತು ಸಜ್ಜನವಿಧೇಯ,

ಸಂಪಾದಕ.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ

ಪ್ರಥಮಾಧಿಕಾರಂ—

(ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರಣಂ)

	ಪುಟ	ಪದ್ಯ
ಮಂಗಳಾ ಚರಣಂ	1-2	೧-೬
ಸ್ವಕವಿತಾ ಪ್ರಶಂಸೆ	2-3	೭-೧೦
ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ಕಾರಣ	3	೧೧
ಕವಿವಂಶಾದಿ ವರ್ಣನ	3-5	೧೨-೨೨
ಕವಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆ	5-6	೨೩-೨೬
ಕವಿಯ ಪೋಷಕ ಗುರಾದಿ ಪ್ರಶಂಸೆ	6	೨೭-೨೯
ಛಂದಶ್ಚಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸರ	7	೩೦
ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು	,,	೩೧
ಅಕ್ಷರ ಗಣಗಳು	,,	೩೨
ಗುರುಲಘು ಚಿಹ್ನೆ	8	೩೩
ಲಘುವು ಗುರುವಾಗುವುದು	,,	೩೪-೩೫
ಗುರುಲಘುಗಳ ಸಂಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಗಣಾಕ್ಷರಗಳು	,,	೩೬
ಅಕ್ಷರ ಗಣಗಳ ಹೆಸರು	,,	೩೭
ಗಣಗಳ ಗುರುಲಘು ಸ್ವರೂಪ	9	೩೮(೩೮)
ಗಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಸ್ತಾರ ಲಕ್ಷಣ	,,	೩೮(೩೯)
ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಗಣಪ್ರಸ್ತಾರ	,,	೩೯
,,	,,	೪೦
ಗಣಗಳ ಫಲಶ್ರುತಿ	10	೪೧-೪೩
ಯತಿ ವಿಷಯ	11	೪೪-೪೫
ಪ್ರಾಸ ವಿಷಯ	11-14	೪೬-೫೫
ಉಕ್ತಾದಿ ೨೬ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಹೆಸರು (ವಚನ)	14	ವಚನ
ದೇಶೀಯ ವ್ಯತ್ಯಗಳ ಹೆಸರು	,,	೫೬
ಉಪಸಂಹಾರ	15	೫೭-೫೯

ದ್ವಿತೀಯಾಧಿಕಾರಂ—

(ಸಮವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ)

	ಪುಟ	ಪದ್ಯ
i ಉಕ್ತೆ—		
ಶ್ರೀವೃತ್ತಂ	16	೨
ii ಅತ್ಯುಕ್ತೆ—		
ಗಿಂಧರ	,,	೩
ದಿಗಂಃಗ	17	೪
ಗರ್ವ	,,	೫
iii ಮಧ್ಯೆ—		
ವಾಮಾಂಗ	,,	೬
ಪ್ರವರ	,,	೭
ಪಾವನ	18	೮
ರತಾಂತ	,,	೯
ಪರಮ	,,	೧೦
iv ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ—		
ಸೌಂದರ	,,	೧೧
ಜನೋದಯ	,,	೧೨
ದೇವರವ್ಯ	19	೧೩
ಮೃಗನೇತ್ರ	,,	೧೪
ಸುರತರು	,,	೧೫
ಕಾನೂಂಗ	,,	೧೬
v ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠೆ—		
ನಂದಕ	,,	೧೭
ಕಾಂಚನಮಾಲೆ	20	೧೮
ಸನ್ಮೃಗನೇತ್ರ	,,	೧೯
ತಿಲಕ	,,	೨೦
ಅನಂಗ	,,	೨೧
ಪ್ರೇಮ	,,	೨೨
ಸರಸಿರುಹೆ	21	೨೩

vi ಗಾಯತ್ರಿ—

	ಪುಟ	ಪದ್ಯ	ಭದ್ರಕ	ಪುಟ	ಪದ್ಯ
ಶಾಲಿನೀವಿತಾನ	21	೨೪	ಭುಜಗಶಿಶುಸ್ತುತ	27	೫೩
ಉದಾತ್ತ	,"	೨೫	ಮಯೂರ	,"	೫೪
ಶಶಿಕಾಂತ	,"	೨೬	ಬೃಹತೀ	28	೫೬
ವಿಚಿತ್ರ	,"	೨೭	X ಪದ್ಧತಿ—		
ತನುಮಧ್ಯ	22	೨೮	ಪಣವಕ	,"	೫೭
ಕುಮುದ	,"	೨೯	ಮಂದಾನಿಲ	,"	೫೮
ಕಮಳ	,"	೩೦	ಮತ್ತ	,"	೫೯
ಸುಲಲಿತ	,"	೩೧	ಚಿತ್ರಪದ	29	೬೦
vii ಉಷ್ಣಿ ಕೃ—			ಮಣಿರಂಗ	,"	೬೧
ವಿಶಾಲ	,"	೩೨	ಕಲ್ಮಣ	,"	೬೨
ಆಮಳ	23	೩೩	XI ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ—		
ವಿನಮ್ಮ	,"	೩೪	ಇಂದ್ರವಜ್ರ	29	೬೩
ಜಗದ್ವಿಭೂತಿ	,"	೩೫	ಉಪೇಂದ್ರವಜ್ರ	30	೬೪
ಚಿತ್ರ	,"	೩೬	ಸೈನಿಕ (ತೈನಿಕಾ)	,"	೬೫
ಶಶಾಂಕವಕ್ತ್ರ	,"	೩೭	ದೋಧಕ	,"	೬೬
ಸರಲ	24	೩೮	ರಘೋದ್ಧತ	,"	೬೭
ಸುಲಭ	,"	೩೯	ಚಂದ್ರಿಕೆ	,"	೬೮
ನರಗ	,"	೪೦	ಸ್ನಾಗತ	31	೬೯
ಕೋಮಲ	,"	೪೧	ಭ್ರಮರವಿಲಸಿತ	,"	೭೦
viii ಅನುಷ್ಟುಪ್—			ಶಾಲಿನೀ	,"	೭೧
ವಿದ್ಯುನ್ನಾಲಿ	24	೪೨	ಮಾಣಕೈ	,"	೭೨
ಮಾಣವಕ	25	೪೩	ಸಾಂದ್ರ	,"	೭೩
ಚಿತ್ರಪದ	,"	೪೪	ಲಯಗ್ರಾಹಿ	32	೭೪
ಪ್ರಮಾಣಕ	,"	೪೫			
ಸುಮಾಲತೀ	,"	೪೬	xii ಜಗತಿ—		
ಶ್ರುತಾನಂದ	,"	೪೭	ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತ	,"	೭೫
ix ಬೃಹತಿ—			ತೋಟಕ	,"	೭೬
ಉತ್ಕೃಕ	26	೪೮	ಭುಜಂಗಪ್ರಯಾತ	,"	೭೭
ಹಲಾಯುಧ	,"	೪೯	ವಂಶಸ್ಥ	33	೭೮
ಉದಯ	,"	೫೦	ಇಂದ್ರವಂಶ	,"	೭೯
ವನಜ	27	೫೧	ಸ್ಯಗ್ನಿಣೀ	,"	೮೦
ವಿನುತ	,"	೫೨	ಫರ.ಪಮ	,"	೮೧

ದ್ರುತಪದ	ಪುಟ 34	ಪದ್ಯ ೮೨	ಪದ್ಯ ಮುಖೀ (ಪದ್ಯ)	ಪುಟ 41	ಪದ್ಯ ೧೧೦
ಲಲಿತಪದ	,"	೮೩	ವಿಜಯಾನಂದ	42	೧೧೨
ಹಂಸಮುತ್ತ	,"	೮೪	XVII ಅತ್ಯೆಷ್ಟಿ—		
ಪ್ರವರಾಕ್ಷರ	,"	೮೫	ಮಂದಾಕ್ರಾಂತ	42	೧೧೩
ಘಟಿ	35	೮೬	ಸ್ವರ್ಗೀ	,"	೧೧೪
ಚಂದ್ರವರ್ತು	,"	೮೭	ಕನಕಾಬ್ಜಿನೀ	,"	೧೧೫
ಜಲೋದ್ಗತ	,"	೮೮	ಶಿಖರಿಣೀ	43	೧೧೬
			ಹರಿಣೀಪುತ	,"	೧೧೭
xiii ಅತಿಜಗತಿ—					
ರುಚಿರ	36	೮೯	XVII ಧೃತಿ—		
ಅಭ್ಯುದಯ	,"	೯೦	ಮಲ್ಲಿಕಾನಾಲೆ	43	೧೧೮
ಕೋಮಲರುಚಿರ	,"	೯೧	ಆನಂದಕಂದರ್ಪಜಾತ	44	೧೧೯
ಸಾಂದರ	,"	೯೨	ಆರವಿಂದ	,"	೧೨೦
ಪ್ರಭಾತಮಿಶ್ರ	37	೯೩	xix ಅತಿಧೃತಿ—		
ಮುತ್ತಮಯೂರ	,"	೯೪	ತರಳ	44	೧೨೧
ಅಂಬುಜ	,"	೯೫	ಮೇಘವಿಸ್ಫೂರ್ಜಿತ	45	೧೨೨
			ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೇಡಿತ	,"	೧೨೩
xiv ಶಕ್ವರಿ—			ಖಚರಪ್ಪುತ	,"	೧೨೪
ವಸಂತಕಲಕ	38	೯೬			
ಪ್ರಹರಣಕಲಿತ	,"	೯೭	xx ಕೃತಿ—		
ಕುಸುಮಾಂಘ್ರಿಪ	,"	೯೮	ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತ	45	೧೨೫
ವನಮಯೂರ	,"	೯೯	ಆನವದ್ಯ	46	೧೨೬
ಸುಂದರ	39	೧೦೦	ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ	,"	೧೨೭
ವಸಂತ	,"	೧೦೧	ನಗರಂಜಿತ	,"	೧೨೮
ಕುಟ್ಟಿಲಮಯೂರ	,"	೧೦೨			
xv ಅತಿಶಕ್ವರಿ—			xxi ಪ್ರಕೃತಿ—		
ಮಾಲಿನೀ	39	೧೦೩	ಚಂಪಕಮಾಲೆ	46	೧೨೯
ಮಣಿಗಣನಿಕರ	40	೧೦೪	ತರಂಗ	47	೧೩೦
ಮಣಿವಿಭೂಷಣ	,"	೧೦೫	ಸ್ವಸ್ಥರೆ	,"	೧೩೧
ಸುಕೇಸರ	,"	೧೦೬	ಲಲಿತಗತಿ	,"	೧೩೨
ನವನಲಿನ	,"	೧೦೭	xxii ಅತ್ಯೆಷ್ಟಿ—		
ವಿಚಿತ್ರಲಲಿತ	41	೧೦೮	ಮಹಾಸ್ವಸ್ಥರೆ	47	೧೩೩
			ಭದ್ರಕ	48	೧೩೪
xvi ಅಷ್ಟಿ—					
ಮಂಗಳ	41	೧೦೯	ವನಮಂಜರಿ	,"	೧೩೫
ಲಲಿತಪದ	,"	೧೧೦	ಚೂತಕುಜ	,"	೧೩೬

XXiii ವಿಕೃತಿ—

(೨. ಅರ್ಧ ಸಮವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ)

	ಪುಟ	ಪದ್ಯ		ಪುಟ	ಪದ್ಯ
ಹಂಸಗತಿ	49	೧೩೭	ಅರ್ಧ ಸಮವೃತ್ತೋಪಕ್ರಮ	56	೫
ಮತ್ತಾಕ್ರೀಡಾ	,,	೧೩೮	ಅಚ್ಚುತಕ	,,	೬
ಸಾಂಸರ	,,	೧೩೯	ದಿವಿಜಕಲ್ಪಲತೆ	,,	೭
			ರವಿಪ್ರಭ	57	೮
			ಉಪಸಂಹಾರ	,,	೯

XXiv ಸಂಕ್ಷೃತಿ—

ಲಲಿತ	50	೧೪೦	(೩. ವಿಷಮವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ)		
ತನ್ನೀ (ಸುಂದರ)	,,	೧೪೧	ಉಪಕ್ರಮಂ	57	೧೦
ಸಂಕಜ	,,	೧೪೨	ಉದ್ಗತ	,,	೧೧
ಅರ್ಕಮಂಜಿ	51	೧೪೩	ಉದ್ಗತಾಭೇದ	58	೧೨
			ತ್ರಿಪದೋನ್ವತಿ	,,	೧೩
			ಪದಚತುರೂರ್ಧ್ವ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೪
			ಪದಚತುರೂರ್ಧ್ವ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೫

XXV ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ

ಕ್ರಾಂಚಪದ	51	೧೪೪			
ವಿದಳಿತಸರಸಿಜ	,,	೧೪೫			
ಹಂಸಪದ	52	೧೪೬	(೪. ಅನುಷ್ಟುಪವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ)		

XXvi ಉತ್ಕೃತಿ—

ಭುಜಂಗವಿಜೃಂಭಿತ	52	೧೪೭	ಶ್ಲೋಕವೃತ್ತ ಲಕ್ಷಣ	59	೧೬
ಮುನಿಮತ	53	೧೪೮	ಶ್ಲೋಕವೃತ್ತ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೭
ವನಲತಾ	,,	೧೪೯	ಉಪಸಂಹಾರಂ	,,	೧೮
ಪ್ರಕರಣೋಪಸಂಹಾರ	54	೧೫೦	(೫. ವೈತಾಳೀ ಪ್ರಕರಣಂ)		
೨೬ನೆಯ ಭಂದಸ್ತನ			ವೈತಾಳೀ	60	೧೯
			ಔಪಚ್ಚಂದಸಿಕಂ	,,	೨೦
ವೃತ್ತಸಂಖ್ಯೆ	,,	೧೫೧	ಜಾತಿಗಾಥೆ	,,	೨೧
			(೬. ರಘುಟಾ ಪ್ರಕರಣಂ)		

ತ್ವತೀಯಾಧಿಕಾರಂ—

(೧. ಮಾಲಾವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ)

ಮಂಗಳಂ (ಮಧ್ಯಮಂಗಳಂ)	55	೧	ರಗಳಿ ಲಕ್ಷಣ	61	೨೨
ಅಧಿಕಾರೋಪಕ್ರಮ	,,	೨	ರಗಳಿಯ ಭೇದ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣ	,,	೨೩
ಮಾಲಾವೃತ್ತಂಗಳೋರ್ಥ			(೭. ದಂಡಕ ಪ್ರಕರಣಂ)		
ಲಲಿತ	,,	೩	ದಂಡಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣ	62	೨೪
ಕುಸುಮರಸ	56	೪	ದಂಡಕ ಭೇದ (ಲಕ್ಷಣ)	,,	೨೫
				,,	೨೬
			ಉಪಸಂಹಾರ	63	೨೭

ಚತುರ್ಥಾಧಿಕಾರಂ—

ಕಂದಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ—	ಪುಟ	ಪದ್ಯ
ಮಂಗಳಂ (ನಾಗವರ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರೇಯಃಪ್ರಾರ್ಥನೆ)	64	೧
ಉಪಕ್ರಮ	,,	೨
ಕಂದಗಳ ಸ್ವರೂಪ	,,	೩-೪
ಕಂದ ಲಕ್ಷಣ	65	೫
ಆರ್ಯಾ ಲಕ್ಷಣ	65-66	೬-೭
ಗೀತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣ	66	೮
ಸಂಕೀರ್ಣಕ ಲಕ್ಷಣ	,,	೯
ದುನಯಿ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೦
ದುನಯಿಗೆ ಲಕ್ಷಣ	67	೧೧

ಪಂಚಮಾಧಿಕಾರಂ—

ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಷಯಜಾತಿ ಪ್ರಕರಣಂ—		
ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕ	68	೧
ಉಪೋದ್ಭಾಕ	,,	೨
ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ರುದ್ರ ಗಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	,,	೩
ಅವುಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾರ	68-69	,,
ಈ ಗಣಗಳು ಪುಟ್ಟುವ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಸೂತ್ರ	70	೩
ಪಿರಿಯಕ್ಕರ, ದೊರೆಯಕ್ಕರ	,,	೪-೫
ನಡುವಣಕ್ಕರ, ನಿಡೆಯಕ್ಕರ, ಕಿಣಿಯಕ್ಕರ	71	೬-೮
ತ್ರಿಪದೀ ಲಕ್ಷಣ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳು	71-72	೯-೧೦
ಚಿತ್ರವೃತ್ತಂ, ಚಿತ್ರಲತಾವೃತ್ತ	72	೧೧-೧೨
ಏಟೆಯ ಲಕ್ಷಣ	73	೧೩
ಚೌಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೪
ಛಂದೋನ ತಂತ್ರ	,,	೧೫
ಅಕ್ಕರಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೬

ಮದನವತಿಯ ಲಕ್ಷಣ	74	೧೭
ಗೀತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೮
ಉತ್ಸಾಹ ಲಕ್ಷಣ	,,	೧೯
ಉತ್ಸಾಹದಂಡಕ ಲಕ್ಷಣ	75	೨೦
ಷಟ್ಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣ	75-76	೨೧
ಆರು ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಲಕ್ಷಣ	76-77	ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಷಷ್ಠಾಧಿಕಾರಂ—

ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯ ವಿವರಣ ಪ್ರಕರಣಂ—		
ಉಪೋದ್ಭಾಕ	78	೧
ಪ್ರಸ್ತಾರ ಲಕ್ಷಣ	,,	೨
೨೬ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾರ		
ಲಕ್ಷಣ	79	,,
ನಷ್ಟಪ್ರತ್ಯಯ ಲಕ್ಷಣ ವಿವರಣ	80	೩
ಉದ್ದಿಷ್ಟಪ್ರತ್ಯಯ	81	೪
ಏಕದ್ವ್ಯಾದಿ ಲಗಕ್ರಿಯೆ	82	೫
ಏಕದ್ವ್ಯಾದಿ ವಿವರಣ	83-84	,,
ಸಂಖ್ಯಾನ	85	೬
ಅಧ್ಯಯೋಗ	86	೭
ಕವಿಸ್ತರಸ್ತಿ	,,	೮
ಮಾತ್ರಾಸಿಂಧಾದಿ	87-88	೯-೧೨
ಉಪಸಂಹಾರ	89-90	೧೨-೧೩
ಬೇಟಿ ಷಟ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಲಕ್ಷಣ	91-92	೧೪
ಪರಿಶಿಷ್ಟ	93-112	

|| ಶ್ರೀ ||
 ಭಂದೋಂಬುಧಿ
 ಪ್ರಥಮ ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಂ
ಪ್ರಥಮಾಧಿಕಾರಂ

ಪೀಠಿಕೆ
 (ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿ)

ಉ|| ಶ್ರೀವಧುವಂ ಪಯೋಧಿಮಧನೋದ್ಯವವಸ್ತುಸಮೂಹದೊಳ್ ಮಹಾ |
 1 ದೇವಸಮೇತರಿದ್ಧಸುರರುಂ ಸುರರುಂ ಕುಡೆ 2 ತನ್ನ ಮಚ್ಚುಗೊಂ ||
 ಡಾವನಶೇಷಭೂಭುವನಮಂಡಲವಲ್ಲಭೆನಾದ ದೇವನೀ |
 ಗಾವಗಮೆಮ್ಮ ಬೇಟ್ಟ 4 ವರಮಂ ದಯೆಯಿಂ ಸುಕವೀಂದ್ರವಲ್ಲಭಂ || ೧ ||

(ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರಸ್ತುತಿ)

ಚಂ|| ಜಡೆಗಳ ಬಂಬಲೊಪ್ಪುವಲಕಾವಳಿ 5 ಭೀಷಣಮಪ್ಪ ಪಾವಿನೊ |
 ಳ್ಳುಡುಗೆ ವೊದಟ್ಟ ವೊಂದುಡುಗೆ ಶಕ್ತಿ 6 ವಿರಾಜಿತಶಕ್ತಿ ಶೂಲವೊ ||
 ಳ್ಳುಡಿವ ಕರಾಸಿ ಗೌರಿನಿಜ 7 ವಲ್ಲಭಿಯಾಗಿರೆ ಮಿಕ್ಕ ನಾಕಿ ಸ |
 ಯ್ಯಡಿ ಯ ಪಿನಾಕಿ ಕೂರ್ತು ನಮಗೀಗೆ ವದಂಗಳನುತ್ಸವಂ8 ಗಳಂ || ೨ ||

(ಗಣನಾಯಕಸ್ತುತಿ)

ಚಂ|| ಸಕಲಕಲಾಗಮಾಭರಣ ನೀಶ್ವರ 9 ಸೂನು ಸಮಸ್ತವಸ್ತುರೂ |
 ಪಕನಕಲಂಕನಭ್ಯುದಯಕಾರಣವಾರಣವಕ್ತ್ರನಾಪ್ತಲಾ ||
 ಕಿಕಮತನನ್ನಿತಾಗಮಪದಾರ್ಥಪರಂಪರನಾದನಾ ವಿನಾ |
 ಯಕ 10 ಗಣನಾಯಕಂ ಕೃತಿಗೆ ನಾಯಕ 11 ನಕ್ಕೆ ನೆಗಟ್ಟಿಫೋಜ 12 ನಾ || ೩ ||

(ಅಂಬಿಕಾಸ್ತುತಿ)

ಚಂ|| ನಗೆವೊಗಮಂ ವೊದಟ್ಟ ವೊಸಜವ್ವನಮಂ ಮಿಗಿಲಪ್ಪ 13 ಗಾಡಿಯಂ |
 ಸೊಗಯಿಪ ಮುದ್ದುಗೆಯ್ತುಮನೊಱ್ಲಿ ನಿಸಂ ಮನವಾಱಿ ನೋಡಿ ತೊ ||
 ಳ್ಳಿಗೆ ಕೊಳಿ ಮೇಲೆವಾಯ್ತು ಮಹಿಷಾಸುರನಂ ತವೆ ಕೊಂದಳಾವಳಾ |
 ಭಗವತಿ ಕೂರ್ತು ಬೀರಸಿರಿ 14 ಯಾಗಿ ಭುಜಾಸಿಗೆ ನಾಗವರ್ಮನಾ || ೪ ||

(1) ದೇವನಜಸ್ರಮಿದ್ಧಸುರರೂ, (2) ತಾನೆ, (3) ನಾದನಾತನೀ (ಎಂದಿರಬಹುದು),
 (4) ವರದುನ್ನತಿಯಂ, (5) ಭೂಷಣ, (6) ವಿರಾಜಿಸ, (7) ವಲ್ಲಭನಾ (8) ಗಳಂ, (9) ಭಕ್ತಿ,
 (10) ಕವಿನಾಯಕ, (11) ನಾಗೆ, (12) ನಂ, (13) ಯಕ್ಕ.

(ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಿ)

ಚಂ|| ಒದವಿದ 1ಕೈರವಂ ಮುಗಿಯೆ ಧಾರಿಣಿ¹ಯೋಳ್ ಕಡುವಂದಮಾಗಿ ೩ಪ |
 ವಿಫದ ತಮಮೆಲ್ಲನೋಸರಿಸೆ ತನ್ನನೆ ಕೀರ್ತಿಪ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಗ||
 ಭೃವದಯವರಂಗಳಂ ನಿಜಕರಂ ದಯೆಗೆಯ್ದಿರೆ ತಾನೆ ದೇವನಾ |
 ದುದಯದಿವಾಕರಂ ಕರಮಲರ್ಚುಗೆ ನಮ್ಮ ಮುಖಾರವಿಂದಮಂ || ೫ ||

(ಸರಸ್ವತೀಸ್ತುತಿ)

ಚೆ|| ಅತಿಮಧುರ⁴ಪ್ರಸನ್ನಪರಿಪೂರ್ಣ⁵ರಸೋಚಿತ⁶ ರಂಜಿತಾರ್ಥಸಂ |
 ಯುತೆ ಸಕಲಾಗ⁷ಮೋಕ್ತಿ ಯುತ ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಯ⁸ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಸಂ ||
 7ಯುತೆ⁹ಸರಸೀಜಗಭ್ರನ ಮುಖಾಂಬುಜದಿಂದಮಗಲ್ದು ಬಂದು ೩ಭಾ |
 ರತಿ ನೆಲಿಸಿರ್ಕೆ ಕೂರ್ತು ಮುಖಪಂಕಜದೋಳ್ 10ಕವಿನಾಗವರ್ಮನಾ || ೬ ||

(ಸ್ವಕವಿತ್ವಪ್ರಶಂಸೆ)

ಚಂ|| 11ರಚಿತಪದಪ್ರಸನ್ನಪರಿಪೂರ್ಣ¹²ರಸೋಚಿತಮರ್ಥಮಾ |
 ಗುಚಿತ ಪುರಾಣ¹³ನುರ್ಗ ಪದಪದ್ಧತಿಬಂಧುರಬಂಧಮೆಂಬಿನಂ ||
 ರಚಿಯೆನೆ ವಾಚ್ಯವಾಚಕ ವಿಶೇಷ್ಯವಿಶೇಷಣ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣ |
 ಪ್ರಚುರತೆ ಕಾಳಿದಾಸನುಮನೇಳಿಸಿ ತೀರ್ಕೃತಿನಾಗವರ್ಮನಾ || ೭ ||

ಕಂ|| ಬಲ್ಲರ ಬಗೆಯಿಂ 1೩ಕಲ್ಪದ |
 ನೆಲ್ಲಮನೇಗೊಂಡೊಂಬಲ್ಲು ನೇಲಲ್ಕೀತಂ ||
 ಬಲ್ಲನೆನಲ್ಲೆ ಅವಿಕ್ಕಿದ |
 ಬೆಲ್ಲದವೊಲಪೂರ್ವಮಾಗೆ ವೇಲ್ದಂ¹⁴ಕೃತಿಯಂ || ೮ ||

ಕರ¹⁴ನುರ್ಥಾಕರಮುಚಿತಾ |
 ಕ್ಷರಮವಲಂಬಪ್ರಸನ್ನಮತಿಮಧುರಮಲಂ ||
 ಕರಣಯುತಮೆನಿಸಿ ವೇಲಲ್ |
 ಧರೆಯೋಳ್ ಕವಿರಾಜಹಂಸನೊರ್ವನೆ ಬಲ್ಲಂ || ೯ ||

(1) ಕಾನುಪಂ, (2) ಯಂ, (3) ಪರ್ಚಿದ, (4) ಪ್ರಸನ್ನೆ, (5) ರಸೋಚಿತೆ, (6) ಮೋಕ್ತಿ
 (7) ಯುಕ್ತಿ, (8) ಕನುಲಾಸನಾನದೊಳಿದು ಮಗುಟ್ಟಿ ಮಗೊಲ್ಲು ಬಂದು, (9) ವಾಕ್ಯತಿ, (10) ಕವಿ
 ರಾಜಹಂಸನಾ, (11) ರಚಿತಪದಪ್ರಪೂರ್ಣತೆ ಗಭೀರರಸಾವಹಮರ್ಥಯುಕ್ತ ವಾ | ಗುಚಿತಪುರಾಣನು
 ಗ್ಗಪ.....ವಿವಂ, (12) ಪೂರ್ವ, (13) ಕೇಲ್ದವರೆಲ್ಲಂ ಕೆಯ್ಯಂಡೊಂಬಲ್ಲು ಕೇಲ್ದಂತೀತಂ, ಕಲ್ಪದ
 ನೆಲ್ಲಂ ಕೆಯ್ಯಂಡೊ, (14) ಮಸ್ತುಕ್ತ.

‡ ಮಿ|| ಕಿಟ್ಟಿಲ್ ಸ-ಹೇಬರ ಮುದ್ರಣತ್ರ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಅರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಕಂ|| 1 ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಕ್ಕೆದು |
 ಲೇಸಾಗೆ ವೆಸರ್ಕ್ಕಡಂಗ ಕನ್ನಡದಿಂ ವೇ ||
 ಲ್ಲಾಸುಕರಕವಿಯ ಬಲ್ಮೆಯು |
 ನಾಸುಕವಿಪ್ರಕರಮಱುದು ಮಚ್ಚುಗುಮಲ್ತೀ ||೧೦||

(ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಕಾರಣ)

ಚಂ|| ನವರಸಮುಣ್ಣೆ ಮಾತು ಪೊಸತಾಗಿರೆ ದೇಸಿಯೆ ದೇಸೆವೆತ್ತದೆಂ |
 ಬವೊಲಿರೆ ಜಾಣ್ ಮನಂಗೆೊಳಿಸೆ ಪೊಣ್ಡಿ ರದರ್ಧಕ್ಕತಿಪ್ರಬಂಧಮಂ ||
 ಕಿವಿಗಿನಿದಾಗೆ ಪೊಚ್ಚು ಪೊಸತಾಗಿ ಮನೋಹರವಾಗೆ ಪೇಟ ಸ |
 ತ್ತುವಿ 2 ಕವಿರಾಜಹಂಸ ಎನೆ ಪೇಟಲೊಡರ್ಚಿದನೀಪ್ರಬಂಧಮಂ ||೧೧||

(ಕವಿಯ ವಂತಾದಿವರ್ಣನಂ)

ಕಂ|| ಜಗದೊಳಗಿದೊಂದು ಮಿಗಲೆನೆ |
 8 ನೆಗಲ್ದ ಪುದು ವೆಂಗಿವಿಷಯನಾ ವಿಷಯದೊಳೊ ||
 ಲ್ಲಗಣತಮೆನೆ ಸಪ್ತಗ್ರಾ |
 ಮಗಳೊಳಮಾ ವೆಂಗಿಪಲು ಕರಂ ಸೊಗಯಿಸುಗುಂ || ೧೨ ||

ಕಂ|| ಆವೆಂಗಿಪಲುವಿನೊಳ್ ವಿಭು |
 ದೇವಸಮಾನಂ ವಿದಗ್ಧನಂಬುಜಭವನಂ ||
 ತಾವಗರಮೊಳ್ಳು ಣನಿಧಿಯೆಂ |
 ದೀವಸುಧೆಯೊಳೆನಿಸಿ ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯಂ ನೆಗಲ್ದಂ ||೧೩||

6 ವೇದದೊಳನುಗತರೆನಿಸುವ |
 7 ವೇದಿಗಳೊಳ್ ನಿವುಣನಾಗಿ ನೆಗಲ್ದಂ ಗಂಭೀ ||
 ರೋದವ್ವತ್ತರಿವೇಷ್ಟಿತ |
 ಮೇದಿನಿಯೊಳ್ ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯ ನಕಲಂಕಗುಣಂ ||೧೪||

(1) ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಂಗಳ ಲೇಸಾಗಿರೆಸುಕ್ಕೆಡಂಗಿ... ಲ್ಲಾಸುಕವಿಯನಾಶುಕವಿಯು, ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಕ್ಕೆದು ಲೇಸಾಗಿ ವೆಸರ್ಕ್ಕಡಂಗಿ ಪೇಟಾಪ್ಪ ಸೂರಕರವಿಲಯಕ್ಕೆ ಯನಾಸುಕವಿಯ ಬಲ್ಮೆಯನಾ, (2) ವರರಾಜ, (3) ನೆಗಲ್ದಾರ್ಪುದು, (4) ಳಾಲ್ಪಗಣತ, (5) ಮೊಳ್ಳಿನ, ಮೊಳ್ಳಿನ, (6) ವಾದಿಪೊಳಗಣತರೆನಿಸುವ, (7) ಮೇದಿನಿಯೊಳ್ ನಿವುಣನೆನಿಸಿನೆಗಲ್ದ ವೆ ರಿಗೊಲ್ದ ರೋದೊನ್ನತಪ್ಪಿ

ಕಂ ಸಕಲಜ್ಞಾನನಿನಂದಿತ ಸುಕರಗುಣಾವಿಪ್ರಭವಮನೋಭವರೂಪಾ ಭಿಕ ನಂಬುಜಸಂಭವಮೂ ರ್ತಿ ಕರಂ ಕೌಂಡಿನ್ಯಗೋತ್ರನನುಪಮಚರಿತಂ	೧೫
ವಿಕತಯಶಂಗಾ ವಿಪ್ರಂ ಗೌ ತತ್ತ್ವಿಯಸಭಾಜಿತ ದ್ವಿಜನ್ಮಂಗೆ ಗುಣಾ ನ್ವಿತೆ ಸತಿ ಸಜ್ಜನಿಕೆಗರುಂ ಧತಿಗೆ ಮಿಗಿಲ್ ಕೌಂಡಿಕಬ್ಬಿಯೆಂಬಳ್ ವೆಸರಿಂ	೧೬
ಆಕೌಂಡಿಕಬ್ಬಿಗಂ ಮಹಿ ಮಾಕರನೆನೆ ನೆಗೆಟ್ಟ ವೆಣ್ಣು ಮಯ್ಯಂಗಳಮನಂ ಸಾಕಾರನಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿಯೆ ಲೋಕಸ್ತುತನಾಗಿ ದಾಮಮಯ್ಯಂ ನೆಗೆಟ್ಟಂ	೧೭
ಆತನ ಕುಲವನಿತೆ ಜಗ ತ್ಪ್ರಾತಗುಣವ್ರಾತೆ ರೂಪಲಾವಣ್ಯರಸೋ ವೇತೆ ಕಿಗುರುಜಾಯೆಗಂ ಮಿಗಿ ಲೇತಪ್ಪಿಂಕಂ ಕುಂದಕಬ್ಬಿಯೆಂಬಳ್ ವೆಸರಿಂ	೧೮
ಎನೆ ನೆಗೆಟ್ಟ ಕುಂದಕಬ್ಬಿಗ ಮನಿದ್ಯಗುಣನೆನಿಪ ದಾಮಮಯ್ಯಂಗಳಂ ಭೂ ವಿನುತಯಶಂ ದ್ವಿಜವಂದ್ಯಂ ಮನುಮಾರ್ಗಂ ವೆಣ್ಣು ಮಯ್ಯ ನಗ್ರತನೂಜಂ	೧೯
ಶ್ರೀಕಾಂತಾಪತಿ ಸಕಲಕ ಲಾಕೋವಿದನ ದ್ವಿತೀಯ ನತುಲಚರಿತ್ರಂ ಲೌಕಿಕ ವೈದಿಕಶಾಸ್ತ್ರ ರಿವಿ ವೇಕಿ ಕಲಾಭಿಜ್ಞನೆನಿಸಿ ನೆಗೆಟ್ಟಂ ಧರೆಯೊಳ್	೨೦

(1) ವಿನಂದಿತ.....ಪ್ರಭವನಾಮನೋ... ..ಗೋತ್ರಮಂಗಳಚರಿತಂ, (2) ರೂಪಾಧಿಕ
(3) ತತ್ತ್ವಿಯಸಂಭವಂ ದ್ವಿ (4) ಸಾಕಾರ, (5) ಗುರುಜಾತಿ, ಗಿರಿಜಾತೆಗಂ, (6) ವಿನೇಕ, ಸರ್ವ
ಕಾಲ್ಪರಿಸಿ ನೆಗೆಟ್ಟ ಚತುರಸ್ಯಗುಣಂ.

ಕಂ|| ಅಂತನಿಪ ವೆಣ್ಣು ಮಯ್ಯನ |
 ಕಾಂತೆ 1 ಗುಣವ್ರಾತೆ ಧರಣಿಸುತೆಗಂ ಮಿಗಿಲೆಂ ||
 2 ಬಂತೊದವಿದ ಪತಿಭಕ್ತಿಯು |
 ನಾಂತೆಸೆವಳ್ 3 ಪೋಲಕಬ್ಬೆ ಯೆಂಬವಳ್ ಪೆಸರಿಂ ||೨೧||

4 ಆ ಪೋಲಕಬ್ಬೆಗಂ ವಿ |
 ದ್ಯಾಪರಿಣತನೆನಿಪ ವೆಣ್ಣು ಮಯ್ಯಂಗಂ ವಾ ||
 ಕ್ಷೇಪತಿ 5 ಸತ್ಯವಿತತ್ವಗು |
 ಷೋಷೇತಂ ನಾಗವರ್ಮನಗ್ರತನೂಜಂ ||೨೨||

ಮ||ಸ್ರ|| ಹರಹಾಸಕ್ಕೊಂದೆರಲ್ ದಿಕ್ಕರ್ ರದನಕೆರಲ್ಮೂಱು ನಾಕಾಧಿನಾಥ |
 ದ್ವಿರದಕ್ಕಂ ಮೂಱುನಾಲ್ಕಿಂದುವಿನ ರುಚಿಗೆ ನಾಲ್ಕಯ್ಯು ದುಗ್ಧಾಬ್ಬಿಗಯ್ಯಾ ||
 ಉರವಿಂದಕ್ಕತ್ತಲಾಱೀಲಮರನದಿಗಮೇಲಿಂಟು ಕೈಲಾಸ ಧಾತ್ರೀ |
 ಧರಕೆಂಟೊಂಬತ್ತು 7 ಮೇಲಾಯ್ತೆನೆ ಪಸರಿಸಿದಂ ಕೀರ್ತಿಯಂ ನಾಗವರ್ಮಂ ||೨೩||

ಮಂದಾ|| ಕುಂತೀಪುತ್ರಂ ಪೊಣರ್ಧ ರಣದೊಳ್ ಪದ್ಮಜಂ ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳ್ ಶ್ರೀ |
 ಕಾಂತಂ 8 ಮತ್ತಂ ಪಿರಿಯಸಿರಿಯೊಳ್ ಸಿಂಧುಜಂ ಶೌಚದೊಳ್ ಕ ||
 ಣಂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲೆಂದೆನಿಪ ನುಡಿಯೊಳ್ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಂ ತೋ |
 ರಂಕಾಂತಾದಾರತೆಯೊಳೆನೆದಂ 10 ಕಂದಕಂದರ್ಪನೆಂದುಂ ||೨೪||

ಮ|| ತನುವಿಂದೊಂದು ಗುಣಂಗಳಿಂದೆರಡು ಸಾಹಿತ್ಯಂಗಳಂ ಮೂಱು 11 ಸ |
 ನ್ನನದಿಂ ನಾಲ್ಕಮಳತ್ತ 12 ದಯ್ಯು ವಿಲಸೆಚ್ಚಾರಿತ್ರದಿಂದಾಱು ಸ ||
 ಜ್ಞನದಿಂದೇಲು ಸುತತ್ತದಿಂದೆ ತಳದೊಂಟುಂ ಭುಜದ್ವಂದ್ಯದೊಳ್ |
 ತನಗಿನ್ನಾರ್ ಸರಿ ನಾಗ 13 ವರ್ಮಕ್ಕತಿಗೆಂದಂ ಕಾಳಿದಾಸಂಬರಂ ||೨೫||

(1) ಗುಣಾಕ್ರಾಂತೆ, ಗುಣಮ್ಯಾತೆ, (2) ಬಂತಿರ್ಪಳ್, (3) ಪೋಲಕಬ್ಬೆ, (4) ಆಕೆಯ ಏಳಳಾಂ
 ತನು ಮಹಿ | ಮಾರಕನೆಂದೆನಿಪವೆಣ್ಣು ಮಯ್ಯಂ ವಾ || ಕ್ಷೇಪಮುನೀಯಂ ಕತ್ಯಗುಣಾಕರನೆನೆ ನಾಗ,
 (5) ಸತ್ಯವಿ ಮುಖ್ಯಗುಣೋಪೇತಂ, ಕವಿಕವಿಮುಖ್ಯ, (6) ರದನಗೆ, (7) ಮೇಲಾಗಿರೆ, (8) ಮುನ್ನಂ,
 (9) ನಾರ್ತೋರಂತಾರ್ತಿನಾದಾ, (10) ಭೂಮಿಕಂದರ್ಪ, (11) ಸಮುದದಿಂ, (12) ದಯ್ಯ
 ನೆಸುಚಾರಿ, (13) ವರ್ಮನಗೆ ದಾಸಂ ಕಾಳಿದಾಸಂ ವಲಂ.

ಮು|| ಮತವಂತರಾ 1ಸಮನೆಂಬೊಡಾವೆಡೆಯೊಳಂ ಮತ್ತೊವ್ವರಿಲ್ಲಬ್ಬಿ ನೇ |
 ಸ್ವಿತಭೂಚಕ್ರದೊಳಂತು ಮೇರುಗಿರಿಗಂ ಮತ್ತೊಂದು ಶೈಲೇಂದ್ರಮು ||
 ಸ್ವತಮಿಲ್ಲಂ ತಿಶುಟಿ ನಾಕಿಗಂಗೆನುತುಮಾ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತಂ |
 ಪ್ರತಿತಿಯಿಂದಿಂತು ತಗುಳ್ಳು ಕೊಂಡುಕೊನೆಗುಂ ವಿಶ್ವಂಭರಾಮಂಡಲಂ ||೨೬||

ಕಂ|| ಅರಸಂ ರಕ್ಕಸಗಂಗೆಂ |

ಗುರುಗಳ್ಳೆ 5ನೆಗಲ್ಲ ಜಿತನೇನ ಪಂಡಿತದೇವರ್ ||

ಪೊರೆದ ನೈಪನಣ್ಣನೆನೆ ಮ |

ಜ್ವರಿಸುವರಾರಾ ನಾಕಿಯಿರುಳೊಳೇಂ ಪುಟ್ಟಿದನೇ ||೨೭||

7ಗಂಡರ ಮೂಗುತಿಯೆನಿಸಿದ |

ಮಂಡಳಿಕರ ಮಂತ್ರಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ರಾಯಂ ||

ಕೊಂಡಾಡಿ ಪೊರೆದನೆನೆ ಧರೆ |

ಕೊಂಡಾಡದೆ? ಕೊಂಡುಕೊನೆಯದೇ? ನಾಕಿಗನಂ ||೨೮||

ಎನೆ ನೆಗಲ್ಲ ನಾಗವರ್ಮಂ |

ತಿವನುತಾತಿವಿಶಿಷ್ಟ ಸೇವ್ಯನಂಗಜರೂಪಂ ||

ಜನನುತನಶೇಷ ವಿದ್ಯ |

ತಿಜ್ಜನಹಿತಮಂ ಭಂದಮಂ ಮನಂಗೊಳೆ ಪೇಲ್ವ ||೨೯||*

(1) ಸಮನೆಂಬರೇವೆಡೆಯೊಳಂ, ಸಮನೆಂಬವಾವುದೆಡೆಯೊಳಂ ಮತ್ತೊಂದುಮಿಲ್ಲಬ್ಬಿ, ಪಡುನೆಂಬೊಡಾವೆಡೆ, (2) ಗಿರಿಪೊಲ್, (3) ತೆನೆ, (4) ಯಿಂದಿಂತು, ವಸ್ತುಪಮೆಯಂ ತಗುಟ್ಟು ಪೊಗಟ್ಟುಂ, ಯಿಲ್ಲೆಂದು, (5) ಪೇಟಾ...ಸೇನಪಂಡಿತದೇವರ್, ನೆಗಲ್ಲ ಜಿತ ವೀರಸೇನರ್ ದಯೆಯಿಂ, (6) ನಣುಗನೆನೆ, (7) ಗಂಡರ ವಿಮುಕ್ತ, (8) ವಿನತಾಂ ನಷ್ಟಪಾಪ, (9) ಜನಸಹಿತಂ ಭಂದಮಂ ವಿರಾಜಿಸೆ.

*ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ—

ಕಂ|| ಭಂಡಗವಿ ಬಣಗುವಿಗಳೆ | ಕೊಂಡುಂ ಕೊನೆದೊಳುತಿರ್ಪ ಕುಕವಿಗಳಂ ತಾಂ ||

ತೊಂಡರೆನೆ ಸರಿಯೆನಿಸುನೆ | ಚಂಡಾಲರ 10ನೋಡಿ ನಗುವ ಕವೀಂದ್ರಂ || ||೧||

ಮು|| ವಿಪರೀತಂ ಬರೆಯುತ್ತುಮೊಂದನಲಾವುತ್ತುಂ ಗದ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ವ |

ಸ್ತುಪದ ಪ್ರಸ್ತುತಮಾಗೆ ಮಾಜದೆ ತಗಳ್ಳೊಡುತ್ತೆ ತಾಂ11 ಬೋಡು ಗ ||

ಳ್ಳೆಪಗಲ್ ಕೆಯ್ಯೊಳೆ ದಾಯಮುಗ್ಗಡಿಸುತುಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಂ ಮಜ್ಜೆ ಬ |

ಜ್ಞಪಿನಂ ಬಲ್ಲೊಡೆ ಸತ್ಯವೀಂದ್ರೇನಿಪರ್ ಬಲ್ಲರ್ ಪೊರ್ ಬಲ್ಲರೇ

(10) ನಾಗವರ್ಮ ನಗವಂತಿರ್ಪಂ, (11) ಜೂದು.

(ಛಂದಶ್ಚಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸರ)

*ಕಂ|| ಇಂದುಧರನುಮೆಗೆ ವೇಲ್ದಾ |
 ಛಂದಂ ಪಿಂಗಳನ್ನಿ ನವನ್ನಿ ಯೋಳ್ ಪರೆಪಿದೊಡಾ ||
 ಛಂದೋಂಬು ರಾಶಿಯೋಳ್ ತಿಮೋಗೆ |
 ತಂದುದನಂಗನೆಗೆ ನಾಗವರ್ವಂ ವೇಲ್ದಂ ||೩೦||
 ವಿಧುಬಿಂಬಾಸನೆ ಛಂದೋಂಬು |
 ಬುಧಿ ಯೆಂಬುದಿದೆನ್ನ ಚೆಸರ ಛಂದಮಿದಂ ಕೇಳ್ ||
 ಬುಧಸಮತಿ ತಿಮಚ್ಚೆ ವೇಲ್ದಂ |
 ಮಧುರ ರಸಪ್ರಚುರ ವಚನರಚನೆಗಳಿಂದಂ ||೩೧||

(ಗಣಗಳು)

ಕಂ|| ಒಗಿದುವು ಮು ಯ ರ ಸ ತ ಭ ಜ ನ |
 ಲ ಗಾಕ್ಷರಂ ಕೌಸ್ತುಭಾದಿ ನಾನಾವಿಧ ವ ||
 ಸ್ತುಗಳಂ ಪಯೋಂಬುರಾಶಿಯೊ |
 ಕೋಗೆವಂತಿರೆ ಚಂದ್ರವದನೆ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೋಳ್ ||೩೨||

(1) ಗಂ ಪರವೆ ತಾಂ, (2) ಕಲ್ತಂದಮನಾತ್ಮೀಯಸತಿಗೆ, ಕಲಿತಂದವೆ ನಿಜಸತಿಗೆ ಸಾಗವರ್ವಂ,
 (3) ಗಣಾಯೆ,

*ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ—

ಕಂ|| ಛಂದಮನರಿಯದೆ ಕವಿತೆಯ |
 ದಂದುಗದೋಳ್ ಕನುಡಿನ ಕುಕವಿಯೆ ಕುರುಡಂ ||
 ಮುಂದೆ ಕವಲೈಟ್ಟಿಯರ |
 ಲೈಂದುಮಣಂ ಮುಂದೆ ಪದಮನಿಡಲಿಪೊದಪನೇ || ||೩೦||
 ಮುಟಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪೊಯ್ಯಾರಂ | (ಇದು ಧರ್ಮಾಮೃತದಲ್ಲಿದೆ) ||೩೧||
 ಮಾರ್ಗಪದಮಂ ಪದಸಂ |
 ಧಾನಮನರ್ಥಪ್ರತೀತಿಯಂ ಕವಿಹೃದಯ ||
 ಸ್ಥಾನಮನಜೊದೋವದೆ ಕೆ |
 ಜ್ಞೇನೆಯ ಕರಡಿಯವೊಲಿಪುಜುವಂ ವಾಚಕನೇ ||೩೨||
 ದಲಿಗವಿಗಳ ಒಬ್ಬಂಗಳ | (ಈ ಕಂದವು ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿದೆ) ||೩೩||
 ಜಗಕೀಛಂದದ ಬಲೈಗೆ |
 ಮಿಗಿಲೆನಿಪೊಡೆ ಚಂದಮೆನಿಸಿ ಬುಧಜನದ ಮನಂ ||
 ಬುಗುವಂತಿರೆ ವೇಲ್ದನೇನಲ್ |
 ನಗುವಣಗೆಬ್ಬಿಗರವಂದಿರೇಂ ಸೊರ್ಕಿದರೋ ||೩೪||

(4) ಯದ, (5) ಸುಖವ, (6) ಲ್ಲಟ್ಟಿಯತ್ತೊದಂದಮ. (7) ಬುಲೈ ಗುಣೈನಿಂ ತಳವ
 ಸೇವವಂಗಿ.

(ಗುರುಲಘುಗಳ ಚಿಹ್ನೆ)

ಕಂ|| ಬರೆದಯ್ದು ಉ ಲೆಕ್ಕಮನಾ |
 ದರದಿಂ ಗುರುಲಘು ವಿಭೇದಮಂ ಭಾವಿಸು ನೀಂ ||
 ಗುರು¹ಪಿಂತೆ ಕೊಂಕಿ ತೋರ್ಪುದು |
 ಬರೆ ಮುಕತಣ ಸೈತನಪ್ಪ ಬರೆ ಲಘು ಕೆಳದೀ ||೩೩||
 (ಲಘುವು ಗುರುವಾಗುವುದು)

ಕಂ|| ಗುರುವಕ್ಕುಂ 2ಮುಂ ದಡ್ಡ |
 ಕ್ಕರಮಾಗಿರೆ ಪಿಂತೆ ನಿಂದ ಸೈತ್ತ(ಯ)ಕ್ಕರಮುಂ ||
 ಗುರುವೊತ್ತುಗಳಿಂದಪ್ಪುದು |
 3ನಿರಂತರಂ ವ್ರತ್ತಪೀವರಸ್ತನಯುಗಳೇ ||೩೪||
 ಬಿಂದು ವಿಸರ್ಗಂ ವ್ಯಂಜನ |
 ಮೊಂದಿದ ದಡ್ಡಕ್ಕರಂ ಪದಾಂತ್ಯಂ ದೀರ್ಘಂ ||
 ಬಂದೊಡಣ್ ವನಜಮುಖಿ ಗುರು |
 ನೆಂದುಂ⁴ ಸಯ್ಯಡಿಯ ನಾಗವರ್ನನ ಮತದಿಂ ||೩೫||
 (ಗುರುಲಘುಗಳ ಸಂಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಗಣಾಕ್ಷರಗಳು)

ಕಂ|| ನಯದಿಂ ಗುರುವೆಂಬುದು ಕೇಳ |
 ತ್ರಿಯಂಬಕಂ ಲಘು ಮುರಾಂತಕಂ ಮ್ಯಗನಯನೇ ||
 ಮಯ ರ ಸ ತ ಜ ಭ ನ ಲ ಗ 5ವಿನಿ |
 ಚಯ ಮೆಂಬಿವು ನಿಯಮದಿಂ ಗಣಾಕ್ಷರಮಕ್ಕುಂ ||೩೬||
 (ಅಕ್ಷರಗಣಗಳ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆ)

ಕಂ|| ಗುರು ಲಘುಮಿಶ್ರಂ ಮೂಱ |
 ಕ್ಕರದಿಂ ಗಣಮಿಡು ಲತಾಂಗಿ ಬರೆದೆಂಟು⁶ಗಣಂ ||
 ಧರಣಿ ಜಲಾಗ್ನಿ ಮರುದ್ವ್ಯೋ⁷ |
 ಮ ರವಿ ಶಶಾಂಕೇಂದ್ರನಿಲಯಮಿವು 7ಗಣನಾಮಂ ||೩೭||

(1) ಮುಂತೆಕೊಂಕಿ ತೋರ್ಪುವ ಬರೆ ಪಿಂತಣ್ಣ; ಮುಂತಣ್ಣೆ ತದೊಪ್ಪಮರೆ. (2) ಮುಂತೊತ್ತಕ್ಕರ
 ಮಾಗಲ್, (3) ಪರಮಾರ್ಥಂ ಪೀನಪೀವರಸ್ತನಯುಗಳೇ, (4) ಲಘುವೆಂಬುದು ನಾಗವರ್ನನ
 ಕವೀಂದ್ರಂ, (5) ಗಳ, ಲಿಪಿ, (6) ವರಂ, (7) ಗಣದ ಪೆಸರ್.

ಮ|| ಗುರು ಮೂಱಾಗರೆ ಧಾತ್ರಿ ಮುನ್ನೆರಡು ಬಿಣ್ಣೆಂ ತೋಯಮಾದ್ಯನ್ನದೊಳ್ |
 ಬರೆ ವಕ್ರಂ ಶಿಖಿಯೊಂದು ಕೊಂಕು ಕಡಿಯಿಂದಾ ಮಾರುತಂ ವ್ಯೋಮಮೊ ||
 ಪ್ಪಿರೆ ಬಿಣ್ಣೆಂತೆರಡಾದಿಯೊಳ್ ನಡುವೆ ಕೊಂಕಾದಿತ್ಯ ನಬ್ಬಾರಿ ತ |
 ಕ್ಕಿರೆ ವಕ್ರಂ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಮೂಱು ಲಘುವಿ¹ನಾಕಂ ವಿಲೋಲೇಕ್ಷಣೇ ||೩೭*||

(ಪ್ರಸ್ತರ ಲಕ್ಷಣ)

ಕಂ|| ಮೂಱುಗುರುವಿಟ್ಟು ಮೊದಲೊಳ್ |
 ತೋಱಾರೆ ಲಘು ಮುಂತೆ ಪಿಂತೆ ಸಮನಾದಿಯ ಬಿ ||
 ಕ್ಷೇಱುಸುಗುಂ ಲಘುವಂ ಮಿಗ |
 ಲಾಱವು ಗುರು ಪಿಂತೆ ಮುಂತೆ ಸಮನೆಂಟುವರಂ ||೩೮||

(ಮತ್ತೊಂದುಬಗೆಯ ಗಣಪ್ರಸ್ತರ ಲಕ್ಷಣ)

ಕಂ|| ಗುರುವಿನಡಿ ಮೊದಲೆ ಲಘುವಂ |
 ಬರೆ ಮುಂತಂ ಕೂಡೆ ತತ್ಸಮಂ ಬರೆ ಪಿಂತಂ ||
 ಗುರುವಿದೆ ತೀವು ಮತ್ತಂ |
 ೨ದೊರೆಯಲ್ ತಾನೆಯ್ ಸರ್ವಲಘುವಪ್ಪಿನೆಗಂ ||೩೯||

(ಮತ್ತೊಂದುಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗಣಪ್ರಸ್ತರ ಲಕ್ಷಣ)

ಮ|| ಗುರುವೊಂದಂ ಲಘುವೊಂದ ನೆಂಟುವರೆಗಂ ಪ್ರಸ್ತಾರಸಂತಾದಿಯೊಳ್ |
 ಗುರುಯುಗ್ಗಂ ಲಘುಯುಗ್ಗಮುಂ ಬರೆ ಚತುಸ್ಸು³ನಂಬರಂ ಮಧ್ಯದೊಳ್ ||
 ಗುರುನಾಲ್ಕುಂ ಲಘುನಾಲ್ಕು ಮೆಯ್ ಬರೆ ನೀನಂತ್ಯಂಗಳೊಳ್⁴ ಸಂತತಂ |
 ನಿರವದ್ಯೋನ್ನತಚಾರು ಪೀವರಕುಚೇ ಪ್ರಸ್ತಾರಮಿಂತೀಕ್ರಮಂ ||೪೦||

(1) ಮಘವಂ ಲೋಲೇ, (2) ದೊರೆಯದಿಂದಿಯ್ವು, (3) ನಂಗಳೊಳ್, (4) ಬಲ್ಲವಂ

*ಮ|| ಸಿರದೊಳ್ ದೇವ, ಲಲಾಟದೊಳ್ ದಿನಕರಂ, ನೇತ್ರಂಗಳೊಳ್ ತೋಯಮಂ |

ಬರ ಕರ್ಣಂಗಳೊಳೆಂದು ದಂತನಿಚಯಸ್ಥಾನಂಗಳೊಳ್ 6ಪ್ರಾಣದೊಳ್ ||

ಮರುತಂ ನಾಭಿಯೊಳಗ್ಗಿ ಪಾದತಳದೊಳ್ ಪೃಥ್ವೀತಳಾನೀಕಮಾ |

ಶ್ವರನೆಂಗೋದ್ಭವಮಾದು ವಸ್ತುಗಣಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಂಪ್ರಾನೇ||

(೩೭ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಮೇಲೆ ಈ ಪದ್ಯವು ಎರಡು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿದೆ.)

(5) ಗಳಂ, (ಪಾ) (6) ಪುಟ್ಟುಗುಂ, ನಿರುಂತಂ ಪ್ರಾಣದಿವಾಯು ವಾತಸಖನುಂ ಮಧ್ಯಾಂಗಳೊಳ್ ಪುಟ್ಟುಗುಂ, ಉರದೊಳ್ ಭೂತತರೀರಂಗೆ ನೇತ್ರಂಗಳ ಮೃತಾಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಚೆಲ್ಪು- (ಪಾ.)

(ಗಣಫಲಶ್ರುತಿ)

ಮು|| ಧರೆಯಿಂ ಶ್ರೀ ಜಲದಿಂ ಮಹೋನ್ನತಿ ಯಶಂ ಪದ್ಮಾರಿಯಿಂದಾಯು¹ದೇ |
ವರಿನಂತಾರುಜೆ ಭಾನುವಿಂ ಮರಣಮತ್ಯುಗ್ರಾಗ್ರಿಯಿಂ ಶೂನ್ಯಮಂ ||
ಶಿಬರದಿಂ ವಾಯುವಿನಿಂ ವಿದೇಶಗಮನಂ ಕಾವ್ಯಾಧಿಪಂಗಳ್ಕು ಮೆಂ |
ದೊರೆದಂ ಸತ್ಯವಿ ನಾಗವರ್ಮನಖಿದಲಾಶಾದಂತಿಯದಂತಂಬರಂ ||೪೧||

*ಶಾ|| ಅಶೀರ್ವಾದದೊಳುವರ್ವಿಯುಂ ಪರಬಲಂ ಮುತ್ತಿದೊಡಾ ತೋಯಮುಂ |
ಶ್ಲೇಶವ್ಯಾಧಿಯೊಳರ್ಪವಂಗೆ ಪವನಂ ಧೀರೋನ್ನತಂಗಳ್ಕು 4ಮೋ |
ದಾಶಾತ್ಯಾಗದೊಳೆಂದು ದಾಲುಯಿಡುವಂಗಳ್ಕು ಭ್ರಂ ಸುಪರ್ವಾಣಸಂ |
ಘೇಶಂ ಚಾಗಿಗೆ ಸಲ್ಲುಮಿಂ ತಿಳಿದು ಶೇಖರಬಲ್ಲುಗಬ್ಬಾನನೇ ||೪೨||

ಕಂ|| ಧರೆ ಜಲ ನಿಶಾಕರಂ ಸುರ |
ಪುರಗಣಮುಂ ಶುಭಮೆನಿಕ್ಕುಮಿಂತಿವು ನಿರುತಂ ||
ತರಣಿ ನಭ ವಾಯು ವಗ್ನಿಯು |
ಮಿರಲಿಂತಿವು ಗಣದೊಳಶುಭಮಕ್ಕುಮನೋಘಂ ||೪೩||

(1) ನಿರ್ಜರಂ ತಾಂ, (2) ಬರದಿಂ ಸಗ್ಗದೆ ಸೌಖ್ಯಸತ್ಪಲಗಳುಂ, (3) ಶ್ಲೇಶವ್ಯಾಧಿಗೆ ವಾಯು ಧೈರ್ಯಕನಲಂ ಭೀತಂಗಳಮಾದಿತ್ಯನಾ, (4) ಸಂತೋಷ ತ್ಯಾಗಿಗಮಿಂದು ದಾಲುಯಿಡುವಂಗೆಂದೆಂಬರಂ ತ್ಯಾಗಿಗಂ ಭಾಸ್ವದ್ದೇವಗಣಂಗಳೆಂದೊಪಿದೆಂ ಪಂಕೇಜಪತ್ರೇಕ್ಷಣೇ, (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ತ, ಪ, ಸ್ತ, ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವುದು ಅಸಾಧುವು.) (5) ಗಂದಂಬರಂ ಕಾಮಿಗಂ, (6) ಶೇಖರಬಲ್ಲು ದಬ್ಬಾನನೇ,

*ಮು|| ಸಿರಿಯಂ ಧಾತ್ರಿ ಜಲಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಿ ಜಯಮುಂ ಸ್ವಾಹಾಪ್ರಿಯಂ ಮ್ನುತ್ಯುವಂ |
ಮರುತಂ ಸ್ಥಾನವಿಯೋಗಮುಂ 10ಗಗನ ಮತ್ತಾಶೂನ್ಯಮುಂ ಭಾಸ್ಕರಂ ||
ಪಿರಿದುಂ ರೋಗಮನಿಂದು ಕೀರ್ತಿಜಯಮುಂ ಸ್ವರ್ಗಂ ಮಹಾಯುಷ್ಯಮುಂ |
ನಿರುತಂ ಮಾಡುಗು||ಮೆಂಟುಮಿಾಗಣಫಲಂ ಕೇಳೆ ನೀಂ ಸರೋಜಾನನೇ ||

(10) ಗಗನದಿಂ ದೇಶಾಂತರಂ, (11) ಮೆಂಟಿನೇ.

|| ಈ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಗಣಫಲ ಮತ್ತು ಗಣಲಕ್ಷಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು (ಸು. ೧೯) ಕೆಲವು ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ, ಇವು ಅನೈಕತ್ವಕಗಳೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ (೧) ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಕಂ|| ಯತಿ ಯೆಂಬುದು ಗಣನಿಯಮ |
 ಪ್ರತಿಗುಸಿದಾರ್ಥಮವುದು ದಾಂಟಿಲ್ಯಾ ||
 ಯತಿ ಕಿಡುಗಂ 2 ದಾಂಟಿದೊಡಾ |
 ಯತಿ ಕಿಡಿ ಕವಿತಾಭಿಮಾನವೇನೆಸೆದವುದೋ ||೪೪||
 ಯತಿಯೆಂಬುದು ಗಣನಿಯಮ |
 ಪ್ರತೀತಮೆಂದರೆಬರೊಲ್ವರಂತದನೆ ಕೆಲರ್ ||
 ಶ್ರುತಿ³ಸುಭಗಂ ಸ್ವಚ್ಛಂದಂ |
 ಯತಿ⁴ಯೆಂದಾ ಕಪಿಳಪಿಂಗಳಾದಿಗಳೊಲ್ಲರ್ ||೪೫||*
 ಪಾದದೊಳೆರಡನೆಯಕ್ಕರ |
 ಮಾದರದಿಂದಾವುದದನಱಿತದಱಾಂ ||
 ಪಾದದೊಳಿಡುವೊಡದಕ್ಕುಂ |
 ಭೇದೋಕ್ತಿಕ್ರಮವಿಚಾರತೋರು ಪ್ರಾಸಂ ||೪೬||
 ಹರಿ ಕರಿ ವ್ಯಷಭ ಶತುರಂಗಂ |
 ಶರಭಮಂಜುಗಳು ಮೆನಿಪ್ಪ ಸಟ್ಟುಸಕ್ಕುಂ ||
 ತರುಣಿ ನಿಜದೀರ್ಘ 9 ಬರೆದುಗ |
 ಳರದೊತ್ತುಂ ವ್ಯಂಜನಂ ವಿಸರ್ಗಂ ಬರ್ಕುಂ ||೪೭||†
 ನುತಶಬ್ದಾಲಂಕಾರದೊ |
 ಳತಿಶಯಮಿಾ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸತತಂ ಪ್ರಾಸಂ ||
 10 ಕೃತಕೃತ್ಯಮವುದದಾಪರ |
 ಮತದಿಂದದು ತವೈ ಕಾವ್ಯವೇಂ ಶೋಭಿವುದೇ ||೪೮||

(1) ನಿಯತಂ ಪ್ರತಿತಮುಸಿದಾರ್ಥಮಂತದಂ, (2) ಸ್ವಚ್ಛಂದಂ, (3) ಭಿದಾನ, (4) ಸುಭಗರ್, (5) ಯೆಂದರ್ ಕಪಿಳಪಿಂಗಳಾದಿಗಳೆಲ್ಲರ್, (6) ದನಿತುಂ, (7) ತೋರ, (8) ಪಯಂತಾಂ, (9) ಬಿಂದುವಿನಿರ, (10) ಕೃತಕೃತ್ಯಮುಲ್ಲವಲ್ಲಭ, ಮತದಿಂದದಱಾಪ್ರಭೇದಮಿಾತ್ಯನಕ್ಕುಂ (ಕವಿರಾ.)

*ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ “ಅಸದರ್ಥಂ ವಿಪರೀತ ಕಲ್ಪನೆ...” ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರಾಸಪ್ರಾಸ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ೧೬ ಪದ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ (ಕಿಟ್ಟಿಲ್ ಮುದ್ರಣ ದಲ್ಲಿಯೂ) ಇರುವುವು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧ನೆಯದು ಕಾವ್ಯಾನ ಲೋಕನಲ್ಲಿದೆ, ಉಳಿದುವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾರ್ಪಾಡಿನ್ನಿಂದ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುವುಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಸ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

†ನಿಜದಿಂ ಬಂದೊಡೆ ಸಿಂಗಂ | ಗಜ ದೀರ್ಘಂ ಬಿಂದು ವ್ಯಷಭ ತಂಜನ ಶರಭಂ ||

*ಕಂ|| ನಿನುತ ಪ್ರಾಸಂ, ಶಾಂತೋ |
 ಪನತಂ ವರ್ಗೋದಿತಂ ಸಮೀಪಗತಂ 1ತಾ ||
 ನನುಗತ ಮಂತಗತಂ ಸಂ |
 2ಜನಿತಂ ವಿಬುಧೋಕ್ತಿಯಿಂದಿವಿಂತಾಱುತೆಱಂ ||೪೯||
 † ಬೆರಸಿರೆ ಮುಂದಂ ಯೋಗಾ |
 ಕ್ಷರಂಗಳೇಕಸ್ವರಂಗಳಂ ಸುಪ್ರಾಸಂ ||
 ನೆರೆದು ವಿಪರ್ಯಾಸಕ್ರಮ |
 ಮಿರೆ ಸತತಂ ಶಾಂತಪೂರ್ವ ಮುಕ್ಯಂ ಪ್ರಾಸಂ ||೫೦||
 ಶಾಂತಪ್ರಾಸದ ಭೇದಮು |
 ದಿಂತಿಕುಂ ವರ್ಗದಕ್ಯರಂಗಳ್ ನಾಲ್ಕುಂ ||
 ಶಾಂತಮಿರೆ ಪೇಲ್ಟ ತಾಣದೊ |
 ಳಂತಕ್ಯಂ ಪ್ರಾಕ್ತನೋಕ್ತ ವರ್ಗಪ್ರಾಸಂ ||೫೧||

(1) ಮು: ತ್ತ. (2) ಜನಿತವಿಭೇದೋಕ್ತಿಯಿಂದೆ (ಕವಿರಾ, ಪಾ.)

* ಉದಾಹರಣೆ—

ಕಂ|| ಮನೆಗಿಂದು ಬರ್ಕುಮೆಂದಾ |
 ನನೇಕವಿವಿಧ ವಸ್ತುವಾಹನಂಗಳನೊಸೆದಿಂ ||
 ದಿನೆ ಪಸಂಸಿ ಕಳುಳ್ಳಿದೆಂ |
 ಜನೇತ ನಿಂತೇಕೆ ಕಳೆದುಪೋದನೊ ಪೇಱಾ ||೧||
 ಎಂಬುದು ವಿನುತಪ್ರಾಸಂ |
 ಸಂಬಂಧಾಕ್ಷರದೊಳ್ಳಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರಗಳುಂ ತ ||
 ಲ್ಲಿಂಬಾಗಿ ಬೆರಸೆ ಶೋಭಾ |
 ಡಂಬರಮಂ ಪಡೆಗುಮುಚಿತ ಕಾವ್ಯೋಕ್ತಿಗಳೊಳ್ ||೨||

(3) ತರ, (4) ವಾಹನಾದಿಯನೊಸೆದಿಂ (ಕವಿರಾ, ಪಾ) (5) ಕುಡಲಿದೆಂ.

† ಉದಾಹರಣೆ—

ಕಂ|| ಪತ್ತಿ ಪ್ರಮಾದಭಲಕಮು |
 ನತ್ತು ಗ್ರಗ್ರಾಹನವಹೆ ಸಂಕ್ಷೋಭಿತದೊಳ್ ||
 ಮತ್ತೀ ರತ್ನಾ ಕರದೊಳ್ |
 ಲ್ಲಿಕ್ಕಿಯೆನೆ ಬಲ್ಲಳಂತು ಬಲ್ಲುದೆ ಚೋದ್ಯಂ ||

*ಕಂ|| ಇದು¹ಸದ್ವರ್ಗಪ್ರಾಸ |
 ಕ್ಷುದ್ರಾಹ್ವತಂ ಕುಷಾತ ಶ ಸ ಸ ವರ್ಣ²ತ್ರಯಮುಂ ||
 ವಿದಿತಪ್ರಾಸ³ವಿವಿಕ್ತಾ |
 ಸ್ವದದೋಳ ಸಿಲೆ ಪೇಟಿ⁴ಡದು ಸಮಾಪ ಪ್ರಾಸಂ ||೫೨||

‡ಎಂದಿಂತು ಸಮಾಪಪ್ರಾ |
 ಸಂ ದರ್ಶಿತಮಾಯ್ತು ಮತ್ತನುಪ್ರಾಸಮುನುಂ ||
 ಸಂದಿವೆನೆಣೆಯಕ್ಕರ ಮೊಂ |
 ದೊಂದೊಂದೊ⁴ಳಳವಡಿಸಿ ಪೇಲಲನುಗತಮಕ್ಕುಂ ||೫೩||

‡ಇಂತಿದನು ಪ್ರಾಸಂ ಪಾ |
 ದಾಂತದೊಕೆಂದಾವು ದಾನು ಮಿಟ್ಟಿಕ್ಕರಮಂ ||
 ಮುಂತಣ ಪಾದಾಂತಂಗಳೊ |
 ಈ ತಡೆಯೆದೆ ಪೇಟಿ⁴ಡಂತ ದಂತ ಪ್ರಾಸಂ ||೫೪||

(1) ದಲ್ವರ್ಗ, (2) ತ್ರಯಮುಂ, (3) ವಿವಿಕ್ತಾ, (4) ಕಳವಡಿಯುಸಿದೋಡನು (ಪಾ.) ಕಳವಡಿಸಿ ಬಂದೊಡನು.

*ಉಪಾಹರಣೆ—

ಕಂ|| ಸಕಲಜನನಿನುತನಂ ಶತ |
 ಮಖು ಸದ್ವಶವಿಶಾಲ ವಿವಿಧ ವಿಭವೋದಯನಂ ||
 ಸುಗುಣಗಣೆಯುತನ ನರಿಬಲ |
 ವಿಘಟನನಂ ಕಂಡನಣುವನಾ ರಾಘವನಂ ||

‡ಉಪಾಹರಣೆ—

ಶಶಭರ ಬಿಂಬುನಯನಂ |
 ವಿಝುಷಕೇತನ ಮಾತೆಯಂ ಸರೋಜಾಂಬಕೆಯಂ ||
 ಬಿಸವಿಶದವರ್ಣೆಯಂ ಕಂ |
 ದೊನೆದಂ ಬನದೊಳಗೆ ಜನಕತನುಜೆಯನಣುವಂ ||

‡ಉಪಾಹರಣೆ—

ಜನನಿನುತ ನನಘ ನನುಪಮ |
 ನನುನಯಪರ ಸರಸ್ಸನು ನನನೇನಿದು ಮನೋ ||
 ಜನಿತಮುದನನಿಲತನಯನ |
 ರಿನನುಪ್ರುತಂ ವಚನ ರಚನ ನಂತರಿ ನುಡಿದಂ ||
 ಅತಿಪಿತದಯಶೋವ್ಯತ್ತಂ |
 ನತಸಕಲಾರಾತಿಜನವಿತಾನಂ ಮುತ್ತಂ |
 ವಿಹತಶ್ರೀ ಸಂಪತ್ತಂ |
 ಶತಮಖು ಸದ್ವಶಾನುಭಾವವಿಭವಂಚಿತ್ತಂ ||

(5) ಝುಷಕೇತನ ಕೇತನಾಭತನುನಂ |

(6) ನನುತ ವಚನ ರಚನನಂತರಿನೆ | (ಪಾ) ನನುತಂವಚನ ಪ್ರಪಂಚನಂತರಿ, ನುಡಿದಂ ||

*ಕಂ|| ಪ್ರಾಸಾನು ಪ್ರಾಸಾಂತ |
 ಪ್ರಾಸಂಗಳ್ ಮೂಱಾವತಿಶಯಂಗಳ್ ಮತ್ತಂ ||
 ಪ್ರಾಸಾಭಾಸಂ ಮೂಱುಂ |
 ಭಾಸುರ ಕಂಜಾಯತಾಸ್ತಿ ಕೇಳಿದ ನೊರೆದೆಂ ||

||೫೫||

ವಚನಂ|| ಸಂಸ್ಕೃತಂ, ಪ್ರಾಕೃತಂ, ಅಸಭ್ರಂಶಿಕಂ, ಮೈಶಾಚಿಕಂ, ಎಂಬ
 ಮೂಱುವರೆ ಭಾಷೆಗಳೊಳ್ ಪುಟ್ಟುವುವೆಲ್ಲಂ¹) ದ್ರಮಿಡಾಂಧ್ರಕರ್ಣಾಟಕಾದಿಷಟ್ಪಿಂಜಾ
 ಶತ್ಸರ್ವ ವಿಷಯ ಭಾಷಾ ಜಾತಿಗಳಕ್ಕುಂ, ಅಲ್ಲ - ಸಮಂ, ಅರ್ಧಸಮಂ ವಿಷಮಮೆಂದು
 ವ್ಯತ್ಯಂ ಮೂಱುತೆನ ನಕ್ಕುಂ, ಅವಾವುವೆಂದೊಡೆ:— ೧ ಉಕ್ತೆ, ೨ ಅತ್ಯುಕ್ತೆ, ೩ 2ಮಧ್ಯೆ,
 ೪ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ೫ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ೬ ಗಾಯತ್ರಿ, ೭ ಉಷ್ಟಿಕ್, ೮ ಅನುಷ್ಟುಪ್, ೯ ಬೃಹತಿ,
 ೧೦ ಪಚ್ಚತ್ತಿ, ೧೧ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್, ೧೨ ಜಗತಿ, ೧೩ ಅತಿಜಗತಿ, ೧೪ ಶಕ್ವರಿ, ೧೫ ಅತಿಶಕ್ವರಿ,
 ೧೬ ಅಷ್ಟಿ, ೧೭ ಅತ್ಯಷ್ಟಿ, ೧೮ ಧೃತಿ, ೧೯ ಅತಿಧೃತಿ, ೨೦ ಕೃತಿ, ೨೧ ಪ್ರಕೃತಿ,
 ೨೨ ಆಕೃತಿ, ೨೩ ವಿಕೃತಿ, ೨೪ ಸಂಕೃತಿ, ೨೫ ಅತಿಕೃತಿ, ೨೬ ಉತ್ಕೃತಿ -
 ಎಂದಿಪ್ಪತ್ತಾಱುಂ ಭಂದಗಳಕ್ಕುಂ

ಮತ್ತಂ ಉಕ್ತಾದಿ ಉತ್ಕೃತಿ ಪರ್ಯಂತಂ ನೆಗಲ್ದಮಿಪ್ಪತ್ತಾಱುಂ ಭಂದಸ್ಸು
 ಗಳಿಂ ಪೊಱಿಗೆ ಪುಟ್ಟುವುವಾವೆಂದೊಡೆ - ಮಾಳಾ ವ್ಯತ್ಯದಂಡಕಂಗಳ್.

ಮತ್ತಂ ಕರ್ಣಾಟಾಂಧ್ರವಿಡ ವರಾಟ ಲಾಟಿ ಮಾಳವ ಗೌಳ ಘುರ್ಜರ ಕಳಿಂ
 ಗಾಂಗ ವಂಗ ಕೇರಳ ಖಾಹ್ಲಿಕ್ ಮಗಧ ಚೀದಿ ವಾಚಾಲ? ಸಾಂಚಾಲ²ವೆಂಗಿ ತೌಳ
 ವಾದಿ ದೀಶಭಾಷೆಗಳೊಳ್, ಪುಟ್ಟುವುವೆಲ್ಲಂ ಸರ್ವವಿಷಯ ಭಾಷಾ ಜಾತಿಗಳಕ್ಕುಂ
 ಅವಾವುವೆಂದೊಡೆ—

ಕಂ|| ಮದನವತಿಯಕ್ಕರಂ ಚೌ |
 ಪದಿ ಗೀತಿಕೆಯೇಳೆ ತಿವದಿ ಯುತ್ತಾಹಂ ಷ |
 ಟ್ಪಿದಿಯಕ್ಕರಿಕೆಕರಂ ಚಿ |
 ಲೊದವಿದ ಭಂದೋವತಂಸಮಜ್ಜ ದಳಾಪ್ಪೀ ||

(1) ನೆಲ್ಲಂ ಸರ್ವವಿಷಯ, (2) ಮಧ್ಯಮೆ, (3) ದಂಡಕರಘಟಿ ಮಾತ್ರಾತ್ಯಾತ್ರಿಪದಿಷಟ್ಪದಿ
 ಅಪ್ಪಪದಿಗಣ ನಿಯಮಕಂದ ಶಂಬವ್ವತ, ತಾಳ ವ್ಯತ್ಯಾದಿ ಜಾತಿಗಳುಂಟು, ಶಂಬವ್ವತ್ತ ದಿ೦ಡಿಮ
 ವ್ಯತ್ಯಾದಿಗಳುಂ, (4) ಬೆಟ್ಟ, (5) ಯೆಂದಂತಾನುಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

* ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ “ದ್ವಿಪ್ರಾಸಂ”-ವೊಂದಾದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ
 (೧) ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಕಂ|| ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿಗಿವ್ವಡಿ |
 1 ಕುಂದದೆ ತಾನುಕ್ತೆಯಾದಿಯಾಗಿರೆ ಸಂಪೂ ||
 ಳ್ಲೆಂದುಮುಖಿ ತಿಳಿಯೆ ಪೇಟ್ಟಿಂ |
 ಸಂದುತ್ಕೃತಿಯೆಯ್ವು ವಿನೆಗಮಿಂತೀಕ್ರಮದಿಂ |
 ಇಂತಱುಪಿದುಭಯ ಭಾಷೆಯೊ |
 ಳಂ ತೊಡರದೆ ಸರ್ವವಿಷಯ ಭಾಷಾದಿಗಳಂ ||
 ಮುಂ ತಿಳಿಸಿದವೆಂ ನಿನಗಾ |
 ನಂತರಿಸದೆ ಕೇಳಿದಂ ಪಯೋರುಹಾಲಪನೇ ||

ಗದ್ಯಂ

ಇದು ಸಕಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ † ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮೇಶ್ವರ
 ಚಾರು ಚರಣಾರವಿಂದ ಮರಂದ ಮಧುಕರಾಯನಾಥ
 ವಿಬುಧಜನಮನಃ ಪದ್ಮಿನೀರಾಜಹಂಸ
 ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜಸಿಂಹ
 ವಿರಚಿತಮಸ್ತು
 ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್
 ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರಕರಣಂ
 — ಪ್ರ ಥ ಮ ಾ ಧಿ ಕಾ ರಂ —

(1) ಸಲಿಯೊದವಿದ, (2) ವದನೇ.

† ಭಗವದ್ಭವಾನೀ ವಲ್ಲಭ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಕರಂದ ಮತ್ತು ಮಧುಕರಾಯನಾಥ
 ಸುಕವಿ ಜನ ಸಂಸ್ಥೆಯಮಾನ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಸ್ತು - ಪ್ರಥಮಂ ಸಂಜ್ಞಾ
 ಪ್ರಕರಣಂ, (ಪಾ)

ಇದು ಪರಮೇಶ್ವರ ಚರಣಾರವಿಂದ ಮಧುಕರಾಯನಾಥ ವಿಬುಧ.....ರಾಜಹಂಸ
 ವಿರಚಿತ... ಸಂಜ್ಞಾಧಿಕಾರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ,

ಇದು ಸಕಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮನೀಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದೇಶ್ವರ
 ಮೇಶ್ವರ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಸ್ತು ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್
 ನೆಗಲ್ಪ ಸಂಜ್ಞಾಧಿಕಾರಂ ಪ್ರಥಮಾಶ್ವಾಸಂ.

ದ್ವಿ ತೀ ಯಾ ಧಿ ಕಾ ರಂ

ಸಮವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ

ಕಂ|| ಶ್ರೀಪದಮಂ ಸಮವೃತ್ತ ನಿಃ|
 ರೂಪಣಸಮಯದೊಳೆ ತಂದು ನೊದಲಿಟ್ಟಿನದಂ||
 ಚಾಪಳಲೋಚನೆ ಬಹ್ವಾ |
 ಲಾಪದೊಳೇಂ ಕೆಳದಿ ಕೇಳ ನಿನಗಭ್ಯುದಯಂ ||೧||‡

I ಉಕ್ತಿಯೆಂಬ ಛಂದದೊಳೊಂದಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ೨ ವೃತ್ತಂ
 ಗಳೊಳಗೆ—

ಶ್ರೀವೃತ್ತಂ—

ಊ |
 ಶಂ ||
 ಕಾಂ |
 ತೇ ||1|| ||೨||‡

II ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯೆಂಬ ಛಂದದೊಳೆರಡಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ೪ ವೃತ್ತಂ
 ಗಳೊಳಗೆ—

ಗಿಂಧರವೃತ್ತಂ—

ಮುರ |
 ಹೆರ ||
 ಗಿರಿ |
 ಧರ ||1|| ||೩||

‡ ಕೆಲವು ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತವಾದಬಳಿಕೆ “ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ವೃತ್ತ
 ಗಳು ಹುಟ್ಟುವ ಲಕ್ಷಣ— ಉಕ್ತೆ .. ಉತ್ಕೃತಿ ಎಂದಿಪ್ಪತ್ತಾಣು ಛಂದಂಗಳ್ ಸಮ ಅರ್ಥ
 ಸಮ ವಿಷಯಮೆಂದು ಮೂಱುಂಟೊನಕ್ಕುಂ, ಅದೊಂಪೊಣೆಗೆ ಮಾಳಾವೃತ್ತದಂಡಕಂ ರಗಳೆ
 ಮಾತ್ರಾಗಣ ನಿಯಮಸ್ತಂಧಕಾದಿ ಜಾತಿಗಳೆಂಬಿವಕ್ಕುಂ ಮತ್ತಂ ಕರ್ಣಾಟಿಕ, ಅಂಧ್ರ
 ದ್ರಮಿಳಾದಿ ಸರ್ವಭಾಷಾ ಜಾತಿಗಳಕ್ಕುಂ, ಅಲ್ಲಿ ಸಮವೃತ್ತಂ ಉಕ್ತೆ, ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯೆಂಬ.

† ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ “ ಲ ಲ ಲ ಲ ” ಎಂಬ ಲಘುಕ್ಷರ ಪಾದದ ಮತ್ತೊಂದು ವೃತ್ತದ,
 ಲಕ್ಷಣವಿದೆ, ಹೆಸರು ಹೇಳಿಲ್ಲ

ದಿಗಂಶಗವೃತ್ತಂ—

1ಲಗೋ |

ಪಗಂ ||

ದಿಗಂ |

ತಗಂ ||2||

||೪||

ಗರ್ವವೃತ್ತಂ—

2ಶರ್ವಂ |

ಗೀರ್ವಂ |

ಜೋರ್ವಂ |

ಗರ್ವಂ ||3||

||೫||

III ನುಭೈಯೆಂಬ ಛಂದದೊಳ್ ಮೂಟಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ
ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ನಾಮಾಂಗವೃತ್ತಂ—

ಭೂಮಿ ಪ್ರೋ |

ದ್ವಾಮಂ ಕೇಳ್ ||

ಶ್ಯಾಮಾಂಗೀ

ನಾಮಾಂಗಂ ||1||

||೬||

ಪ್ರವರವೃತ್ತಂ—

ಪವನೋ |

ಧ್ವನದಿಂ ||

ಪ್ರವರಂ |

ಪ್ರವರೇ ||2||

||೭||

(1) ಅಗೋ, (2) ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ * ಶ್ರೀಯಂ, ಜೇಯಂ, ಜೀಯಂ, ಗೇಯಂ * ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ, ಗೇಯ ವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು, (3) ಶ್ಯಾಮಾಂಗೀ, ಶ್ಯಾಮಾಂಗಂ || ಶ್ಯಾಮಾಂಗವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು.

ಪಾವನವೃತ್ತಂ—

ಪಾವನೋ |

ದ್ವಾವದಿಂ ||

ಶ್ರೀವಧೂ |

ಪಾವನಂ ||3||

|| ೮ ||

ರತಾಂತವೃತ್ತಂ—

1ಯತಾಂತಂ |

ನಿತಾಂತಂ ||

ರತಾಂತಂ |

ಲತಾಂತೇ ||4||

|| ೯ ||

ಪರಮ (ಪರಮ) ವೃತ್ತಂ—

ಸುರರ |

ನೆರವಿ ||

ನೆರೆಯೆ |

ಪರಮೆ ||5||

||೧೦||

IV ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೆಂಬ ಭಂದೋರಿ ನಾಲ್ಕುಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ೧೬
ವೃತ್ತಗಳೊಳಗೆ—

ಸೌಂದರವೃತ್ತಂ—

ಇಂದುಹರರ್ |

ಬಂದಿರೆ ಕೇಳ್ ||

ಸೌಂದರಮಂ |

ಸುಂದರಿ ನೀಂ ||1||

||೧೧||

ಜನೋದಯವೃತ್ತಂ—

2ದಿನೇಶರು |

ದ್ರನಿಶ್ಚಿತಂ ||

ಜನೋದಯಂ |

ತನೂ ದರೀ ||2||

||೧೨||

(1) ಜಲಾಂತಂ | ಜಲಾಂತೇ || ಬಲಾಂತಂ | ಬಲಾಂತೇ || ಜಲಾಂತವೊ ? ಬಲಾಂತವೊ
ವೃತ್ತದ ಹೆಸರಿರಬಹುದು

(2) ಇನೇಶರಿಂ | ದ ನಿಶ್ಚಯಂ || ತನೂದರೀ | ಜನೋದಯಂ || (ಪಾ).

ದೇವರಮ್ಯವೃತ್ತಂ—

ಪಾವಕಾಗ್ರಂ |
ಭಾವನೀಯಂ ||
ದೇವದೇವಂ |

1 ದೇವರಮ್ಯಂ ||3||

||೧೬||

ಮೃಗನೇತ್ರವೃತ್ತಂ—

2 ಸ್ವಯಂಗ್ಮಂ |
ನೆಗಟ್ಟಾಗಳ್ ||
ಮೃಗನೇತ್ರೇ |
ಮೃಗನೇತ್ರಂ ||4||

||೧೭||

ಸುರತರುವೃತ್ತಂ—

ಸುರಹರಿ |
ನೆರಿದಿರೆ ||
ವರವಧು |
ಸುರತರು ||5||

||೧೮||

ಕಾಮಾಂಗವೃತ್ತಂ—

ಮೈಮಂ ಹರಂ |
ತಾಮಾಗಿರಲ್ ||
ಶ್ಯಾಮಾಂಗಿ ಕೇಳ್ |
3 ಕಾಮಾಂಗ ಮಂ ||6||

||೧೯||

V ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೆಂಬ ಛಂದೋಳಯ್ದ ಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ೨೨ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ನಂದಕವೃತ್ತಂ—

ಒಂದು ವಹ್ನಿಯೊಳ್ |
ನಿಂದೊಡಾಲಗಂ ||
ಸುಂದರಾಂಗಿ ಕೇಳ್ |
ಸಂದ 4 ನಂದಕಂ ||1||

||೨೦||

(1) ಭಾವರಮ್ಯಂ (ಪಾ), ಪಾವಕಾಗ್ರಂ | ದೇವದೇವಂ || ಭಾವನೀಯಂ | ದೇವರಮ್ಯಂ || (ಪಾ)

(2) ಲಗಯುಗ್ಮಂ | ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲ, ಮುಂತಂ ಗಂ | ನೆರದಿರಲ್ || ದರದ ತಾಂ | ವರಕಾಂತೆ || ಈ ಪಾರವಿದ, ಅರದ (ದರದ ?) ಎಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು.

(3) ಕಾಮೋದ್ಭವಂ (ಪಾ.) (4) ನಂದನಂ (ಪಾ.)

ಕಾಂಚನಮಾಲಾ (ಲಿ) ವೃತ್ತಂ—

ಮಿಂಚುವ 1 ಚಂದ್ರಂ |

ಗಂಚಿತ ರುದ್ರಂ |

2 ಚಂಚಲನೆತ್ರೇ |

ಕಾಂಚನಮಾಲೆ || 2 ||

||೧೮||

ಸನ್ಮಗನೇತ್ರವೃತ್ತಂ—

ಸಗಯುಗ್ಮಂಗಳ್ |

ನೆಗಲ್ಪಾಗಳ್ ಕೇಳ್ |

ಮೃಗನೇತ್ರೇ ಸ |

ನ್ಮಗನೇತ್ರಂ ತಾಂ || 3 ||

||೧೯||

ತಿಲಕವೃತ್ತಂ—

ವ್ಯೋಮಂ ಕಿಹರಿ ಮುಂ |

ದಾ ಮಾರಹರಂ ||

ತಾಮಾಗೆ ಸಖೀ |

ನಾಮಂ ತಿಲಕಂ || 4 ||

||೨೦||

ಅನಂಗವೃತ್ತಂ—

4 ದಿನೇಶನಿಂದ |

ತ್ವ ನೀಲಕಂಠರ್ |

ತನೂದರೀ ಕನಿ |

ಲ್ಕ ನಂಗಮಕ್ಕುಂ || 5 ||

||೨೧||

ಪ್ರೇಮವೃತ್ತಂ—

ನೋಮ ಹರಿಯುಂ |

ಕಾಮ ಹರನುಂ ||

ತಾಮಿರೆ ವೆಸರ್ |

ಪ್ರೇಮ ಮಬಲೇ || 6 ||

||೨೨||

(1) ರುದ್ರಂ | ಗಂಚಿಯ (ಪಾ.) (2) ಸಂಚಲನೇತ್ರೇ (ಪಾ.) ಸಂಚಲನೇತ್ರಂ, (ಪಾ.) ಸಂಚಲನಾಮಂ (ಪಾ.)

(3) ಹರಿಯುಂ | ಕಾಮಂ ಹರನುಂ (ಪಾ.) ಹರಿಯುಂ | ದೇವಾರಹರಂ || ತಾಮಾಗೆ ಸಖೀ (ಪಾ.)

(4) ದಿನೇಶ್ವರಾಂತಂ | ದ್ವಿನೀಲಕಂಠರ್ || | ಮನೋದಯಾಶಂ (ಪಾ.) ದಯಾಂತಂ (ಪಾ.)

(5) ನಿಟ್ಟಿ ನಂದಮಕ್ಕುಂ (ಪಾ.) ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ನಂದವೆಂದು ವೃತ್ತ ಪ ಹೆಸರು.

ಸರಸಿರುಹವೃತ್ತಂ—

1 ಸುರಗಣಮುಂ |

ಹರಿಹರರುಂ ||

ಬರೆ ಕೆಳದೀ |

ಸರಸಿರುಹಂ ||7||

||೨೩||

VI ಗಾಯತ್ರಿಯೆಂಬ ಛಂದದೊಳಾಣಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ೬೪ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಶಾಳಿನೀವಿತಾನವೃತ್ತಂ—

ಜ್ವಾಲೆ ತೋಯಮೆಯ್ಯಂ |

ದೋಳವೆತ್ತೊಡಕ್ಕುಂ ||

ನೀಳಕುಂತಳೇ ಕೇಳ್ |

2 ಶಾಳಿನೀವಿತಾನಂ ||1||

||೨೪||

ಉದಾತ್ತವೃತ್ತಂ—

ನಯಗಣದಿಂದಂ |

ನಿಯತಮಿದಕ್ಕುಂ ||

ಪ್ರಿಯಲಲನೇ ಕೇಳ್ |

3 ನಯದಿ ನುದಾತ್ತಂ ||2||

||೨೫||

ಶಶಿಕಾಂತವೃತ್ತಂ—

ಶೀತಕರತೋಯಂ |

ದ್ಯೋತಿಸಿರೆ ನೀಲಾ ||

ಬ್ಜಾತನಯನೇ ಕೇ |

4 ಛೋತು ಶಶಿಕಾಂತಂ ||3||

||೨೬||

ವಿಚಿತ್ರವೃತ್ತಂ—

ಪಯೋಯುಗ್ಮದಿಂದಂ |

ಪಯೋಜಾಯತಾಪ್ತೇ |

ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಸಿದ್ಧಂ |

5 ನಿಯುಕ್ತಂ ವಿಚಿತ್ರಂ ||4||

||೨೭||

(1) ಬರೆ ನಲಗಂ | ಸರಸಿರುಹಂ || ವರವರನು || ಪರಮಜಿನಾ || (ಇದು ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಾಠವು.)

(2) ಮಾಲಿನೀ ವಿತಾನಂ (ಪಾ.) (3) ನಯನ ಮುದಾತ್ತಂ (ಪಾ.) ನಯನವೆಂದು ವೃತ್ತವು ಹೆಸರು,

ತನುಮಧ್ಯವೃತ್ತಂ—

ನೈರೋಮಾದಿ ಜಲಾಂತಂ |

ತಾಮಾಗೆ ನಿತಾಂತಂ ||

ಶ್ರೀಮಾನಿನಿ 1ಕೇಳಾ |

2ನಾಮಂ 3ತನುಮಧ್ಯಂ ||5||

||೨೮||

ಕುಮುದವೃತ್ತಂ—

ಅನಿಲದ್ವಿತಯಂ |

ಘನಮೆಲ್ಲಿಯು ಮಿಂ ||

ಬಿನಮೊಂದಿರೆ ಕೇಳಾ |

4ನನಿತೇ 5ಕುಮುದಂ ||6||

||೨೯||

ಕನುಕವೃತ್ತಂ—

ಉರ್ವ್ಯಗ್ರಂ ಮರುತಂ ;

ಪರ್ವದರ್ಪದಬಲೇ ||

ಸರ್ವಾದ್ಯಂತದೊಳಂ |

6ನಿರ್ವಾದಂ 7ಕನುಕಂ ||7||

||೩೦||

ಸುಲಲಿತವೃತ್ತಂ—

ಕುಲಿತ 8ಭೂಯುಗ್ಮಂ |

ನೆಲಿಸಿದಂದಕ್ಕುಂ |

ಜಲಜಪತ್ರಾಕ್ಷೀ |

ಸುಲಲಿತಂ ವೃತ್ತಂ ||8||

||೩೧||

VII ಉಷ್ಣಿ ಕೈಂಬ ಭಂದೋಳೇಟಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ೧೨೮
ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ವಿಶಾಲವೃತ್ತಂ—

ತ್ರಿದಶಪವನೇಶರ್ |

9ಪುದಿದು ನಿಲೆ ಪಾದಾಂ ||

ತೃದೊಳಣಾ ವಿದಗ್ಧೇ |

ಸದಮಳ 10ವಿಶಾಳಂ ||1||

||೩೨||

(1) ನೀಂ ಕೇಳಾ (ಪಾ.) (2) ನಾಮಂತಲಕಂತಾಂ (ಪಾ.) (3) ತನುಮಧ್ಯ, (4) ವಿನಿತಂ ಮುಕುರಂ (ಪಾ.) ಮುಕುರವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು, (5) ಮುಕುರಂ (ಪಾ.) ಮುಕುಳಂ (ಪಾ.) ಕುಮುದಂ (ಪಾ.) (6) ನಿರ್ವ್ಯಾಜಂ (ಜ್ಯಂ), (7) ಕನುಕೇ, (8) ಭೂಮಾತ್ಯಂ, (9) ಪದಮು, (10) ವಿಚಿತ್ರಂ, ಸದಮಳವಿತಾನಂ (ಪಾ.) ಸದಮಲ ಅಥವಾ ವಿತಾನವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು.

ಅನುಳವ್ಯುಕ್ತಂ—

ಇಂದುಯುಗಂಗಳ ಮುಂ |
 ದಿಂದುಧರಂ ಬರೆ ತಾ ||
 ನೆಂದು ಮಿದರ್ಕೆ ಪೆಸರ್ |
 ಸೌಂದರಿ 1 ಕೇಳಮಳಂ ||2||

||೨೨||

ವಿನಮ್ನವ್ಯುಕ್ತಂ—

ಶೀತಕರಾಗ್ನಿ ಚೇತೋ |
 ಜಾತಹರರ್ಕಳಿದಮಂ ||
 ದೇತೋದಳೋಪನೇ ನಾ |
 ಮಾತಿಶಯಂ 2 ವಿ ನಿನ್ನಂ ||3||

||೨೪||

ಜಗದ್ವಿಭೂತಿವ್ಯುಕ್ತಂ—

ತೇಜಮರ್ಕ ನೀಶನಿಂ |
 ದೋಜಿ ವೆತ್ತು 3 ನಿಂದೊಡಂ ||
 4 ಭೋಜಪತ್ರನೇತ್ರೈ ಕೇ |
 ೪೯ ಜಗದ್ವಿಭೂತಿಯಂ ||4||*

||೨೫||

ಚಿತ್ರವ್ಯುಕ್ತಂ—

ಧಾತ್ರೀಚಂದ್ರೇಂದುಧರಂ |
 5 ಸೂತ್ರಾರ್ಥಯತ್ತಗಣಂ ||
 ಧಾತ್ರೀಪೂಜ್ಯಂ ವೆಸರಿಂ |
 ಚಿತ್ರಂ ಪಂಕೇಜವಂಖೀ ||5||

||೨೬||

ಶಶಾಂಕವಕ್ತ್ರವ್ಯುಕ್ತಂ—

ಸುರಗಣಾಗ್ನಿಶರ್ವಂ |
 ಕರಮಪೂರ್ವಮಾಗು ||
 ತ್ವಿರೆ ಶಶಾಂಕವಕ್ತ್ರಂ |
 ಸರಸಿಜಾಯತಾಕ್ಷೇ ||6||

||೨೭||

(1) ಕೇಳ ಕಮಳಂ (ಪಾ.) ಕಮಳವೆಂದು ವ್ಯುಕ್ತದ ಹೆಸರು, (2) ವಿರಾಮಂ (ಪಾ.) ವಿರಾಮವೆಂದು ವ್ಯುಕ್ತದ ಹೆಸರು, (3) ಬಂದೊಡಂ, (4) ಭೋಜನೇತ್ರೈ ಕೇಳ ನೀ ನೀಜಗ (ಪಾ.) (5) ಸೂತ್ರಾರ್ಥಂ ನೀತಗುಣಂ (ಪಾ.) ಸೂತ್ರಾರ್ಥಂ ಚಿತ್ರಗುಣಂ, ಸೂತ್ರಧಾರಂ ವೀತಪಿತಂ (ಪಾ.)

* ವೀತಪೀತ್ರ ಭಾನುವುಂ | ಜಾತವೇದನೇತ್ರನುಂ || ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬಂದಿರಲಿ ಬೋಧು ಕೇಳ ಸುನಾಮನಂ || (ಇದು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ, ಜಗದ್ವಿಭೂತಿವ್ಯುಕ್ತದ ಲಕ್ಷಣವೇ ಇದಕ್ಕೂ ಇದೆ - ಈ ಸಾಳದಲ್ಲಿ ಸುನಾಮವೆಂದು ವ್ಯುಕ್ತದ ಹೆಸರು.)

ಸರಲವೃತ್ತಂ—

1ಮರುತಂ ಜಾತವೇದಂ |
ಹರಸುಂ ಕೂಡಿ ಬಂದಂ ||
ದರವಿಂದಾಯತಾಪ್ತೀ |
ಸರಲಂ ವೃತ್ತನಾಮಂ ||7||

||೨೮||

ಸುಲಭವೃತ್ತಂ—

ನನಭವಯುತದಿಂ |
ವನರುಹವದನೇ ||
ನಿನಗಉಪುವೆ ನಾಂ |
ಜನನುತ ಸುಲಭಂ ||8||

||೨೯||

ಸರಗವೃತ್ತಂ—

2ನರಗಮೆಂಬ ವೃತ್ತಾ |
ಕ್ಷರಮೆ ಪಾದಮಾಗು ||
ತ್ರಿರೆ ಶಶಾಂಕವಕ್ತ್ರೇ |
ನರಗನಾಮ ವೃತ್ತಂ |9||

||೪೦||

ಕೋಮಲವೃತ್ತಂ—

ಸತಗಂಗಳ್ ಕೂಡಿ ಪ |
ದ್ಧತಿಯಿಂ 3ಪಾದಾಕ್ಷರಂ ||
ಸತತಂ 4ಬಂದಿರ್ದೊಡಾ |
ಯತನೇತ್ರೇ ಕೋಮಲಂ ||10||*

||೪೧||

VIII ಅನುಷ್ಟುಪ್ಪಂ. ಭಂದೋಳೆಂಟಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ೨೫೬
ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ—

ಪಿಂತುವೀ ಯುಗ್ಮಂಗಳ್ ಬರ್ಕುಂ |
ಮುಂತೀಶಾನದ್ವಂದ್ವಂ 5ನಿಲ್ಕುಂ ||
ಸಂತಂ ನೀಂ ಕೇಳಂಭೋಜಾಪ್ತೇ |
ಕೊಂತಂ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಾ ವೃತ್ತಂ ||1||

||೪೨||

(1) ಸರಗಂಗಳ್, ಣಂ ಮುಂ | ನೆರೆದಿಂ ಬಾಗಿಬಂದಂ ||(ಪಾ.) (2) ಸರಗ (ಪಾ) ಇದೂ ಶಶಾಂಕ
ವಕ್ತ್ರವೂ ಒಂದೇ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವು, ಇದರಲ್ಲಿ ಗಣಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಹೇಳಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಗಣಗಳ
ಸಂಖ್ಯೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿದೆ, ನರಗಮೆಂಬ ವರ್ಣೋತ್ಕರಮೆ, (3) ಜಿಲ್ಲಾಗಿರಲಾ,
(4) ಪಂಕೇರುಹಾ ಯತನೇತ್ರ (ಪಾ) (5) ತೋರ್ಕುಂ, (6) ಕಾಂತೇ.

* ಸುನಾಮಂ - ರಜಗಂ, ಹಂಸಮಾಲೆ - ಧರಗಂ ಎಂಬ ಪಾಠಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಮಾಣವಕವೃತ್ತಂ—

1 ಕಾಂತೆ ಶಶಿವೈಂ ಮಲಗಂ |
2 ಮುಂತಿರೆ ನೀಂ ಕೇಳ ಕಳದೀ ||
ಭ್ರಾಂತಿಯೊಳೇಂ ನಾಕಿಗನೆಂ |
ದಂತೆ ವೆಸರ್ ಮಾಣವಕಂ ||2||

||೪೩||

ಚಿತ್ರಪದವೃತ್ತಂ—

ಇಂದು ಯುಗಂಗಳ ಮುಂದೆ |
ಬಂದು ಹರದ್ವಿತಯಂಗಳ |
ನಿಂದೊಡೆ ಚಿತ್ರಪದಂ ನಾ |
ಮಂ ದಲಿತಾಂಬುಜನೇತ್ರೀ ||3||

||೪೪||

*ಪ್ರಮಾಣಕವೃತ್ತಂ—

ದಿನೇಶ್ವರಾಗ್ನಿವಿಷ್ಟುರು |
ದ್ರನೆಂದಿವೆಲ್ಲ 4 ಮೊಂದಿ ನಿ ||
ಲೈ ನಿಶ್ಚಯಂ 5 ಸರೋಜನೇತ್ರೀ |
ಚನೇ ಪ್ರಮಾಣಿಕಾ ಹೃದಯಂ ||4||

||೪೫||

ಸುಮಾಲತೀವೃತ್ತಂ—

ನರಲಗಂಗಳೊಂದಿ ಯಾ |
ಬರದೊಳಿದೊಡಂತಿಯಂ |
ಧರೆಯೊಳಾಸು ನಾಮದಿಂ |
ಗುರುಕುಚೇ ಸುಮಾಲತೀ ||5||

||೪೬||

ಶ್ರುತಾನಂದವೃತ್ತಂ—

ಪಾವಕೇದ್ಯಂದ್ವದಿಂ ಮಂತಂ |
ದೇವದೇವ ದ್ವಯಂ 6 ಶೋಭಲಾ |
ಕೇವಲಂ ಬಂದೊಡಾ ವೃತ್ತಂ |
ಭಾವನೀಯಂ ಶ್ರುತಾನಂದಂ ||6||

||೪೭||

(1) ಶಾಂತೆ, ಕಾಂತೆ, (2) ಮುಂತಿರಲಂತುಂ ಕಳದೀ, (3) ನಾಕಿಗನೆಂ | ಕಾಂತಿಯುತೇ (ಪಾ) ಹಿಂಗಳನೆಂ | ದಂತೆ (ಪಾ) (4) ರೊಂದಿನಿಲೈ, (5) ಪಯೋಜ, (6) ಸಂತಂ, (7) ದತ್ತಂತಂ ಪಾವನೀಯಂ.

*ಖರಾಂಶು ವಹ್ನಿವಿಷ್ಟುರು | ದ್ರರೊಂದಿರಲೈ ನಿಶ್ಚಯಂ || ಸರೋಜನೇತ್ರೀ ಕೇಳ ನೀಂ | ಚಿತ್ರಂ (ಪ್ರಮಾಣಿಕಾಹೃದಯಂ (ಪಾ) ಚಿತ್ರಂ ಪ್ರಮಾಣಿಕಂ-ಜರಲಗಂ, ಶ್ರುತಾನಂದಂ-ರರಗಂ, ಸುಮಾಲತೀ-ನರಲಗಂ ಎಂಬ ಮೂರು ವೃತ್ತಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಲಕ್ಷಣ ಕ್ಷಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

IX ಬೃಹತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದೋಂಬುಧಿಂ ಬತ್ತಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ಗ್ರಾ
ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಉತ್ಸುಕವೃತ್ತಂ—

ಇಂದುಯುಗಂಗಳ ಮುಂದೆ ಬಂ |

ದೊಂದಿರೆ ವಹ್ನಿ ಪದಾಂತದೊಳ್ |

ಸುಂದರಿ ನಾಕಿಗ ನಿಷ್ಪದಿಂ |

ಸಂದುದಿ ದುತ್ಸುಕ ನಾಮದಿ (ಕ)ಂ ||1||

||೪೮||

ಹಲಾಯುಧವೃತ್ತಂ—

*ಪಾವಕಂ ತ್ರಿದಶ ಪಾವಕಂ |

ಭಾವಿಸಿದೊಡಲಿ ನಾಮದಿಂ ||

ದಾವಗಂ ಸರಸಿಜಾನನೇ |

2ಕೇವಲಂ ಬಗೆ ಹಲಾಯುಧಂ ||2||

||೪೯||

ಲಲಯವೃತ್ತಂ—

ಕೋಕನದವೈರಿ ದಿನಪಂ |

ಗಾ ಕಡೆಗೆ ವಾಯು ಬರೆ ಕೇ ||

ಳಾಕಮಲಾಲೋಚನೆ ವೆಸರ್ |

ನಾಕಿಗನಿನಾದು ದುದಯಂ ||3||

||೫೦||

(1) ಹಿಂಗಳನಿ, (2) ಕೋಮಲಂ ಮುದುಹಲಾಮುಖೀ, (3) ವಕ್ರನಿರುತಂ (ಪಾ) ನಿಲಿ.....
ಲೋಚನೆ ವೆಸರ್ | ಬರ್ಕುಮಿರದೆಂದು ಮುದಯಂ (ಪಾ).

*ಪಾವಕೇಂದ್ರಹುತಭುಗ್ಗಣಂ | ಭಾವಿಸಿದೊಡಲಿ ನಿಲಂ ಮಹಾ ||

ದೇವನಿಷ್ಪಮಿದು ನಿಶ್ಚಯಂ | ಶ್ರೀವಿಲಾಸಿನಿ ಧರಿತ್ರಿಯೊಳ್ || (ಪಾ)

ಶ್ರೀವಿಲಾಸಿನಿಯೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು. ಹಲಾಯುಧ ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣವೇ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದು

ರನ್ನ ಸಂ ಹಲಮುಖಿಯಿರಲ್ | ಕಿನ್ನರೇಶ್ವರನೆ 4 ಸುರಿದಾ |

ರನ್ನ ಧಾರೆಯಲಿ ಗುಣಸಂ | 5 ಪನ್ನ ಪದ್ಮನಿಭನಯನಾ || (ಪಾ)

ಹಲಮುಖಿಯೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು (ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ಪಾಠವಿದೆ. (ಇದು
ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಾಠ.)

(4) ಸಲದಾ, (5) ಪನ್ನ ಪದ್ಮನಿಭನಯನೆ.

ವನಜವೃತ್ತಂ—

1 ಅಗಲಗ್ನಿ ಮರುದ್ವೈಯ ಸಂ |
ಯೋಗಮಾಗಿರೆ 2 ಭಾವಿಸು ಭೂ ||
ಭಾಗದೊಳ್ ಮೃಗಲೋಚನೆ 3 ನೀಂ |
ನಾಗವರ್ನುನಿ ನೀ ವನಜಂ ||4||

||೫೧||

ವಿನುತವೃತ್ತಂ—

ನನಯುಗಮಿರೆ ಪಾದಪಾ |
ಶನನಿದಿರೆ ಬಂದು ಕೋ ||
ಕನದನಯನೆ 6 ಲೋಕದೊಳ್ |
ವಿನುತ ಮಿದುವೆ ನಾಮದಿಂ ||5||

||೫೨||

ಭದ್ರಕವೃತ್ತಂ—

ರಾದ್ರವಹ್ನಿ ಸುರಪಾವಕಂ |
ಕ್ಷುದ್ರಮಲ್ಲದಿರೆ ನಾಮದಿಂ ||
ಭದ್ರಕಂ ಸರಸಿಜಾನನೇ |
ಸದ್ರಸಂ ಪದನಯಕ್ರಮಂ ||6||

||೫೩||

ಭುಜಗತಿಶುಶೃತವೃತ್ತಂ—

7 ಸೃಜಯನೆ 8 ನನಮುಂ ಮಾದ್ಯ |
ದ್ವಿಜಪತಿ ಗಮನೇ 9 ವೃತ್ತಂ ||
ತ್ರಿಜಗದೊಳಿದು ಸಂಸಿದ್ಧಂ |
ಭುಜಗತಿಶುಶೃತಂ ನಾಮಂ ||7||

||೫೪||

ಮಯೂರವೃತ್ತಂ—

10 ಅಮರಗಣವಾತ ತೋಯಂ |
ಸಮನಿಸಿರೆ ನಾಮದಿಂದಂ ||
ಗಮಿಸಿತಿಡು ನಾಕಿಯಿಂದಂ |
ರಮಣಿಯುಣು ನೀಂ ಮಯೂರಂ ||8||†

||೫೫||

(1) ಪೋಗದಗ್ನಿ ಮರುತ್ತುಗಳಿಂ (ಪಾ) ಅಗಲಗ್ನಿ ಮರುಜನನುಂ (ಪಾ) ಮರುಜಲ್ಮ
2 ಸಂದುದುಭೂ, (3) ಕೇಳ, (4) ಗಣಮಿದೆಯೆನ್ನ, (5) ವದನೆ, (6) ನಾಕಿಯಂ, (7) ಸದ್ವೃತ್ತ
ಲಯ ಪದಕ್ರಮಂ(ಪಾ) (8) ನನ ಮಾಡುದಾ | ಗಜಪತಿಗಮನೇ (ಪಾ) ನನಮಂ ಮತ್ತಂ(ಪಾ) ನನಮ
ದುದ್ಯಗತಂ || ತ್ರಿಜಗದೊಳಿದು ಸಂದುದು | ಭುಜಗತಿಶುಶೃತಂ ವೃತ್ತಂ || (ಪಾ) ಮನುಜಗತಿಶು ಪ
ನ್ನಾಮ (ಪಾ) (9) ಸಂತಂತ್ರಿ ಜಗ (ಪಾ), (10) ಮಮಯಗಣ (ಪಾ),

† ಇಲ್ಲಿ ಮಯೂರಂ-ನನಯಂ, ಬೃಹತ-ಯಯಯಂ (ಎಂದಿವೆ),

ಬೃಹತೀವೃತ್ತಂ—

ಜಲಂ 1ವಾರಿಯುಂ ವಾರಿಯಿಂದಿಂ |

ತಲಂಕಾರಮಾಗಿದೋಡೆತ್ತಂ ||

ವಿಲೋಲಾಕ್ಷಿ ಕೇಳಂತದಕ್ಕುಂ |

3ನೆಲಕ್ಕಾ ಬೃಹತತ್ಯಾಖ್ಯ ವೃತ್ತಂ ||9||

||೫೬||

X ಪಚ್ಚಿತ್ತಯೆಂಬ ಭಂದದೋಳ್ ಪತ್ತಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ಗಂತ್ರಳ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಪಣವಕವೃತ್ತಂ—

ಭೂನಾಕಾಂತದೊಳರೆ - ತೋಯೇಶಂ |

ತಾನೆಂದುಂ ಪಣವಕ - ನಾಮಂ ಕೇಳ್ ||

ನೀನಿಂತೀತೆಪನಣು - ದೋದೆಂದುಂ |

ಮೀನಾಕ್ಷೀಯತಿ ಗರಿ - ಯೋಳ್ ನಿಲ್ಲುಂ ||1||

||೫೭||

ಮಂದಾನಿಲವೃತ್ತಂ—

ಶೀತಕರೋರ್ವೀ ಮಾರುತ ಚೇತೋ |

ಜಾತಹರರ್ ಬಂದಿದೋಡದೆಂತುಂ ||

ಭೂತಳಕೆಲ್ಲಂ ಸಂದುದಿವೆತ್ತಂ |

ನೀತಿಯುತೇ ಮಂದಾನಿಲ ವೃತ್ತಂ ||೨||

||೫೮||

ಮತ್ತವೃತ್ತಂ—

ಮುನ್ನಂ—ಧಾತ್ರೀ - ಶತಿಸವನೇಶೋ |

ತ್ವನ್ನಂ - ನಿಲ್ಲುಂ ಯತಿ ಯಗದೋಳ್ ಸೇ ||

ವ್ಯಂ ನ - ವ್ಯಂ ಭೂತಳಕಿದು ಪೂಜ್ಯಂ |

ಭಿನ್ನಾ - ಬಿನ್ನಾಕ್ಷೀ ಪೆಸರಣೋವೃತ್ತಂ |3||

||೫೯||

(1) ಕೋಮಲಂ, (2) ನಿಲಂತಾಬೃಹತತ್ಯಾಖ್ಯವೆಂದುಂ (ಪ) (3) ಕ್ರಮವೂದೋ (ಪಾ
(4) ಗಿರಿಯತಿಯೋಳ್, (5) ದಮಿಂತೀ (6) ವೃತ್ತಂ(ಪಾ) ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು, ನನ್ನೆ ಅಥವಾ
ಪೂಜ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು, ಆದರೆ ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ “ಮತ್ತಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಮಭಸಗ ಯುಕ್ತಾ”
ಎಂದು ಮತ್ತಾವೃತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಾರವೇ ಉಚಿತವು.

ಚಿತ್ರಪದವೃತ್ತಂ—

ಚಂದ್ರಗಣಂ - ಓ ಮೂಱಿಡೆಯೊಳ್ |

ಚಂದ್ರಧರಂಬ - ರಿ ಯಾಕಡೆಯೊಳ್ ||

3 ಸಾಂದ್ರಯತಿ ಸ್ಥಿ - ತಿ ಪಂಚಮದೊಳ್ |

ಚಂದ್ರಮುಖೀಬ - ಗೆ ಚಿತ್ರಪದಂ ||4||

||೬೦||

ಮಣಿರಂಗವೃತ್ತಂ—

ಪಾದವಾಶನ - ಮಾರುತಯುಗ್ಮಂ |

ಪಾದದಂತದೊಳಿಶ್ವರ ನಕ್ಕುಂ ||

6 ಕಾದಿರಲ್ ಯತಿ - ಭೂತದೊಳಿದಂ |

7 ದೋದಿ ಕಲ್ಪಮೆ - ಲೇ ಮಣಿರಂಗಂ ||5||

||೬೧||

ಕಲ್ಯಾಣವೃತ್ತಂ—

ಕ್ಷೋಣೀವಾಯುದಿ - ನೇಶನೀಶ್ವರಂ |

ಬಾಣಸ್ಥಾನದೊ - ಳಾಗೆ ವಿಶ್ರಮಂ ||

9 ಜಾಣೇ ನೀಂತಿಳಿ - ಬಂದೊಡಕ್ಕೆ 10ಕ |

ಲ್ಯಾಣಂ ವಂಕಜಲೋಲ ಲೋಚನೇ ||6||

||೬೨||

XI ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪು ಎಂಬ ಭಂದದೊಳ್ ಪನ್ನೊಂದಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗ ಪುಟ್ಟುವ
೨೦೪೮ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಇಂದ್ರವಜ್ರವೃತ್ತಂ—

ವೈಶ್ಯಮದ್ವಯಂ ಭಾಸಕಪ - ದಿಯುಗ್ಮಂ |

11 ತಾಮಾಗರಲೈಂಟಿಪೊಳಾ - ವಿರಾಮಂ ||

ಈ ಮಾಲ್ಕೆಯಿಂ12 ದೋದಿದೊಡಿಂ - ದ್ರವಜ್ರಂ |

ನಾಮಂ ವಿಲೋಲಾಂಬುರುಹಾ - ಯತಾಕ್ಷೇ ||1||

||೬೩||

- (1) ಬರೆ, (2) ಬಱಿಶಾ, (3) ರುಂದ್ರ, ರಂದ್ರ, (4) ನೀ, ಬರೆ, (5) ನೊಳ್ಳಿಂ,
(6) ಕಾದಲೇ ಯತಿ, (7) ದೋದಿಕೊಳ್ಳಬಲೇ, ದೋದಿಕಲಬಾಲೇ ಮಣಿ, (8) ಶಂಕರಂ, ರುದ್ರನುರ,
(9) ಜಾಣಂ ನೀಲಿ ಸಂಕರಲೇ, (10) ಕಲ್ಯಾಣೇ ವಂಕಜ ಪತ್ರಲೋಚನ (ಈ ಪಾತದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ
ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತದ ಹೆಸರು) (11) ತಾಮಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿಂಟಿಪಿ, (ಪಾ)ಲೈಂಟಿನೆಯೊಳ್, (ಪಾ) ಲ್ಯಯ್ನಿ ನೆ
ಯೊಳ್ (ವಾ) (12) ದೋದಿ ಅಂದ್ರ, (ಪಾ) ಮಾಡಿದೊಡಿಂ.

ಉಪೇಂದ್ರನಜ್ರವೃತ್ತಂ—

ದಿನಾಧಿಪ(ಂ) ವೈಶ್ಯೇಮರವೀ - ಶಯುಗ್ಂ |
ಘನಂ ನಿಲಲೈಂಟಿಱಿಱೋಳಾ - ವಿರಾಮಂ ||
1 ಪಿನಾಕಿಯುಂ ಸಾಕಿಯುಮೆಂ - ದ ಪಾಂಗಿಂ |
ಘನಸ್ತನೇ ಕೇಳಿ ದು ಪೇಂ - ದ್ರವಜ್ರಂ ||2||

||೬೪||

ಸ್ಯನಿಕವೃತ್ತಂ—

ಪಾದಪಾಶನಾರ್ಕ - 2 ಪಾವಕಂ ಲಗಂ |
ಪಾದಮಪ್ಪಿನಂ ವಿ - ರಾಮಮಾಱಿಱಿಱೋಳ್ ||
ಮೇದಿನೀ 4 ಪ್ರಸಿದ್ಧ - ಮಾಗಿ ನಿದೋಡಾ |
ಮೋದಗಂಧಿ ಕೇಳಿ - ದಿಂತು 6 ಸ್ಯನಿಕಂ ||3||

||೬೫||

ದೋಧಕವೃತ್ತಂ—

ಇಂದುಗಣಂಗಳ - ಮೂಱವಱಾಂದಂ |
ಮುಂದೆ 7 ಗುರುದ್ವಯ - ಮಾಗೆ ವಿರಾಮಂ ||
ಬಂದು 8 ರಿಸಾಸ್ವದ - ದೋಳ್ ನಿಲೆ ಸಂಪೂ |
ಣೇಂದುಮುಖೀ ಬಗೆ ದೋಧಕ ವೃತ್ತಂ ||4||

||೬೬||

ರಥೋದ್ಧತಾ (ತ) ವೃತ್ತಂ—

ಮಾರು ತೇಷ್ಟದಿವಿ - ಜಾಗ್ನಿಯುಂ ಲಗಂ |
ಸಾರೆಯಾಗೆ ರಸ - ದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಂ ||
ದೂರಮಲ್ಲದಿರೆ ಕೇಳ್ ರಥೋದ್ಧತೋ |
ದಾರನಾಮನುಸೆಗುಂ 9 ರತೋದ್ಧತೇ ||5||

||೬೭||

ಚಂದ್ರಿಕಾ (ಕ) ವೃತ್ತಂ—

ಅಮರಯುಗಮುಮಗ್ನಿ - ಯುಂ ಲಗಂ |
ಶ್ರಮದಿ ನೋಡನೆ ಬಂದು - ನಿಲೈ ವಿ ||
10 ಶ್ರಮನುಮೆಸೆಯೆ 11 ದಿಕ್ಪ - ದೇಶದೋಳ್ |
ಕಮಲವದನೆ 12 ಚಂದ್ರಿ - ಕಾಹ್ವಯಂ ||6||

||೬೮||

- (1) ಸನಾತನೋಕ್ತಂ ಬಹುಕೀರ್ತಿಯುಕ್ತಂ ಘನಸ್ಥಳಿ ಕೇಳ್ ಅದು, (2) ವಪ್ಪಿಯುಂ (3) ಱಾಂ, ಮೆಯ್ಪಿಱಾಂ, ಮೂಱಱಾಂ, (4) ವಿಕಾಶಮಾಗಿ ನಿದೋಡಾ ಮೋದರೂಪೆ, (5) ಗಂಧಿ ಕೇಳವೃತ್ತ, ಗಂಧಿ ಕೇಳಿದೊಂದು, (6) ಶೈನಿಕಾ ಎಂದು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿನ, (7) ಹರದ್ವಯಮುರ್ದು (8) ಪದಾಂತದೋಳಿದೋಡೆ (ಪಾ) ಸಂದುಪದಾ, (9) ರಥೋದ್ಧತೇ (ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪಾಠವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿಲ್ಲ), (10) ಶ್ರಮಣನುಸೆಯೆ, (11) ದಿಕ್ಪತಾನಮೋಳ್, ಲಕ್ಷದೇಶದೋಳ್, (12) ಕಮಲಕಾಹ್ವಯಂ. (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕಮಲವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು)

ಸ್ವಾಗತವೃತ್ತಂ—

ಏಗಳುಂ ಯತಿ ದಿಶಾಗ - ಜದೊಳ್ ನಿಂ |
 ದಾಗಳಗ್ನಿ ದಿವಿಜೇಂದು - ಹರರ್ ಸಂ ||
 ಯೋಗಮಾಗಿರೆ ಪಯೋರು - ಹವಕ್ರೇ |
 ಸ್ವಾಗತಂ ನೆಗಟ್ಟಿ¹ ನಾಕೆ - ಗನಿಂದಂ ||7||

||೭||

ಭ್ರಮರವಿಲಸಿತವೃತ್ತಂ—

ಏಮಾತುವರ್ವೀ - ಶಶಿ ದಿವಿಜಲಗಂ |
 ತಾಮೆತ್ತಂಬಂ - ದಿರೆ ಯತಿ ಚತುರೋ ||
 ದ್ವಾಮಂ ವೃತ್ತಂ ಶಿಘನಜಘನಯುಗೇ |
 ನಾಮಂ ಶ್ರೀಮದ್ - ಭ್ರಮರವಿಲಸಿತಂ ||8||

||೮||

ಶಾಲಿನೀವೃತ್ತಂ—

ಭೂಮಿ ವ್ಯೋಮದ್ವಂದ್ವರು - ದ್ರವ್ಯಯಂಗಳ್ |
 ತಾಮೆತ್ತಂ ಚಿಲ್ವಾಗೆ ಶೈ - ಲಂಗಳೋಳ್ ವಿ ||
 ಶ್ರಾಮಂ ಶಿ ನಿಲ್ಲಂದಕ್ಕುಮಾ - ನಾಕಿಯಿಂದಂ |
 ಭೂಮಿಪ್ರಾಪ್ತಂ ಶಾಲಿನೀ ನಾಮವೃತ್ತಂ ||9||

||೯||

ಮಾಣಿಕ್ಯವೃತ್ತಂ—

ಕ್ಷೋಣೀವಾಯು 4ದಿನೇಶ ಶಂಭುಯುಗ್ಧಂ |
 ಮೇಣೊಂದಾಗಿರೆ ಬಂದು ನಿದೊಡೆತ್ತಂ ||
 ಜಾಣೇ ನೀನದ 3ನೋಡು ಬೇಗದಿಂದಂ |
 *ಮಾಣಿಕ್ಯಂ ಪೆಸರೆಂಬುದಾಯ್ತು ಚಿಲ್ವಿಂ ||10||

||೧೦||

ಸಾಂದ್ರವೃತ್ತಂ—

ಚಂದ್ರನಿ ನಭಂ ಸು - ರಪುರಮೀಶರ್ |
 ರುದ್ರಪದಂ ತಾಂ ರ - ಸಯತಿಯಿಂದಂ ||
 ಸಾಂದ್ರ ಪದಂ ಕೇಳ್ ಧ - ರೆಯೊಳಿದಕ್ಕುಂ |
 ಚಂದ್ರಮುಖೀ ಯೋದಿದನೊಲವಿಂದಂ ||11||

||೧೧||

(1) ಸಿಂಗಳನಿಂದ, (2) ವರವದನಯುತೇ, (3) ನಿಲ್ಲಂದಕ್ಕು ಮದ್ದಂದೆಶಾಲೀ | ಶ್ರೀಮದ್ಧಂಧಂ (ಪಾ) ನಿಲ್ಲಂದಕ್ಕುಮಿವೃತ್ತವೆಂದು, ನಾಮಂ ಕೇಳ್ ಶ್ರೀಗಂಧ ಶಾಲೀವಿತಾನಂ (ಪಾ) ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು ಶ್ರೀಗಂಧಶಾಲೀವಿತಾನವೆಂದು ಆಗುವುದು, ಶ್ರೀಮದ್ಧಂಧಂಶಾಲಿನೀ, (ಪಾ) ಭೂಮಿಪ್ರಾಪ್ತಂಶಾಲಿನೀ (ಪಾ) (4) ಶಂಭುದಿನೇಶ (ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಸಂಗತವಾಗಿಲ್ಲ), (5) ನೋಡು. (6) ಮೀಶ! ದ್ವಂದ್ವಪದ ಮಾನನಯುತಿಯಿಂದಂ|| ಸಾಂದ್ರ...ಧರೆಯೊಳಿದಕ್ಕುಂ (ಪಾ).

* ಮಾಣಿಕ್ಯಂ-ಮಸಜಗಂ, ಸಾಂದ್ರ ಪದಂ-ಭತನಗಂ, ಲಯಗ್ರಾಹಿ-ತತತಗಂ, ಸುಮುಖೀ-ನಜಲಗಂ, ನೀತಿಕೆ-ನರಲಗಂ, ಶ್ರೀ ಭತನಗಂ (ಎಂದು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರವಾಗಿದೆ.)

ಲಯಗ್ರಾಹಿವೃತ್ತಂ—

ವ್ಯೋಮಂ 1ನಭವ್ಯಂವ್ಯ ಮಿಶದ್ವಯಂಗಳ್ |
ತಾನೋಂದಿರಲ್ಕಾ ಗಳಂಭೋಜನೇತ್ರೇ ||
ನಾಮಂ ಲಯಗ್ರಾಹಿ 2ಯೆಂದಾಮಹೇಶಂ |
ತಾಮುನ್ನಗೋದ್ಭೂತೆಗಂದೊಲ್ಲ ವೇಟ್ಟಂ ||12|| ||24||

XII ಜಗತಿ ಎಂಬ ಭಂದೋಳ್ ಪನ್ನೆರಡಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ಉಂಟ
ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತವೃತ್ತಂ—

ನಭಿಭರಂಗಳು ಮೊಂದಿರೆ - ಪಾದದೋಳ್ |
ಶುಭಕರಂ ಯತಿ ನಿಲ್ಲಿರೆ - ರಂಧ್ರದೋಳ್ ||
ಪ್ರಭು ಕವೀಂದ್ರ 4ಸಹಾಯನಿನಾದುದಿಂ |
ತಿಭಗತೀ ದ್ರುತಪೂರ್ವ ವಿಲಂಬಿತಂ ||1|| ||25||

ತೋಟಕವೃತ್ತಂ—

ಪವಮಾನ ಚತುಷ್ಕಯುತಂ ಯತಿಯುಂ |
ದಿವಸಾಧಿಪರೋಳ್ ನಿಲೆ ವಸ್ತು ಕವಿ ||
ಪ್ರವರಸ್ತುತಮಪ್ಪುದು ತೋಟಕ ಮೆಂ |
ದವಧಾರಿಸು ನೀನಿದನಜ್ಜಮುಖೀ ||2|| ||26||

ಭುಜಂಗಪ್ರಯಾತವೃತ್ತಂ—

ಕುಶಂ ವಾರ್ಧಿಪರ್ಯಾಯಮ - ಕ್ಕುಂ ವಿರಾಮಂ |
ದಿಶಾಸಂಖ್ಯೆಯಕ್ಕುಂ ಪಯೋ - ಜಾಯತಾಕ್ಷೇ ||
ವಿಶೇಷು ಕವೀಂದ್ರಸ್ತುತಂ 5ನಾಕಿಗಂ ಭೂ |
ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಸಮಸ್ತಂ ಭುಜಂಗಪ್ರಯಾತಂ ||3|| ||27||

(1) ನಭೋಕಾಶಮಿಶ (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ "ನಭೋಕಾಶ" ಎಂಬ ಸಂಧಿಯು ಸಾಧುವಲ್ಲ. ನಭ
ಆಕಾಶ ಎಂದಿರಬೇಕು.) (2) ಯೆಂದಾಯ್ತು ವೃತ್ತಂ ತಾಮುನ್ನಗೋದ್ಭೂತೆಗೊಲ್ಲವೇಟ್ಟಂ,
ಯೆಂದಾಮಹೇಶರ್ ಪೇಟ್ಟರ್. (3) ಭರಗುಗಳೊಂದಿರೆ, (4) ಸಹಾಯದೊಳಾದು,
(5) ಹಿಂಗಳಂಬೋಲ್ (ಪಾ) ನಾಕಿಗಂಬೋಲ್.

ವಂಶಸ್ಥವೃತ್ತಂ—

ದಿನಾಕರಾಕಾಶದಿ - ನೇಶಪಾವಕರ್ |
 ಸುವಿಶ್ರಮಂ ಬಂದಿರೆ - ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ||
 ಸವಿಸ್ತರಂ ನಿಲ್ಲಿರೆ - ಸಂದುದಿಂತುದಾ |
 ೩ತ್ತವಂಶ ವಂಶಸ್ಥ ಮೆನಿಪ್ಪ ನಾಮದಿ ||೪||

||೨೮||

ಇಂದ್ರವಂಶವೃತ್ತಂ—

ವೈಷ್ಣೋಮುದ್ವಯಂ ೩ಮುಂತೆ ದಿನಾ - ಕರಾಗ್ನಿಗಳ್ |
 4ತಾಮೊಂದೆ ದಿಗ್ಗಂತಿಯೊಳಾ - ಗೆ ವಿಶ್ರಮಂ ||
 ಶ್ರೀಮಾನಿನೀ ಸಯ್ಯಡಿಯಾತ ನಿಂತಿದೀ |
 ನಾಮೋಪಮಂ ಕ್ಷಿಮಾಡಿದ ನಿಂಪ್ರವಂಶಮಂ ||5||

||೨೯||

ಸ್ರಗ್ನಿಣೀವೃತ್ತಂ—

ಜಾತವೇದೋಗಣಂಗಳ್ - ಚತುಸ್ಸಾ ನಸಂ |
 7ಜಾತ ಮಾಗುತ್ತು - ಮಿದ್ವಂದಿದಂ ತೆಂಕನಾ ||
 ಡಾತನಿಂ ಸ್ರಗ್ನಿಣೀ ವೃತ್ತ - ಮೆಂಬರ್ ಜಗ |
 ತ್ಪಾತ್ರಿತಮಂಭೋಜ ಫತ್ರೋಪ - ಮಾನೇಕ್ಷಣೇ ||6||

||೩೦||

ನಿರುಪಮವೃತ್ತಂ—

ಸುರಪುರೇಂದು ದಿವಸಾ - ಧಿಪಾಗ್ನಿಗಳ್ |
 8ಬರೆದಿಶಾಗ ಜದೊಳಾ - ವಿರಾಮಮಾ ||
 ಗಿರೆ ಪೆಸರ್ ನೆಗಟ್ಟ ನಾಕಿಗೋಕ್ತಿಯೊಳ್ |
 ನಿರುಪಮಂ ನಿರುಪಮಾನ ವಿಭ್ರಮೇ ||7||

||೩೧||

(1) ದಿನೇಶ್ವರಾಗ್ನಿಗಳ್ | ಸವಿಸ್ತರಂ ಬಂದಿರೆ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್, ಸುವಿಶ್ರಮಂ ನಿಂತಿರೆ ಸಂದುದಿಂತುದಾ | ಭವಂತಂ ವಂಶಸ್ಥಗತಾಭಿಧಾನದಿಂ || (2) ತ್ವವಂಶ ವಂಶಸ್ಥ ಮಿಡುವಿಭಾಗದೊಳ್, ತ್ವ ವೃತ್ತಮಿಂತೊಂದು ಶಿಖಾಭಿಧಾನಕಂ (ಈ ವಾರದಲ್ಲಿ ಶಿಖಾ ಎಂಬುದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರಾಗುವುದು), (3) ಮುಂತೆ ದಿನೇಶಪಾವಕರ್, ಮುಂತೆದಿನಾಕರಾಗ್ನಿಯುಂ, (4) ತಾಮೊಂದೆ ದಿಗ್ಗಂತಿಯೊಳಂದೆ ವಿಶ್ರಮಂ (ಪಾ) (5) ನಿಂದಿದಂ ಕಾಮೋಪಮಂ, (6) ನೋಡಿದ, (7) ಜಾತಮಾಗುತ್ತಮಿದ್ವಂದಿನಂತಾದೊಡಾ | ಜಾತಮಂ ಸ್ರಗ್ನಿಣೀ, ಜಾತನಿಸ್ರಗ್ನಿಣೀ ವೃತ್ತ ಮೆಂದಿಂತು ವಿಖ್ಯಾ, (8) ಬರೆ ದಿನೇಶಹಯದೊಳ್ ವಿರಾಮಮಾ | ಗಿರೆ ಪೆಸರ್ ನೆಗಟ್ಟ ನಾಕಿಯಂತೆ ಪೋಲ್ | ನಿರುಪಮಂ ಕೆಳದಿ ಮತ್ತಕೋಕಿಲಂ (ಪಾ) ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಮತ್ತ ಕೋಕಿಲವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು.

ದ್ರುತಪದವೃತ್ತಂ—

ಶತಮುಖೇಂದು ರವಿ 1ತೋ - ಯಗಣಂ ಪ |
 ದ್ಧ ತಿಯೋಳಾಗೆ ಯತಿ 2ದಂ - ತಿಯೋಳಕ್ಕುಂ ||
 ಶತದಳಾಯತ ಪಿಲೋ - ಚನೆ ವೃತ್ತಂ |
 ದ್ರುತಪದಂ ತಿವ್ಯದುಪದೋಕ್ತಿಗಳಿಂದಂ ||8||

||೮೨||

ಲಲಿತಪದವೃತ್ತಂ—

ಕುಲಿತ ಧರಾರ್ಕಯು - ಗಂಗಳ ಮುಂದಾ(ದಂ) |
 ಜಲಗಣ ನೊಪ್ಪಿರೆ - ಸಂದು ವಿರಾಮಂ ||
 ಕುಲಗಿರಿಯೊಳ್ ನಿಲೆ - ಕ್ಷಿಣಾಕಿಗನಿಂದಂ |
 ಲಲಿತಪದಂ ಪೆಸರಿಂ ಲಲಿತಾಂಗೀ||9||

||೮೩||

ಹಂಸಮುತ್ರವೃತ್ತಂ—

ಇಂದುಯುಗಾಗ್ನಿ ಪೆಯೋಗಣಂಗಳೆತ್ತಂ |
 ಬಂದಿರೆ ಪಾದದೊಳೊಂದಿ ರಾಜಿಸುತ್ತೂ||
 ಸುಂದರಿ ನಾಕಿಗನಿಷ್ಟದಿಂದೆ ವೃತ್ತಂ |
 ಸಂದುದು ನಾನುದೊಳೊಪ್ಪಿ ಹಂಸಮುತ್ರಂ ||10||

||೮೪||

ಪ್ರವರಾಕ್ಷರವೃತ್ತಂ—

ಪವನಾರ್ಕಮಾರುತ ಸಮೀರಣರೊಂ |
 ದುವಿನಂ ವಿರಾಮಮೆಸೆವಾಱಿಪೊಳಂ ||
 ಕವಿರಾಜಹಂಸಮತದಿಂ ನೆಗಲ್ಲೋ |
 ಪ್ರವರಾಕ್ಷರಾ ಹ್ವಯಮನೋದಬಲೇ ||11||

||೮೫||

(1) ತೋಯನುಮಾಗಲ್, (2) ಶೈಲಸೊಳಾಗಲ್, ದೊಳಕ್ಕುಂ, (3) ದ್ರುತಪದೋಕ್ತಿ, (4) ಪಿಂಗಳನಿಂದಂ (ಪಾ) ಒಂದು ಹೆಸ್ರಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ, ಹಂಸನಿರ್ಮಿತಂ; ಸಾತಿಯೋಕ್ತಿಯ ಬಗೆ ಸೌಂದರಂ - ಎಂದಿದೆ, ಇದು ಹದಿನೂಟನೆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತನಾದುದ್ದೂಂದ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ಪಾಠವಿರಬಹುದು, (5) ಪವನಾನನರ್ಕಮರುತದ್ವಯ ಸಂ; ತವಿರಾಮಮೆಂಬಿನೆಗೆ ಮೂಟನೆ ಯೋಳ್ ||.....|| ಪ್ರವಿರಾಕ್ಷರಾಹ್ವಯಮನೋದಬಲೇ || (ಪಾ) ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಪ್ರವಿರಾಕ್ಷರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ,

ಘಟವೃತ್ತಂ—

ನನಮಯಗಣ ಮಿಂ - ತೀ ನಾಲ್ಕು ಮೆತ್ತಂ |
 ಜನಿಯಿಸೆ ಯತಿ ಸ - ಸ್ತ ಸ್ತಾನೆ¹ದಿಂದಂ ||
 ನಿನಗಣಪುವೆ ನಿಂ - ತೀಪಾಂಗಿನೊಳ್ ಕಾ |
 ಮಿನಿ ಬಗೆ ²ಘಟೆ ಮೆಂ - ದಂ ನಾಗವಮಂ ||12||* ||೮೬||

ಚಂದ್ರವರ್ತವೃತ್ತಂ—

³ಚಂದ್ರವರ್ತು ಕೆಲೆ ಬರ್ಪ ಗಣಚಯಂ |
 ರುದ್ರ ವಟ್ಟಿ ಸುರ ಚಂದ್ರ ಶಿಖಿಸಖಂ ||
 ಚಂದ್ರ ಬಿಂಬಮುಖಿ ಕೇಳದಖಿಲಭೂ |
 ಪೇಂದ್ರಿಷ್ಟಮಿದು ನಾಕಿಗನ ಮತಂ ||13|| ||೯೭||

ಜಲೋದ್ಧತವೃತ್ತಂ—

ಗುಣಾಗ್ರಣಿ ದಿನೇಶವಾಯುಗಳವುಂ |
 ಪೊಣರ್ಕೆಯೊಳೆ ಕೀಳು ಬಂದೊಡೆ ಗಣಂ ||
 ಗುಣಾಭರಣೆ ಮುಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಿದು ರು |
 ಕ್ಷೀಣೇಸದ್ವಶೆ ಕೇಳ್ ಜಲೋದ್ಧತಗತಂ ||14||§ ||೯೮||

(1) ವೊಳಂ, (2) ಪುಟವೆಂಪಂ (ಪಾ) ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು ಪುಟವೆಂದು, (3) ಚಂದ್ರಿಕಾತ್ಮಕರಮಪ್ಪ ಗಣಚಯಂ | ಚಂದ್ರಿಕಾಖ್ಯಮುಸಿರಾಣಾನೆಲೆಯೊಳಂ || ರುದ್ರವಟ್ಟಿ ಸುರ ಚಂದ್ರ ಶಿಖಿ ಸಖಂ | ಚಂದ್ರಬಿಂಬಮುಖಿ ಕೇಳ ಕೆಳದಿ ನೀಂ || ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಹೆಸರು, (4) ನಾಯುಗಳವೊಳ್ | ಪೊಣರ್ಕೆಯೊಳೆ ಬಂದೊಡೆ (ಪಾ) ಪಣಾಕೆಯೊಳು (?) (ಪಾ), (5) ಣಮಿ, ಣನಿಂ, ಚೆಕೇಳ್, (6) ಜಲೋದ್ಧತರತಂ.

*ಭೂಮಿದ್ವಂದ್ವಕ್ರತಲ್ ಜಲದ್ವಂದ್ವಮಿತ್ತಂ | ತಾಮಪ್ಪಂತಿಂಬಾಗಿಲ್ಲಿ ಬಂದೊಪ್ಪೆ ಕೇಳ್ ನಿ ||

ಶ್ರಾಮಂ ಕಾಮಾಸ್ತ ಸ್ತಾನೊಳ್ ನಂದೊಡಕ್ಕುಂ | ಕಾಮಪ್ರಾಕಾರೇ ವೈಶ್ವದೇವೀ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ || (ಎಂಬ ವೃತ್ತವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ.)

§ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತಗಳಿವೆ- ೦ ನರರಲಗಂ - ನೀತಿಕ್, ೨. ಭತನಗಂ ಶ್ರೀ, ೩. ಭಭರಯಂ - ಹುಸಮತ್ತಂ, ೪. ನಜನಸಂ-ಪ್ರವರಾಕ್ಷರಂ, ೫. ನನಮಯಂ- ಪುಟಂ, ೬ ರನಭಸಂ - ಚಂದ್ರಿಕೆ ಉಸಿರ್ ಆಣಾನೆಲೆಯೊಳ್, ೭. ಮಮಯಯಂ - ವೈಶ್ವದೇವಂ, (ವಿಕ್ರಮಂ ಕಾಮಾಸ್ತದೊಳ್), ೮ ನಯನಯಂ-ಕುಸುಮವಿಚಿತ್ರಂ, ೯. ಜನಜಸಂ - ಜಲೋದ್ಧತೆ.

XIII ಅತಿಜಗತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದದೋಳ್ ಪದಿನೂರುಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ಲ,೧೯೨ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ರುಚಿರವೃತ್ತಂ—

ದಿನೇಶ ಚಂದ್ರ ಪವನ ಭಾನು ರೂದ್ರರೊಂ |
 ದಿ ನಿಲ್ವುದುಂ¹ ವಿಲಸಿತ ಪದ್ಮಲೋಚನೇ ||
 ಪ್ರಿನಾಕಿಯುಂ ಗರಿಜೆಗೆ ಪೇಟ್ಮ ಮಾಟ್ಯಯಿಂ |
 ಸುನಿಶ್ಚಿತಂ ರುಚಿರ ಮಿದಾಗಮೋಕ್ತಿಯಿಂ ||1||

||೪೯||

ಅಭ್ಯುದಯವೃತ್ತಂ—

ನಗಹರೇಂದುಗಣ ತ್ರಿಶತ - ಯಂಗಳ ಮುಂ |
 ದಗಲ ದೀಶ್ವರನಿರ್ದೋಡೆ - ವಿಶ್ರಮಣಂ ||
 ನೆಗೆಟ್ಟ ನಂದರೊಳೊಂದಿರೆ - ನಾಕಿಗನಿಂ |
 ಮೃಗನಿಭೀಕ್ಷಣೇ ನಾವುದೊ 4ಳಭ್ಯುದಯಂ ||2||

||೯೦||

ಕೋಮಲರುಚಿರವೃತ್ತಂ—

ಸೋಮಗಣಂಗಳೆ ನಾಲೈಡೆ - ಯೋಳ್ ಬರೆ ತ |
 ತೋಮಧರಂ 5ಬಲಾಕಾಕಡೆ - ಯೋಳ್ ನಿಲೆ ವಿ ||
 ಶ್ರಾಮಮುದುಂ ನಿಧಿ ಸಂಖ್ಯೆಯೊ - ಕೊಂದಿರೆ ಕೇಳ್ |
 ಕೋಮಲ ಕೋಮಲ ಪೂರ್ವಮುದುಂ ರುಚಿರಂ ||3||

||೯೧||

ಸೌಂದರವೃತ್ತಂ—

ಇಂದು ನಭೋರ್ಕೇಂದು ಗ - ಣವ್ರಜಂಗಳ ಮುಂ |
 ದಿಂದಂಧರಂ ಬಂದಿರೆ - 6ನಿಂದು ವಿಶ್ರಮ ಮಾ ||
 ನಂದದಿನೆತ್ತಂ 7ಮುನಿ - ಸಂಖ್ಯೆಯೋಳ್ ನೆಗೆಟುಂ |
 ಸುಂದರಿ ಕೇಳಂತಿದು - ಸೌಂದರಂ ಪೆಸರಿಂ ||4||

||೯೨||

(7) ವಿಲಸಿತ ಪದ್ಮ ಪತ್ರಲೋಚನೇ ಪಿನಾಕಿ ಯುನೆಗೆ || (ಪಾ) ಪಿನಾಕಿ ಯಾಗರಿಜೆಗೆ (ಪಾ) ವಿಲಸಿತ ಪದ್ಮ ಪತ್ರಲೋಚನೇ ಕರಂ ಸಕಲ ಕವೀಂದ್ರರೊಲೈ ಯಿಂ || (2) ತ್ರಿಶಯಾಗ್ನಿಹರಂ | ಸೊಗಸಿಕೊಡಿರೆ ನಿಂದೋಡೆ (ಪಾ), (3) ನೆಗೆಟ್ಟ ನಂದದೊಳೊಂದಿರೆ (ಪಾ), ನೆಗಲಾದಂಬುದಿಯೊಳ್ ನಿಲೆ ನಾಕಿಗನಿಂ (ಪಾ) ನೆಗಲಾದಂಬುದಿಯಲ್ಲಿದು ಪಿಂಗಳನಿಂ, (4) ಅಚ್ಯುತಮುಂ (ಪಾ) (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತವೆಂದು ಹೆಸರು) ಅಭ್ಯುದಯಂ (ಪಾ), (5) ಕಡೆಯೋಳ್ ನಿಲೆ ಸಂದುದು ವಿ | ಶ್ರಾಮಮುದುನ್ನಿಧಿ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳೊಂದಿರೆ ಕೇಳ್ | ಕೋಮಲಮಾದುದಿಂದಗರುಚಂ ಕೆಳದೀ || (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಅಂಗರುಚವೆಂದು ಹೆಸರು), ನಿಲೆ ವಿಶ್ರಾಮಮುನಾಗರಿ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳೊಂ.....ಕೋಮಲವೃತ್ತ ಮಿವಂ ನಿಲೆ ತಿಳಿ ಕೆಳದೀ || (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು ಕೋಮಲವೆಂದು), (6) ಸಂದು ವಿಶ್ರಮಣಾನಂದ(ಪಾ) (7) ಮುನಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಾದೊಡದಂ | ಸುಂದರಿ ಕೇಳಂತಿದು ಸುಂದರಂ ಪೆಸರಿಂ(ಪಾ).

ಪ್ರಭಾತಮಿಶ್ರವೃತ್ತಂ—

ಬಲರಿಪು ಭಾನುಯುಗಂ - ಹುತಾಶನಂ 1ಪಿಂ |
 ಗಲ ಜಟನೆಂಬ ಗಣಂ - ಗಳಿಂದ ಮೆತ್ತಂ ||
 ನಿಲೆವಸು ವಿಶ್ರಮ ಮಾ - ಪ್ರಭಾತಮಿಶ್ರಂ |
 ಸುಲಲಿತನೋದಿದಿ ನ - ಬ್ಬ ಸತ್ತನೇತ್ರೇ ||5||

||೯೩||

ಮತ್ತಮಯೂರವೃತ್ತಂ—

ಎತ್ತಂ ಧಾತ್ರೀ ವ್ಯೋನುಪಯೋವಾ - ಯು ಹರರ್ಕಳ್ |
 ಪತ್ತಿದಾರ್ಗಳ್ ಬಂದು ವಿರಾಮಂ - ನಿಧಿಯೋಳ್ ಮೆ ||
 ಯ್ವೆತ್ತೊಪ್ಪುತ್ತಂ ಕಿಬಂದಿರೆ ಸಂದಿ - ದುರ್ದು ವೃತ್ತಂ |
 ಮತ್ತೇಭೇಂದ್ರೋದ್ಧಾ ಮಿನಿ ಕೇಳ್ ಮ - ತ್ತ ಮಯೂರಂ ||6||

||೯೪||

ಅಂಬುಜವೃತ್ತಂ—

ಅಂಬುಜವಿರೋ - ಧಿ ರವಿ ನಾಯುಗೋಗ್ರಂ |
 ಎಂಬ ಗಣಕಮುಂ - ಬರೆ ಮರುತ್ಸಖಿಯುಕ್ತಂ ||
 ಶಂಬರ ವಿರೋ - ಧಿ ಶರದಿಂದೆ ವಿರಾಮಂ |
 ಅಂಬುಜ ಮಿದೆಂಬುದಿದು ನಾನಾಮಂಗಳನೇ ||7||*

||೯೫||

- (1) ಪಿಂದಲಸದೆ ಶಂಕರನೆಂಬ ಗಣಾಂತ್ಯದೊಳ್ | ವಸುವಿಂ ಪ್ರಭುವಿತ್ತ ವೃತ್ತ ಮಿದಂ ||
 (2) ನಿಲೆವಸುವಿಯತಿ ಕೇಳ್ (ಪಾ), (3) ಬಂದಿರಲಾಗಳ್ ಪೆಸರಿಂದಂ | ವೃತ್ತಂ ಸಂದಿದುರ್ದು ||
 (4) ಮುಂತಿರೆ, (5) ದ್ಧಾ ಮಿನಿಯುನ್ವತ್ತಮಯೂರಂ (ಪಾ) ಮತ್ತಂ ದ್ರೋದ್ಧಾ ಮಿನಿ ಮನ್ನಪ
 ಮಯೂರಂ (ಪಾ) (6) ನಾಮವಿದಗ್ಗೇ.

*ನಜಜಲಗಂ-ಸುಮುಖಿ, ಭತಜಭಗಂ-ಸಾಂದರಿ (ವಿಶ್ರಾಮಂ ಮುನಿ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್) ನಜಜಗಂ-
 ಪ್ರಭಾತಂ (ವಿರಾಮಂ ವಸುವಿಂ) ಸಜಸಜಗಂ ಮಂಜುಭಾಷಿಣಿ, ಭಭಭಭಗಂ - ಕೋಮಲರುಚಿತಂ
 (ವಿಶ್ರಾಮಂ ನಿಧಿ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್) ಸಜಸಜಗಂ-ಮಂಗಳಿಕಂ, ಭಜಸಸಗಂ ಅಂಬುಜಂ (ತರದಿಂದೆ
 ವಿರಾಮಂ) (ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಂದಸ್ಥಿ ನಲ್ಲಿ ಈ ಪಾರವಿದೆ.)

XIV ಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಭಂದೋಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ
೧೬,೩೮೪ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ವಸಂತತಿಲಕವೃತ್ತಂ—

ವೈಯೋಮೇಂದು ಭಾನುಗಣಯುಗ್ಮದಿನತ್ತಲಕ್ಕುಂ |
ಸೋಮೇಶ್ವರದ್ವಿತಯಮಂತದಜೋಳ್ ವಿರಾಮಂ ||
ಸಾಮಾನ್ಯ 1 ಮಲ್ಲಿದು *ಪದಾರ್ಥದೊಳನ್ವಿತಾರ್ಥಂ |
ನಾಮಂ 2 ವಸಂತತಿಲಕಂ ಕಮಲಾಯತಾಪ್ತೀ ||1||

||೯೬||

ಪ್ರಹರಣಕಲಿತ(ಕ)ವೃತ್ತಂ—

ನನಭನಲಗ ಮೆಂ - ಬಿವು ಗಣನಿನಹಂ |
ಜನಿಯಿಸೆ ಯತಿ 4ನಿ - ಲ್ಲಿರೆ ಹಯತತಿಯೊಳ್ ||
ನಿನಗದನಣವಂ - ತಿರೆ ವಿರಚಿಸಿದಂ |
ವನರುಹವದನೇ 5 ಪ್ರಹರಣಕಲಿತ(ಕ)ಂ ||2||

||೯೭||

ಕುಸುಮಾಂಘ್ರಿಪವೃತ್ತಂ—

ಶ್ರೀದಶಚಂದ್ರಹುತಾಶನಾ - ನಿಲರುಂ ಲಗಂ |
ಪುದಿದುಕೆಕೊಂಡಿರೆ ನಿಶ್ರಮಂ - ನಿಧಿಯೊಳ್ ಬೆಡಂ ||
ಗೊದವಿ 6 ಬಂದಿರೆ ನಾಗವರ್ಮನಿಣಾದುದ |
ಭೃದಯ ಕಾರಣವೋಪಳೇ ಕುಸುಮಾಂಘ್ರಿಪಂ ||3||

||೯೮||

9 ವನಮಯೂರವೃತ್ತಂ—

5 ಬಂದಿರೆ ಶಶಾಂಕ ದಿ - ವನೇಶ ಮರುದಿಂದ್ರಂ |
ಮಂದರ ಧರಾತ್ಮ ಜ - ಹರರ್ ಕಡೆಯೊಳಿದರ್ಫಂ ||
ದಿಂದುವದನೇ ಯ - ತಿ ಪದಾರ್ಥದೊಳೆ ನಿಂದಂ |
ದೆಂದುಮಿದು ಕೇಳ ನೆಸರಿಂ ವನಮಯೂರಂ ||4||

||೯೯||

(1) ಮಲ್ಲಿದುಪದಾರ್ಥದೊ (ಪಾ) ಪದಾಂತದೊಳ (ಪಾ) ಮಲ್ಲಿದು ಪಾರ್ತದೊಳನ್ವಿ (ಪಾ) ದೊಳ್ಳರೆ ಪದಾಂತ (ಪಾ), (2) ಈ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಂದಶ್ಚಾಸ್ತ್ರಕರ್ತೃಗಳ ಮಹದಂತೆ " ಸಿಂಹೋನ್ನತ, ಔದ್ಧರ್ಷಿಣ, ಶೋಭಾವತಿ, ಸುಧುಮಾಧವಿ " ಎಂದು ಹಲವು ಹೆಸರುಗಳಿವೆ, (3) ನಿಲಮಂ, (4) ತಲ್ಲಿರೆ, (5) ಪ್ರಹರಣಕಲಿಕಂ, (6) ಬಂದಿರೆ, (7) ನಿಂದಿರೆ, (8) ಮೋದಿದಂ ಕುಸುಮಾಪದಂ, (9) ಕುಟ್ಟಿಲಮೆಂಬ ವನಮಯೂರಂ,

*ಪದಾರ್ಥ ಯತಿ - ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ " ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ, ಕರ್ಮ, ಸಾಮಾನ್ಯ, ವಿಶೇಷ, ಸಮನಾಯಾ ಭಾವಾಃ 'ಸಪ್ತ' ಪದಾರ್ಥಾಃ " ಎಂದು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಏಳೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ - ಇಲ್ಲಿ ಏಳಕ್ಷರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯತಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು

9 ಬಂದಿರೆ ಸರೋಜರಿಪು ಭಾನುಮರುದಿಂದ್ರಂ | ಮುಂದಿರೆ ಹರದ್ರಯಗಣ್ಡಂ 11 ನೆರೆದು ನಿಲ್ಲಂ |

ದಿಂದುವದನೇ ಯತಿ ಪದಾಂತದೊಳೆ ನಿಂದಂ | ದೆಂದುಮಿದು ಕೇಳ ವೆಸರಿಂ ವನಮಯೂರಂ ||

(ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷಣ ಪದ್ಯವಿದೆ.)

(10) ಬಂದಿರೆ ಶಶಾಂಕ ಮರು ದಿಂದ್ರದಿನಸೇಶರ್ (ಪಾ) (11) ವಿಮಲಸಂಪೂರ್ಣೇಂದು-ವದನೇ(ಪಾ)

ಸುಂದರವೃತ್ತಂ—

ಶೀತಕರದ್ವಿತಯಂ ಕೃಶಾನು ಮರುಲ್ಲಗೋ |

ವೇತಮಗೇಂದ್ರದೊಳಾಗಿ ವಿಶ್ರಮಣಂ ಜಗ |

ತ್ವಾಪ್ಯತಮಿದಾ ಕವಿರಾಜಹಂಸವಿನಿರ್ಮಿತಂ |

1 ಸಾತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೆ ಸುಂದರಂ ಬಗೆ ಸುಂದರೀ ||5||

||೧೦೦||

ವಸಂತ್ವೃತ್ತಂ—

ಅಮರಪುರಯುಗಂ - ವ್ಯೋಮಮಾಕಾಶ ಮೀಶಲ್ |

ಸಮನಿಸಲುಭಯಂ - ಸಪ್ತ ತಾಣಂ ವಿರಾಮಂ ||

ಕ್ರಮದೊಳಿರಲಿದುಂ - ನಾಮದಿಂದಂ ವಸಂತಂ |

ರಮಣಿಯೆಱಾಯಿದಂ - ನಾಗವರ್ನೋಕ್ತಿಯಿಂದಂ ||6||

||೧೦೧||

ಕುಟ್ಟಿಲಮಯೂರವೃತ್ತಂ—

ಅಂಬುಜರಿಪು - ದ್ಯುಮಣಿ ಮಾರುತ ಬಲಾರಿ |

ತ್ವ್ಯಂಬಕ ಯುಗಂ - ವಿರತಿ ಪಂಚಕದೊಳಿದರ್ |

ದಂಬುರುಹಲೋ - ಲ ನಯನೇ ಸಕಲ*ವಿದ್ಯಾ |

ಡಂಬರೆ ಸುನಾನಾದೊಳೆ ಕುಟ್ಟಿಲ ಮಯೂರಂ ||7||†

||೧೦೨||

XV ಅತಿಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಭಂದದೊಳೆ ಪದಿನಯ್ದ ಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ವುಟ್ಟುವ
೨೨,೨೬೮ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಮಾಲಿನೀವೃತ್ತಂ—

ಅಮರಗಣಯುಗಂಗಳ್ 2ಮ - ತ್ವಿ ಭೂತೋಯಯುಗ್ಂ |

3ಕ್ರಮದಿಸಿರೆ ಬೆಡಂಗಂ ತಾ - ಳ್ಳು ಬಂದಾ ವಿರಾಮಂ ||

4ಸಮುದಿತನವಸಂಖ್ಯಾ ವಿ - ಶ್ರಮಂ ರಂಜಿಸಿರ್ಕುಂ |

ಕಮಲವದನೆ ಸತ್ಯಂ ಮಾ - ಲಿನೀ ನಾಮ ವೃತ್ತಂ ||1||

||೧೦೩||

(1) ಸಾತಿಶಯೋಕ್ತಿಯನಾದೊಡಂ ಸುಣಿ ಸಾಂದರಂ, (2) ಮತ್ತೆ ತೋಯತ್ರಯಂಗಳ್ (ಪಾ) ಮುಂತೆ ಭೂ, (3) ಕ್ರಮದ ನಿಲೆ ಬೆಡಂಗಂ ತಾಳ್ಳು ಮೇಜಾವಿರಾಮಂ, (4) ವಿಮಲ †ಮೇಣಶ್ಚ ದೆಂಟೆಂಬಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವೊಡಕ್ಕುಂ | ಸಮದಗಜಗತೀ ಕೇಳೆ ಮಾಲಿನೀ ನಾಮ ವೃತ್ತಂ || (ಪಾ) ಸಮುದ ವನಿತ ನೀಂ ಕೇಳೆ (ಪಾ),

*ಕಲಾಡಂಬರೆ - ಎಂಬ ಪುರದಲ್ಲಿ ಕೆ ಎಂಬುದು ಲಘುವಾಗಿವೆ - ಇದು ಭಂದೋಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಭಂಗವನ್ನು ತರುವುದು.

†ಕಲಿವೃತ್ತ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪಾರಗಳಿವೆ:—ಭಫರಸಲಗಂ_ಸು(ಸಾ)ಂದರಂ (ವಿಶ್ರಮಣಂ ಅಗೇಂದ್ರ ದೊಳೆ), ಭಜಸನಗಂ_ವನಮಯೂರಂ (ಯತಿ ಪಂಚ(ಮದೊ)ಸಿಯೋಳೆ) (ಯತಿ ವಾರಿಧಿಯೋಳೆ),

‡ಮನಿಸಲೆಂ, ಮೆಚಸಲೆಂ,

ಮಣಿಗಣನಿಕರವೃತ್ತಂ—

ಸುರಪುರಗಣಮೆಸೆ - ದಿರೆ ಜಲನಿಧಿಯೊಳ್ |
 ಮರುತನು ಮವಟೊಳೆ - ಬೆರಸಿರೆ ತುದಿಯೊಳ್ ||
 1ಸುರಚಿರ ಮಣಿಗಣ - ನಿಕರ 2ವಿಲಸಿತೇ |
 3ವಿರಚಿತಮಿದನಣ ಮಣಿಗಣನಿಕರಂ ||2||

||೧೦೪||

ಮಣಿವಿಭೂಷಣವೃತ್ತಂ—

ಪಾವಕೇಂದ್ರ ಶತಿಯು - ಗೃದಿನತ್ತ ಹುತಾಶನಂ |
 ಭಾವಿಸುತ್ತಿರೆ 4ಪದಾ - ಫದೊಳಾಗಿರೆ ವಿಶ್ರಮಂ ||
 ಪೀವರಸ್ತನಭರಾ - ನತಮುಧ್ಯೇ ಕವೀಂದ್ರ ಸಂ |
 ಭಾವಿತಂ 5ಮಣಿವಿಭೂ - ಷಣ ಮಂದಣ ನೀನಿದಂ ||3||

||೧೦೫||

ಸುಕೇಸರವೃತ್ತಂ—

ಅಮರ ಗಣಾರ್ಕ ಶೀತಕರ ಭಾನುಪಾವಕೋ |
 ತ್ರಮಗಣಪಂಚಕಂ ನೆರೆಯೆ ಚೆಲ್ವುವೆತ್ತ 7ವೃ ||
 ತ್ರಮನಿದೇಗಳುಂ ಕವಿಗಳೊಡುತಿರ್ಪರೆ |
 8ನ್ನ ಮನಕೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಂತೆ ಶುಭದಂ ಸುಕೇಸರಂ ||4||

||೧೦೬||

ನವನಲಿನವೃತ್ತಂ—

ದಿವಿಜ ದಿನಾಧಿಪೌಯುಗ್ಮ ಶೀತಕರಾಗ್ನಿಯೆಂ |
 ದಿವು 10ನೆರೆದಿಂಬಿನೆ ಬಂದೊಡಾ - ಯತಿ 11ಹತ್ತಣ ||
 ತ್ರನತರಿಸಿದೊಡ12ಮಂಜುಜಾ - ಯತ ಲೋಚನೇ |
 ನವನಲಿನಂ ಕವಿರಾಜಹಂಸ ವಿನಿರ್ಮಿತಂ ||5||

||೧೦೭||

(1) ಸುರಚಿತ, (2) ವಿರಚಿತೇ, (3) ಸುರುಚಿರ (ಪಾ), (4) ಪದಾಂತ್ಯದೊಳಿದೊಡೆ (ಪಾ) ಪದಾಂತ್ಯದೊಳಿದೊಡೆ ವಿಶ್ರಮಂ | ದೇವಿ ಚಾರುನಯನೇ ಸುತಕೀರ್ತಿ ಕವೀಂ || (ಪಾ) (5) ರಮಣಿ ಭೂಷಣ (ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಣಿವಿಭೂಷಣ ಎಂದು ಈ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರಿರುವುದರಿಂದ ಮೇಲಣ ಪಾರನೇ ಸಾಧುವೆಂದು ತೋರುವುದು), (6) ಗಣಸಂಚಯಂ ಕಡೆಯೆ (ಪಾ), (7) ವಿಶ್ರಮ ದಿನೇಗಳುಂ, (8) ನ್ನ ಮನಕೆನೋಪೆ ಕಾನ್ತೆಯೇ ಇದುಂ ಸುಕೇಸರಂ (ಪಾ) ರಿನ್ನು ಮನಕಮೃಷೆ ಕಾಂತೆ ನಿಸ್ತುಲಂ ಸುಕೇಸರಂ (ಪಾ) ನ್ನ ಮನದವೋಲ್ ನಿತಂಬಿನೀ ಸುರಂಗೆ ಕೇಸರಂ (ಈ ಪಾತದಲ್ಲಿ ಸುರಂಗೆಕೇಸರವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು), (9) ಭಾನು, (10) ನೆವದಿದಿರೆ, (11) ಹತ್ತಣಂವತರಿಣಿ ದೊಡ ಮಿಂತಿಯದಾಯತ, (12) ಮಿಂತಿದಾಯತ.

ವಿಚಿತ್ರಲಲಿತವೃತ್ತಂ—

1 ತ್ರಿದಶ ಮರುದಿಂದ್ರ ಪುರಚಂದ್ರ - ಸಲಿಲಂಗಳ್ |

ತುದಿಯೊಳರೆ ತಳ್ಳು ಹರರಲ್ಲಿ - ಯತಿ ನಿಲ್ವುಂ ||

ವಿದಿತಮಿದು ಧಾರಿಣಿಯೊಳಬ್ಬ - ದಳನೇತ್ರೇ |

ಸದಮಲ ವಿಚಿತ್ರಲಲಿತಂ ಲ - ಲಿತಗಾತ್ರೇ ||6||

||೧೦೮||

XVI ಅಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಛಂದದೊಳ್ ಪದಿನಾಹಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ
೬೩,೫೩೬ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಮಂಗಳವೃತ್ತಂ—

ಶತಮುಖೇಂದು ದಿನಪತ್ರಿತಯಾಗ್ರದೊತ್ತಿಳಿಗಳುಂ |

3 ಜಿತಮನೋಭವಗಣಂ ಬರೆ 4 ದಂತಿಯೊಳೊಂದಿ ಪ ||

ದ್ಧತಿಯೊಳೊಪ್ಪಿ ಯತಿಯುಂ ನಿಲೆ ಮಂಗಳ ನಾಮದಿಂ |

ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಂದುದಿದು ನೋಡರವಿಂದದಲೇಕ್ಷಣೇ ||1||

||೧೦೯||

ಲಲಿತಪದವೃತ್ತಂ—

ಕುಲಿಶಧರಪುರ ದಿನಪ - ಮಾರುತ ಹರಾಂತಂ |*

ನೆಲಸಿ ನಿಲೆ ಯತಿ 7 ದಶದೊ - ಛಿದೊಡೆ ನಿತಾಂತಂ ||

ಸಲೆ ನೆಲಕೆ ಪರೆದುದಿದ - ನೋಡಬಲೆ ಸಂತಂ |

ಲಲಿತಪದ ಮುಚಿತಪದ - ಯುಕ್ತಮುತಿಕಾಂತಂ ||2||

||೧೧೦||

ಪದ್ಮಮುಖೀ (ಪದ್ಮೆ? ಜಗದ್ವಂದಿತ) ವೃತ್ತಂ—

ಇಂದುಗಣಂ ಶರಸಂಖ್ಯೆಕಿಯೊಳೊಂದಿರೆ - ಚಂದ್ರಧರಂ |

ಬಂದು ಪದಾಂತದೊಳಿದೊಡೆ ಭಾಸ್ಕರ - 9 ನೋಳ್ ಯತಿಯುಂ ||

ನಿಂದು 10 ವಿರಾಜಿಸೆ ನಾಕೆಗನಿಂ ಪಡೆ - ದತ್ತು ಜಗ |

11 ದ್ವಂದಿತಮುಖ್ಯಮುಖೀ ನಿಜನಾಮದೆ - ಪದ್ಮಮುಖಿ ||3||

||೧೧೧||

(1) ತ್ರಿದಿವ, (2) ಛಾವಗಂ, (3) ಚ್ಯುತಮನೋಜಹರನುಂ, (4) ಯಂತ್ಯದೊಳೊಪ್ಪಿ, (5) ಇಲ್ಲಿ ಯತಿ ತಾಂ ನಿಲೆ ಮಂಗಳಮೆಂಬುದೀ, (6) ದಿದನೋದರವಿಂದ್ರ, (7) ಶರದೊಳೆ, (8) ಗಳೊಳ್ ನಿಲೆ, (9) ನಿಂ ಯತಿಗಳ್ (ಪಾ), (10) ವಿಚಾರಿಸೆ ಪಿಂಗಳನಿಂ ಪರೆದತ್ತು, (11) ದ್ವಂದಿತ ಮುಂತಿದ ನೋಡುತದಿಂಬಿನೆ ಪದ್ಮಮುಖೀ (ಪಾ) ದ್ವಂದಿತ ಮುಂತಿದು ನೋಡಲೆ ಮಾನಿನಿ ಪದ್ಮಮಿದಂ (ಪಾ) ದ್ವಂದಿತಂ ಪದ್ಮಮುಖೀ (ಪಾ).

* ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸವಿದೆ.

೩ ಮಂಗಳಂ-ನಭಜಜಗಂ (ಯತಿವಂತಿಯೊಳ್) ಯಮನಸರಗಂ-ವಿಜಯಾನಂದಂ (ಯತಿ ದಿವ ಸಕರನೊಳ್) ಪಂಚಜಾನುರಂ-ಜರಜರಜಗಂ,

ವಿಜಯಾನಂದವೃತ್ತಂ—

ವನಂ ಧಾತ್ರೀ ಚಕ್ರಂ ಸುರಪ - ಪವನಂ - ಚಾತವೇದಂ |
 ಮನೋಜನ್ಮಧ್ವಂಸಂ ಪದದ ಕಡೆಯೊಳ್ - ಚೆಲ್ವನಾಳ್ ||
 ಯ್ಥಿ ನಿಲ್ಕುಂ ವಿಶ್ರಮಂ ದಿವಸಕರನೊಳ್ - ಕಾಂತೆ ವಿದ್ವ |
 ಜ್ಞಾನಾನಂದಂ ಭಂದಂ ನೆಗಟ್ಟು ವಿಜಯಾನಂದ ಮಕ್ಕುಂ ||4|| ||೧೧೨||

XVII ಅತ್ಯಷ್ಟಿ ಯೆಂಬ ಭಂದದೊಳ್ ಪದಿನೇಟಕ್ಕರೆ ವಾದವಾಗಿ ಪುಟ್ಟವ
 ೧,೩೧,೦೨ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಮಂದಾಕ್ರಾಂತವೃತ್ತಂ—

ಕಾಂತಂ ಧಾತ್ರೀ 1ಹಿಮಕೃದಮರಾ - ಕಾಶಯುಗ್ಮೇಶ 2ಯುಗ್ಮಾ |
 ಕ್ರಾಂತಂ ತೋರ್ಕುಂ 3ಪದದಶಕದೊಳ್ - ವಿಶ್ರಮಂ ಸಂತತಂ 4ತಾಂ ||
 ಕಾಂತೇ ಮತ್ತ ದ್ವಿರದಗಮನೇ - ಮಲ್ಲಕಾಮೋದಿ ಮಂದಾ |
 ಕ್ರಾಂತಂ ವೃತ್ತಂ ನೆಗಟ್ಟು ದಿಳೆಯೊಳ್ - 5ನಾಗವರ್ಮ ಪ್ರಣೇತಂ ||1|| ||೧೧೩||

ಶೃಂಗೀವೃತ್ತಂ—

ಇನಾನಿಲ ದಿನೇಶಮಾ - ರುತ ಪಯೋಲಗಂಗಳ್ ಬೆಡಂ |
 ಗನಾಳ್ಳು ನಿಲೆ ವಿಶ್ರಮಂ - ವಸುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಚೆಲ್ವಾಗೆ ನೀ ||
 ಲನೀರಜ 7ವಿಲೋಚನೇ - ಬಗೆದು ಕೇಳಿದಂ ಪೃಥ್ವಿಯೆಂ |
 ಬ ನಾಮಃ 8ದೊಳಗಿಲ್ಲಿ ಸಂ - ದುದು ನಿರಂತರಂ 9ಪೀತಿಯಿಂ ||೨|| ||೧೧೪||

ಕನಕಾಬ್ಜಿನೀವೃತ್ತಂ—

ಕುಲಿತಧರಂ ದಿನೇಶನಮೃತಾಂಶ ದಿನೇಶಯುಗಂ |
 ಜಲರುಹನಾಭನಂಗಜವಿಮರ್ದನನೆಂಬ ಗಣಂ ||
 ನೆಲಿಸಿರೆ ನಾಗವರ್ಮ 10ಕವಿಯಿಂ ಧರೆಗಾಯ್ತು ವೆಸರ್ |
 ಜಲರುಹಲೋಚನೇ ಬಗೆಯು ಕ್ಲೇಳ್ ಕನಕಾಬ್ಜಿನಿಯಂ ||3|| ||೧೧೫||

(1) ಹಿಮಕರಸುರಾ..... ಜಾತಾಕ್ರಾಂತಂ, (2) ಯುಗ್ಮಂ | ಮುಂತಂ ಬಂದಾ ಪದದ ಕಡೆಯೊಳ್ ಚೆಲ್ವನಾಂತಿದರ್ಪಣಾ ವಿ | ಶ್ರಾಂತಂ ನಿಲ್ಕುಂ ದಶಮದಡೆಯೊಳ್ ಯಾವನಾಕ್ರಾಂತೆ ಮಂದಾ | ಕ್ರಾಂತಂ ವೃತ್ತಂ ನೆಗಟ್ಟು ದಿಳೆಯೊಳ್ ಕದಕಂದರ್ಪನಿಂದಂ || (ಪಾ) (3) ಪದದಶಕದೆಯೊಳ್ (ಪಾ) ಪದದಕಡೆಯೊಳ್, (ಪಾ) (4) ಸುಸ್ತಾಂತೇ, (5) ಹಿಂಗಳ ಪೋಕ್ತಿಯಿಂದಂ (ಪಾ) ಸ(ಕ)ಂದಕಂದರ್ಪನಿಂದಂ (ಪಾ), (6) ಚೆಲ್ವಾದೊಡಂ | ದು ನೀರಜ (ಪಾ) ನಿಲ್ಲಲಾಸನಂ | ತು ನೀರ, (7) ದಲೇ ಕ್ಷಣೇ, (8) ದಿನದಲೈ (ಪಾ) ದೊಳಸಗದುಮುಮಿಗೆ ನಿರಂತರಂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂ, (9) ಶೃಂಗೀವೃತ್ತಂ (ಯಿಂ), (10) ಕವಿನಿರ್ಮಿತಮಾಯತನುಂ | (ಪಾ) ಕವಿನಿರ್ಮಿತಮುಂ ನಿಜದಿಂ ಜಲಜವಿಯೊಳ್

ಶಿಖರಣೀವೃತ್ತಂ—

ವನಂ ಧಾತ್ರೀ ಚಕ್ರಂ—1 ಸುರಪಪವನಂ ಶೀತಕರನ |

ಬ್ಜನಾಭಂ ಭೂತೇಶಂ— ನೆಲಸಿ ನಿಲೆ 2 ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಯವಱಿಯೊಳ್ ||

ಮನಂಗೆಂಡಾಡಾಪಿಂಬಲ್ಲ ನೆಲಸಿರೆ ಕರ್ಣಾಮೃತರಸಂ |

ಜನಾನಂದಂ ಭಂದಂ ಶಿಖರಿಣಿ ಮದೇಭೇಂದ್ರಗಮನೇ ||4||

||೧೧೬||

ಹಂಣೇಪ್ಪುತವೃತ್ತಂ—

ಕುಲಿತಧರವಾತೋ— ವೀ ವೈಶ್ವಾನ ರಾನಿಲರಂತ್ಯದೊಳ್ |

ನೆಲಸಿ ಹರಿಯುಂ—ಕಾಮ 4 ಪ್ರಧ್ವಂಸಿಯುಂ ಯತಿ ಪಟ್ಟಿದೊಳ್ ||

ನಿಲೆ ಬಗೆದು 5 ಕೇಳು— ವೃತ್ತಂ ವೃತ್ತಸ್ತನದ್ವಯರಾಜಿತೇ |

ಲಲಿತ ಹಂಣೇ— ನೇತ್ರೇ ಕರ್ಣಾಮೃತಂ ಹರಿಣೇಪ್ಪುತಂ ||5||*

||೧೧೭||

XVIII ಧೃತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದದೊಳ್ ಪದಿನೆಂಟೆಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ
೧,೬೨,೧೪೪ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಮಲ್ಲಿಕಾನಾಲಾವೃತ್ತಂ—

ಜ್ವಾಲಿ ವಾಯು ದಿನೇಶಯು— ಗ್ನು ಶಶಾಂಕ ಪಾವಕರೆಂಬಿನೊ |

6 ಲೀಲೆಯುಂ ಬರೆ ವಿಶ್ರಮಂ— ನಸುನೆಂಪೈಯೊಳ್ ನಿಲೆ ಭಾಮಿನೀ ||

ನೀಲಲೋಲಸಹಸ್ರ ಕುಂ— ತಳೆ ಸಂದುದಿಂತಿದು 7 ಮಲ್ಲಿಕಾ |

ಮಾಲೆ ಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯಂ ಕವಿರಾಜ ಹಂಸವಿನಿರ್ಮಿತಂ ||1||

||೧೧೮||

(1) ತಿವಶ, ತ್ರಿಶರ, (2) ವಿಶ್ರಾಂತಮವ, (3) ಡಾಹಿಂಪೀಯೆಡೆಯೊಳಿಸರೆ (ಪಾ) ಡಿಂತಾಹಿಂ
ಬೆಡೆಯೊಳರೆ, (4) ಪ್ರಧ್ವಂಸನುಂ ಭೂಪಟ್ಟಿ, (5) ದುಳೆತ್ತಂ ವೃತ್ತ (ಪಾ) ಕೇಳೆತ್ತಂ ವೃತ್ತಂ,
(6) ಲೀಲೆಯುಂ ದಶಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ನಿಲೆ ವಿಶ್ರಮಂ ನೆಹಿ ರಂಜಿಕುಂ | ಲೋಲನೀಲ ಸರೋಜ(ಕುಪ್ಪ)
ಕುಂ ತಳ ಜಾಲ ಶೋಭಿತೆ ಮಲ್ಲಿಕಾ | ಮಾಲೆಯೆಂಬುದನೋದಿದುಂ ಕವಿರಾಜ ಹಂಸ ವಿನಿರ್ಮಿತಂ ||
(7) ಮಲ್ಲಿಕಾ ಲೋಲನೀಲ, (8) ದುವಿಶ್ರಮಂ (ಪಾ) ದನಂತಿದಂ ಕವಿರಾಜ ರಾಜವಿನಿರ್ಮಿತಂ.

*ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತವೊಂದರ ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಯಗಳ ಅಶುದ್ಧ ಪಾರವೃಕ್ಯ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ—

ಸುರನಿಲಯಂ ದಿನೇಶ ಶಶಿಭಾನು ಯುಗಾಂತ್ಯಲಗಂ |

ಬರೆ ಯತಿ ಪಾದದಂತ್ಯದೊಳಿರಲೊ ಮಕುಟಾಪ್ಪುಮಿದಾ ||

ಗಿರಿ ಶರ ವಿಶ್ರಮಂ ನೆಲಸಲಪ್ಪುದು ಕೋಕಿಲಕಂ |

ವಿರಚಿತವಾಯ್ತಿದುಂ ಕುಡಿತ್ತೆಗಂಗಳೆ ಯಬ್ಬ ಮುಖೀ ||

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು ಮಕುಟಕವೆಂದು, ಇದು ಕನಕಾಬ್ಜಿನೀ ವೃತ್ತದ
ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಗಿರಿಶರದಲ್ಲಿ ಯತಿ ಬಂದರೆ ಕೋಕಿಲವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರಾಗುವುದೆಂದೂ
ಉತ್ತರಾಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಂದಸ್ತನಲ್ಲಿ— 1 ಯಮನ ಸಫಲಗಂ—
ಶಿಖರಿಣಿ (ವಿಶ್ರಮಂ ಆಹಿಂ ಬಲ್ಲ), 2. ನನನ ನನಗಗಂ— ವನಜದಳಂ, 3. ನಜಭಜಜಲಗಂ—
ಕನಕಾಬ್ಜಿನೀಯಂ ಎಂದು ಇದೆ

ಅನಂದಕಂದರ್ಪಜಾತವೃತ್ತಂ—

ಭೂಮಿ ವ್ಯೋಮಾಂಕಂ— ದಿವಿಜ¹ನಿಲಯಂ ಮುನ್ವೈ ತೋಯತ್ರಯಂಗಳ್ |
ತಾಮೇತ್ತಂ 2ಬುದೋಂ— ದಿರೆ ವಿರತಿ ಕಾಮಾಸ್ತದೋಳ್ 3ನಿಂದೋಡಕ್ಕುಂ ||
ಕ್ಷೇಮಾರೋಗ್ಯಂ ಕೇಳ್— ನಿನಗಿದು⁴ಚಿತಾನಂದ ಕಂದರ್ಪಜಾತಂ |
ನಾಮಂ ವ್ಯೋದ್ಧಾ ಮಂ— ಕುಸುಮಿತಲ್⁵ತಾವಲ್ಲಿ ಪಂಕೇಜನೇತ್ರೈ ||2||* ||೧೧೯||

ಆರವಿಂದವೃತ್ತಂ—

ಸುರಪುರಯುಗ ಪವನ — ದ್ವಿತಯಾಕಾಶಾಂಬುಗಣಂಗಳ್ |
ನೇರದಿರೆ ಯತಿ ನಿಧಿಯೋಳ್— ಸಲೆ 6ಕೇಳಾನಂದದಿನೆಂದುಂ ||
ನಿರತಿಶಯನೋಳಿದ ನೋ— ದೆಲೆ 7ನೀಲಾಬ್ಜೇಕ್ಷಣೆ ನೀನೀ |
ಸುರುಚಿರಮೆನಿಸದೆ ದಲ್ ಪೆಸರಿಂದಂ ತಾನರವಿಂದಂ ||3||† ||೧೨೦||

XIX ಅತಿಥ್ಯತಿ ಯೆಂಬ ಛಂದದೋಳ್ ಪತ್ತೊಂಬತ್ತಕ್ಕರಂ ವಾದಮಾಗ
ಪುಟ್ಟುವ ೫,೨೪,೨೮೮ ವೃತ್ತಂಗಳೋಳಗೆ—

ತರಳವೃತ್ತಂ—

ಸುರಪ ತೀತಕರಾಗ್ನಿ — ಮಾರುತ ಭಾನುಯುಗ್ಮಗಣಂಗಳೆಂ |
ತರದೋಳೊಪ್ಪೆ ಹಿಮಾಂಶು— ಶೇಖರ^೧ನಿರ್ದ. ವಿಶ್ರಮಣಂ ದಿಶಾ ||
10 ಕರಿಯೋಳಾಗಿರೆ ಸಂದುದಿಂತಿಡು ನಾಗವರ್ಮವಿನಿರ್ಮಿತಂ |
ತರಳಲೋಚನೆ ನಾಮ— ದಿಂ ತರಳೆಂ ಕವೀಂದ್ರ ಜನಸ್ತುತಂ ||1|| ||೧೨೧||

(1) ಪುರಮುಂ, (2) ಜಿಲ್ಲಿಂದಿರೆ, (3) ಸಂದು ನಿಲ್ಲುಂ, (4) ಚಿತಂವಂದ (ಪಾ) ಚಿತಂ
ಕಂದಕಂದರ್ಪ, (5) ಲತಾಮಾಲೆ (ಪಾ) ಲತಾವೇಲ್ಲಿತಂಕಂಜ (ಪಾ) (6) ನಿಲ್ಲಾನಂದ, (7) ನೀಲಾ
ಬ್ಜಾಂಬ(ಕಿ)ಕೆ ನೀನುಂ, (8) ತರದೊ... ಸಮಸಂದಿದರ್ಪಲ್ಲರು ಮಿದರ್ಪಂ | ದಿರದಿದ ನೋಸೆದು ಬುಧೋತ್ತ
ಮರೇಬಾಗಳುನೋದು | ತ್ರಿರೆ ಸರಸಿಜನಿಭನಯನೇ ಪೆಸರಿಂದಂ ತಾನರವಿಂದಂ || (ಪಾ)
(9) ನಾಗೆ, (10) ಗಿರಿಗಳೋಳ್ ನೀ ನಾಗವರ್ಮ ಕವೀಂದ್ರ ನಿರ್ಮಿತಮಿಂತಿದಂ.

* ಟಿ|| ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು ಅನಂದಕಂದರ್ಪಜಾತಂ, ಅಥವಾ ಕಂದಕಂದರ್ಪಜಾತಂ
ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪಾಠಗಳಿರುವುವು, ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ— ಹೆಸರು ಇವಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯೆಂದು
ತಿಳಿದುಬರುವುದು, ಕೊನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿರುವ 'ಕುಸುಮಿತಲತಾವಲ್ಲಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಿಲ್ಲ, ಇದು
ಸಂಬೋಧಿಯಾದ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಲು 'ಕುಸುಮಿತಲತಾನವೇರ್ಪ'
ಎಂದು ತಿದ್ದಬೇಕು, ಇದಕ್ಕಿಂತ 'ಕುಸುಮಿತಲತಾವೇಲ್ಲಿತಂ ಕಂಜನೇತ್ರೈ' ಎಂದು ತಿದ್ದಿ ಈ ವೃತ್ತದ
ಹೆಸರನ್ನು 'ಕುಸುಮಿತಲತಾವೇಲ್ಲಿತವೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಂದಕಂದರ್ಪಜಾತಂ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಕಂದಕಂದ
ರ್ಪನೆಂಬಿ ಬಿರುದುಳ್ಳ ನಾಗವರ್ಮನಿಂದ ಆದುದು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

† ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪಾಠವಿದೆ— ಸನಜನಭಸಂ— ಹಂಸಕ್ಕಂ, ಮತನನ ಯಯಾಯಂ—
ಕಂದರ್ಪಜಾತಂ (ವಿರತಿ ಕಾಮಾಸ್ತದೋಳ್).

ಮೇಘವಿಸ್ಫೂರ್ಜಿತವೃತ್ತಂ—

ವನಕ್ಷ್ಣಾನಾಕೇಂದ್ರಂ ಹುತವಹಸಖಂ - ವಹ್ನಿಯುಗ್ಧಂ ವಿರೂಪಾ |
 1ಕ್ಷನೇಂಬೀ ಸಂದೋಹಂ ನೆಲಸಿ ನಿಲೆ ಮಾ - ತಂದರೊಳ್ ವಿಶ್ರಮಂಗಳ್ ||
 ಮನಂಗೊಂಡಿದಾರ್ಗಳ್ ಚಕಿತಹಂಣೀ - ನೇತ್ರೈ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಂ |
 2ಜನಖ್ಯಾತಂ ನೂತ್ನಂ ಬುಧಜನಹಿತಂ ಮೇಘವಿಸ್ಫೂರ್ಜಿತಾಖ್ಯಂ ||೨|| ||೧೨೨||

ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೇಡಿತಿವೃತ್ತಂ—

ಉರ್ವೀಮಾರುತ ಭಾಸ್ವರಾನಿಲವಿಯ - ದ್ವಂದ್ವಂ ಪದಾಂತಂಗಳೊಳ್ |
 ಶರ್ವಂ ವಿಶ್ರಮಣಂ ದಿನೇಶರೈಡಿಯೊಳ್ - ನಿಲ್ಲುಂ ಮನಂಗೊಳ್ವನಂ ||
 3ನಿರ್ವಾದಂ ಭುವನತ್ರಯಂಗಳೊಳಗೀ - ವೃತ್ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕರಂ |
 ಚಾರ್ವಂಭೋರುಹ ಪತ್ರನೇತ್ರೈ 4ಪೆಸರಿಂ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೇಡಿತಿಂ ||3|| ||೧೨೩||

ಖಚರಪ್ಪುತವೃತ್ತಂ—

ವಾತಮಿತ್ರಮರುತ್ಪವನಂ ವ್ಯೋಮಾರ್ಕಯುಗಂ ತ್ರಿ - ಪುರಾಂತಕೋ |
 ಪೇತಮಾಗರೆ ವಿಶ್ರಮಂ ತಾಂ ಪಕ್ಷದೊಳೊಂದಿರೆ ನಾಮದಿಂ ||
 ಶಾತಕುಂಭಘಟೋಪಸುವೃತ್ತೋತ್ತಂಗಳಯೋರ್ಧರಯುಗೈ ಧಾ |
 ತ್ರೀತಳಕ್ಕೆಸೆದತ್ತಿದುಂ ಲೋಕಾನಂದ ಕರಂ ಖಚರಪ್ಪುತಂ ||4||* ||೧೨೪||

XX ಕೃತಿಯೆಂಬ ಛಂದದೊಳಿವೃತ್ತಕ್ಕರಂ ಸಾದನಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ
 ೧೦,೪೮,೩೭೬ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತಿವೃತ್ತಂ—

ಶ್ವಸನೇಂದು 7ಜ್ವಲನಂ ದಿವಂ ಧರೆ ಜಲಂ - ದೈತ್ಯಾರಿ ಕಾಮಾಂತಕ |
 8ಪ್ರಸರೋದ್ಯದ್ಧಣದಿಂ ತ್ರಯೋದಶಯತಿ - ಪ್ರಸ್ತಾರಮಾಗಿದೊಡೀ ||
 ವಸುಧಾಚಕ್ರ ದೊಳೊಲ್ಲು ಸಂದುದು ಕರಂ - ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತಿಂ |
 ವೆಸರಾಯ್ತುಂತಿದು10ನಾಗವರ್ವ ಕವಿಯಿಂ ವ್ಯಾಲೋಲ ನೀಲಾ11ಳಕೇ ||1||೧೨೫||

(1) ಕ್ಷನಂ ತಂಸಂತಂ ತಾಂ ನೆಲಸಿ, (2) ಜನಖ್ಯಾತಂ ನಾಮಂ(ಪಾ) ಜನಖ್ಯಾತಂ ಕೇಳ್ ನೀಂ ಬುಧಸುತಿಗಂ (ವಾ), (3) ನಿರ್ವಾಜಂ (ಪಾ) ನಿರ್ವಂದಂ (ಪಾ), (4) ವಿಲಸಚ್ಚಾರ್ದೂಲ, (5) ಮಣಂಗಳ್ ಪಕ್ಷ, (6) ಧರಾಚಿತೇ ಭೂತಲಕ್ಕೆ ಸೆದಿದಿದುಂ (ಪಾ) ತಲಕ್ಕೆ ಸೆವಂತಿದುಂ (ಪಾ) ಧಾತ್ರೀ ತಳಕ್ಕೆ ಸೆದಂದು, (7) ಜ್ವಲನಾನುರಾವನಿ (ಪಾ) ಜ್ವಲನಾಕಮಾವನಿ (ಪಾ) ಜಲವಾವನಿ ಜಲಂ (ಪಾ), (8) ಪ್ರಸರೋದ್ಯದ್ಧಣಮುಂ (ಪಾ), (9) ಲೆಯ್ತು, (10) ಸಿಂಗಳಾಹಿವರನಿಂ, (11) ಲಕೀ,

* ಯಮನಸರರಗಂ ಮೇಘವಿಸ್ಫೂರ್ಜಿತಂ, ರಸಸತಜಜಗಂ ಖಚರಪ್ಪುತಂ (ವಿಶ್ರಮಣಂ ಪಕ್ಷದೊಳ್).

ಅನವದ್ಯವೃತ್ತಂ—

ಅನಿಮಿಷೇಂದ್ರಪುರಂ ಶಶಿಯುಗ್ಗಂ -1ಭೂತಳ ವಾಯುಯುಗಂಗಳಿಂ |
ವನಜ 2ಲೋಚನ ನೀಶನುಮಂತುಂ - ನಿಲ್ಲಿರೆ ರುದ್ರರ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ||
3ವಿನಮಿತಂ ಯತಿ ನಿಂದಿರೆ 4ಮತ್ತಂ ವೃತ್ತಪಯೋಧರ ರಾಜೀತೇ |
ಕನಕತುಂಡಲ ಮಂಡಿತಗಂಡೇ - 5ನೀನಿದನೋದನವದ್ಯಮಂ ||2|| ೧೨೬||

ಉತ್ತಲನಾಲಾವೃತ್ತಂ—

ಶೀತಕರಾನಲೇಂದ್ರಪುರ ಚಂದ್ರ - ಶಶಾಂಕ ಹುತಾಶನರ್ ಲಗೋ |
ವೇತವೊಡಂಬಡುತ್ತಮಿರೆ ರುದ್ರ - ರ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳಾಗಿ ವಿಶ್ರಮಂ ||
ಸಾತಿಶಯೋಕ್ತಿ7ಯಿಂದಿದು ವಿರಾಜಿ - ಸುಗುಂ ಕವಿರಾಜಹಂಸನಿ |
ಭೂತಳದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿವಡೆದುತ್ಪ - ಲಮಾಲೆ ವಿಲೋಲಲೋಚನೇ ||3|| ೧೨೭||

ನಗರಂಜಿತವೃತ್ತಂ—

ರಾಜಚತುಷ್ಟಯಮೆಂಬಗಣಂಗಳೆ ಪಾವಕಾನಿಲಿರತ್ತಲ್ ಮ |
ತ್ತೋಜಿ10ಯೊಳೊಳು ಹರೀಶ್ವರರೊಂದಿರೆ ವಿಶ್ರಮಂ ದಿನನಾಥ1ನೊಳ್ ||
ರಾಜಿಸುತುಂ ನಿಲೆ ನಾಕಿಗ12ನಿಂದುರು - ರೂಢಿವೆತ್ತಿರೆ ಸಂದುದಿಂ |
ತೀಜಗದೊಳ್ 13ನಗರಂಜಿತಮೆಂಬುದು - ರಂಜಿತಾಧರ ಪಲ್ಲವೇ ||4||* ೧೨೮||

XXI ಪ್ರಕೃತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದದೊಳಿಪ್ಪತ್ತೊಂದಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ವುಟ್ಟುವು
೨೦,೯೭,೧೩೨ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಚಂಪಕನಾಲಾವೃತ್ತಂ—

ತ್ರಿದಶರವೀಂದು ಭಾಸ್ವರ ಗಣತ್ರಿತ - ಯಾಗ್ರದೊಳಗ್ಗಿ ಚೆಲ್ಪುವೆ |
ತ್ತುದಯಿಪಿನಂ ತ್ರಯೋದಶ14ದೊಳೊಂದಿರೆ - ವಿಶ್ರಮಂ ನಿರಂತರಾ ||
ಭ್ಯದಯ 15ಪರಂಪರಂ ನಿನಗಶೋಕಮ - ಹೀಯಹ ಪಲ್ಲವೊಲ್ಲವ |
ತ್ತುದಯುಗೆ16ನಿಜ್ಜವೋಡು ಗಡ ಚಂಪಕಮಾಲೆಯೆ17ನೊಲ್ಲು ಲೀಲೆಯಿಂ ||1|| ೧೨೯||

(1) ಧಾರಿಣಿಪಾತ, (2) ನಾಭನು ಮಿಶನು ಮೆತ್ತಂ ಬಂದಿರೆ, ರಂಧ್ರ (ಪಾ) ರುದ್ರಸು (ಪಾ) ರುದ್ರದ, (3) ವಿನಿಹಿತಂ ಯತಿ ನಿಲ್ಲಿರೆ, (4) ವೃತ್ತೋತ್ಪಂಗಳಯೋ(ಪಾ) ವೃತ್ತಂ ವೃತ್ತಪಯೋ(ಪಾ), (5) ನೀನೀದೋದನವದ್ಯನಂ (ಪಾ) ಪೇಟ್ಟುದು ನೋಡನವದ್ಯಮಂ (ಪಾ) ನೀನೀದೋದರ ವಿಂದಮಂ (ಪಾ) ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ಅರವಿಂದವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು, (6) ಶನಂ ಲ, (7) ಯಂತಿದು, (8) ಮೋಳಿಯೊಳ್ಳೆತರೆ (ಪಾ) ಮೋಳಿಯ ಬಂದಿರೆ ಪಾವಕಾನಿಲಿರತ್ತ ಮು| ತ್ಪಿಚಿಯೊಳಾ ಹರೀ ಶ್ವರರೊಂದಿರೆ || (9) ರಙ್ಗಿ, (10) ಯಜೊಂದಿ ಪರೀಶ್ವರರಾಗಿರೆ (ಪಾ), (11) ರೊಳ್ (12) ನಿಂತಿದು ಮೋಳಿವತ್ತಿರೆ ಸಂದುದಿಂ | ತೀಜಗದೊಳ್ (ಪಾ), (13) ವನಮಂಜರಿ (ಪಾ) ಈ ಪಾತದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು ವನಮಂಜರಿಯೆಂದು— ವನಪಲ್ಲರಿ (ಪಾ) ನಾಗರಂಜಿತಂ (ಪಾ) ನಗರಂತೆಂಬುದ (ಪಾ), (14) ದೊಳಾಗಿರೆ, (15) ಕರಂಕರಂ, (16) ನಿಜ್ಜಲೋಡು, (17) ನೆತ್ತಿ (ಪಾ) ನರ್ಧಿ (ಪಾ).

* ನಭಭಮಸನಗಂ - ಅನವದ್ಯಂ, (ವಿಶ್ರಮಂ ರುದ್ರಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್), ರನರನರನರಂ - (ನಾಗರಂಜಿತ ವಿಶ್ರಮಂ ದಿನನಾಥರೊಳ್).

ಶರಂಗವೃತ್ತಂ—

ಪಾನಕಂ 1 ತ್ರಿದಿವಪಾವಕಂ - ದಿವಿಜಪಾವಕಂ 2 ದಿವಿಜಪಾವಕಂ |
 ತೀವಿ ಬಂದು ಪದದಾವಮೆ - ಯ್ಯೊಳಮದಾವಗಂ ನೆಲಸಿ 3 ನಿಂದೊಡಂ ||
 ದೇವದೇವ ಕೃತ ಮಿಾವಿಧಾ - ನದೊಳಿಳಾವಿನೂತ ಯತಿ ರಂಧ್ರದೊಳಾ |
 ಭಾವಿಸುತ್ತಮಿರಿ ಭಾವಿಸಿಂ - ತಿದನೆ ಪೀವರಸ್ತನೆ 4 ತರಂಗಮಂ || 2 || ||೧೩೦||

ಸ್ರಗ್ಧರಾವೃತ್ತಂ—

ಭೂಮಿಜ್ವಾಲೆಂದು ದೇವಾ-ಧಿಪ 5 ಸುರಗಣಮುಂ-ಮುಂತೆ ತೋಯತ್ರಯಂಗಳಾ |
 ತಾಮೆತ್ತಂ ಬಂದು ಚೆಲ್ವಾ-ಗಿರೆ 6 ಯತಿ ತುರಗಾನೀಕದೊಳಾ ರಂಜಿಸುಕುಂ ||
 ಶ್ಯಾಮೇ ಕಾಮಾಭಿರಾಮೇ ಘನಕುಚಯುಗಳೇ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪುಷ್ಪೋ |
 ದ್ವಾಮ ಪ್ರೋದ್ವಾಮ ಕೇಶಾನ್ವಿತೆ ಬಗೆ ವೆಸರಿಂ ಸ್ರಗ್ಧರಾನಾವೃತ್ತಂ || 5 || ||೧೩೧||

ಲಲಿತಗತಿವೃತ್ತಂ—

ಸುರದಿವಿಜ ಸುರಜಲನಿಕಾಯಂ - 7 ಜಲೋದಾಯಂ ವ್ಯೋಮ ಭೂಪ್ರಾಯಂ |
 ನೆರೆದುಬರೆ ರವಿಯೊಳೆ ವಿರಾಮಂ - 8 ರಸೋದ್ವಾಮಂ 9 ಕೇಳ ಕವಿಪ್ರೇಮಂ ||
 ವಿರಚಿಸಿದುದು 10 ಜನಹಿತಾರ್ಥಂ - ಕೃತಿಸ್ವಾರ್ಥಂ ನಾಮಮನ್ವರ್ಥಂ |
 ಗುರುಜಘನೇ ಲಲಿತಗತಿ 11 ಯೆಂದುಂ - ಜನಾನಂದಂ ನಾಕೆಗಂ ಪೇಟ್ಟಂ || 4 || * ||೧೩೨||

XXII ಅಕ್ಕತಿ ಯೆಂಬ ಛಂದದೊಳಿಪ್ಪತ್ತೆರಡಕ್ಷರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವಿ
 ೪೧, ೯೪, ೩೦೪ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಮಹಾಸ್ರಗ್ಧರಾವೃತ್ತಂ—

ಮರುದಾಕಾಶದ್ವಯೇಂದ್ರಾನಿಲಹುತವಹ 12 ಯು - ಗ್ಯಾಂಗ ಜಾರಾತಿಯರ್ಕಳಾ |
 ಬರೆ ಪಕ್ಷ ಸ್ಥಾನದೊಳಾ 18 ನಿಲ್ಲಿರೆ ವಿರತಿ ಮಹಾ - ಸ್ರಗ್ಧರಾ ನಾವುವೃತ್ತಂ ||
 ಗುರುವೃತ್ತೋತ್ತಮಂ ವಕ್ಷೋರುಹ ಭರವಿಲಸ - ನೃಧ್ಯರೇಖಾವಿಲಾಸ |
 ಸ್ಫುರಿತ 14 ಪ್ರೋದ್ವಾಮ ಕಾಂಚೀ ಖಚಿತಮಣಿನಿತಂ - ಬಸ್ಥ ಲಾಭೋಗ 15 ಭಾರೇ || 1 ||
 ||೧೩೩||

(1) ತ್ರಿದಶ, (2) ಸುರಪ, (3) ನಿಲ್ಲಿನಂ, (4) ತುರಂಗಮಂ, (5) ಪುರಗಣದಿಂ, (6) ಯತಿ
 ತುರಗಾನೀಕದೊಳಾ ನಿಲ್ಲಿನಂ ವಿ1 ಶ್ರಾಮಂ ಛಂದಕ್ಕೆ ಲಂಕಾರಮಿದನೆ ಜನತಾನಂದಮಂ ಮಾಡುಗುಂ
 ಸ್ರ | ಗ್ಯಾಮ ಪ್ರೋದ್ವಾಮ ಕೇಶಾನ್ವಿತೆ (ಪಾ) ಹಯನಿಕರಸ್ಥಾನದೊಳಾ ನಿಲ್ಲಿನಂ ವಿ1 ಶ್ರಾಮಂ (ಪಾ)
 ಪ್ರೋದ್ವಾಮಂ ಸ್ರಗ್ಧಮ ಕೇಶಾನ್ವಿತೆ (ಪಾ), (7) ಜಲಾದಾಯಂ, (8) ನೆರೆಯಸಲೆ (9) ಸತ್ಯವಿ,
 ಪ್ರೇಮಂ (ಪಾ) ರಕ್ತಪ್ರೋದ್ವಾಮಂ ಕವಿ, (10) ವಿರಚಿಸಿದುದು ಜನಕೆ ಹಿತಾರ್ಥಂ (ಪಾ)
 (11) ಯಿಂದಂ ಜನಾನಂದಂ | ಕೇಳುದೆನ್ನಿಂದಂ (ಪಾ) ನಾಕೆ ಪೇಟ್ಟುಂ, (12) ಯುಗ್ಯಾಂಗ
 ಜನ್ಮಾರಿ ಮುಂತಂ (ಪಾ) ಜನ್ಮಾಂತಕರ್ಕಳಾ (ಪಾ), (13) ಸಂಧಿಭುದು ಯತಿ (ಪಾ) ತಲ್ಲೆರೆ
 ಋತ (ಪಾ) ಸಂಧಿಸುವುದೆತಿ (ಪಾ), (14) ಪ್ರೋದ್ವಾಸಿ, (15) ಭಾಗೇ.

*ನನನಯಯ ತಮಂ ಲಲಿತಗತಿ (ವಿರಾಮಂ ರವಿಯೊಳಾ) ಎಂಬ ಪಾಠವು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಭದ್ರಕವ್ಯತ್ತಂ—

ಆದಿಯೊಳಿಂದು ವಟ್ಟಿ 1ದಿವಿಜಪ್ರಮಾಣಗತಿ — ಯಿಂದೆ ಮೂಱಿಡೆ2ಗಳೊಳ್ |
 ಸಾದದೆ ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರಧರನಿಂಬುವೆತ್ತು ನಿಲೆ — ಪಕ್ಷದೊಳ್ ವಿರತಿ ಬಂ ||
 3ದಾದಮದೋಣೆಯಿಂ ನೆಲಸಿ ಬಂದದೊವ್ವೆ ಕವಿ — ರಾಜಹಂಸನತದಿಂ |
 ಮೇದಿನಿಯೊಳ್ ಕರಂ ಪರೆದು ಸಂದ ಭದ್ರಕಮಿ-ದಾಯ್ತು ಪಂಕಜಮುಖೀ||2||೧೩೪||

ವನಮಂಜರೀವೃತ್ತಂ—

ಶೀತಕರ ಪ್ರಕರಂ — ಗಚ್ಚನೇಱಿಡೆಯೋಳಿಯೊ — ಕೆಯ್ತು ಲನುಕ್ರಮದಿಂ |
 ಭೂತಗಣಾಧಿಸನಂ — ಪದೆದಾ ಕಡೆಯೊಳ್ 5ನಿಲೆ — ವಿಶ್ರಮನೊಪ್ಪೆ ಹೆಯ ||
 ವ್ರಾತ ಗಜವ್ರಜದೊಳ್ — ಬರೆ ಸಂದುದು ನಾಕಿಗ — ನಿಂದಿದುಮಿಾ ಸಕಳೋ |
 ವೀತಳದೊಳ್ ವನಮಂ—೨ಜರಿಯೆಂಬುದು ನಾಮದೊ—ಕೋದಿದ ನಬ್ಬ ಮುಖೀ||3||
 ||೧೩೫||

ಚೂತಕುಜವೃತ್ತಂ—

ಅನಿಲಂ ಭೂಚಕ್ರಂ ಪಾವಕಂ ಶ್ವಸನಂ ಶೀ-ತಕರಾಗ್ನಿಯುಗ್ಗಂಗಳಿಂ ಮುಂ |
 ದೆ ನಿಲಲ್ ಭೂತೇಶಂ ದೇವನ ಕಡೆಯೊಳ್-ವಿಶ್ರಮಣೋದಯಂ ಪದ್ಮಿನೀ ಮಿ ||
 ತ್ರನೊಳೊಪ್ಪುತ್ತಿದಂ ದಾಗಳುಂ ಪರಿದೀಭೂತಲ ಮಧ್ಯದೊಳ್ ನಾಕಿಯಿಂದಂ |
 ಜನತಾನಂದಂ ಶ್ರೀಕಾಮಿನೀ ಪ್ರತಿಮೇ-ಚೂತಕು ಜಾಹ್ವಯಂ ವೃತ್ತಮಕ್ಕುಂ ||4||*
 ||೧೩೬||

(1) ದಿವಿಜಂ ಕೃಶಾನು ವಿಬುಧಾಗ್ನಿ ಯಿಂದ್ರನಿಳಯಂ (ಪಾ), (2) ಯೊಳಂ, (3) ದಾದರೆ ಲೀಲೆಯಿಂ ನೆಲಸಿನಿದೊಡಪ್ಪ ಕವಿರಾಜಹಂಸನ ಮತಂ (ಪಾ) ದೋದಿದ ಲೀಲೆಯಿಂ (ಪಾ), (4) ವೇಱಿಱೊಳಲ್ಲಿಯೆ ಬಂದೊಡನು, (5) ನಿಲೆ ವಿಶ್ರಮಣಂ ತುರಗ(ಪಾ) ನಿಲೆ ವಿಶ್ರಮಣಂಪಿರಿದುಂ ದೊಡ್ಡತಿಸಿತಾ ಯುಗದೊಳ್ ಸತಿ ನಾಕಿಗ ನಿಂದಮಿದೇ (ಪಾ), (6) ಜರಿ ನಾಮದೊಳೆಂಬುದನಿದ ನೋದಬ್ಬ ಮುಖೀ (ಪಾ) ಜರಿಯೆಂಬುದು ನಾಮದೊಳಾದುದಿಬ್ಬ ಮುಖೀ (ಪಾ),

* ಭಭಭಭಭಭಭಗಂ ವನಮಂಜರಿ (ವಿಶ್ರಮಣ ಹೆಯವ್ರಾತದೊಳಂ (ಪಾ) ಗಜವ್ರಾತದೊಳಂ) ಸಮರಸ ಭರರಗಂ ಚೂತಕುಜಂ (ವಿಶ್ರಮಂ ಪದ್ಮಿನೀಮಿತ್ರನೊಳ್) (ಎಂಬೆ ಸಾತಗಳು ಕೆಲವೆ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.)

XXIII ವಿಕೃತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದದೊಳಿಪ್ಪತ್ತುಮೂಟಕ್ಕರಂ ಪಾದಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವ ಅಡಿ,ಲಲ,೬೦೮ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಹಂಸಗತಿವೃತ್ತಂ—

ದಿವಜಿಷಡಂಬುಜಮಿ-ಕ್ರಗಣಪ್ರಕರಂ ಲಗಮುಂ ಕ್ರಮದಿಂ ಪದದೊಳ್ |
ವಿವರಿಸೆ ಬಂದು ೨ವಿರಾ - ಜಿಸೆ ವಿಶ್ರಮಣಂ ೩ವಸುಸಂಖ್ಯೆಗಳೊಳ್ ನಯದಿಂ ||
ದವಿಚಳಿತಂ 4ರಸವೃ - ತ್ತಿಯನಾಳ್ಗೆ ಸೆಯುತ್ತಿರೆ ಕೇಳ್ ಕಳಹಂಸಗತಿ |
ಭುವನದೊಳೀ 5ತೆಅದಿಂ - ದಮೆ ಸಂದುದು ನಾಕಿಗನಿಂತಿದು ಹಂಸಗತಿ ||1||೧೩೩||

ಮತ್ತಾಕ್ರೀಡಾವೃತ್ತಂ—

ಮುನ್ನಂ ಭೂಮಿದ್ವಂದ್ವಾಕಾಶಂ - ಸುರಪುರ 6ಗಣಗತಿತತಿಯಿನಿರೆ ಬಟಾ |
ಕ್ರಿಸ್ನತ್ತಂ ವೈಕುಂಠೇಶಾನರ್ - ವಸುವಿರಚಿತಮಹ ಯತಿ ಲಲಿತಪದೋ ||
ಪ್ರಸ್ನಂ ವೃತ್ತಂ ಭಿನ್ನಾ ಬ್ಲಾಕ್ಸೀ -7ಕವಿವರಮತದಿನಿದತಿತಯನುತಮಿಂ |
ತೆ೩ನ್ನಿಂದಾಯ್ತಾ ಮತ್ತಾಕ್ರೀಡಾ-ಹೃಯ ಮಿದನನುತವುದು ಸರಸಿಜವದನೇ||2||೧೩೪||

ಸೌಂದರವೃತ್ತಂ—

9ತ್ರಿದಶ ಚಂದ್ರಗಣತ್ರಯಮಾಗಲೆ - ಧಾತ್ರಿಮಾರ.ತ ಯುಗ್ಮಲಗಂಗಳುಂ |
ಪುದಿದು ನಿದಿರೆ ವಿಶ್ರಮಣಂ ದಿನ - ನಾಥ ಸ್ಥಾನದೊಳಾಗಿ ಬೆಡಂಗುವೆ ||
ತೊದವೆ ಚಂಪಕಪುಷ್ಪವಿಳಾಸವ 10ಚಿಲ್ವಿಂ ನಾಕಿಗನಿಂಜೆ ಜಗಂಗಳೊಳ್ |
ವಿದಿತಮಾಗಿಸೆ ಸೌಂದರ ಮಾದುದು ಭಿನ್ನಾಂಭೋಜವಳಾಯತಲೋಚನೇ||3||*
||೧೩೫||

(1) ಪುರಾಂಬುಜ (ವಾ) ಪದಾಂಬು, (2) ವಿಚಾರಿಸೆ, (3) ಹರಸಂಖ್ಯೆ, (4) ರಸಭಟ್ಟಿ, (5) ತೊಮೆ ಶಮೆ, (6) ಗಣಮೆಸಿದಿರೆ ಗತಿತತಿಯು | ಸ್ನತ್ತಲ್ ವೈಕುಂಠೇ ಶಾನರ್ವರಕರಿಯೊಳೆ ನಿರೆ ಯತಿ ಲಲಿತಪದೋ | (ಪಾ) ಗಣಮಿವು ಗತಿಯುತ ಬಟಾಕಂ | ಚೆನ್ನಂ ಚಕ್ರೀ ಸೋಮೇಶಂ ಸರ್ವಂ ವಿರಚಿತ ವಿಶಯತಿ (ಪಾ) ಮೆಸಿದಿರೆ ಗಣತತಿಯುಂ | ದಿನ್ನಿತ್ತಲ್ ವೈಕುಂಠೇಶಾನರ್ ಕಂಯೊಳೆ ನಿರೆಯತತತಿ(ಪಾ) ತತಿಗಣಯಾನೆಲೆ ಬಟಾ | ಕ್ರಿಸ್ನತ್ತಲ್ ವಕ್ರಂ ವೋಮೆ ಸರ್ವಸು (ಪಾ) ಗಣತಿಯಿನಿರೆ ಬಟಾ | ಕ್ರಿಸ್ನತ್ತಂ ಚಕ್ರಧರಂ ಸರ್ವಂ (ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ) (7) ಗುರುಜನ ಮತ ಮಿದತಿತಯಕರ ಮಿಂ | ತೆನ್ನಿಂದಾಯ್ತಾ ಮತ್ತಾಕ್ರೀಡಾಹೃಯ .. ರುಹೆ (ಪಾ) (8) ನ್ನಿಂದಾಯ್ತಾ ವೃತ್ತಂ ಕ್ರೀಡಾಹೃಯಂ (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡೆಯೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು), (9) ತ್ರಿದಶವೇಶ್ವ ತತಿತ್ರಯಾ ಲಗಂಗಳಾಪದದೊಳೊಂದಿರೆ, (10) ಚಿಲ್ವಿಂ... ನಾಕಿಗನಿಂ ಜಗದೊಳ್ ಕರಂ ವಿದಿತಮಾಗಿಸೆ ಸೌಂದರಮಾದುದು.

* ನೆಭಭಮುಸಲಗಂ ಸೌಂದರಂ (ವಿಶ್ರಮಂ ದಿನನಾಥ ಸ್ಥಾನದೊಳ್.)
೧೩೬ನೇ ವೃತ್ತದ "ಚೂತಕುಜವೃತ್ತಂ" ಪಾಠಾಂತರಗಳು—
(7) ಭೂಚಕ್ರ ವಾಕಂ ಶ್ವಸನಂ ನೆಗಟ್ಟಾ ಭೂತೇಶಂ ದೇರನೆಡೆಯೊಳ್ (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಥನ ಲಕ್ಷಣವು ಕೆಡುವುದು) ದನದೀ ಭೂತೇಶ (ಪಾ), (8) ದಾವಗಂ ಪರದ, (9) ಕ್ರಮಿತ್, (10) ನಾಮವೃತ್ತಂ.

XXIV ಸಂಕೃತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದೋಳಿಪ್ಪೆತ್ತುನಾಲ್ಕುಕ್ರಂ ಪಾದಮಾಗಿ
ಪುಟ್ಟುವ ೧,೬೨,೨೨,೨೧೬ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಲಲಿತವೃತ್ತಂ— ಗಣಕನ ಘಂಟೆಗನು ಜಿ

ಸುರಪುರಯುಗಳಂ — ಬರೆ ಶಶಿದಿವಿಜರ್ — ಖರಕರಸುರಯುಗತೋಯಂ |
ವಿರಚಿಸೆ 1ಕಡೆಯೊಳ್ — ಬೆರಸಿರೆ ಪದವಿ — ಸ್ತರದೊಳೆ ಗಣನಿವಹಂಗಳ್ ||
ಗಿರಯೊಳೆ ಯತಿಗಳ್ — ದೊರೆಕೊಳೆ ಲಲಿತಾ — ಕ್ಷರ ಪದರಚನೆಗಳಿಂದಂ |
ಪರೆದುದು ಲಲಿತಂ— ಧರೆಗಿದು ವೆಸರಾ — ಗಿರೆ ಸಕಸಿತುಹಹಣ್ಣಾಪ್ತೀ ||1|| ||೧೪೦||

ತನ್ನೀವೃತ್ತಂ (ಸುಂದರವೃತ್ತಂ?)—

ಇಂದು ನೆಭಂಗಳ್ — ಸುರಪುರಪವನೇಂ — ದುದ್ವಯಮಾಗಿರೆ ಕುಲಿಶಿಜಲಂಗಳ್ |
2ಮುಂದಿರೆ ಬಾಣಾ — ದ್ವಿಗಳೊಳೆ ಯತಿಗಳ್ — 3ನಿಂದಿರೆ ನೀನಿದನತಿಶಯದಿಂದಂ ||
4ಸುಂದರ ವೃತ್ತಂ — ಧೃತಪದಲಲಿತಂ — ಸಂದುದು ನಾಕಿಗನನುಮತದಿಂ ಪೂ |
ರ್ಣೇಂದು ನಿಭಾಸ್ಯೇ — ಧರೆಗಿದು 5ಪರೆದೆ — ತ್ತೆಲ್ಲಿಯು ಮುತ್ಸವಕರಮನೆ ತನ್ನೀ ||2||
||೧೪೧||

ಪಂಕಜವೃತ್ತಂ—

ಅಮರ ಗಣಾರ್ಕ ಶೀತ — ಕರ ಭಾನುಗಣಿತ್ರಿತಯಾಂತ್ಯಪಾವಕಂ ಪವನಂ |
ಸಮುದಿತವಿಶ್ರಮಂ ನೆ — ಲಸಿ ದಿಕ್ಕರಿಯೊಳ್ ಕರಮೊವೆ ರಾಗದಿಂದವನೀ ||
ಸಮದೊಳೆ ನಾಗವರ್ಮ — ನ ಮತಂ ಒರೆದತ್ತು ಸಮಸ್ತಧಾತ್ರಿಗೆಲ್ಲಮಿದುಂ |
ಕ್ರಮದೊಳೆಗಾದು ದಿಂತಿ⁶ದನೆ ಪೇಟ್ಟಿ ನೆ ಸತ್ಯವಿವರ್ಯ ಕೇಳ ಪಂಕಜಮಂ ||3||
||೧೪೨||

(1) ನಯದಿಂ ಬೆರಸಿರೆ, (2) ಬಂದಿರೆ, (3) ನೀನೊಯತಿ, (4) ಸುಂದರಿ ವೃತ್ತಂ ದ್ವುತಪದ
... .. ಬಂದುದು ಪಿಂಗಳನನುಮತದಿಂ (ಸುಂದರ ವೃತ್ತವೆಂದೂ ಹೆಸರುಂಟು), (5) ವೆಸರಾಯ್ತಿಯು
ಮುದ್ದವಕರಮನೆ ತನ್ನಿಂ (ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ "ತನ್ನೀ" ಎಂದು ಹೆಸರುಂಟು) ಎಂದ ಮೇಲಣ
ಪಾಠವೇ ಸಾಧುವಾದುದು), (6) ದನೆ ಪೇಟ್ಟಿ ನು..... ಸತ್ಯವಿ ವೇಟುಪಂಕಜಮಂ (ಪಾ)
ಸತ್ಯವಿವರ್ಯಂ ಕೇಳಾ.

ಅರ್ಕಮರೀಚಿವೃತ್ತಂ—

ಅಮರ ಗಣಾರ್ಕ 1ಚಂ - ದ್ರಮರೋಳಿಯೆ ನಾಲ್ಕು ಅನಂತಲೆ ದಿನೇಶಪಾವಕರ್ |
 ಸಮುದಿತಮಂತದೊಳ್ - ನಿಲೆ ಶೈಲದೊಳಾಗರೆ ವಿಶ್ವಮಣ 2ಮೊಟ್ಟಿ ಕೇಳ ನೀಂ ||
 ಭ್ರಮಿಸದೆ ನಾಗವ - ಮರ್ಮತಂ ಮುದದಿಂ ಪರೆದತ್ತಿದು ಸಮಸ್ತ ಧಾತ್ರೀಗೇ |
 ಕ್ರಮವಡುದೋಡು ನೀ - ನಿದ ನರ್ಕಮರೀಚಿಯೆ, ನಂಬುರುಹಪತ್ರ

ವೇ||4||* ||೧೪೩||

XXXV ಅಭಿಕ್ಯುತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದದೊಳ್ ಇಪ್ಪತ್ತಯ್ದಕ್ಕರಂ ಸಾದಮಾಗಿ
 ಪುಟ್ಟುವ ೩,೩೩,೫೪,೪೩೨ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಕ್ರಾಂಚಪದವೃತ್ತಂ—

ಶೀತಕರೋವೀರ್ಗೇ - †ವಾತಶಿಶಶಾಂಕರ್ - ಯುಗಮಿತ ಸುರಪುರ-ನಿವಹದ ಕಡೆಯೊಳ್ |
 ಭೂತಗಣೇಶಂ - 4ಭೂತಶರಾಶಾ - ಗಜದೊಳೆ ಯತಿಗಣ - ಮೆಂದಿರೆ ಪೆಸರಿಂ ||
 ನೀತಿಯುತೇ ಕೇಳ್ - ಸಾತಿಶಯೋಕ್ತಿ - ಕ್ರಮದೊಳೆ ನೆಗಟ್ಟು ದಿ - ದತಿಶಯರಚನೋ |
 ಪೇತಮಶೇನೋ - ರ್ವೀ ರತಳಕಂ ಕ್ರಾಂಚಪದ ಮಿದತಿಶಯಪದ ರಚನೆಗಳಿಂ ||1||

||೧೪೪||

ವಿದಳಿತಸರಸಿಜವೃತ್ತಂ—

ಅದಿತಿಜಪುರ 6ಮದಕರಿಗಣ - ನಿವಹದೊಳೆಸೆದೊಡನಿರೆ ಕಡೆಯೊಳ್ |
 ಮದನನನುರಿಪಿದ ಹರನಿರೆ - ದಿನಕರರೆಡೆಯೊಳೆ ಯತಿ 7ನಿರತಂ ||
 ಪದರಚನೊಗಳೊಳೆ ಪುದಿದಿರೆ - ನಿನಗಿದು ಸಲೆ ನಲಲಿತಲುಲಿತಂ |

9ವಿದಳಿದ ಸರಸಿಜವನಮೆನ - ಲೆನೆದುದು ವಿದಳಿತ ವನಜಮುಖೀ ||2||

||೧೪೫||

(1) ಚಂದ್ರಮರೋಳಿ ನಾಲ್ಕು ವಿನೂತ ದಿನೇಶ (ಪಾ) ಶೀತಕರೋಳಿಯೆ ನಿಲ್ಲಿರೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನೇಶ ಪಾವಕರ್, ಸಮನೆ ಗಣಾತಿತಮಂತ್ಯನೊಪ್ಪಿರೆ ನಾಲ್ಕು ಅನಂತಂ ಸಂತತಂದಿವಿಶ್ರಮಂ 1 ಕ್ರಮದೊಳೆ ನಾಗವರ್ಮಕವಿನಿರ್ಮಿತಮೀಕ್ಷಿತಿಯೊಳ್ ಪರೆದತ್ತು ನೀನಿದಂ | ದೋದಿಕೇಳ್ ಕಳದಿ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಮೆನಿಸ್ತ ಮರೀಚಿವೃತ್ತಮಂ | (ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ಮರೀಚವೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು), (2) ಮೊಪ್ಪೆ ನಿಲ್ಲುಮ | ಶ್ರಮದೊಳೆ ನಾಗವರ್ಮನ ಮತಂ ಮುದದಿಂ ಪರೆದತ್ತಿದು ಸಮಸ್ತ ಧಾತ್ರೀಗೇ | ಕ್ರಮ, (3) ಶಶಾಂಕಂ ಗತಿಮಿತ (ಪಾ) ಶಶಾಂಕಂ ಯುಗಮಿರೆ, (4) ಭೂತಳ ದಾಶಾ ಗಜ (ಪಾ) (ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ಯತಿ ಎಂಟು ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ) ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಿರ್ಕುಂ ಜಗ..... ಕ್ರಮದೊಳೆ ನೆಗಟ್ಟು ದು ದಶವಿರತಿಮನೋ (ಪಾ) ಭೂತಶರಾಶಾ ಗಜ. ... ಕ್ರಮದೊಳೆ ಮಗುಳಿದ ನತಿಶಯರಚನೋ (ಪಾ), (5) ತಳಕೆಲ್ಲಂ ಕ್ರಾಂಚಪದಮಿದತಿಶಯಪದರಚನೆಗಳಿಂದಂ (ಪಾ), (6) ಹರಕರಿಗಳ (ಪಾ), (7) ನಿಯತಂ (ಪಾ), (8) ಗಳವ ಪುದಿದಿರೆ ಪೇಟೊಡೆ ನಿನಗಿದು ಸಲೆ ಲಲಿತಂ, (9) ಸದಮಲವನಜದ ವನಮೆನಲೆಸೆದುದು (ಪಾ) ವಿದಳಿತ ಸರಸಿಜಮೆನೆ ನೆಗಟ್ಟು ದು ಸಲೆ (ಪಾ).

* ನಜ ಭಜ ಜಜ ರಸಂ ಪಂಕಜಂ (ವಿರಾಮಂ ದಿಕ್ಕರಿಯೊಳ್), ನಜಭಜ ಭಜಜರಂ ಅರ್ಕ ಮರೀಚಿ (ವಿಶ್ವಮಣಂ ಶೈಲದೊಳ್) ಎಂದು ಲಕ್ಷಣ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ.

† ಈ ವೃತ್ತ (ಲಕ್ಷ್ಯ)ದಲ್ಲಿ ಯತಿಮಾನಗಳೆಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಸಾರ್ಥಕವಿರುವುದೆಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ, ಈ ಭಗಿಯ ಯತಿಪ್ರಾಸವೇ ತಲುಗಿನಲ್ಲಿ 'ವಡಿ'ಯೆಂದೂ, ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಮೋನೆಯೆಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವು,

ಹಂಸಹದವೃತ್ತಂ—

ದಿವಿಜಪುರ 1ಯುಗಯು - ಗದೆ ನಿಲಲನಿಲಂ - ಶೀತಕರತ್ರಿತಯಂ ಕಡೆಯೊಳ್ |
 ಭವನದೊಳತಿಶಯ - ತರಮಿದು ಹೈದಯಾ - ನಂದಕರಂ 3ಶ್ರುತಿ ಸೌಖ್ಯಕರಂ |
 ಕವಿಜನಹತಕರ - ಮಿದನಱಿ ಕೆಳದೀ - ಹಂಸವಿನಿರ್ಮಿತ 4 ಹಂಸಪದಂ ||3||* ||೧೪೬||

XXVI ಉತ್ಕೃತಿ ಯೆಂಬ ಭಂದದೊಳಪ್ಪತ್ತಾಟಕ್ಕೆರಂ ಪಾ ದ ಮಾ ೧
 ಪುಟ್ಟುವ ೬,೭೧,೦೮,೮೬೪ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಗೆ—

ಭುಜಂಗವಿಷ್ಣುಂಧಿವೃತ್ತಂ—

ಆದಿಕಾನ್ಯಾಯಗ್ಮಾಕಾಶಾಗ್ರಂ ಪುರಮಿ - ತ ಸುರಪುರಸಹಿತಂ ಕೈಶಾನು ಮರುಲ್ಲಗಂ |
 ಪಾದಾಂತಕ್ಕೋರಂ ತೊಪ್ಪಿದರ್ಫಂತಿರೆ ಹ - ರರೆಡೆ ಯತಿ ನಿಯಮಂ 6 ವಿನೂತನಿ
 ಭೂತಿಯಿಂ ||
 ದೋದೊಳ್ಳಿಂದಂ ನಿಲ್ಲದೆತ್ತಂ ಪರೆದು - ದು ಧರೆಗತಿ 7 ವಿದಿತಂ ಕವೀಂದ್ರ ಸಹಾಯನಿಂ |
 ದೋದಲ್ 8 ಚೆಲ್ವಂಬೆತ್ತೀ ವೃತ್ತಂ ಸ್ತನಭ - ರವಿನಮಿತೆ ವೆಸರಿಂ ಭುಜಂಗ
 ವಿಜ್ಯಂಭಿತಂ ||1|| ||೧೪೭||

(1) ಗತಿಯವನ ಪರದನಿಲಂ (ಪಾ) ಈ ಪಾರವು ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯಾನುಗುಣವಾದುದು, ಗತಿ=೪, ಚತುರ್ಗತಿಗಳೆಂದು ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯ) ಮದೆ ಯುಗದನಿರಂ ನಿನಂ (ಪಾ) ಯುಗ ಮನವ ಪರದನಿಲಂ (ಪಾ), (2) ಭವನಲಿ ಗಣನೆಗಳೊಳ್ ಬಂದೆನೆಗುಂ (ಪಾ) ಭವನೊನೆದಿರೆ ಕಂಗಿಂ ಯೆಡೆ ಯೊಳ್ ನಿಲ್ಲಿಸೆಗುಂ (ಪಾ) ಕಂಗಿಂ ಗಣನೆಡೆಯೊಳ್, (3) ಕೃತಿ, (4) ಹಂಸಗತಿ (ಪಾ) ಈ ಪಾಳ ದಲ್ಲಿ ಹಂಸಗತಿಯೆಂದು ವೃತ್ತದ ಹೆಸ ೨. (5) ಕೊಪ್ಪಂಬೆತ್ತಂ ಶ್ರೀ ಹರಿಹರನೊಳಯತಿ (ಪಾ) ಕೊಪ್ಪರಂತೊಪ್ಪುತ್ತಂ ಹರಿಹರರ ಯತಿ (ಪಾ) ಪಾದಾಂತಕ್ಕೋಪ್ಪಂಬೆತ್ತಂ ಹರಿಹರನೊಳ ಯತಿ ನಿಯಮಂ ವಿನೂತನಿಭೂತಿಯುಂ | ಪಾದಾಂತಕ್ಕೋಪ್ಪಂಬೆತ್ತಂ ಪರೆ(ಡೆ)ದುದು ಧರೆಗತಿ ಕಲಿ(ವಿ)ತಂ ಕವೀಂದ್ರ ಸಹಾಯನಿಂ | ದೋದಲ್ಚಿಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಂ ವೃತ್ತಸ್ತನ ಭರವಿನಮಿತೆ (ಪಾ) ವಿಭೂತಿ ಯೊಳ್..... ಕೇಳಾ ಪ್ರಿಯವದನವನಿತೆ (ಪಾ), (6) ವಿನೂತನ ಭೂತಿಯುಂ ಪಾದಾಂತಕ್ಕೋಪ್ಪಂ ಕೊಪ್ಪಂ ಪಡೆದುದು ಧರೆ (ಪಾ), (7) ವಿಹಿತಂ, (8) ಚೆಲ್ವಿಂ ವೃತ್ತಂ ವೃತ್ತಸ್ತನಭರ (ಪಾ) ಚೆಲ್ವೀ ವೃತ್ತಂ ಕೇಳಾ ಪ್ರಿಯವದನವನಿತೆ (ಪಾ).

* ನನನನ ನನನನಗಂ ವಿದಳಿತವನರುಹಂ (ಯತಿ ದಿನಕರರೆಡೆಯೊಳ್).

ಮುನಿಮತವೃತ್ತಂ—

‡1ಅನಿಮಿಷ ಭಾನು ದಿ - ವಿಜ ಪವನಂ ಬರೆ - ಸುರಪುರೈಪುರಗ - ಣ ಭಾನುಲಗಂ |
 ಘನಕುಚಿ ನಿನ್ನಯ - ಮನದನುರಾಗದಿ - 3ನಿರೆ ಮುನಿತತಿಯೊ - ಕೆ ವಿಶ್ರಮಣಂ ||
 ಮನಮೊಸೆದೋದಿದ - ನನನಯದಿಂದೆ - ವಿನಮಿತಲಲಿತ - ಪದೋಕ್ತಿಗಳಂ |
 ಜನಹಿತಮಿಂತಿದು - ಮುನಿಮತ ಮೆಂಬುದು - ನಿನಗಣಾಪಿದೆ ಕೆ - ಛದೀ ನಿರತಂ ||2||
 ||೧೪೮||

ವನಲತಾವೃತ್ತಂ—

ಅದಿತಿಜ 4ನಿವಹಮೆ - ಮದಗಜದೆಡೆಗಳೊ - ಕೊದವಿರೆ ನಯದೊಳೆ - ಬಂದಾ |
 ತುದಿಗಳೊಳುದಯಿಸೆ - ಸದಮಳ ಗುರುಯುಗ - ಮದು 5ಯತಿ ಮದಕರಿ - ಯಿಂದಂ ||
 ವಿದಿತಮಿದವನಿಗೆ - 6ಪುದಿದಿರೆ ರಸದೊಳೆ - ಪದೆದಿದನತಿಮುದ - ದಿಂದಂ |
 ಮೃದುಪದರಚೆನೆಯೊ - ಕೊದವಿದೊಡಿದನಣಾ - ವುದು ವನಲತೆ ವೆಸ - ರಿಂದಂ ||3||
 ||೧೪೯||*

- (1) ದಿನಗಣ(ಪಾ), (2) ಯುಗಪುರ, (3) ವಿನತು ಮುನಿಪಟೋಳೆ ಕೇಳೊಲವಿಂ, (4) ಪುರಮಿರೆ,
 (5) ಯತಿಯದು ಕರಿಯಿಂದಂ (ಪಾ) ಯತಿ ಕರಿಸತಿಯಿಂದಂ (ಪಾ) ಕರಿ ಹರಿಯತಿಯಿಂದಂ (ಪಾ),
 (6) ಪುದಿದುದು ರಸದೊಳೆ ಪದಮಿದನತಿ (ಪಾ).

‡ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯದ ಪಾದಗಳು ಹಿಂದುಮುಂದಾಗಿ ಮನಮೊಸೆ.....! ದಿನಗಣ
 ಭಾನು... ..! ಘನಕುಚಿ! ಜನಹಿತ || ಎಂದಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ - ಇಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತವಿದೆ - ಮುನಿಮತವೆಂಬ ವೃತ್ತಲಕ್ಷಣವು ಹೀಗೆ
 ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾದಂತಿದೆ—

ಮನಮೊಸೆದೋದಿದನನುನಯದಿಂದವೆ ವಿನಮಿತಲಲಿತ ಪದೋಕ್ತಿಗಳಂ |
 ದೆ ನಗಣ ಭಾನುದಿವಿಜ ಪವನಂ ಬರೆ ಸುರಪುರ ಗಣಪುರ ಭಾನುಲಗಂ |
 ಘನಕುಚಿ (ಕೇಳಿದ ಮನದನು)ನುರಾಗದಿ ನನಿತುಮು ನಿವೃತ್ತೋಳೆ ನೀನೊಲವಿಂ |
 ಜನಹಿತಮಿಂತಿದು(ಮುನಿಮತಮಿಂತಿ) ದನನುಗೊಳಿಸಿದನಿ ವಿದೀನಿರತಂ ||

* ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ. ಇದು ಕೇಶಿರಾಜಕೃತ ಶಬ್ದಮಣಿರತ್ನವೆಂಬ
 ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಇದು ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಂದ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲು
 ಅಧಾರವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ,

ಗುರುವೊಂದಾದಿಯೊಳುತ್ಪಲಂ ಗುರು ವೊದಲ್ ಮೂಟಾಗೆ ಶಾರ್ದೂಲಮಾ |
 ಗುರು ನಾಲಕ್ಕಿಗಿರಲಂತು ಸ್ತುಗುರೆ ಲಘುದ್ವಂದ್ಯಂ ಗುರುದ್ವಂದ್ಯಮಾ ||
 ಗಿರೆ ಮತ್ತೇಭ ಲಘುದ್ವಯತ್ರಿಗುರುವಿಂದಕ್ಕುಂ ಮಹಾಸ್ತುಗುಂ |
 ಪರಿಣಾಕ್ಷೇ ಲಘುನಾಲ್ಕು ಚಂಪಕ ಮಿಸಾಣಂ ಮ್ಯಾತ ಕಾರ್ಣಾಟಕಂ ||

ಕಂ|| ಉಕ್ತಂ ಮೊದಲಾಗಿರೆ 1 ಪೂ |
 ವೋಕ್ತೃದಿನುತ್ಕೃತಿಯನೆಯ್ಲಿ ಸಮವೃತ್ತಮನಾಂ ||
 ವ್ಯಕ್ತತರಮಾಗೆ ಮೃದುಮಧು |
 ರೋಕ್ತಿಗಳಿಂ ತಿಳಿಯೆ ವೇಲ್ದಿ ನಂಬುಜವದನೇ || ||೧೫೦||

* ಯುಗಮುತು 4 ಗಜನಾಗಾಂಬರ !
 ಮೃಗಧರ ನಗಷಟ್ಕವೇನಿಪ ವೃತ್ತದ ಲೆಕ್ಕಂ ||
 ಸೋಗಯಿಸಿ ತೋರ್ಕುಂ 5 ಗುಣಿಯಿಪೊ |
 ಡಗಣಿತಗುಣನಿಲಯೆ ನಾಗವರ್ಮನ ಮತದಿಂ || ||೧೫೧||

ಗದ್ಯಂ

ಇದು ಸಕಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮಣಿಸುಕುಟಿ ಘಟಿತ †ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮೇಶ್ವರ
 ಚಾರು ಚರಣಾರವಿಂದ ಮರಂದ ಮಧುಕರಾಯನಾಣ

ವಿಬುಧಜನಮನಃ ಪದ್ವಿನೀರಾಜಹಂಸ

ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜಹಂಸ

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ

ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್

ಸಮವೃತ್ತವಿವರಣಂ

— ದ್ವಿ ತಿ ಲ ಯಾ ಧಿ ಕಾ ರಂ —

(1) ಪೂರ್ವೋಕ್ತದಿ (ಪಾ) ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮ, (2) ದಿಮುತ್ಕೃತಿಯೊಳಿಯ್ಲಿ (ಪಾ) ಮನೀಕ್ಯತಿಯ ನೆಯ್ಲಿ, (3) ಮುಮಂ || ವ್ಯಕ್ತರಮಾಗಿಯೆ (ಪಾ), (4) ವಸುಗಜಮುಂ ಬರೆ (ಪಾ) ವಸುಗಜಮಂ ಬರ (ಪಾ), (5) ಗಣಿಯಪುದ ಗಣಿತಗುಣ ನಿಲಯ (ಪಾ) ಸುರನಿಲಯ (ಪಾ) ಗುಣಿಯಸುಗಗಣಿತಗುಣ (ಪಾ).

* ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೊನೆಯ (೨೬ ನೆಯ) ಛಂದಸ್ಸಿನ ಒಟ್ಟು ವೃತ್ತಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ— ಯುಗ (೪) ಋತು (೬) ಗಜ (೮) ನಾಗ (೮) ಅಂಬರ (೦) ಮೃಗಧರ (೦) ನಗ (೭) ಷಟ್ಕಿ (೬) ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಶೋಧನಮಾಗಿ ಬರೆಯಲು ೬೭೨೦೮೮೬೪ ಎಂದು ಗುರುವು ಕೆಲವರು ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ೨೬ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಒಟ್ಟು ವೃತ್ತಸಂಖ್ಯೆಯೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಪಡುವರು.

† ಭಗವದ್ಭವಾನೀವೇ ಭ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಕರಂದ ಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯನಾಣ ಸುಕವಿ ಜನ ಸಂಸ್ಕಾಯಮಾನ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ - ... ಸಮವೃತ್ತ ಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಕರಣಂ (ಪಾ),

ಇದು ಪರಮೇಶ್ವರ ಚಾರುಚರಣಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಕರಂದಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯನಾಣ ವಿಬುಧರಾಜಹಂಸ ವಿರಚಿತ.....ಸಮವೃತ್ತಾಧಿಕಾರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ,

ಇದು ಸಮಸ್ತಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರ ಮಣಿಸುಕುಟಿ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ಪರಮೇಶ್ವರ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ... ..ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್ ದ್ವಿತೀಯಂ ನೆಗಟ್ಟಿ ಸಮವೃತ್ತಾಧಿಕಾರಂ ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸಂ

ತ್ವ ತೀ ಯಾ ಧಿ ಕಾ ರಂ

ಮಾಲಾವ್ಯತ್ವಾರ್ಥಸಮ ವಿಷಮಾದಿವ್ಯತ್ವ ಪ್ರಕರಣಂ

(೧. ಮಾಲಾವ್ಯತ್ವ ಪ್ರಕರಣಂ)

*ಶ್ರೀರಮಣನವಿಳಸುರಾ ನಿ |
 ಸ್ತಾರಕನಮರೇಂದ್ರಮಕುಟತಾಟತಚರಣಾಂ ||
 ಭೋರುಹನಶೇಷ ಶತತ್ವಾ |
 ಗಾರಂ ದಯೆಗೆಯ್ಪೆ ನಾಗವರ್ಮಂಗೊಳ್ಳಂ || ೧ ||

ಮದವದಿಭಗವನೆ ಸಮವ್ಯ |
 ತ್ವದ ತಿಱನಂ 4ಮುನ್ನಮಱುಪಿದೆಂ ಮಾಲಾವ್ಯ ||
 ತ್ವದ ಪಾಂಗನೆಯ್ಪೆ ಕೇಳಿ |
 ನ್ನದಾತ್ತಮತಿ ವಿಬುಧಜನಮನೋಽರಂಜನಮಂ || ೨ ||

ವ|| ಮಾಲಾವ್ಯತ್ವಂಗಳೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟುವ—

ಲಲಿತವ್ಯತ್ವಂ—

ತಾನೆ ಶಶಿಸೂರ್ಯ - ಪವಮಾನಸುರ ಶೀತ - ಕರ ಭಾಸು ಮರುದಿಂ - ದ್ರ ವಿಧು
 ತೋಯದೆ ವಿರಾಮ |
 ಸ್ಥಾನಮೆನೆಗುಂ ಪದ - ವಿತಾನದೊಳನುಕ್ರ - ಮದೆ ನೀನಱುವುದೀ - ಲಲಿತ ವ್ಯತ್ವ
 ಮನಿದಂ ಚಂ ||
 ದ್ರಾನನೆ ಘನಸ್ತನ-ಭರಾನತತನೂಲ-ತಿಕೆ ಸೀನಜಘನ-ದ್ವಯೆ ವಿಲಾಸವತಿ ಕಾವ್ಯ |
 ಶ್ರೀನಿಲಯಮಂ ವಿಬು - ಧಮಾನಿತಮನುಜ್ಜ್ವಲ-ಲವಚೋನಿಚಿತಮಂ - ರಚಿತಮಂ
 ಕವಿಗಳಿಂದಂ ||1|| || ೩ ||

- (1) ವಿಸ್ತಾರ, (2) ರಚಿತಾಕಾರಂ, ಗಾರಂ, (3) ಸದಮಲಮುಖಿಯಾಂ, (4) ನಿನೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆಂ, ಮುನ್ನ ತಿಳಿಸಿದೆಂ (ಪಾ), (5) ರಂಜಿತಮಂ, (6) ಘನಸ್ತನ ಭರೋನ್ನತಲಾಲಿತೆ (ಪಾ) ಭರಾಲನೆ ಲಲಾಲಿತೆ (ಪಾ) ಘನಾತಿಶಯ ಸೋನ್ನತಕಟಾಕ್ಷಧರೆ ಗಾನರಸಜಿಹ್ವಿಕೆ ವಿಲಾಸವತಿ (ಪಾ), (7) ಮನೋಜ್ವಲ.

* ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ “ಆಮರಗಣಯುಗ್ಮದಿಂ” ಎಂಬ ದಂಡಕದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕಂದವಿದೆ.

1 ಕುಸುಮರಸವ್ಯಕ್ತಂ—

ಸೂರರ ಪಡೆ ನೆರೆದಿರಲು - ಶ್ವಕಂಗಳೆನಿತನಿತತೋಳಿ - ತದಿನಕರ ಸವಿಾರಣ ಪದಾಂತಂ |
 ಪುರಮುಘನನಿರೆ ಬಟಾಕೆವಿರತಿಯುಣಿ ದಶಮದೊಳೆ-ತರತರದಿನೊಪ್ಪಿ ನಿಲೆ ಸಂತಂ ||
 ಧರೆಯೊಳಿದು ನೆಗಟ್ಟು ಕವಿ-ವರಮತದೆ ಜನನುತದೆ - ಪರಮಪದವೆವೆಯ್ವಿ ದುದನಂತಂ |
 ಸರಸಿರುಹದಳನಯನೆ - ಕರಮೆಸೆವ ಕುಸುಮರಸ - ನಿರತಿಶಯಮೆಂಬುದು
 ನಿತಾಂತಂ || 2 || || ೪ ||

(೨ 7 ಅರ್ಥ ಸಮವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ)

ಕಂ || ಕಿವ್ಯತ್ನಸ್ತನ ಯುಗ ಕೇಳಿ |

ಪಠ್ಯಾಱುಂ ಭಂದದಿಂದೆ ಪೊಟಗಣ ಮಾಲಾ ||

ವ್ಯತ್ತಮನಿಪಿಡೆ ನಿನ್ನು |

ತ್ವತ್ತಿಯವಂ ಪೇಟ್ಟಿ ನರ್ಥಸಮು ವ್ಯತ್ತಮುಮಂ || ೩ ||

ವ || ಅರ್ಥ ಸಮವ್ಯಕ್ತಂಗಳೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟು ವ—

ಅಚ್ಯುತಕವ್ಯಕ್ತಂ—

*ಶತಮಖ ಭಾನು ಯುಗಾಗ್ರಲಗಂ |

ಶೀತಕರ ತ್ರಿತಯಾಗ್ರಹರಂ ||

ಮತಿಯುತೆ ಬಂದೊಡಿದಚ್ಯುತಕಂ |

ಭೂತಲದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟರ್ಥಸಮಂ || 1 || || ೬ ||

ದಿವಿಜಕಲ್ಪಲತಾವ್ಯಕ್ತಂ—

*ಪಾವಕಾಮರಗಣಾನಲಂ ಲಗಂ |

ದಿವಿಜಚಂದ್ರ ಕುಮುದಾರಿ ಪಾವಕಂ ||

ಭಾವಿಸುತ್ತುಮಿರೆ ಕೋಮಲಿಲಾಗಿ ಕೇಳಿ |

ದಿವಿಜಕಲ್ಪಲತೆಯಾಯ್ತು ನಾಮದಿಂ || ೨ || || ೭ ||

(1) ಮಾಲಾವ್ಯಕ್ತಂ-(ಬಂದು ಕ್ರತಿಯಲ್ಲಿವೆ), (2) ನೆರವಿಯೊಳೆ, ರವಿಗಳಲಾ, (3) ಖಕಕರ, (4) ನಿದೆ, ನೆನೆ, (5) ನೆರೆದು ಯತಿ, (6) ವೆಯ್ವಿಗಿದನಂತಂ, (7) ಅರ್ಥಸಮು ವ್ಯಕ್ತಂಗಳೆ, (8) ವ್ಯತ್ತ ಸುಬಾಹುವೆ, (9) ನಿವಗಣುಪಿಡೆನು, ತ್ವತ್ತಿಯನುಪಿಡೆನರ್ಥಸಮವ್ಯಕ್ತಕಮಂ (ಪಾ), (10) ಲೋಕ್ತಿ ಸಂಭವಿಸೆ ಕಲ್ಪಲತೆ (ಪಾ) (ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಲತೆಯೆಂದು ವ್ಯಕ್ತದ ಹೆಸರು) ಲಾಂಗಿಯೇ ದಿವಿಜ ಕಲ್ಪಲತೆ (ಪಾ) ಲಾಂಗಿನೇಂ.

* ಅರ್ಥ ಸಮವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಗಣಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತರಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಪ್ರಸ್ತ ದೀರ್ಘಸ್ವರಗಳೂ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರವೆ- ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತರ ಪಾದವೊಂದೂ, ದೀರ್ಘಸ್ವರ ಪಾದವೊಂದೂ ಬರಬಹುದು, ಇದು ಪ್ರಾಪ್ತರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಲಾಘುವೇ? ಎಂದು ನಿರ್ಧರವಾಗಿ ವ್ಯಾಕರಣಾಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ರವಿಪ್ರಭವ್ಯತ್ವಂ—

ಅಮರ ಸರೋರುಹ ಮಿತ್ರ¹ಗಣೋದಧಿಸಂಖ್ಯೆ ಚಂದ್ರಹರಂ ||
 ಸೋಮಗಣಂಗಳೆ ನಾಲ್ಕೆಡೆಯೊಳ್ ಬರೆ ಪಾವಕಂ ಮರುತಂ ||
 ಕ್ರಮದೊಳೆ ಒಬುವನುಲೋವದೊಳೆಂದಿ ಸದ್ವಯಂ ನಿರುತಂ |
 ಸೋಮಮಿದರ್ಕ ರವಿಪ್ರಭಮಾಗಲೆ ವೇಟ್ಟುಮುಟ್ಟುಮುಖೀ ||3|| ||೮||

ಕಂ|| ಪಾದವಿಪರ್ಯಾಸ⁴ದೊಳಂ |
 ಭೇದಿವೊಡಮದೇಕವರ್ಣ ಹೀನಾಧಿಕದಿಂ |
 ದಾದರ್ಥಸಮಂ ಪೆಸರಿಂ |
 ದಾದುದಿದಂ ಬಗೆದು ವೇಟ್ಟುದಂಬುಜವದನೇ ||4|| ||೯||

(೧. ವಿಷಮವ್ಯತ್ವ ಪ್ರಕರಣಂ)

ಕಂ|| ವಿಪರೀತಗಣಾಕ್ಷರಮಾ |
 ಗೆ ಪದಂಗಳ್ ನಾಲ್ಕು⁵ಪಾದವೊಂದದೆ ನಿಲ್ಲುಂ ||
 ಚಪಲಾಕ್ಷಿ ವಿಷಮ⁶ವ್ಯತ್ವಮ |
 ನುಪದೇಶಿನವಹಿ ಭೇದಮಂ ಕ್ರಮದಿಂದಂ ||೧೦||

ಉದ್ಗತವ್ಯತ್ವಂ—

ಮರುದರ್ಕವಾಯು ಲಘು ಮುಂದೆ |
 ಬರೆ ಸುರಮರು⁷ದ್ದಿನೇಶನುಂ ಶಶಿ ||
 ವಾರಿಜರಿಪು ಸುರಪಾರ್ಕ ಲಗಂ |
 ಮರುದರ್ಕವಾಯು ರವಿ⁸ಗಾಂತ ಮುದ್ಗತಂ ||11*|| ||೧೧||

(1) ಗಣಂ ಶರಸಂಖ್ಯೆಯ ಮುಂದೆ ಲಗಂ (ಪಾ), (2) ಬಂದನುಲೋಮ ಖಲೋಮ ಪದ ಧ್ವಯದಿಂದ ನಿಯಮಂ (ಪಾ), (3) ನೇಮಮಿದರ್ಕ ರವಿ ಪ್ರಭಮಾ (ಪಾ), (4) ದೊಳೆ ಭೇದಂ ಬಡೆದಧಿಕಹೀನವರ್ಣಾದಿಗಳಂ || ದಾದಂದರ್ಥಸಮಂ ಪೆಸರಾದುದಿದಂ ತೀಯೆವೇಟ್ಟುನಂಬುಜ (ಪಾ) ನದೊಳ್ ಭೇ... ವೇಟ್ಟುದಂಬುಜವದನೇ (ಪಾ) ದೊಳೆ ಭೇದಂ ಬಡೆದೇಕವರ್ಣ (ಪಾ), (5) ಓಂಧು ಮುಂದುಗಳಕ್ಕುಂ (ಪಾ) ಮಾಗೆ ಓಂದೆಗಳಕ್ಕುಂ, (6) ವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ವೇಟ್ಟು ನಿನ್ನಡಲ (ಪಾ), (7) ಮರುದರ್ಕವಾಯು ಲಗಮುಂದೆ | ಬರೆ ಸುರಮರುದ್ದಿನೇಶನುಂ ಶಶಿ || ಸುರಪುರ ಘನುಲಗಂ | ಮರುದರ್ಕವಾಯು ರವಿಗಾಡುದುದ್ಗತಂ || (ಪಾ) ... || ಸುರಮರುದ್ದಿನೇಶನುಂ ಶಶಿ || ವಾರಿಜರಿಪು ಸುರಪಾರ್ಕ ಲಗಂ | ಮರುದರ್ಕವಾಯು ರವಿಯಿಂದಮುದ್ಗತಂ || (8) ದಿನೇಶ ಸುರಮುಂ (ಪಾ) ದಿನೇಶಗಂ | ವಾರಿಜ... (9) ಯಾಶನುದ್ಗತಂ (ಪಾ) ಯಾಶಮುದ್ಗತಂ (ಪಾ).

ವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ವ ರತ್ನಾಕರವಲ್ಲಿ "ಸಾಂದರ್ಭ" ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ,

1 ಉದ್ಭವಾಭೇದವೃತ್ತಂ—

*ಇದಱಂಚಿತೆಯಪ್ಪ ನಿಯಮಂಗ |
ಳುದಯಿನೆ ತೃತೀಯ ಿಪಾದದೊಳ್ ||
ಪಾದಪಾಶ ಸುರವಾರ್ಕಹರಂ |
ಮದವದ್ಗಜೇಂದ್ರಗತಿ ನಾಗವರ್ಮನಿಂ ||2||

||೧೨||

ತ್ರಿಪದೋನ್ನತಿವೃತ್ತಂ—

ಚಿಂಧ್ರಗಣತ್ರಿತಯಂ ಕಡೆಯೊಳ್ |
ಚಂದ್ರಧರಂ ಬರೆ ಮೂಱಿಡೆಯೊಳ್ ||
ಚಂದ್ರಚತುಷ್ಟಯಮಾಗಿರೆ ಭಾವಿಸು |
ಚಂದ್ರಮುಖೀ ತ್ರಿಪದೋನ್ನತಿಯಂ ||3||

||೧೩||

೩(ಕಂದದೊಳ್ ಪದಚತುರಾರ್ಧ ಲಕ್ಷಣಂ)

ಕರದಿನಪರಾಜ ರಾವಣ |
ಕರಪರಸಂಖ್ಯಾಕ್ಷರಂ ಮೊದಲಿಸೆಯೆ ಗಣಾಂ ||
ತರತಂ ಪದಚತುರಾರ್ಧಂ |

ಪರಿಸ್ಪುಟಂ 7ಬಗೆದು ಕೇಳುದಿದನಬ್ಬಮುಖೀ ||4||

||೧೪||

ಪದಚತುರಾರ್ಧವೃತ್ತಂ (ಲಕ್ಷ್ಯಂ)—

ಅತಿಶಯ ವಾಕ್ಯಂಪನ್ನಂ |
ಶತಪತ್ತೋದ್ಭವ ಮಹಾನ್ವಯೋತ್ಪನ್ನಂ ||
ಚತುರಕವಿಕುಲಲಾಮಂ ಿಲಸೆದ್ಗುಣೋದ್ಧಾಮಂ |
ಚತುರಾನನೇಂದ್ರ ಿಮಂತ್ರಿಪ್ರತಿಮಂ ಶ್ರೀನಾಗವರ್ಮನಪ್ರತಿಮಂ ||೧೫||

(1) ವೃತ್ತ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಸಜಸಲ| ನಸಜಗ| ನನಸಸ| ಸಜಸಜಗಂ| ಎಂಬ ವೃತ್ತವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ, (2) ತಪ್ಪು, (3) ಪಾದದಲ್ಲಿಯೆ | ಪಾದದಲ್ಲಿಯೆ ಪಾದಪಾಶನಾರ್ಕಲಗಂ, (4) ಚಂದ್ರಗಣಂ ಬರೆ ಮೂಱಿಡೆಯೊಳ್ | ಚಂದ್ರಧರಂ ಬಟುಕಾಕಡೆಯೊಳ್(ಪಾ), (5) ಖ್ಯಾಕ್ಷರದೆ(ಪಾ), (6) ತರಮಪ್ಪುದು ಚತುರಾರ್ಧಂ (ಪಾ) ತರದಿನಪದಚತು (ಪಾ), (7) ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವಂಬುಜವದನೇ (ಪಾ) ಕೇಳುದಿದನಬ್ಬಮುಖೀ, (8) ಗುಣೋದಯೋದ್ಧಾಮಂ, (9) ವಿಷ್ಣು.

* ಇದುವರೆಗೂ ಲಕ್ಷಣ ಪದ್ಯವೇ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಆಗುವಂತೆ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಈ ವೃತ್ತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಂದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವನು. (ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಪ್ರಕರಣವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿದಿರಬಹುದು.)

೩ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ—ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅನುಪುಪ್ಪಾ ಶ್ಲೋಕದ- ಲಕ್ಷಣ ಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ೫ ಪದ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಇವೆ, ಮತ್ತು ಉದ್ಭವಾ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ “ಇದಱಂಚಿತೆ” ಎಂಬ ಕೂದವು ಇಲ್ಲ.

1 ವ|| ಇಂತಸಮವೃತ್ತಂಗಳನೇಕ ಪ್ರಕಾರಂಗಳಕ್ಕುಂ, ಅದಲ್ಲದನುಷ್ಟಬ್ಜಾತಿಯೊಳ್
ಫುಟ್ಟುವ ಶ್ಲೋಕ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಕಂದದಿಂ ವೇಲಕ್ಕಿಂ—

[(೧. ಅನುಷ್ಟುಬ್ ವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ)

೨ ಅಯ್ಯಾ ಟೀಲಿಂ ಬೆಡೆಯೊಳ |

ಮೆಯ್ಯುಗೆ, ಕಿಲಘು ಗುರು ಕರಾಬ್ಬಿ ಪದದೊಳ್ (ನಿಯತಂ) ||*

ಮೆಯ್ಯೋ ಟಿಂಗೆ ಲಘು ಲಕ್ಷಣ |

ಮೆಯ್ಯುಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣಮಷ್ಟವರ್ಣಂ ಶ್ಲೋಕಂ ||1||

||೧೬||

೩ ಉದಾ|| ಯೋಗಿಯೋಗ ಚಿದಾನಂದ - ನಾಗಮಜ್ಞನೆ ಮಾಡಿದಂ |

4 ರಾಗದಿಂ ವಿನತಂಗೀಗೆ - ನಾಗವರ್ಮ ಬರಂಗಳಂ ||2||

||೧೭||

ಅಱನೆಯ ತಾಣದೊಳ್ ಲಘು |

ತೋಱಿದೊಡಂ ಶ್ಲೋಕಲಕ್ಷಣಂ ಕಿಡದದುಮಂ ||

ಬೇಟಿ ಪುರಾತನಕವಿಗಳ |

6 ತೋಱಿದರಂತೆರಡೆ ಟೀಲಿಂಗಳಿಯುಂ ಗುರುವುಚಿತಂ ||3||

||೧೮||

—ಇಂತು ಅನುಷ್ಟುಬ್ ಪ್ರಕರಣಂ—

(1) ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ, ಪದ್ಯಗಳೇ ಇದ್ದರೂ ಒಂದೊಂದು ಕಡೆ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಗದ್ಯವೂ
(ವಚನ) ಇದೆ. (2) ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಟುಬ್ ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು
ಕನ್ನಡದ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ— ೨-೮ 7 ೪ 6-೮ ೮

ಪಂಚಮಂ ಲಘು ಸರ್ವತ್ರ - ಸಪ್ತಮಂ ದ್ವಿಚತುರ್ಥಯೋಃ ||

೬ ಸುಕೃಷ್ಣೇ ಗುರು ವಿಜಾನೀಯಾತ್ - ದಿಶ್ಯತೇ ಶ್ಲೋಕಲಕ್ಷಣಂ ||

ಆಕೃರಂ ನಾಲ್ಪಿಂಡತ್ತ - ಲಕ್ಕುಂ ಯಗಣವೋಜದೊಳ್ || ೩

ಮಿಕ್ಕ ಯುಗಾಂತದೊಳ್ ಸೂರ್ಯ - ನಕ್ಕುಂ ಶ್ಲೋಕೋಕ್ತಿಯೊಳ್ ನಿಜಂ ||

(3) ಲಘುಗುರು ಕರಾಬ್ಬಿ ಗುರುಸಪ್ತ ಕದೊಳ್. ಎಯ್ಯೋಗುರು ಲಕ್ಷಣ (ಪಾ) ಗುರುಲಘು ಕರಾಬ್ಬಿ
ಪದ (ಪಂಚಕ) ದೊಳ್, (4) ರಾಗದಿಂ ವಿನತಾಶಾಂಗೀ ನಾಗವರ್ಮ ಮತಂಗಳಂ || (ಪಾ)

(5) ಮುನಿಕರ್, (6) ತೋಱಿದರಂತೆರಡೊಳಗೆ ಬರೆ ಮೂಟಿಡೆಯೊಳ್, (7) ಟೀಲಿಂಗಳಿಯುಂ
ಗುರುವಧಿಕಂ, (8) ಪಷ್ಟೇಚ ಗುರು ವಿಜಾನೀಯಾತ್ (ಪಾ) ಪಷ್ಟೇತು ಗುರು ಜಾನೀ ಯಾತ್ (ಪಾ)
ಪಷ್ಟಂ ಗುರು ವಿಜಾನೀ ಯಾತ್ ಏತ ಚಿಷ್ಟೋಕಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ (ವೈ ರ) (9) ನಾಟಕ ಶ್ಲೋಕ (ಎಂದು
ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ) (10) ಬಿನತಂಗೀಗೆ.

* ಅಯ್ಯು ಅಱು ಏಟು ಎಂಬ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ (ಎಂಟಿಕ್ಷರ ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ಛಂದಸ್ಸಿನಪಾದಗಳಲ್ಲಿ)
ಕ್ರಮವಾಗಿ ಲಘು (ಅಯ್ಯುನೆಯಕ್ಷರ ಲಘು) ಗುರು (ಅಱುನೆಯಕ್ಷರ ಗುರು) ಏಳೊಬ್ಬಿ (ಕರಾಬ್ಬಿ
ಪದದೊಳ್) ಎರಡು ನಾಲ್ಕಿನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯತಂ ಲಘು ಲಕ್ಷಣಂ ಎಯ್ಯುಂಗೆ (ಮೆಯ್ಯೋಟಿಂಗೆ)
ಎಂದು ಈ ಪದ್ಯದ ಅನ್ವಯವು. ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವು ಕ್ಲಿಷ್ಟ, ಪುನರುಕ್ತಿಯಿದೆ, ಅದುದೊಂದೆ—
ಅಯ್ಯುಟಿಂಜಿ ಯೆಡೆಯೊಳ | ಮೆಯ್ಯುಗೆ ಲಘು ಗುರು ಕರಾಬ್ಬಿ ಪದಸಪ್ತಕದೊಳ್ — ಎಂದು
ತಿಡಿಕೊಂಡರೆ ಅನ್ವಯವು ಸುಕರವಾಗುವುದು.

೩: ನಾಕಶ್ಲೋಕಃ | ಶ್ಲೋಕೈ ಯೋಗೈ ಚಿತಶ್ಲೋಮಂ - ಸುಗಮ ಜ್ಞಾನಮಾದಿಕಂ |
ರಾಗದಿಂ ಬಿನತಂಗೀಗೆ - ನಾಗವರ್ಮ ಬರಂಗಳಂ ||

(೪ ವೈತಾಳೀಯ ಪ್ರಕರಣಂ)

ವ|| ವೈತಾಳೀಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಕ್ಷೆಂ—

*1 ಅಱು ಮಾತ್ರೈಗಳಕ್ಕು ಮ್ತೋಜೆಯೊಳ್ |
ಕರಿಸಂಖ್ಯಾತದ ಮಾತ್ರೈ ಯುಗ್ಮದೊಳ್ ||
ಮರುದಿಷ್ಟಲಗಂ ತದಂತದೊಳ್ |
ಬರ ವೈತಾಳಿ ವಿಲೋಲ ಲೋಚನೇ ||1|| ||೧೯||

ಈ ಪೆಟ್ಟಿದು ವಹ್ನಿ ತೋಯೆಯುಗ್ಮಂ |
ಆಸಾದದ್ವಯಕಂತೆ ಬಂದೊಡಕ್ಕುಂ ||
ಚಾಪಳನೇತ್ರೈ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಂ |
ದಾಪಚ್ಛಂದಸಿಕಂ ಕವೀಶ್ವರೋಕ್ತಂ ||೨||† ||೨೦||

ವ|| ಇಂತೌ ಪಚ್ಛಂದಸಿಕಂ ಮೊದಲಾಗೆ ವೈತಾಳಿಯುಂ, ಉದೀಚ್ಯವೃತ್ತಿಯುಂ, ಪ್ರಾಚ್ಯವೃತ್ತಿಯುಂ, ಅಪರಾಂತಿಕೆಯುಂ 4 ಮೆಂದು ಮಾತ್ರಾಗಣ ವಿಕಲ್ಪದಿಂ ವೈತಾಳಿಗಳ ದೇವೀವೇಣಿ ಪೆಸರ್ವಡೆಗುಂ - ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ಜಾತಿಗಾಥೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಜಾತಿಗಾಥೆ—

ಪದ (ಮುಂ) ಮೂಱಾಗಿಯುಂ ಶ್ಲೋ - ಕದ ಲಕ್ಷಣಮಾಗಿಯುಂ |
ವಿದಿತಂ ಜಾತಿಗಾಥೆಯೆಂ - ಬುದು ಸಂದಭಿಮಾನದಿಂ ||
ದಿದನೋದು ವಿಲೋಲ ಪ | ಟ್ಪಿದ ಸನ್ನಿಭಕುಂತಳೇ "೩|| ||೨೧||

- (1) ಖರ(ಪಾ) ಕರ, (2) ಖ್ಯಾತಂ ಮಾತ್ರೈ ಯುಕ್ತಿನೊಳ್ (ಪಾ) ಖ್ಯಾತವ್ಯಮಾತ್ರೈ (ಪಾ)
(3) ಯುಗ್ಮಮಾಪಾದ (ಪಾ), (4) ಮೆಂದು ಮಾತ್ರಾಗಣಾಧಿಕಂಗಳೆಂದಂತು ವೈತಾಳಿಕೆಗಳ ದೇವೀ ವೇಣಿಪ್ಪಡೆಗುಂ (ಪಾ)

ಮೊದಲೊಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕೆರಡನೆ | ಯದಱೊಳ್ ಪದಿನಾಱುಮೂಱೊಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕು ||
ಗ್ರದ ಪಾದದ ಪದಿನಾಱುಂ | ತುದಯಿಪ್ಪುವತ್ತು ಮಾತ್ರೈ ವೈತಾಳಿಕೆಗಂ ||
(ಈ ಪದ್ಯವು ಒಂದೆರಡು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ)

ಶ್ರೀಕಾರಂ ಮೊದಲಾಗಿರೆ | ಲೋಕತ್ರತಯಡೊಳಿ ಕೀರ್ತನಡೆಗುಂ ಪದ್ಯಂ ||
ಶ್ರೀಕಾರನುದಿಲ್ಲದ ಪದ | ಲೋಕದೊಳಂ ಸಲ್ಲದೆಂದೆ ಕವಿಪಣಿವರ್ಮಂ ||
(ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ, ಇದು ಅಪ್ರಕರಣವಾಗಿವೆ ಅನ್ಯಕರ್ತೃಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು.)

(೫. ರಘಟಾ ಪ್ರಕರಣಂ)

ವ|| ರಗಳೆಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಕಂದಸದ್ಯದಿಂ ಪೇಟಪ್ಪಿಂ—

ರಘಟಾ ಲಕ್ಷಣಂ (ರಗಳೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಂ)—

ಗಣನಿಯಮ ವಿಪರ್ಯಾಸದೊ |

ಳಿಣಿಸದದೊಳ್ ಕೂಡಿ ಮಾತ್ರೆ ಸಮನಾಗಿ ಗುಣಾ ||

ಗ್ರಣಿಯ ಮತದಿಂದೆ ತಾಳದ |

ಗಣನೆಗೊಡಂಬಟ್ಟಿದದುವೆ ರಘಟಾ ಬಂಧಂ||1||

||೨೨||

*ಮಂದಾನಿಲ ಲಲಿತೋತ್ಸಹ (ವ) |

ಮೆಂದೇ ರಗಳೆಗಳ ನಾಮಮಕ್ಕುಂ ಕ್ರಮದಿಂ ||

ದೊಂದಕೆ ಪದಿನಾಟಾರ್ಪ |

ತ್ತೊಂದಕ್ಕೇರ್ಪ್ಪುತ್ತನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಗಳಬಲೇ ||೨||‡

||೨೩||

—ಇಂತು ರಗಳೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಂ—

*ಇರ್ಪ್ಪತ್ತು ಮಾತ್ರೆ ಲಲಿತಗೆ | ಬರ್ಬುದು ಪದಿನಾಟು ಮಾತ್ರೆ ಮಂದಾನಿಲಕಂ |

ತಪ್ಪದು ವೃತ್ತಾದಕ್ಕು ಣಿ | ಯೊಪ್ಪುವು ದಿರ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಗಳಬಲೇ ||೩||

ಈ ಪದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವೇ ಮೇಗಣ (೨೩ನೆಯ) ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದೆಂದಲೂ, ಪ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ದೋಷ ಪ್ರ್ಪ ಮತ್ತು ಪೈ) ವಿರುವುದೆಂದಲೂ, ಇದು ಅನ್ಯಕರ್ತೃಕವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ರಗಳೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಧುನಿಕಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಉದಾಹರಣದ ೫ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಸೀಸಪದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ಲಕ್ಷಣವೂ ಆಟಗಿತಿಯ ಲಕ್ಷಣವೂ, ಲಯಗ್ರಾಹಿ ವ್ಯತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಪದ್ಯ, ಆಪ್ಪಪದಿ, ಪದ, ಪಲ್ಲವ ಈ ಲಕ್ಷಣ ಪದ್ಯಗಳೂ ಎರಡು ಮೂರು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುವು.

‡ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಸೀಸಪದ್ಯವು ತೆಲಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿರುವುದೆಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಸಾಧಾರಣವಲ್ಲನಾದುದರಿಂದಲೂ ಬೇರೊಂದುಗ್ರಂಥದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದಿತು ತೋರುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪ ರುಪ್ಯ, ಪವನ, ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಸೀಸಪದ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ—ಪುರುಷೋತ್ತಮಂಗಳಾಣಂ | ಸರಸಿಜ ಸಮಗಣಗಳೆಡೆ ಸಂಧಿಸಿ ಬರ್ಕುಂ || ಚರಣಕ್ಕೆ ಸೀಸದಂತದೊ | ಲೋಕಗಿಂತಹ ಸರಳ ತನ್ನೊ ಕೊಪ್ಪುವ ತೊಡಿಂ ||

ಉದಾಹರಣಂ— ತಿಂಗಳಂ ತಳಿದಿತ್ತ ರಂಗಮಂಗಳ ಕರ್ತ - ತುಂಗೆ ಸೂರ್ಯ ಸಭರ್ತ ತಮಸನಾತ || ಮಂಗಳಂ ಮನವಾಂತ ಮುಧುರತಾ ಕರುಣಾಶ - ಭಂಗನಿಗ್ರಹಿಪಾತ ಭೀತಿಹರಣ || ಸಂಗೀತ ರಸಲೋಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಾನಂದ - ಪೊಂಗುವರ್ಕಗೆ ಪೋಲಿಪಮುಲಿಕಿರಣ | ಕಂಗಳಂ ಮುಗಿಯದ ಕರಂಗಳುಂ ಬಿಗುವಿದದ - ಸಿಂಗದ ಪದಿಪ ತರಣ ||

ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸೀಸಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಣಗಳಿಗೆ ಇಂಪ್ರ, ಸೂರ್ಯ ಎಂಬಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರ ಗಣಗಳನ್ನು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಇಂಪ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಗಣಗಳೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದರಿಂದ ತೆಲುಗಿನ ವ್ಯತ್ಯವನ್ನೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದಂತಾಯ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಇದು ಕನ್ನಡದ ಸಹಜವಾದ ವ್ಯತ್ಯವಲ್ಲ. (ಇದು ತುಂಬಾ ಅವರ್ಜಿತವೂ ಆದುದು).

ವ|| ಅಱುದಂಡಕಂಗಳಿಂತಕ್ಕುಂ - *ದಂಡಕ ಲಕ್ಷಣಂ—
ದಂಡಕದ ಲಕ್ಷಣಂ—

‡ಅಮರಗಣ ಯುಗ್ಮದಿಂ ಮುಂ |

ದಮರ್ದೇಱುಂ ಶಿಖಿಗಣಂ ಬರಲ್ ದಂಡಕ ದಾ ||

ಪ್ರಮುದಿತ ಲಕ್ಷಣಮಕ್ಕುಂ |

ಕಮಲಮುಖೀ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುದೆನ್ನಯ ಮತದಿಂ ||1|| ೨೪||

ಚಂಡವೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಸಾತ ದಂಡಕಂ—

‡ಅಮರಯುಗದ ಮುಂದೆ ಬಂದಗ್ನಿಗಳ್, ಚಂಡವೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಸಾತಕ್ಕೆ ಯೇಱಪ್ಪುದೆಂ
ಟಿಪ್ಪುದ |

ತ್ರಮೆನಿಸಿದೊಡೆ ಯರ್ಣ ವೊಂಬತ್ತಱಂದರ್ಣವಂ ಪತ್ತಱಂ ವ್ಯಾಳಿ
ಜೀಮೂತಕಾ ||

ಗ್ರಮದೆ ಬರಲದೊಂದು ಲೀಲಾಕರಂ [ಮತ್ತಮಗ್ರಕ್ಕುದೊಂದೊಮೇತಾಂ]
ಸಂದಿರಲ್ ಪುಟ್ಟುಗುಂ ||

ಕಮಲವದನೆ ಕೇಳ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂಗಳೀ ದಂಡಕಂಗಳ್ಕರಂ ಕಂತು ಕಾಂತೋಪಮೇ
[ಲೋಕದೊಳ್] ||೨|| ೨೫||

ರಚಿತಂ ನಯುಗ್ಗಸಪ್ತಸಪ್ತಾರ್ಚಿಯಿಂ ದಂಡಕಂ |

ಪ್ರಚಿತವೆನೆಲೆ ವರಲನದ್ವಯಿತದಿಂ ಮು ||

ತ್ತುಚಿತ ಮೆನಲತ್ತ ತೋಯಾದಿಯಿಂದಂ ತಾಂ |

ನಿಚಿತಮದು ವ್ಯೋಮಾದಿ ಕನಕಾಂಕೋತ್ತರಂ ? ||೩|| ೨೬||

(1) ಇಂದಕ್ಕು.

* ಈ ದಂಡಕದ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಿಲ್ಲ

ದಂಡಕದ ಲಕ್ಷಣಂ—

ಅಮರಗಣಯುಗ್ಮದಿಂ ಮುಂ | ದಮರ್ದೇಱಿಯುಂ ಶಿಖಿಗಣಂ ಬರುತ್ತಿರಲೇಱುಂ |

ಪ್ರಮುದಿತ ಲಕ್ಷಣಮಕ್ಕುಂ | ಕಮಲಮುಖೀ ತಿಳಿಯಪೇಱುನೆನ್ನಯ ಮತದಿಂ ||

ಅಮರಗಣಯುಗಂಗಳಾ ಮುಂದೆ ಬಂದಗ್ನಿಗಳ್ ಚಂಡವೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಸಾ(ಯಾ)ತಕ್ಕೆ ಮೇಱಪ್ಪುದೆಂ
ತ್ರಮವೆನಿಸುವ ವಾರ್ಷಿಧಾನಂ ಬೊಲತ್ತಾರ್ಧಮಾಗರ್ದ ಸಂದಿರ ವಿಶ್ರಾಮಣಂ ಚಿತರಿಂ ||

ಕ್ರಮದೊಳದೆ ನೆಗಟ್ಟುವೆಂಬ ಕ್ರಮಾಂತಕ್ಷಮತ್ತಗ್ನಿಗಳ್ ಪುಟ್ಟುಗುಂ ಭಾವಿಸಲ್ ನಿಶ್ಚಯಂ |
ಕಮಲವದನೆ ಕೇಳ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂಗಳೀತೋಱುವೀ ದಂಡಕಂಗಳ್ ಕತಾಕಂತು

ಕಾಂತೋಪಮೇ || (ಪಾ)

ಅಮರಯುಗದ ಮುಂದೆ ಬಂದಗ್ನಿಗಳ್ ಬಂದೊಡೀ ವೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಯಾತಕ್ಕೆ ವೇಳಪ್ಪುವೆಂಟಿಪ್ಪುದ |

ತ್ರಮತ್ತಮೆನಿಸಿ ವರ್ಣವ ಕರ್ಣವ ತೊಂಬತ್ತು ವೊಳಗೆ ಪತ್ತು ಪನ್ನೊಂದು ಜೀಮೂತಕಾ ||

ಗ್ರಮದನೆ ನೆಗಟ್ಟುಂ ಬತ್ತು ಸಂದೆವ್ವು ತಕ್ಕ ತ್ರಮತ್ತಮಗ್ನಿಗಳ್ ಸಂದೆರಲ್ ಪುಟ್ಟುಗುಂ ನಿ
ಶ್ಚಯಮಿಂ ಕೇಳ್ ||

ಕಮಲವದನೆ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಂಗಳಂತಾಱುಂ ದಂಡಕಂಗಳೆಂತ್ಯ ನಾನಾಗಣಂಗಳ್ ಪುಟ್ಟುಗುಂ ||

*ಇಂತೀತೆಱದಿಂದಂ ಕೇ |

ಳ್ಲಂತನಿತಂ ಸರ್ವವಿಷಯ ಿಭಾಷಾದಿಗಳಂ ||

ಭ್ರಾಂತಿಲ್ಲದಱುಪಿದೆಂ ಚತು |

ರಾಂತರಮಂ ಕಂದದಂದಮಂ ವಿರಚಿಸುವೆಂ

|| ೨೮ ||

ಗದ್ಯಂ

ಇದು ಸಕಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟಿ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮೇಶ್ವರ

ಚಾರು ಚರಣಾರವಿಂದ ಮರಂದ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ

ವಿಬುಧಜನಮನಃ ಪದ್ಮಿನೀರಾಜಹಂಸ

ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜಹಂಸ

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ

ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್

ಮಾಲಾವೃತ್ತಾರ್ಥಸಮ ವಿಷಮಾದಿವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ

— ತೃತೀಯಾಧಿಕಾರಂ —

* ಇಂತೀಕ್ರಮದಿಂದೆನಿತಾ | ನುಂತೆಱದಿಂದಂ ಸರ್ವವಿಷಯ ಿಭಾಷಾದಿಯನಾಂ |

ಭ್ರಾಂತಿಲ್ಲದಱುಪಿದೆಂ ನೀಂ | ಮುಂತೀಳಿವುದು ಕಂದದಂದಮಂ ಕಮಲಮುಖೀ || (ಪಾ)

(1) ಭಾಷಾದಿಗಳಿಂ, (2) ಲ್ಲದಯಱುಪಿದೆನಿನ್ನುಂ.

† ಭಗವದ್ಭವಾನೀ ವಲ್ಲಭ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಕರಂದ ಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ ಸುಕವಿ ಜನ ಸಂಸ್ಥೆಯನಾನೆ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ.....ತೃತೀಯಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಾರ್ಥಸಮ ವಿಷಮಾದಿವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ (ಪಾ),

ಇದು ಪರಮೇಶ್ವರ ಚರಣಾರವಿಂದ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ ವಿಬುಧ.....ರಾಜಹಂಸ ವಿರಚಿತ.ಮಾಲಾವೃತ್ತಾರ್ಥಸಮ ವಿಷಮಾಧಿಕಾಂ ಸಮಾಪ್ತಂ,

ಇದು ಸಮಸ್ತಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮನೀಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟಿ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದರ್ಹತ್ಪರ ಪರಮೇಶ್ವರ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟ ಮಾಲಾವೃತ್ತಾರ್ಥಸಮ ವಿಷಮಾದಿವೃತ್ತಾರ್ಥಿಕಾರಂ ತೃತೀಯಾಶ್ವಸಂ.

ಚ ತು ಥಾ ಣ ಧಿ ಕಾ ರಂ

ಕಂದಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ (ಜಾತಿ) ಪ್ರಕರಣಂ

*ಶ್ರೀರಮಣೇ ರಮಣಂ ಕವಿ |

ಷಾರಮಣೇರಮಣ ನಧಿಕಸೌಭಾಗ್ಯದ 1ಗೌ ||

ಶ್ರೀ ರಮಣೇರಮಣಂ ಕುಡು |

ಗಾರೋಗ್ಯಾಯುಷ್ಯವೃದ್ಧಿಯಂ ನಾಕಿಗನೋಳ್ || ೧ ||

ಕಂದಕ್ಕಾಯೈಗೆ ೨ಗೀತಿಕೆ |

ಗೊಂದಿದ ಸಂಕೀರ್ಣಕೆಸೆವ ದುವಯಿಗೆ ಮಾತ್ರಾ ||

ವೃಂದಮುಮಂ ಗಣವಿವರಣೆ |

ಯಂದಮುಮಂ ಸಿಳಯೆ ಪೇಟ್ಟಿನೆಂಬುಜವದನೇ || ೨ ||

ಗಿರಿತಂ ಧೂರ್ಜಟಿ ಶರ್ವಂ |

೩ಪುರಾರಿ ಪುರರಿಪುವೆನಿಪ್ಪು ವಿಂತಯ್ದು ಗಣಂ ||

ಬರೆ ಶಶಿಪುರ ವಿಷಯಾದ್ರಿಯೊ |

ಳರನಿಕೆ ಪುರಾರಿಯೆಂಬ ಗಣಮುಬ್ಬ ಮುಖೇ || ೩ ||

ಇಂತಾದ ಗಣದ ಮಾತ್ರಾ |

ಸಂತತಿ ನಾಲ್ಕು ಕ್ಕುಮಂತವಕೋರೊಂದ ||

ಕರ್ತಯ್ದು ೪ಗಣಂಗಳೆ ಬ |

ಕುಂ ತೊದಳೇಂ ೫ಕಂದ ಜಾತಿಯೊಳ್ ಕಮಲಮುಖೇ || ೪ ||

(1) ಗಾ | ರೀ ರಮಣಂ ಕುಡುವಂ ನಮ || ಗಾರೋ..... (ಪಾ), (2) ಗೀತಿಯೊಂದಿಹ ಸಂಕೀರ್ಣಕಕ್ಕೆ ದುವದಿಗೆ, (3) ಪುರಾರಿ ಮುಖರಿಪು, (ಪಾ) ಮುರಾರಿ ಯುಳರಿಪು, (4) ಣಂಗಳ (5) ಸ್ತಂಭಜಾತಿಯೊಳ್.

* ಈ ಕಂದವು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಲ್ಲ.

*ವ|| ಕಂದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಕಂ|| ಪುರಬಾಣವಹ್ನಿ ಶರಗಣ |

ಓಮಿರೆ ನಾಲ್ಕುಂ ಪದದೊಳೊಣೆ 1ಯುಗ್ಗೊಳೊ ಪ ||

ನ್ನೆರಡಿರ್ಪತ್ತೊಳಿ೨ಯೆ ಪ |

ನ್ನೆರಡಿರ್ಪತ್ತಾಗೆ ಮಾತ್ರೈಗಳ್ ಮೃಗನಯನೇ || ೫ ||

ವ|| ಆರ್ಯಗೆ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಕಂ|| ಮೊದಲೊಳ್ ಪನ್ನೆರಡೆರಡನೆ |

ಯದಹೊಳ್ ಪದನೆಂಟು ಮೂಱೊಳ್ 4ಪನ್ನೆರಡಂ ||

ತ್ಯದ ಪಾದದಲ್ಲ ಪದನೆ |

ಯ್ದಿದು ಮಾತ್ರಾನಿಯಮಮಾರ್ಯೊಳ್ ವನಜಮುಖೇ || ೬ ||

(1) ಯುಗೈಗಳೊ, (2) ಯ, (3) ಇರ್ಪತ್ತಕ್ಕೆ, (4) ನ್ನಿಪದಿನೆಯ್ದಂ | ತ್ಯದ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಪದನಾ | ಅದು (ಪಾ).

*ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ—ಮೊದಲನೆಯದು ೫ನೆಯ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಕೊಡುವುದು—

ಕಂ|| ಪನ್ನೆರಡು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲೊಳ್ | ಸನ್ನತಮಿರ್ಪತ್ತು ಮಾತ್ರ ಯೆರಡನೆಯದೊಳ್ ||

ಇನ್ನಿರ್ಪುವುಮಾತೊದಿಂ | ಬಿನ್ನಣಮೇಂ ಕಂದಲಕ್ಷಣಂ ಕಮಲಮುಖೇ || ೧ ||

ತಶಿಪುರಬಾಣಾದ್ರಿಗಳೊಳ್ | ಬಿಸಜಮುಖೇ ಮಧ್ಯ ಗುರುಗಳಾಗಲ್ಪ್ಪಕಂದಂ ||

ಪ್ರಸಿಯತ್ತೊಂಪ್ಪಾಜ್ಜಿವಂ | ತಶಿವವನೇಗಳ್ಳವನಾಪ-ತೊಮೊಳಿ-ತಿಡುಗುಂ || ೨ ||

ಜಗಣಂ ವಿಸಮದೊಳಾಗದು | ಜಗಣಂ ಮೇಣ ನಗಣಮಕ್ಕೆ ಪಾಪನೆಯದೊಳ್ |

ತ್ರಿಗಣದೊಳವಿಪಮಾಧ್ಯಂ | ಬಗೆಯೆ ಚತುಷ್ಟಮಾತ್ರೈ ಕಂದದ ಲೆಕ್ಕಂ || ೩ ||

* ಈ ಲಕ್ಷಣ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ “ಕಂದ” ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಜಾತಿಯ ಹೆಸರೇ ಈ ಪದ್ಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಇದರ ಮೇಲಣ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ “ಕಂದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ” ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಕಂದದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು, “ನಾಲ್ಕುಂ ಪದದೊಳ್” ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ “ನಾಲ್ಕುಂ” ಎಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲಿ ಅನಾವಶ್ಯಕವು, ಅದುದರಿಂದ “ಮಿರೆ ಕಂದಂ ಪದದೊಳ್” ಎಂದು ತಿದ್ದಿದರೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೆಸರು ಇದ್ದಂತಾಗುವುದು,

ಕಂ|| 1 ಮಿಗದೇಟಿ ಗಣಮೆ ಬ ಕಾರ್ |
 ಯೆಗೆ ಮುನ್ನಂ ತುದಿಯೊಳೊಂದೆ ಗುರು ತಾಂ ಬರ್ಕೆ ||
 ನ್ನಗಲದೆ ಪದಾರ್ಥ (ದಾಂತ್ಯ) ದೊಳ್ ಶಿಶು |
 ಮೃಗಾಕ್ಷಿ ಲಘುವೊಂದೆ ಬರ್ಕೆ ಗಡ ರಸದೆಡೆಯೊಳ್ || ೨ ||

ವ|| 2 ಗೀತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಕಂ|| ವಿಪುಳಾರ್ಯಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ |
 ದ್ವಿಸಾದದಂತಾಗಿ ಬರ್ಕು ಗೀತಿಕೆ ಕೇಳಿ ||
 ನ್ನಪರಾರ್ಥಪಾದಿಯುಗಮುನು |
 ದುಪಮೆಯೆ ಬರೆದೋದು ಕಲ್ಪು ತಿಳವನೊಲಿಳೆಯೊಳ್ || ೩ ||

ವ|| ಸಂಕೀರ್ಣಕಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಂ—

ಕಂ|| ಕಂದದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದೊಳನು |
 4 ಸಂದಿಸಿದಾರ್ಯ ಪರಾರ್ಥಮದನುಕ್ರಮದಿಂ |
 ದೊಂದಿದೊಡೆ ಸಂಕೀರ್ಣಕ |
 ಮೊಂದಂ ಕವಿರಾಜ್ ಹಂಸನಂಬುಜ್ಜನದನೇ || ೪ ||

ವ|| ದುವಯಿಗೆ ಲಕ್ಷಣಂ—

ಕಂ|| ನೊದಲೊಳೆ ಮಾತ್ರೈಗಳಾಟ |
 ವ್ವುದು ಪದಮೆರಡೊಳೆನಂತೆ ಕಂದದ ಗುಣಮೆ ||
 ಯುದಯಿಸಿ ಗುರುವೆರಸಿಕಂ |
 ತೈದಿನಿರ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮಾತ್ರೈ ದುವಯಿಗೆ ನಿಯಮಂ || ೫ ||

(1) ಮಿಗದೇಟಿ ಗಣಮುಂ ಬರ್ಕು | ಯೆಗೆ ಮುಂತಂ... ಬಂದಿನ್ನಗಲದೆ... ಬಂದು ನಿಲ್ಲು
 ರಸದೊಳ್ || (2) ವಿಪುಳಾರ್ಯಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ— ವಿಪುಳಾರ್ಯಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ದ್ವಿಸಾದ (ಪಾ)
 ವಿಪುಳಗೆ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ, (3) ಯುಗ ಮಂ | ದು ಪದ್ಯಸಮನಾಗಲೆ ಕಲಿತು ಕೇಳಿ ನೀನಿದ
 ಷೋಳ(ಪಾ) ಮ | ದು ಪದ್ಯಸಮನಲೆ ಕಲ್ಪು ಕೊಳ್ ನೀನಿದಷೋಳ (ಪಾ), (4) ಸಂದಿಸಲಾರ್ಯ
 ಪರಾರ್ಥ (ಪಾ) ಸಂದಿರಲಾರ್ಯ ಪದಾರ್ಥಮುಂ ಕ್ರಮದಿಂದಂ ಪೋದೊಡೆ (ಪಂ) ಕ್ರಮದಿಂ ಪೊಂದಿ
 ದೊಡೆ (ಪಾ), (5) ಹಂಸನಂಬುಜ್ಜನಮುಖೀ (ಪಾ), (6) ಮೆಯ್ದುದಯಿಸುಗುಮೇಕನಮೇಕ | ತೈದಿ
 ನಿರ್ಪತ್ತಾ ಮಾತ್ರೈ ದುವಯಿಗೆ ನೇಮಂ (ಪಾ)

ದುವಯಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಂ—

*ಸುರಗರುಡ ಖ |

ಚರ ರವಿ ವಿದ್ಯಾಧರ ಪನ್ನಗರಾಜ 1ವಂದಿತಂ ||

ಪರಮಪದಂ |

2ಪರಿಕ್ಷಣೆಗೆಯ್ದು ನಿಂತಿದಂ ವಿನಮಿತಜನಮಂ

||೧೧||

ಗದ್ಯಂ

ಇದು ಸಕಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಕ್ತರಮೇಶ್ವರ
ಚಾರು ಚರಣಾರವಿಂದ ಮರಂದ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ

ವಿಬುಧಜನಮನಃ ಪದ್ಮಿನೀರಾಜಹಂಸ

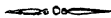
ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜಹಂಸ

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ

ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್

ಕಂದಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ (ಜಾತಿ) ಪ್ರಕರಣಂ

— ಚತುರ್ಥಾಧಿಕಾರಂ —

*ಸುರಖಚರನಿಗರುಡವಿವ್ಯಾ | ಧರ ಪನ್ನಗ ರಾಜ1ವಂದಿತಂ |

ಪರಮಪದಂ ವಿನಮಿತ ಜನಮಂ | 2ಪರಿಕ್ಷಣೆಗೆಯ್ದು ನಿಂತಿದಂ || (ಪಾ)

ಈ ಪಾರದಲ್ಲಿ ದುವಯಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾದದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಅಲ ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಎರಡು ಬ
ಮಾದಿ ಹೆದಿನಾಲ್ಕು - ಹೆದಿನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರಗಳಿಗೊಂದೊಂದು ಪಾದವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಾಸಾಕ್ಷರದೊಡನೆ
ವಿಂಗಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಾಗಿವೆ, ಅದರೆ “ದುವಯಿ” “ದ್ವಿಪದಿ” ಎಂದೂ, ಆರು ಮಾತ್ರ
ನೊದಲಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅಠ್ಠ ಮಾತ್ರಗೆ ನೊದಲು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಹುಕ ಪ್ರಾಸಾಕ್ಷರವನ್ನು
ಸಲ್ಲಿಸಿ ಮುಂದೆ ಕಂದದ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಪ್ರಮಾಣದ ಮಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲಭಾಗವನ್ನು ನೇರಿಸಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ
ಒಂದು ಪಾದವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ, ಹೀಗೆಯೇ ಉತ್ತರಾರ್ಧಭಾಗವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕುಂ

(1) ವಂತಿತಂ, (2) ಪರೀಕ್ಷಣಂಗೆಯ್ದು.

† ಭಗವದ್ಭವಾನೀ ವಲ್ಲಭ ವಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಕರಂದ ಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ
ಸುಕವಿ ಜನ ಸಂಸ್ಥಾಯಮಾನ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ.....ಚತುರ್ಥ
ಕಂದಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ (ಜಾತಿ) ಪ್ರಕರಣಂ (ಪಾ),

ಇದು ಪರಮೇಶ್ವರ ಚರಣಾರವಿಂದ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ ವಿಬುಧ .. ರಾಜಹಂಸ
ವಿರಚಿತ.....ಕಂದಾದಿ ಮಾತ್ರ(ಜಾತ್ಯ)ಧಿಕಾರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ,

ಇದು ಸಮಸ್ತ ಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮನೀಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಕ್ತವದಾರ್ಹಶ್ವರ
ಮೇಶ್ವರ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್
ನೆಗಟ್ಟ ಕಂದಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ(ಜಾತ್ಯ)ಧಿಕಾರಂ ಚತುರ್ಥಾಶ್ವಾನಂ,

ಕೃ ಸ್ಕಂಧ ಜಾತ್ಯಾದಿ ವಿವರಣಂ ನಾನು.

ಪಂಚಮಾಧಿಕಾರಂ

ಕರ್ಣಾಟಿ ವಿಷಯ ಜಾತಿವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣಂ

*ಕಂ|| ಶ್ರೀಗೆ ಸುಖಮಿವನಮಲ್ಕೆ|

ಶ್ರೀಗನುಪಮಭುವನಭವನ 1ನಧಿಕಶ್ರೀಸೌ|

ಖ್ಯಾಗಾರ ಜಗದ್ವಂದಿತ|

2ನೀಗಾ ಶ್ರೀನಾಗವರ್ಮಗನುಪಮ ಸುಖಮಂ

|| ೧ ||

ಅರ್ಣವ ಜಾತಾನನೆ ಸಂ|

ಪೂರ್ಣತೆಯಿಂ ಕೆಸಕಲ ವಿಷಯ ಭಾಷಾದಿಗಳಂ |

ನಿರ್ಣಯಮಾಗಪಿಡೆ 4ನಂ|

ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಷಯ ಜಾತಿಯಂ ಕೇಳ ಪೇಟ್ಟಿಂ

|| ೨ ||

ಎರೆಡುಂ ಮೂಟಿಂ ನಾಲ್ಕುಂ|

ಗುರುವಿಂ 5ಪ್ರಸ್ತರಿಸಲಂಬುನಿಧಿ (೪) ಗಜ (೮) ಧರಣೀ ||

ಶ್ವರ (೧೬) ಗಣಮೊಗೆಗುವವರ್ಕಂ|

ಸರಸಿಜ್ಜವ ವಿಷ್ಣು ರುದ್ರ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಕ್ಕುಂ

|| ೩ ||

6ವ|| ಅವಲೋಕಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಣ (೭) ಮನೆಂತೆಂದೊಡೆ—

ಲಕ್ಷ್ಯಂ— ಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ರಮಂ—

†(೧) ಬ್ರಹ್ಮಂ U U

(೨) ದ್ವುಹಿಣಂ - - U

(೩) ಧಾತ್ಯ U -

(೪) ಸುರಪ - - -

—ಇವು ನಾಲ್ಕುಂ ಬ್ರಹ್ಮಗಣಂಗಳ್—

(1) ನಧಿಕಂ, (2) ನೀಗೆ ಶ್ರೀನಾಗವರ್ಮ (ಪಾ) ನೀಗಾ ಶ್ರೀನಾಕಿಗನೊಳಗನುಪಮ, (3) ಸರ್ವ ವಿಷಯ, (4) ನಾಂ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷೆಯಂದನುಂ ಕೇಳ ಪೇಟ್ಟಿಂ, (5) ಪ್ರಸ್ತಾರಮಾಗಿಯುಂ ಜಗತಿ (ಪಾ) ಗುರು ವಿರ್ಪಸ್ತಾನಮಾಗೆ ಯುಗ(೪) ಗಜ(೮) ಧರಣೀ | ಶ್ವರ(೧೬) ಪರಿಸಂಖ್ಯೆಯವಕ್ಕುಂ ಸರಸಿ..... ಜ್ಞೆಗಳಿಂದ (ಪಾ), (6) ಬ್ರಹ್ಮಗಣ ನಾಲ್ಕುಕ್ಕೆ ವಿವರಂ, (7) ಗಣಮಂತೆಂದೊಡೆ.

* ಈ ಪದ್ಯವು ಎರಡು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದೆ, ಉಳಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ “ಅರ್ಣವಜಾತಾನನೆ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದಲೇ ಈ ಅಧಿಕಾರದ ಆರಂಭವಿದೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ “ಸಪ್ತದಿಯ ಲಕ್ಷಣಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ” ಎಂದು ಆರಂಭವಿದೆ.

† ಈ ಗಣಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳು ಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ—

ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ—ಎಂತುಂ - ನೆರೆಗುಂ - ನಾಕಿ - ಧರೆಗೆ,

ಮತ್ತೊಂದೊಲ್ಲಿ—ಎಂತುಂ - ನೆಗಟ್ಟುಂ - ನಾಕಿ - ಧರೆಗೆ,

ಮತ್ತೊಂದೊಲ್ಲಿ—ಬ್ರಹ್ಮಂ - ಸುರರಂ - ಧಾತ್ಯ - ಅಜನೈ,

ಮತ್ತೊಂದೊಲ್ಲಿ—ಯಂತುಂ - ನೆಗಟ್ಟುಂ - ನಾರಿ - ಧರೆಗೆ (ಇದೀಗ ಬ್ರಹ್ಮಗಣ) ಎಂದಿದೆ,

ವ|| ವಿಷ್ಣು ಗಣಮವೆಂತೆಂದೊಡೆ—

ಲಕ್ಷ್ಯಂ—	ಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ರಮಂ—
(೧) ಗೋವಿನ್ದಂ	ಉ ಉ ಉ
(೨) ಜಲಜಾಕ್ಷಂ ¹	- - ಉ ಉ
(೩) ಮಾಧವಂ ²	ಉ - ಉ
(೪) ಸ್ಮರಪಿತಂ ³	- - - ಉ
(೫) ಕೆಸಾರಿ	ಉ ಉ -
(೬) ನರಕಾರಿ	- - ಉ -
(೭) ಶ್ರೀಪತಿ	ಉ - -
(೮) ಮುರರಿಪು	- - - -

— ಇವೆಂಟುಂ ವಿಷ್ಣು ಗಣಂಗಳ್—

ವ|| ರುದ್ರಗಣಮವೆಂತೆಂದೊಡೆ—

ಲಕ್ಷ್ಯಂ—	ಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ರಮಂ—
(೧) ಗಂಗಾಧೀಶಂ ⁴	ಉ ಉ ಉ ಉ
(೨) ಗಿರಿಜಾನಾಥಂ ⁵	- - ಉ ಉ ಉ
(೩) ನೀಲಕಂಠಂ	ಉ - ಉ ಉ
(೪) ವೃಷಭಲಕ್ಷ್ಮಂ	- - - ಉ ಉ
(೫) ಕಾಮಾನ್ತಕಂ	ಉ ಉ - ಉ
(೬) ವ್ರಮಧಾಧಿಪಂ	- - ಉ - ಉ
(೭) ಶೂಲಧರಂ	ಉ - - ಉ
(೮) ಪುರಮಧನೆಂ	- - - - ಉ
(೯) ಕಂದರ್ಪಾರಿ	ಉ ಉ ಉ -
(೧೦) ಮದನಧ್ವಂಸಿ	- - ಉ ಉ -
(೧೧) ಚಂದ್ರವೃಳಿ	ಉ - ಉ -
(೧೨) ಭುಜಗಧಾರಿ	- - - ಉ -
(೧೩) ಭೂತಾಗ್ರಣಿ	ಉ ಉ - -
(೧೪) ತ್ರಿಜಗದ್ಗುರು	- - ಉ - -
(೧೫) ಕಾಮರೀಪು	ಉ - - -
(೧೬) ಮದನರೀಪು	- - - -

— ಇವು ಪದಿನಾಳುಂ ರುದ್ರಗಣಂಗಳ್—

(1) ಹೃದಯೇಶಂ (ಪಾ) ನಯದಾಣ್ಣಂ (ಪಾ) ಮನದಾಣ್ಣಂ (ಪಾ), (2) ಸಾಕಿಗಂ,
 (3) ಸರಹಿತಂ, (4) ಗಂಗಾಧರಂ, (5) ಗಿರಿಜಾಕಾಂಠಂ.

ವ|| 1 ಇಂತೀ ಗಣಂಗಳ್ ಪುಟ್ಟುವ ಪ್ಪಸ್ತಾರ ಸೂತ್ರಂ—

ಚಂ|| ಕರಪುರವಾರ್ಧಿಯಾಗಿ ಗುರು ವಾದಿಯ ತದ್ಗುರುವಿಂದಧಃಸ್ಥನೂ |
ಗಿರೆ ಲಘುಯುಗ್ಮಮಂ ಕ್ರಮದೆ ಮುಂತೆ ಸಮಂ ಕಡೆವಟ್ಟ ಬಿಣ್ಣೆನೊಳ್ |
ಬರೆ ಲಘು⁴ವೊದೆ ಪಿಂತೆ ಲಘು ಮುಂತೆ ಸಮಂ ಮೊದಲಿಂ ತಗುಟ್ಟು ಪಂ ||
ಕರುಹದಕೇಕ್ಷಣೇ ಗಣಮನಿಂತಿಡು ಸರ್ವಲಘುತ್ವಮಪ್ಪಿನಂ || ೩ *||

ವ|| ಈ ಗಣಂಗಳಿಂದಾದ ಅಯ್ದು ಅಕ್ಕರಂಗಳ ಲಕ್ಷಣಮಂ ವೇಟ್ಟಿಂ—

(೧) ಪಿಯಕ್ಕರವೃತ್ತಂ—

ಮೊದಲೊ ಳಜಗಣಂ ಕುಂದದೆ ಬರ್ಕತ್ತ ಮಯ್ದುಗ ಣಂಗಳೆ ವಿಷ್ಣುವಕ್ಕುಂ |
‡ತುದಿಯೊ ಕೇಟಿಂಬ ತಾಣದೊ ಕೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕಂದರ್ಪ ರಿಪುಗಣಂ ನೆಲಸಿ ನಿಲೈ ||
ಪದದೊ ಕೆರಡೆಂಬ⁶ಸಂಖ್ಯೆಯೊ ಳಾಱಿಱೊಳ ಜಗಣಂ ಸಮವಾಯ 7 ಮವ್ವೊಡಕ್ಕುಂ |
ಸದಮ 8 ಕೇಂದುನಿ ಭಾನನೆ ನಾಕಿಗ ನಿಷ್ಪದಿ ನಿಂತಿದು ಪಿರಿಯಕ್ಕರಂ || ೪ ||

(೨) ದೊರೆಯಕ್ಕರವೃತ್ತಂ—

ಸರಸಿಜೋ ದರಗಣ ಮೆರಡ ಜನುಮಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿಕೆ ಮತ್ತಂ |
ಸರಸಿಜೋ ದರಗಣ 9 ಮುಮೆರ ಡಜನಕ್ಕೆ 10 ಗಣಮುಮಾ ಅಕ್ಕುಂ ||
ಸರಸಿಜ ಲೋಚನೇ ದೊರೆವೆತ್ತಗಣದಿಂ ದೊರೆವೆತ್ತ ವೆಸರಿಂ |
ದೊರೆಯಾಗ ಸಂದುದು ದೊರೆಯ ಕ್ಕರಮಿದ ನಱುವುದೀ ತೆಱದಿಂ || ೫ ||

(1) ಯಾಗಣಸೂತ್ರಂ (ಪಾ) ಈ ಗಣಂಗಳ್ ಪುಟ್ಟುವ ಸೂತ್ರಂ, (೨) ಯಾಗೆ ಗುರುವಾ ಗುರು
ವಿಂದ ಮಧೋಬಿಭಾಗಮಾಗಿರೆ (ಪಾ) ಗುರುವಾದಿಯ ತದ್ಗುರುವಿಂದಜಸ್ರನೂ (ಪಾ) ಯಾಗೆ
ಗುರುವಾಗಿರೆ, (3) ಮಾಕ್ರಮದೆ, (4) ವಿಂದೆ ಮುಂತೆ ಬರೆ ಪಿಂತೆ ಸಮಂ, (5) ಕಂದರ್ಪ ಹರಗಣಂ
ಕುಂದದೆ ಬರ್ಕಂ (ಪಾ) ಮತ್ತಯ್ದುಗಣಂ ನೆಲಸಿನಿಲೈ (ಪಾ), (6) ಸಂಖ್ಯೆ ಗಣದೊಳ್ ನಾಲ್ಕು
ಱೊಳಜ (ಪಾ), (7) ಮಪ್ಪುದಕ್ಕುಂ, (8) ನಿಭಾನನೇ ಕರ್ತೃವಿನಿಷ್ಪದಿನಂದು ಪಿರಿಯಕ್ಕರಂ (ಪಾ)
ತೃವಿನಿಷ್ಪದಿ ನಿಂತಿದು ಪಿರಿ, (9) ವೆರಡಜಸು, (10) ಗಣಮೆ ಮೂಱಕ್ಕುಂ.

* ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ “ಷಟ್ಟಿದಿಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ” ಮುಂದರಧರಗಣಂ ಎಂಬ
ಪದ್ಯವಾದಬಿಱಾಕ “ಅಕ್ಕರಿಯೆ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ” ಮುಂದರಿಪುಜೊಮ್ಮಂ ಎಂಬ ಪದ್ಯವೂ ;
ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣ, ಲಯಗ್ರಾಹಿ ಉತ್ಸಾಹವೃತ್ತಗಳೂ ಇದ್ದು ೨ಗಳೆಯ ಲಕ್ಷಣಮೊಡನೆ ಈ ಪ್ರಕರ
ಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೆಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪದಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಅಕ್ಕರವೃತ್ತಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

‡ತುದಿಯೊ ಕೆಂಬತಾ ಣದೊಳಲ್ಲಿ ಯುಂ ಕಂದರ್ಪರಿಪುಗ ಣಂತಾಂ ನೆಲಸಿನಿಲೆ
ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣವು ಸರಿಹೋಗುವುದು, ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ೬ನೆಯದು ವಿಷ್ಣು
ಗಣವಾಗಿದೆ, ಬ್ರಹ್ಮಗಣವಾಗಿಲ್ಲ.

(4) ನಡುವಣಕ್ಕರಂ— 1

ಜಳಜ ಸಂಭವ¹ ಗಣಮುಕ್ತೆ² ನೊದಲೊಳೆ³ ನಡುವೆಮೂಲು |
 ಜಳರು ಹೋದರ ಗಣಮುಕ್ತೆ⁴ 1ಕಾಮಾಂತ ಕಗಣಂ ಬರ್ಕುಂ ||
 ತಿಳಕದಂತಿರೆ ತಲೆಯೊಳೆ ಬಂದಿರ್ಕೆ⁵ 2ಕಾಮಬಾಣಾ |
 ವಳಯ ಪಾಂಗೆಯ್ದಿ ಗಣಮುಕ್ತೆ ನಡುವಣ ಕ್ಕರಕೆ ಪಬೀ || ೬ ||

(೪) ಎಡೆಯಕ್ಕರಂ—

ವನಜ ಸಂಭವ¹ 2ಗಣಮುಕ್ತೆ³ ನೊದಲೊಳತ್ತಲ್ |
 ವನರು ಹೋದರ ಗಣಯುಗ ಳಮದಕ್ಕೆ ರು ||
 4ದ್ರನದ ಅಂತ್ಯದೊಳೆ ವಂದಿರ್ಕೆ ನಾಲ್ಕಿ ಗಣ |
 5ವನಿತೆ 6ವನಿತೆ ಕೇಳಿಡೆ, ಯಕ್ಕರಕ್ಕೆ ನಸುಂ || ೭ ||

(೫) ಕಿಟಿಯಕ್ಕರಂ—

1ವೊಡೆಯ ಲ ರವೆರ್ವರ್ ನೊದಲೊಳರ್ಕೆ |
 ಜಡೆಯಶಂ ಕೆರನೊರ್ವಂ ತುದಿಯೊಳರ್ಕೆ ||
 ಮಡದಿ ಕೇಳ್ 7ಮೂಱಿಗಿಣ ಮೆನೆದಿರ್ಕೆ |
 ಗಡ ಕಿಟಿ ಯಕ್ಕರ ಕ್ಕಿದೆ ಲಕ್ಷಣಂ || ೮ ||

(ಇಂತು ಆಕ್ಕರವೃತ್ತಂಗಳಯ್ಯು ಬಗೆಯವುತ್ಯರ್)

8ಬಂದೆವೊಪ್ಪಿದೆ ಬಂದಿದಕ್ಕು ಮಿಂ |
 ತಿಂದೆವಂಬು ಗಡ ಕೆಳದೀ ತ್ರಿಪುರುಷ ||
 9ರಿಂದಾದ ಗಣದ ನೆರವಿಯೊಳ್ || ೯ ||

(1) ಬಳಿಕ ಕಾಮಾರಿಗಣಂ ತಿಳಕದಂತೆ, (2) ಕಾಮಾರಿ ಗಣಾವಳಿಯ ಪಾಂಗೆಯ್ನಿ ಯುಗ (ಪಾ) ಪಾಂಗೆಯ್ನಿ, (3) ಯುಗಮುಕ್ತೆ (ಪಾ), (4) ದ್ರನಂತ್ಯದೊಳಂ ಬಂದು ನಾಲ್ಕು ಗಣಮಿಪಿತೆ (ಪಾ) ದ್ರ ನಂತದಂತದೊಳಂ ಬಂದು ನಾಲ್ಕಿಡೆಗಣ | (ಪಾ) ದ್ರನದರಂತದೊಳ್ ಬಂದಿರ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಗಣ (ಪಾ) ದ್ರನಂತದರಂತದೊಳೆ ಬಂದು ನಾಲ್ಕಿ ಗಣ (ಪಾ), (5) ಮುನಿತು ಮೆನೆವ ಕಡೆಯಕ್ಕರಕ್ಕೆ ನಸುಂ (ಪಾ) ಬಂದಿರ್ಕು ನಾಲ್ಕಿ ಗಣ ಮುನಿತು ಮೆನೆವಡೆಯಕ್ಕರಕ್ಕೆ ಮೆನೆ ಸೂತ್ರಂ (ಪಾ), (6) ತಡೆಯದೆ ಹರಿಯುಗಂ ನೊದ, (7) ಮೂಱಿಡೆ ಗಣಮೆನೆವಿರೆ, (8) ವೊಂದು ವೊಪ್ಪಿದೆ ಬಂದಿದಕು ಮಿಂ | ತೆಂದೆ ವಂಬುಗಡ (ಕಾವ್ಯ ಕಲಾಸಾಧಿ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಈ ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ... ಕೆಳದೀ ಎಂಬ ಭಾಗದವರೆಗೆ ಟಿಪ್ಪಣವಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು “ಇಮ ಮಧ್ಯೇ ಸುಧ್ಯೇ ಪಾತನಾದ ಕಂದ ಭಾಗವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಬರೆದು ನುಂದೆ ಗ್ರಂಥಮಾತವೆಂದು ಚುಕ್ಕಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಬಳಿಕ ಈ “ತ್ರಿಪುರುಷ ರಿಂದಾದ” ಎಂಬೀ ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ, (9) ಪಿಂತೆ ಪೇಟ್ಟು ಗಣದ ನೆರವಿಯೊಳ್ (ಪಾ).

* (ಬಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವಲ್ಪನಾದ ಬಳಿಕ ಗ್ರಂಥಮಾತ) ಈ ತ್ರಿಪುರುಷರಿಂದಾದ ಗಣದ ನೆರವಿಯೊಳೆ “ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ” ಎಂದಿದೆ,

ವ|| ತ್ರಿಪದಿಯ|ಲಕ್ಷಣಮಂ ವೇಲಕ್ಕಿಂ—

ತ್ರಿಪದಿವೃತ್ತಂ—

* ಬಿಸರುಹೋ¹ ದ್ವೈವಗಣಂ² ರಸದಶ ಸ್ಥಾನದೋಳ್³ |
⁴ ನದೋಳ್ |

1 ಬಿಸರುಹ ನೇತ್ರ⁵ ಗಣಮೆ⁶ ಬರ್ಕುಲಾ⁷ ದುವು |
⁸

ಬಿಸರುಹ ನೇತ್ರೇ ತ್ರಿಪದಿಗೆ⁹
¹⁰ ¹¹

||೧೦||

ಚಿತ್ರವೃತ್ತಂ—

ಭುಜಗಪಕ್ಷ¹ ಗತಿಶಿಖಿವೃಜಪದಗಣದೋಳ |
 ಗಜ ರಸ ದಶದೋಳ್ ಪೊವೆಡೆಯೋಳಗಧೋ |
 ಕ್ಷಜ ಗಣಮಾದೋಡದು ಚಿತ್ರಂ

||೧೧||

ಚಿತ್ರಲತಾವೃತ್ತಂ—

ತುದಿಯೋಳೇಶ್ವರ ಗಣಮೊದವಿರೆ ಪದಮೆಲ್ಲಂ |
 ಮದಗಜಗಮನೇ ಪೊಣಗಣಚಿತ್ರದಂ |
 ದದೋಳಿದೋಡೆ ಚಿತ್ರಲತೆಯಕ್ಕುಂ

||೧೨||

(1) ಬಿಸರುಹನೇತ್ರೇ ಗಣಮೆ (ಪಾ) ಬಿಸರುನೇತ್ರೇ ಗಣನೆ (ಪಾ), (2) ಯುಗ(೪) ಧೂಮ ಧ್ವಜ ಪಾದಗುರುವಿ(ಗಣಮೊ)ನೊ | ಕಜನಿರ್ದು ರಸದೋಳಂ ಪೊವೆಡೆಗಳೊಳಧೋ | ಕ್ಷಜಗಣಮಾದೋಡದು ಚಿತ್ರೇ (ಪಾ) ಗತಿಶಿಖಿ ಬ್ರಹ್ಮಪಾದಗಣ (ವಿನೋಳಿರೆ) ವಿನೋಳಿರೆ ರಸ ದಶಮದೋಳ್ ಪೊಗಣ ಧೋ(ಕ್ಷ)ಜ ಮಾದೋಡೆ ಗಣ(ವೆ ಚಿತ್ರಕೆ)ಮದು ಚಿತ್ರಂ || (ಪಾ), ಭುಜ (೨) ಪಕ್ಷ (೨) ಯುಗ (೪) ಧೂಮಧ್ವಜ (೩) ಪಾದಗುರುವಿನೋ | ಕ ಜನಿರ್ದು ರಸದೋಳ ಪೊವೆಡೆಗಳೊಳಧೋಕ್ಷಜ ಗಣಮಾದೋಡದು ಚಿತ್ರ (ಎಂದು ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರ್ತಿಸಿದೆ, ಇದರಿಂದ ಭುಜಪಕ್ಷ ಎಂದರೆ (ಎರಡು ಎರಡು) ನಾಲ್ಕು, ಯುಗ (ನಾಲ್ಕು), ಧೂಮಧ್ವಜ ೩ ಎಂದು ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೂವು ಪಾದಗಳ ಗಣಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುವುದು, ಇದು ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿದೆ, ಯುಗಳ ಧೂಮ ಧ್ವಜ ಪಾದಗಣದೊಳಜನಿರ್ದಂ ರಸದೋಳಂ ರಸದೋಳ್ | ನಿಜ ಪೆರವೆಡೆಗಳೊಳ ಧೋಕ್ಷಜಗಣಮು ಮಾದೋಡದು ವಿಚಿತ್ರಂ ಕೆಳದೀ || (ಪಾ) ಶಿಖಿವೃಜ ಪಾದಗಣ ಮೊಳಗಿರೆ ರಸದಶಮದೋಳ್ ಪೊಗಣ ಧೋಕ್ಷಜಗಣ ಮಾದೋಡದು ಚಿತ್ರಂ (ಪಾ), (3) ತುದಿಯೋಳೇಶ್ವರ ಗಣಂ ಮೊದಲಿರೆ | ಪದಮೆಲ್ಲಂ ಮದಗಜಗಮನೇ ಪೊಗಣ ಚಿತ್ರಲತೆ ಯಂ | ದದೋಳಿದೋಡೆ ಚಿತ್ರಲತೆಯಕ್ಕುಂ || ತುದಿಯೋಳೇಶ್ವರ ಗಣಂ ಮೊದಲಿರೆ ಪದಮೆಲ್ಲಂ | ಮದಗಜಗಮನೇ ಪೊಗಣ ಚಿತ್ರಿಯಂ | ಗದೋಳಿದೋಡೆ ಚಿತ್ರಲತೆಯಕ್ಕುಂ, ಣಂ ಮೊದಲೋಳಿರೆ, (4) ದಂದದಿ ನಿರ್ದೋಡದು ವಿಚಿತ್ರಮೆನಿಕ್ಕುಂ (ಪಾ) ಚಿತ್ರಿಯಂಗದೋಳಿ.

* ಲಕ್ಷ್ಯದಂತೆ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೊದಲ ಪಾದದಲ್ಲಿ ೪ ವಿಷ್ಣು ಗಣವೂ, ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಗಣ (ಮೊದಲಿಂದ ೫ನೆಯದು), ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಗಣ (ಆರನೆಯದು) ಬಳಿಕರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಗಣ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು (ಅದಿಯಿಂದ ೯ನೆಯದು) ವಿಷ್ಣು ಗಣ ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಗಣ (ಅದಿಯಿಂದ ಹತ್ತನೆಯದು) ಬಳಿಕೊಂದು ವಿಷ್ಣು ಗಣ - ಒಟ್ಟು ೧೧ ಗಣಗಳಿರಬೇಕು, ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದ ದೊಡ್ಡದು, ಎರಡನೆಯ ಪಾದ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕದು, ಮೂರನೆಯದು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚಿಕ್ಕದು (ಒಂದು ಗಣವೇ ಕಡಿನುಯಾಗಿದೆ) - (೨-೩ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬ್ರಹ್ಮಗಣ ವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪಾದಗಳು ಚಿಕ್ಕವಾಗಿರುವುವು).

ವ|| ಏಲಿಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

*ಏಲಿವೃತ್ತಂ—

1 ಭುಜಗಪಕ್ಷ ಪುರಗಣ |
 ನೃಜದೊ² ಘಾಱಿಱೊಳಕ್ಕು |
 ಮಜಗಣೇಲಿ ಗಿಭಗತಿ

||೧೩||

ವ|| ಚೌಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಚೌಪದಿವೃತ್ತಂ—

ಮದನನ ತಂದೆಯ ಮುಂ |
 ದುದಯಸೆ ಶಂಕರನೊ ||
 3 ಕ್ಲೊದವಿರೆ ಸಂದುದು ನೋ |
 ಡಿದೆ ಸತಿ ಚೌಪದಿಗೇ

||೧೪||

ವ|| ಛಂದೋವತಂಸಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಛಂದೋವ ತಂಸವೃತ್ತಂ—

ಮಂದರ - ಧರಗ - ಣ ಮನೆ - ದಿರೆ ಮೊ - ದಲೊಳೆ |
 4 ಬಂದಿರೆ - ಯುಂ 5 ನಾ - ಲೈಡೆ ಬಿ - ಸರುಹ - ಜನ್ಮಂ ||
 ಸಂದುದು ಲಕ್ಷ - ಣ ಮವ - ನಿಯೊಳೆ - ತಿಹದಿಂ |
 ಛಂದೋವ - ತಂಸ - ಕೈಸೆದು - ದು ಗಜ - ಗಮನೇ

||೧೫||

ವ|| ಅಕ್ಕರಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಮುರರಿವು - ಬೊಮ್ಮಂ - ಮುರರಿವು - ಬೊಮ್ಮಂ - ಮುರರಿವು - ಶೂಲಧರಂ |

6 ಸರಿಸೆ - ನಿಲ್ವಂ - ಖರಗಣ - ಮಕ್ಕುಂ - ಸುರಚಿತ - ಮಾತ್ರೈಗಳಂ ||

7 ನಿರುಸನು - ದಿಂದಂ - ವರಿಮಿತ - ಮಪ್ಪಂ - ತಿರೆ ಕಿಯತಿ - ಮುತು ನಿಯತಂ |

ಬರೆ ಕರ - ಳಾಸ್ತೀ - ಧೆರೆಯೊಳೆ - ದಿತ್ತಂ - ಕರಮನೆ - ವಕ್ಕರಿಕೇ

||೧೬||

(1) ಅಜನಲ್ಲಿ ಹರಗಣ | ವ್ರಜ ಮೂಱುಕೂಡೆ | ಗಜಗತಿ ಯೇಱಿನಿಸುಗುಂ || (ಪಾ) ಅಜಪಕ್ಷ ಉರ | ವ್ರಜದೊ ಘಾಱಿಱೊಳಿವ್ವುಡು ಜಗಮೊಳೆ ಕೆಗೆಭವತಿ || (2) ಘಾಱಿಱೊಳಿವ್ವುಡು ಜಗ(ಪಾ) ಕೊಪ್ಪು ಗಜಗಣೇಳೆ ಭವತಿ (ಪಾ) ಘಾಱಿಱೊಳಿವ್ವುಡು ಜಗಗಳೆನೆ ಭವತಿ, (3) ಕ್ಲುದಿದಿರೆ..... ನೋಡಿದು (ಪಾ), (4) ಬಂದಿರೆ ನಾಚ್ಚುಕೆ ಬಿಸರುಹಜನ್ಮಂ | ಸಂದುದು ಲಕ್ಷಣ ಮಿತೊದಿಂದಂ | ಛಂದೋವತಂಸಕ್ಕೆ ಮದಗಜಗಮನೇ (ಪಾ) ದಿರ್ಕೆ ಮೊದಲೊಳೆ | ಬಂದಿರ್ಕಂ ನಾಲ್ಕೈ ದಿಸರುಹ ಜನ್ಮಂ | ಸಕ್ಕೆ, (5) ನಾಲ್ಕೈಡೆಯೊಳೆ ಬಿಸಜಭವಂ | ವನಿಯೊಳೆಂದುಂ | ಸಮಿದು ಗಜಗಮನೆ, (6) ಸಿರಮೊಳೆ ನಿಲ್ವಂ (ಪಾ), (7) ನಿರುಸನು ಛಂದಂ, (8) ಯತಿರುತು ನಿಯತಂ (ಪಾ) ಯತಿ ಮೂಱುಕೊಳಂ (ಪಾ) ಯತಿರುತು ಯತ್ತಂ (ಪಾ) ಯತಿರುತು ಶರನೊಳ್ (ಪಾ) ಯತಿ ಜೆರ್ ಶರನೊಳ್ (ಪಾ)

* ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದಾದ ಬಳಿಕ - ಪಟ್ಟಿದಿ, ಅಕ್ಕರಿಕೆ, ಛಂದೋವತಂಸ, ಗೀತಿಕೆ, ಉತ್ಸಾಹ, ಉತ್ಸಾಹವಂತಕ ಈ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅಭ್ಯಾಸಾಯ ಸರಿಸನುಪ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ, ಪಟ್ಟಿದಿಗಳನ್ನು ಸರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ವ|| ಮದನವತಿಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಮದನವತೀವೃತ್ತಂ—

*ಮದನನ - ತಂದೆಯ - 1ಗಣಮವು - ವಿಷಯದೊ - ೪ರೆ ಗುರು - 2ಮುಂ |
 ದೊದವಿರೆ - ಪದದೊಳ - ಮದನವೊ - ಲಪ್ಪುದು - 3ಹರಪದ - ಮುಂ ||
 ವಿದಿತಮು - ಪೇಂಪ್ಪ 4ಚ - ತುಷ್ಟಯ - ದತ್ತಲ - ಬುಜನದ - ನೇ |
 ಮದನಹ - ರಕ್ತ್ರಯ - ದಿಂ ಹರಿ - ಪಡೆಪಡೆ - ಮದನವ - ತೀ

||೧೭||

ವ|| ಗೀತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಗೀತಿಕೆವೃತ್ತಂ—

ಎರಡಣ್ಣೊಳಾಂಟಿಂ ಬ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ |
 ಬರೆ ಪದ್ಧಭವನುಟಾದುವು ಮಚ್ಚುವ ತೆಟದಿಂ ||
 †ದಿರೆ ಮುಂದಣ ಪದಂ ಮುನ್ನಿನಂ |
 ತಿರೆ ಕರಂ ಗೀತಿಕೆ ಯಂತಕ್ಕುಂ ಸಖೀ

||೧೮||

ವ|| ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ—

ಉತ್ಸಾಹವೃತ್ತಂ—

1 2 3 4 5 6 7
 ಭೂಹಿ - ತಾರ್ಥ - ಮೆನಿಸು - ವ ಜನ - ಗಣಮ - ನೆಯ್ತೆ - ಸಪ್ತ - ಸಂ |
 1 2 3 4 5 6 7
 ದೋಹೆ - 7ನುತ್ತ - ಲೊಂದೆ - ಗುರು ಬೆ - ಡಂಗ - ನಾಳ್ಳು ನಿಲೆ ಲ - ಯ ||
 1 2 3 4 5 6 7
 ಗ್ರಾಹಿ - ಯಾಗಿ - ಮಧುರ - ವಚನ - ರಚನೆ - ವೆತ್ತು - ಬಂದೊ - ಡು |
 1 2 3 4 5 6 7
 ತ್ನಾಹ - ಮೆಂಬ - ವೆಸರೊ - ಳೆನೆವು - ದಬ್ಬ ಪತ್ರ - ಲೋಚ - ನೇ

||೧೯||

(1) ಗಣಮುಂ, (2) ಘೊಂದಿದ (ಪಾ) ಘೊಂದಂಗನೆ ವಿರೆಪದದೊಳಿಮರವೊ ಲಪ್ಪುದು ಸಾಧಮುಂ | ವಿದಿತ ಚಂದ್ರ ಚತುಷ್ಟಯದಿಂದತ್ತಬ್ಬಮುಂ | ಮದನಹರತ್ರಿಯಕ್ಕುಂ ಹರಿಕಡೆ ಸಿದಿದವನೆ ವೊಲೆ || (3) ಗುರುತರ ಪದಮುಂ | ವಿದಿತಮೆ ವಿದಿತಮೆ ಚಂದ್ರ ಚತುಷ್ಟಯ ದತ್ತಂ, (4) ಚತುಷ್ಟಯದಿಂದಂಬುಜನುಂ | ಮದನಹರತ್ರಿಯದಿಂ ಪರಿವಡೆ ಪಡೆದಮದನವತಿ (ಪಾ) ಪರಕಡೆ ಪಡೆದ ಮದನವತೀ (ಪಾ) ಚತುಷ್ಟಯದಿಂ ದಂಬುಜನುಂ | ಮದನಹರತ್ರಿಯದಿಂ ಪರಿ..... (5) ತ್ರಿಯಂ ಹರಿ, (6) ಚಿನ್ನಿಪ..... ಬರೆ | ಬ್ರಹ್ಮನುಟಾವೆಡೆಗೊಳಂ ವಿಷ್ಣು ಮುಂದಿರೆ ಮುಂತಣಪದಂ ಮುನ್ನಿನಂತುರು | ತರ ಗೀತಿಕೆಯಂತಕ್ಕು ಸಖೀ || (ಪಾ), (7) ಮಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಗುರು.

* ತ್ರಿವದಿ ಗಣನಿಯಮಂಗಳ್ ಗಣಿತ ಮಿವೆನಲ್ಲೇಡೆ ಗಣಿತಯಿಪ್ಪಡಿ | ಪ್ಪುತೆರಡಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರಗ ಳಕ್ಕುಂ ಗುಣವತಿ ಮದನವತಿಗೆಂದುಂ || ೨ || (ಪಾ) ಗಣನಿಯಮಂಗಳ ಗಣಿತಲಿಲ್ಲೆನವೇಡೆ - ಗಣಿತಲಿಪ್ಪ ತ್ತೆರೆಡು ಮಾತ್ರೆಯಕ್ಕುಂ | ಗುಣಯುತೆ ಮದನವತಿಗೆಂದುಂ (ಪಾ) ಮದನನ ತಂದೆಯ ಗಣಮವು ನಾಲ್ಕುಂ ಬಂದಿರೆ ಮುಂ | ದೊಡವಿದ ಸರಸಿಜ ಸಂಭವನು ಸಾಧಾಂತದೊಳಂ | ವಿದಿತಮುಪೇಂದ್ರ ಚತುಷ್ಟಯದಿಂದತ್ತಬ್ಬಜನುಂ | ಮದನಹರತ್ರಿಯಂ ಹರಿಯಜಂ ಕಾಮವತಿ

† ದಿರೆ ಬಲಾಕಿನ್ನೆರಡುಂ ಮುನ್ನಿನಂತೆ | ಕರಮೆಸೆದೊಪ್ಪುವ ಗೀತೆಗಣಂ || (ಪಾ)ದಿರೆ ಬಲಾಕಿರೆ ನಗಣಮುಂ ಮುನ್ನಿನಂತೆ | ಕರಮೆಸೆದೊಪ್ಪುವ ಗೀತಿಕೆಗೆ ಕೇಳಗಣಮಕ್ಕುಂ ||

ವ|| ಉತ್ಸಾಹದ ದಂಡಕಕ್ಕೆ ಕಂದದೊಳ್ ಲಕ್ಷಣವಂ ಪೇಚ್ಚಿಂ—
ಉತ್ಸಾಹದಂಡಕವ್ಯಕ್ತಂ—

ವೃದ್ಧಮಧುರನೆನಿಸುವುತ್ಸಾಹ |
ಹದಂಡಕಂ ಧರೆಗೆ ನಾಕಿಯೆಂಬಜಗಣದಿಂ ||
ಪುದಿದಬಲೆ ಕಡೆಯಗುರು ಜೆ |
ಲೈದವಿರೆ ಲಕ್ಷಣನಿಯುಕ್ತಮೆನೆ ವೆಸರ್ವಡೆಗುಂ

||೨||*

ವ|| ಷಟ್ಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣವಂ ಪೇಚ್ಚಿಂ—
ಷಟ್ಪದೀವ್ಯಕ್ತಂ—

‡ಮಂದರ ಧರಗಣ |
1ಮೊಂದಿರೆ ಕಡೆಯೊಳ್ |
ಕುಂದದೆ ನೆಲಸುಗೆ ಮದನಹರಂ ||

(1) ಬಂದಿಕಾರಂತ್ಯದೊಳ್ (ಪಾ) ಬಂದಿರಾರಂತ್ಯದೊಳ್.

* ಕೆಲವು ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಅಧಿಕಾರವು ಮುಗಿದಿದೆ.

‡ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದೊಡನೆ ತಿಳಿಸುವ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ, ಇವು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ, ಇವು ಅನ್ಯಕರ್ತೃಗಳೆಂದರೂ ಶ್ರುತದಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ—

ಒಂದಿದ ಬುತುಷಟ್ಪದಿಗಳೊ |
ಳೊಂದೇತೊನೆರಡು ಪಾದಮುಂ ಮೇಣ್ ಮುಂದೆ ||
ಕೊಂದರೆ ಬರ್ಕುಂ ತುದಿಯ |
ಲ್ಲಿಂದುಧರಂ ಬಂದೊಡೊಗೆ ಷಟ್ಪದಿಯತೊಂ || ೧ ||
ತೊಣೊನು ಮಾತ್ರೆಯು ಷಟ್ಪದಿ |
ಗಾಣೊಣೊಡಿ ಯೆರಡೊಳ್ಳೊಂದೇ ನಿಯಮಂ ||
ಮೂಣೊಕೊಂದು ತದರ್ಥಂ |
ಬೇಣೊಶಂಕಡೆಯೊಳ್ಳೊ ಮೀತೊನಕ್ಕುಂ || ೨ ||
ಶರಕುಸುಮು ಭೋಗಭಾವಿನಿ |
ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ವಾರ್ಧಕಗಳೆಂದಾಣೊತೊಂ ||
ಕರಿದಶರವಿ ಮನುರಾಜರ್ |
ಬರೆ ವಿಂಶತಿಮಾತ್ರೆಯಿಂದೆ ಷಟ್ಪದಿ ನಡೆಗುಂ || ೩ ||
ಮೊದಲೆರಡು ಪದದ ಲೆಕ್ಕದೊ |
ಳೊದವಿದ ವರ್ಣಂ ಸಮಾನ ಮೂಣೊನೆಯ ಪದ ||
ಕೃದರಧರಮನೊಡಗೊಡು |
ತ್ಪದೊಣೊಳ್ ಗುರುವೊಂದನಿರಿಸೆ ಷಟ್ಪದಿಯಕ್ಕುಂ || ೪ ||

*ಇಂದು ನಿಭಾನನೆ |
ಮುಂದಣಿ ತೆಣಿಸಿ
ಯಂದಮೆಯಾಗಲೆ ಷಟ್ಟಿದಿ ಕೇಳೆ

|| ೨೧ ||

(1) ಪದನೀಯಂದದೊಳಿರೆ ಶರಷಟ್ಟಿದಿಯೆ.

* ಶರಷಟ್ಟಿದಿ—

ಮೊನೆರಡಡಿ ಯು |
ತ್ತರದರಡಡಿಯೊಳೆ |
ಕರಿಲಘುಗಳ್ ಮೂಣಾಣನೆ ಯಾ ||
ಚರಣದೆ ಮನುವಿಂ |
ತಣುವತ್ತು ಲಘುವು |
ಶರಷಟ್ಟಿದಿ ಗಂಬುಜವದನೇ ||

|| ೧ ||

ಕುಸುಮ ಷಟ್ಟಿದಿ—

ಒಸೆಯೆ ಮೊದಲೆರಡು ನಾ |
ಲೈಸೆವಯ್ದನೆಯ ಪದದೆ |
ದಶದಶ ಸುಮಾತ್ರ ಮೂಣಾಣನೆಯೊಳು ||
ಮಿಸುಪ ಪದಿನೇಳು ಲಘು |
ರಸದಿ ನೆಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು |
ಕುಸುಮಷಟ್ಟಿದಿ ಗಿಂತು ಕಮಲನಯನೇ

|| ೨ ||

ಭೋಗ ಷಟ್ಟಿದಿ—

ಪೊಳೆವಮೊದಲಿನೆರಡು ಪದದೆ |
ಬಣಕ ಚರಣ ದೆರಡುವೆಡೆಗೆ |
ಕಳೆಗಳಕರ್ಪಸಂಖ್ಯೆ ಯಾಣು ಮೂಣಾಣ(ಣ)ಂಘ್ರಿಗೆ ||
ತಿಳಿಯಲಿರ್ಪತಿರ್ಪತಿಂತು |
ಕಳೆಗಳೆಂಬತೆಂಟಿಣಂದೆ |
ತೊಳೆಪುದಾಗಲೊಡನೆ ಅಲನೆ ಭೋಗಷಟ್ಟಿದಿ

|| ೩ ||

ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಟಿದಿ—

ಮೊದಲೆರಡು ನಾಲ್ಕು ಯ್ದಿನಿಪ ಸತ್ |
ಪದದೆ ಮನುಸಂಪ್ಪಾ (ತ) ಕ ಮಾತ್ರೆಯು |
ತುದಿಯ ಮೂಣಾಣನೆ ಯೊಳಿರ್ಪತುಮೂಣು ಮಾತ್ರಗಳು ||
ಒದವಿದೀಪರಿ ಯಾಣು ಪಾದಕೆ |
ಪುದಿದ ಮಾತ್ರೆಯು ನೂಣಿರಡು ಕೇ |
ಳಿದುವೆ ಭಾಮಿನಿಯೆಂದಿನಿಪ ಷಟ್ಟಿದಿಯೆ ಲಕ್ಷಣವು

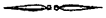
|| ೪ ||

ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಟಿದಿ—

ಪಾದಗಳೆರಡೊಳು ತ್ತರದರಡುಂ |
ಪಾದದೆ ಷೋಡಶ ಷೋಡಶ ಮಾತ್ರೆಯು |
ಭೇದಿಸಿ ಮೂಣನೆ ಯಾಣನೆ ಯಡಿಯೊಳೆ ಲಘುವಿರ್ಪತ್ತಾಣು ||

ಗದ್ಯಂ

ಇದು ಸಕಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮೇಶ್ವರ
ಚಾರು ಚರಣಾರವಿಂದ ಮರಂದ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ
ವಿಬುಧಜನಮನಃ ಪದ್ಮಿನೀರಾಜಹಂಸ
ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರವಿರಾಜಹಂಸ
ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೊಳ್
ಕರ್ಣಾಟ ವಿಷಯಜಾತಿವ್ಯತ್ಯ ಪ್ರಕರಣಂ
— ಪಂ ಚ ಮಾ ಧಿ ಕಾ ರಂ —

(1) ತ್ರಿಪದ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಂ ಪಂಚಮ ಪ್ರಕರಣಂ.

ಸಾದರಮಿಂತಾಃ ಡಿಯೊಳ್ ಗುಣಿಯನೆ |
ಶೋಧಿಸೆ ಲಘು ನೂಣಂ ಪದಿನಾಱಿಲೆ |
ಕಾದಲೆ ಕೇಳಿಂತಿದು ನಿಶ್ಚಯ ಪರಿವರ್ಧನಿ ಷಟ್ಪದಿಗೆ || ೫ ||
ಲೀಲೆಯಿಂ ವಾರ್ಧಕದ ಷಟ್ಪದಿಯ ಮೊದಲ ಪದ |
ದೋಳಿಗೆಯು ಮಿಸರ್ಪತ್ತು ಮಾತ್ರೆಯಿಂದೆನೆದಿರ್ಕು |
ಮಾಲಲಿತ ಮನಿಸ ಮೂಣಾಣವೆಯ ಪಾದಗಳ್ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಮಾತ್ರೆಯಿಂ |
ಮೇಲೆನೆ ವಿರಾಜಿಸುಗುಮಿಂತಾಃ ವಾದಂಗ |
ಳಾಲಿಸಲ್ ಮಾತ್ರಗಳ್ ನೂಣನಲ್ಲತ್ತಣಿಂ |
ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೆ ನೆದಪ್ಪು ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್ ನೀಂ ಕೇಳುದಿಂದುವದನೇ || ೬ ||

‡ ಭಗವದ್ಭವಾನೀವ್ಯ ಭ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಕರಂದ ಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ
ಸುಕವಿ ಜನ ಸಂಸ್ಥಾಯನಾನ. ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ..... ಪಂಚಮಂ
ಕರ್ಣಾಟ ವಿಷಯಜಾತಿವ್ಯತ್ಯ ಪ್ರಕರಣಂ (ಪಾ),

ಇದು ಪರಮೇಶ್ವರ ಚರಣಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮಕರಂದಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯಮಾಣ
ವಿಬುಧರಾಜಹಂಸ ವಿರಚಿತ..... ಕರ್ಣಾಟ ವಿಷಯಜಾತಿವ್ಯತ್ಯಾಧಿಕಾರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ,

ಇದು ಸಮಸ್ತಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದಪ್ಪರ
ಮೇಶ್ವರ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ... ..ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್
ನೆಗೆಟ್ಟ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಷಯಜಾತಿವ್ಯತ್ಯಾಧಿಕಾರಂ ಪಂಚಮಾಶ್ವಾಸಂ.

ಷಷ್ಠಾಧಿಕಾರಂ

ಷಟ್ಪತ್ಯಯವಿವರಣಪ್ರಕರಣಂ

*ಕಂ|| ಜಯದೇವಾದ್ಯರಭಂದೋ |
 ಸ್ವಯಂಪ್ರಯೋಗತರಮಾದುವಂವೇಱ್ಠಿಂ ೩ನಿ ||
 ಣಯಮಾಗರಲಿಂ ಪಟ್ಟಿ |
 ತ್ಯಯಮಂ ೩ಚಿಲ್ವಾಗೆ ಪೇಱ್ಠಿ ನಂಬುಜವದನೇ ||೧||

(ಮೊದಲ ಪ್ರತ್ಯಯಂ)

ವ|| ಪ್ರಸ್ತಾರಮಿಂತಕ್ಕುಂ—

ೃಕಂ|| ಗುರುಗಳ ನಿಟ್ಟವಱಾದಿಯ |
 ಗುರುವಿಂದಂ ಕೆಳಗೆ ಲಘುವನಿಡು ಮುಂತೆ ಸಮಂ ||
 ೫ಗುರು ಪೂರಣೆ ಪಿಂತೆ ೬ನಿರಂ |
 ತರ ಲಘುಗಳನೆಯ್ದು ವನ್ನೆಗಂ ಮ್ಮಗನಯನೇ ||೨||

(1) ದೇವಾಕ್ಷರಧವಳ ಪ್ರಯೋಗ (ಪಾ) ದೇವಾಕ್ಷರದ ಸಿಳಿದಯ !.....ರಮಾದುವೆಲ್ಲಮಂ (ಪಾ) ದೇವಾಕ್ಷರದ್ದೆಂದೋ (ಪಾ) ದೇವಾಕ್ಷರದ ಸಿಳಿದಯಕಾರಣ ಪ್ರಯೋಗತರ (ಪಾ) ಬಯಸಿದ ದೇವಾಕ್ಷರದ ಪ್ರಯೋಗತರಮಾದುವೆಲ್ಲಮಂ, (2) ನಿರ್ಣಯಮಾಗ್ರಿಂ (ಪಾ) ನಿರ್ಣಯಮಾದುದ ಕೇಳ್ (ಪಾ), (3) ಚಿನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಂಬುಜ, (4) ಘಂವಂಬರಿ, (5) ಗುರುಮಾರಣೆ ಪಿಂತೆ ಸಮಂಬರಿ, (6) ನಿರಂತರ ಲಘು.

* ಈ ಅಧಿಕಾರದ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕಾರವಿರುವಕಂದವಿಲ್ಲ (ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರಬಹುದು).

ಮ|| ರಾ|| ಕಿಟ್ಟಿಲ್ ಸಾಹೇಬರು “ಬಯಸಿದ ದೇವಾಕ್ಷರದ ಪ್ರಯೋಗ” ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವರು. “Nagavarma knows only one kind of true Canarese Metres : The Devakshara feet metres” ಎಂದು ಬರೆದಿರುವರು.
 —K. I. P. XVI.

‡ ಪ್ರಸ್ತಾರೋ ನಷ್ಟ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಏಕದ್ವ್ಯಾ ದಿಲಗಕ್ರಿಯಾ |
 ಸಂಖ್ಯಾನಮಧ್ಯಯೋಗಶ್ಚ ಷಡೇತೇ ಪ್ರತ್ಯಯಾಃ ಸ್ವತಾಃ ||

ಎಂಬ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕವು (* ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಹೆಸರುಳ್ಳದು) ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

‡ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾರದ ವಿವರಣವು ಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಕರಣದ (೩೮-೪೦) ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ (ಎಂಟು ಅಕ್ಷರ ಗಣಗಳ ಗುರುಲಘು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳಿಸುವು - ಕ್ರಮ, ಮೂ - ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗಣವಾದುದರಿಂದ ಗಣಗಳು ಎಂದೇ ಎಂದು ನಿರ್ಧರವಾಗಿ, ತಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಸ್ತಾರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ).

ಮೂಠನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗಣಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಕ್ರಮ—

I ೨ನೆಯ ಛಂದಸ್ಸು—	II ೩ನೆಯ ಛಂದಸ್ಸು—	III ೪ನೆಯ ಛಂದಸ್ಸು—
1. U ¹ U	1. U ¹ U U	1. U ¹ U U U
2. - U ²	2. - U ² U	2. - U ² U U
3. U ³ -	3. U ³ - U	3. U ³ - U U
4. - -	4. - - U ⁴	4. - - U ⁴ U
	5. U ⁵ U -	5. U ⁵ U - U
	6. - U ⁶ -	6. - U ⁶ - U
	7. U ⁷ - -	7. U ⁷ - - U
	8. - - -	8. - - - U ⁸
		9. U ⁹ U U -
		10. - U ¹⁰ U -
		11. U ¹¹ U U -
		12. - - U ¹² U
		13. U ¹³ U - -
		14. - U ¹⁴ - U
		15. U ¹⁵ - - U
		16. - - - -

ಇದರ ವಿವರಣೆ—

I ಮೊದಲ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಕ್ಷರಗಳಷ್ಟು (ಇದು ಎರಡನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಾದುದರಿಂದ ೨) ಗುರುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು (U¹) ಆದಿಗುರು, ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಲಘುವನ್ನು ಬರೆವುದು (ಮುಂತೆ ಸಮಂ) ಆದುದರಿಂದ ಮೇಲಿನಂತೆ ಆ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದು ಗುರು, ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ, ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿರುವುದು U² ಆ ಸಾಲಿನ ಆದಿಗುರು (ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಇರುವುದು ಲಘು)ವಿನ ಕೆಳಗೆ ಲಘು. (ಪಿಂತೆಗುರು) ಅದರ ಹಿಂದೆ ಗುರುವನ್ನೇ (U³) ಇಡುವುದು. ಈಗ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸಾಲಿನ (U⁴) ಆದಿಗುರುವಿನ ಕೆಳಗೆ ಲಘು (ಮುಂತೆ ಸಮಂ) ಮುಂದೆ ಮೇಲಣ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಲಘುವನ್ನೇ ಬರೆಯಬೇಕು. ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಲಘುಗಳಾದುವು ಈಗ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಾಲಿನ ಸರ್ವ ಲಘುವಾದುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾರವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೆ II ಮತ್ತು IIIನೆಯ, (೩ ಮತ್ತು ೪ನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ) ಪ್ರಸ್ತಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

(ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕೃಯಂ)

ವ|| ನಷ್ಟಮಿಂತಕ್ಕುಂ—

1. ಮೊದಲೊಳೆ ಛಂದದೀಯೆಡೆಯೆ ಲೆಕ್ಕದೆ ಕೆಟ್ಟುದು ವೃತ್ತಮೆಂದು ಪೇ |
 ಟ್ಪುದು ಬಗೆವಂದೊಡಾಗಳೆವಲಂಕವನರ್ಧಿಸಿ ಚೆಲ್ಲೆನಿಟ್ಟು ಕೊ ||
 ಳ್ಪುದು ಸಮಭಾಗಮಿಯಾದೊಡೆ ರೂಪಯುತಾರ್ಥದೆ ಬಿಣ್ಣು ನಿಟ್ಟು 8 ಕೊ |
 ಳ್ಪುದು ಗಡ ಸೂತ್ರಮೀತೆಡದೆ ಕಾಣ್ಣುದು ನಷ್ಟಮನಂಬುಜಾನನೇ || ೩ ||

ಉದಾಹರಣಂ—

ಛನೆಯ ಛಂದದ ಗಂನೆಯ ವೃತ್ತವು ಕೆಟ್ಟಿದೆ, ಆದರೆ ಗುರು ಲಘು ಸ್ವರಪವೇನು ? ಎಂಬುದು ಪ್ರಶ್ನೆ - ಇದಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಉತ್ತರ— ಇಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು ಎಷ್ಟನೆಯದೋ ಅಷ್ಟು ಗುರುಲಘುಕ್ಷರಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಛನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವೃತ್ತಪಾದದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಗುರು ಲಘುಕ್ಷರಗಳಿರಬೇಕು, ಮೊದಲು ಛಂದಸ್ಸೆಷ್ಟನೆಯದೋ ಆ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಅರ್ಧಿಸುವುದು, ಇಲ್ಲಿ ಗಂನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಾದುದರಿಂದ (೧೦÷೨=೫) ಇಲ್ಲಿ ೧೦ ಎಂಬುದು ಸಮನಾಗಿ ಭಾಗವಾದುದರಿಂದ ಆ ವೃತ್ತದ ಮೊದಲಕ್ಷರವು ಲಘುವಾಗಿರಬೇಕು, ಅದುದರಿಂದ (-) ಲಘುವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು, ಬಳಿಕ ಲಬ್ಧವು ೫ ಇದು ಸಮನಾಗಿ ಭಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಗನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅರ್ಧಿಸುವುದು (೫+೧=೬÷೨=೩ ಈಗ ಆ ಲಘುವಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಗುರುವನ್ನು ಇಡುವುದು(-೨) ಈಗ ಲಬ್ಧ ೩ ಆದೂ ಸಮನಾಗಿ ಭಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅದುದರಿಂದ ಗನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸುವುದು (೩+೧=೪÷೨=೨) ಬಳಿಕ ಅರ್ಧಿಸಿ ಗುರುವನ್ನು ಹಿಂದಣ ಲಘು ಗುರುಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಡುವುದು (-೨೨) ಈಗ ಲಬ್ಧ ೨ ಇದು ೨ ರಿಂದ ಸಮನಾಗಿ ಭಾಗವಾಗುವುದು (೨÷೨=೧) ಅದುದರಿಂದ ಹಿಂದಣ ಮೂರಕ್ಷರಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಲಘುವನ್ನಿಡುವುದು (-೨೨-). ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪಾದವು ನಾಲ್ಕುಕ್ಷರವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುಕ್ಷರಗಳು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮುಂದೆ ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಗಂನೆಯ ವೃತ್ತದ ಗುರು ಲಘುಕ್ಷರಗಳು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿರುವುವು (- ೨೨ -).

[ಇದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾರದಿಂದ ಸರಿಮೋಡಬಹುದು —(೧) ೨೨೨೨ (೨) - ೨೨೨ (೩) ೨-೨೨ (೪) -- ೨೨ (೫) ೨೨-೨ (೬) - ೨-೨ (೭) ೨--೨ (೮) --- ೨ (೯) ೨೨೨ - (೧೦) - ೨೨ -]

(1) ತುದಿಯದಿ ಛಂದಮಾಯದಿದ ಲೆಕ್ಕವೆಕೆಟ್ಟುದೆನಿಪ್ಪಲೆಕ್ಕಮುಂ | ತದು..... ನೊಸಿ ಸಿಟ್ಟು..... ಕಾಣ್ಣುದೆ..... (ಪಾ) ಮೊದಲೊಳೆ ಛಂದಮಾಯೆಡೆ (ಪಾ) ಛಂದದೀಯೆಡಿಯೆ, (2) ವರಂತಮ (ಪಾ), (3) ಕೊಳ್ಳಿದು ಗಡ (ಪಾ).

(ತೃತೀಯ ಪ್ರತ್ಯಯಂ)

ವ|| ಉದ್ದಿಷ್ಟಮಿಂತಕ್ಕುಂ—

ವ|| ಬಗೆದಾವೃತ್ತಪದಾಂತಮೆಯ್ದು ವಿನೆಗಂ 1 ಸಂಖ್ಯಾಂಕಮಂ ಸೂಕ್ತದಿಂ |
 ದ್ವಿಗುಣಂಗೆಯ್ದು ಲಘುವ್ರಜಂಗಳೆಡೆಯೊಳ್ ನಿಂದಂಕಮಂ ಕೂಡಿ ಮೆ||
 ಲ್ಲಗೆ ಮತ್ತೊಂದನೆ 2 ಕೂಡು ಬಿಣ್ಣಿನೆಡೆಯೊಳ್ ನಿಂದಂಕಮಂ ಕೂಡದಿರ್ |
 ನೆಗೆಬ್ಬುದ್ದಿಷ್ಟವಿಧಾನ ಮಿಂಶೆಣನಿದಂ ನೀಂ ಕಲ್ಪುದಬ್ಬಾನನೆ || ೩ ||

ಇದಱ ಕ್ರಮವಿವರಣಂ— ೧೧ನೆಯ ಭಂದಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವೃತ್ತಪ್ರಾ
 ದವು ಪ್ರಸ್ತಾರ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟನೆಯದು? ಇದಕ್ಕೆಪ್ರಶ್ನೆ—

1	2	4	8	16	32	64	128	256	512	1024
U	U	U	U	U	-	U	U	-	U	U

ಭೂ ಮಿ ಮೈೋ ಮ ದ್ವಂ ದ್ವ ರು ದ್ವ ದ್ವ ಯಂ ಗ ಳ್

ಉತ್ತರಂ—

ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವೃತ್ತಪಾದದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ (ಬಗೆದಾವೃತ್ತ ಪದಾಂತಮೆಯ್ದು
 ವಿನೆಗಂ) ಇರುವ ಗುರು ಲಘುಗಳ ಮೇಲೆ ೧-೨, ಮೊದಲಾದ ಅಂಕಗಳನ್ನು (ಸಂಖ್ಯಾಂ
 ಕಮಂ ಸೂಕ್ತದಿಂ ದ್ವಿಗುಣಂಗೆಯ್ದು) ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಎರಡೆರಡರಷ್ಟು ಮಾಡಿಹಾಕುವುದು,
 ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲಾ ಲಘುಕ್ಷರಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಅಂಕಗಳನ್ನೂ ಕೂಡುವುದು, ಬಳಿಕ (ಲಘುವ್ರಜಂ
 ಗಳೆಡೆಯೊಳ್ ನಿಂದಂಕಮಂ ಕೂಡಿ) ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಕೂಡುವುದು,
 ಇದೇ ಆ ವೃತ್ತದ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆದರೆ (ಬಿಣ್ಣಿನೆಡೆಯೊಳ್
 ನಿಂದಂಕಮಂ ಕೂಡದಿರ್) ಗುರುವಿನ ಮೇಲಿರುವ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಕೂಡಕೂಡದು,
 ಇದೇ ಉದ್ದಿಷ್ಟವು - ಪ್ರಕೃತೋದಾಹರಣದಲ್ಲಿ ಲಘುವಿನ ಮೇಲಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು
 ೩೨+೨೫೬=೨೮೮ (ಲಘುವಿನ ಮೇಲಿರುವ ಅಂಕಗಳು+ಮತ್ತೊಂದು) ೨೮೮+೧=
 ೨೮೯ನೆಯ ವೃತ್ತವಿದು.*

(1) ಸಂಖ್ಯಾತಮಂ ಸೂಕ್ತದಿಂ (ಪಾ) ಸಂಖ್ಯಾತಮಂ ಸೂತ್ರದಿಂ (ಪಾ), (2) ಕೂಡಿ.....
 ದಂಕಮಂ ಬಿಟ್ಟುಕೇಳ್ (ಪಾ), (3) ತೊನುಮಕ್ಕುಂ ಪದ್ಮ ಪತ್ರೇಕ್ಷಣೀ(ಪಾ),

* U U U U U U - U U - U U
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

ಇದನ್ನು ನಷ್ಟ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸರಿನೋಡುವುದು, ಈ ವೃತ್ತದ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೮೯, ಇದು ಸರಿಯಾಗಿ
 ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅದುದರಿಂದ ೧ನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಭಾಗಿಸುವುದು ೨೮೯+೧=೨೯೦+೨=೧೪೫,
 ಈಗ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು (1) ಗುರುವನ್ನಿಡುವುದು. ಲಭ್ಯವು ೧೪೫ ಇದೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಭಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

(ಚತುರ್ಥ ಪ್ರತ್ಯಯಂ)

1ವ|| ಎಕದ್ವ್ಯಾ ದಿ ಲಗಕ್ರಿಯೆ ಯಿಂತಕ್ಕುಂ—

ಚ||²ಅನುಗತನೊಂದಣಂಕಮನೆ ಛಂದದ ಲೆಕ್ಕದೊಳೊರ್ಧ್ವಮಿಟ್ಟು ಮೆ |
 ಲ್ಲನೆ ಬಲಾಕೊಂಡು ನಿಟ್ಟದನೆ ಕೂಡುವುದೊಂದಣೊಳೊಂದನಿಟ್ಟು ಮು ||
 ನ್ನಿನ ತೆಱನಂತದಂತಳೆವುದವು ದು ತೆತ್ತಮುವೆಯ್ಯುವನ್ನೆಗಂ |
 ವನಜವಳಾಕ್ಷಿ ನೀನಣಾವು? ದೇಕಯುಗತ್ತಿಲಗ ಕ್ರಮಂಗಳಂ || ೪ ||*

(1) ಏಕ ದ್ವಿತ್ರಲಗಕ್ರಮ ಫಿಂತಕ್ಕುಂ, (2) ಅನುಮತ, (3) ಳಂಕವಿಟ್ಟು, (4) ನಿಟ್ಟದರೆ (ಪಾ) ನಿಟ್ಟಬರೆ, (5) ತಳರದಿರ್ಪುದು (ಪಾ) ತಳೆದದಿರ್ಪುದು, (6) ತಂತ್ರಮ, (7) ದೇಕಯುಗಾದಿ ಲತ್ರಯಂಗಳಂ.

* ನಷ್ಟ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯದ ಹಿಂದೆ ಇವೆ—

ಚಂ|| ಇನಿರತಛಂದ (ದೀ) ಮೀಸನೆಯ ವೃತ್ತಮಿದಂತುಟ(ದೆ)ಂಬ ಲೆಕ್ಕಮಂ |
 ತನಿತೆಯದರ್ಧಿಸಲ್ಕೆ ಲಘು ತದ್ವಿಷಮುಕ್ತಿರದೊಂದನೊಂದಿಸಿ ||
 ದ್ವನಿತೆಯೆ ವಿಣ್ಣುವಂ ಗುರುವಿನೊಳ್ಳರದೆತ್ತೆ (ಸಮಂತದು) ನಷ್ಟಮಾ |
 ಯ್ನಿನಿಸಿದ ವೃತ್ತಮೀತೆಹೆದೆ ಬರ್ಪುದು ತಪ್ಪದಿದಂಬುಜಾನನೇ ||
 ಪ್ರದಿಯದೆ ಛಂದ ಮೀಯಡೆಯೊ(ಳಿರ್ಪುದು) ಕೆಟ್ಟುದಿದಂಬ ವೃತ್ತಮಂ |
 ಪದೆ ಬಗೆ ಬಂದೊಡಾಗಳವೊಕ್ಕರಮಂತವನರ್ಧಿಸಿಟ್ಟು ಸಂ |
 ಮುದದೊಳೆ ಸೇರಿಸಾ ಗಣದ ಲೆಕ್ಕದೊಳಾಗಳೆ ಯೊಪ್ಪವಿಟ್ಟು ಮಾ |
 ಝುದು ಗಣಸೂತ್ರಮೀ(ನೀ)ತೆಹೆದೆ ಬರ್ಪುದು ತಪ್ಪದಿದಂಬುಜಾನನೇ ||

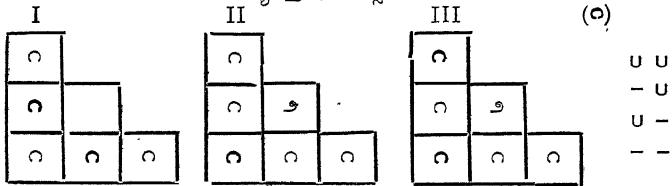
* ಈ ಪದ್ಯಗಳಾದ ಬಲಾಕ ಈ ಕಂದವು ಎರಡು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ—

ಮಿಳಿತಂ ಛಂದದೇಕ್ಷರ ಸಮ | ದಳ ವಿಷಯ ಖರೂಪಮಾಗಿ ತದ್ವಿಷ್ಣುಗುಣಂ ಕೆ ||
 ಯ್ನೊಳೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೊನ್ನೆಗೆ | ಳೊಳೆವ್ವರ್ಗಂ ವೃತ್ತಸಂಖ್ಯೆ ಪುಟ್ಟುಗುಮಿಂತುಂ ||

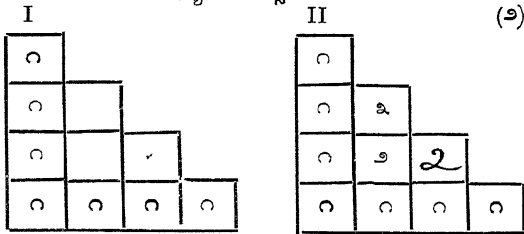
೧೪೫+೦=೧೪೫=೨೩ ಈಗಲೂ (2)ಗುರು, ೨೩+೦=೨೪+೨=೩೩ ಈಗಲೂ (3)ಒಂದು ಗುರು,
 ೩೩+೦=೩೪+೨=೩೬ ಈಗಲೂ (4)ಗುರು, ೩೬+೦=೩೭+೨=೩೯ ಈಗಲೂ ಒಂದು (5)ಗುರು,
 ೩೯+೦=೪೦+೨=೪೨ ಈಗ (6)ಲಘು (ಸಂಯಾಗಿ ಭಾಗವಾಗಿದೆ) ೪೨+೦=೪೩+೨=೪೫ ಈಗ ಒಂದು (7)ಗುರು
 ೪೫+೦=೪೬+೨=೪೮ ಈಗ ಒಂದು (8)ಗುರು, ೪೮+೦=೪೯+೨=೫೧ ಈಗ ಒಂದು ೯ ಲಘು (ಸಮನಾಗಿ ಭಾಗ
 ವಾಗಿದೆ) ೧ ಲಬ್ಧವಾದುದರಿಂದ ಮುಂದೆಲ್ಲವೂ ಗುರುಗಳೇ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ (9) ಅಕ್ಷರಗಳಾಗಿವೆ,
 ಹೊನ್ನೊಂದನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಪಾದವಾದ ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಎರಡಕ್ಷರಗಳು ಬೇಕು - ಅವೆರಡೂ
 ಗುರುಗಳೇ, ಈಗ ಮೇಲೆ ಕೇಳಿರುವ ಉದ್ದಿಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಗುರು ಲಘುಗಳಕ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬರಬೇ
 ರುವುದರಿಂದ ಈ ಉದ್ದಿಷ್ಟವು ಸರಿಯಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಘುವಿರುವ ವೃತ್ತ ವೆಷ್ಟು? ಎರಡು ಲಘುವಿರುವ ವೃತ್ತವೆಷ್ಟು? ಎಂಬ ಒಂದು ಎರಡು ಮೊದಲಾದ ಲಘು ಗಳಿರುವ ವೃತ್ತಗಳ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ, ೧ನೆಯ ಚಿತ್ರವು ೨ನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಏಕಾದಿ ಲಘುಗಳನ್ನೂ, ೩ನೆಯದು ಮೂಱನೆಯಛಂದಸ್ಸಿನ ಏಕಾದಿ ಲಘುಗಳನ್ನೂ, ೩ನೆಯದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಏಕಾದಿ ಲಘುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವುದು:

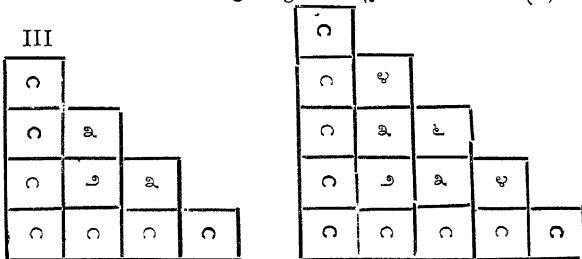
— ಅತ್ಯುಕ್ತಾ ಛಂದಸ್ಸು ೨ನೆಯದು —

— ಮಧ್ಯಾ ಛಂದಸ್ಸು ೩ನೆಯದು —

— ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಛಂದಸ್ಸು ೪ನೆಯದು — (೩)

[ಈ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕ್ರಮ—

ಯಾವ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎರಡು ಮೊದಲಾದ ಲಘುಗಳಿರುವ ವೃತ್ತಗಳೆಷ್ಟಿರು ವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಬೇಕೋ ಆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಒಂದು ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರುವಂತೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಮೇಲಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಮೊದಲಿನ (ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ) ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ೧ ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೇ ಹಾಕಬೇಕು, ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಳಗಣ ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ ೧ ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೇ ಹಾಕಬೇಕು, ಬಳಿಕ I. ಎರಡನೆ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿರುವ ೧ನ್ನು ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಸಾಲಿನ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಒಂದರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಅದರ ಮೇಲಣ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ (ಎರಡನೆಯ ಕಡೆ)ಹಾಕಬೇಕು, II. ಹಾಗೆಯೇ ಕೂಡಿದ ಅಂಕಿಯನ್ನು ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಸಾಲಿನ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಯಿರುವ ಅಂಕಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲ್ಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು, ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಛಂದಸ್ಸಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹಾಕಬೇಕು, ಕೊನೆಯ ಸಾಲಿನ ಅಂಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಏಕದ್ವಾಷ್ಟಾದಿ ಲಗಗಳು (ಲಗ = ಲಘು + ಗುರು) ತಿಳಿಯುವುವು.

ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಏಕದ್ವಾಷ್ಟಾದಿಲಗ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದೆ—

ಮೊದಲ ಮೂರು ಚಿತ್ರಗಳು—೨ನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ (ಅತ್ಯುಕ್ತಾ) ನೇರಿದುವು, ಇದರಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ ಸಂಖ್ಯೆಯು ೨ (ಎರಡಕ್ಷರದ ವೃತ್ತ) ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮನೆಗಳನ್ನು (ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ) ಬರೆದಿದೆ, ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನಿಂದ ಒಂದು ಮನೆ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿದೆ, (ಎರಡು ಮನೆಯಿದೆ) ಮೂರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನಿಂದ ಒಂದು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ ಒಂದು ಮನೆ ಮಾಡಿದೆ, (I ನ್ನು ನೋಡಿ) ಮತ್ತೆ ಕೆಳಗಣ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದನ್ನು ಮೊದಲಿನ ಸಾಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ (ಕೆಳಗಿನಿಂದ) ೧ರೊಡನೆಕೂಡಿ ಬಂದ ೨ನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನ ಎರಡನೆಯ (ಕೆಳಗಿನಿಂದ) ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ, (II) ಈಗ ಕೊನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಂಕಗಳು ೧ . ೨ . ೧ ಈ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಈ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಲಘುವಾದ ವೃತ್ತವೊಂದು, ೧ ಒಂದು ಲಘುವಿರುವ ವೃತ್ತಗಳೆರಡು ೨ ಸರ್ವಗುರುವಾದ ವೃತ್ತವೊಂದು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದು.

ಎರಡನೆಯ ಮೂರು ಚಿತ್ರಗಳು—ಮೂರನೆಯ (ಮಧ್ಯಾ) ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಕ್ಷರಗಳು ಮೂರಾದುದರಿಂದ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಂದರೆ ೪ ಮನೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ (ಒಂದೊಂದು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದರಿಂದ) ೩ ಮನೆಗಳನ್ನು ೨ನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ, ೨ ಮನೆ ಗಳನ್ನು ೩ನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ, ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ ಮಾಡಿದೆ, (I) ಈಗ ಕೆಳಗಣ ೨ನೆ ಮನೆಯ ಸಾಲಿನ ಒಂದನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಲಿನ (ಕೆಳಗಿನಿಂದ) ೨ನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ೧ ರೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಬಂದ ೨ನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನ ೨ನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ (ಕೆಳಗಿನಿಂದ) ಬರೆದಿದೆ, ಬಳಿಕ ಈ ೨ನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಲಿನ ೩ನೆ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿರುವ ೧ರೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಬಂದ ೩ನ್ನು ೨ರಮೇಲಣ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ, (II) ಬಳಿಕ

ಮೂರನೆಯ ಸಾಲಿನ ಕೆಳಗಣ ೧ನ್ನು ೨ನೆಯ ಸಾಲಿನ ೨ನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ೨ರೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಬಂದ ೩ನ್ನು ಅದರ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಎರಡನೆ (ಕೆಳಗಿನಿಂದ) ೩ನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಈಗ ಕೊನೆಯ ಸಾಲಿನ ಅಂಕಗಳು ೧ . ೩ . ೩ ೧ ಈ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಲಘುವೃತ್ತ ೧, ಒಂದುಲಘುವೃತ್ತ ೩, ಎರಡು ಲಘುವೃತ್ತ ೩ ಸರ್ವಗುರು ೧, ಈ ಮೂರನೆಯ ವೃತ್ತವು ಗಣಗಳೆಂಟನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಲಘು ನಗಣವೊಂದು, ಅದಿ - ಮಧ್ಯ ಅವಸಾನಗಳಲ್ಲಿ ಲಘುಲುಳ್ಳುವು ಎಂದರೆ ಒಂದೊಂದು ಲಘುವುಳ್ಳುವು, ಯ. ರ. ತ. ಗಳು ೩, ಹಾಗೆಯೇ ೨ ಲಘುವಿರತಕ್ಕುವು ಭ.ಜ.ಸ ಗಣಗಳು ೩, ಸರ್ವಗುರು ಮಗಣವೊಂದು, ಹೀಗೆಯೇ ಕೊನೆಯ ಚಿತ್ರವು ನಾಲ್ಕನೆಯ (ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ) ಭಂದಸ್ಸಿನ ಏಕದ್ವ್ಯಾದಿಲಗ ಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಈ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಲಘು ೧, ೧ ಲಘು ೪, ೨ ಲಘು ೬, ೩ ಲಘು ೪, ಸರ್ವಗುರು ೧.]

(ಪಂಚಮ ಪ್ರತ್ಯಯಂ)

ವ|| ಸಂಖ್ಯಾನಮಂತಕ್ಕುಂ||

* ಚಂ|| ದೊರೆಕೊಳೆ ವೃತ್ತ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ 2ನೋಳಿಯಿನಿಟ್ಟವೆಹಾದಿ ಮುನ್ನಿನಂ |
ತಿರೆ ಬಲಾಕಕ್ಕ ರಂಕಿಗಳೊಳವಂ ತರದರ್ಧಿಸಿ ವಹಿನಾರ್ಧಿಯಂ ||
ಶರದೊಳೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು 4ಗತಿಯಂ ಕ್ರಮದಿಂದಮೆ ಸೂತ್ರದಿಷ್ಟದೊಳ್ |
ವಿರಚಿಸು ವೇರ್ಣವೃತ್ತ ಲಘುವಾತ್ಮೆಗಳೆಲ್ಲಮನಂಬುಜಾನನೇ || ೫ ||

- (1) ಸಂಖ್ಯಾನಮಂ ಪೇಟೆಂ, (2) ನೋಳಿಯೊಳೊಯ್ದುದರಾದಿ, (3) ಗಳೊಳವಂ ನಿರಿದರ್ಧಿಸಿ (ಪಾ) ಕವಂ ಯಿರದರ್ಧಿಸಿ (ಪಾ) ಉಮನಂತದೊಳರ್ಧಿಸಿ, (4) ಗತಿಯಂ, (5) ಷ್ಪದಿಂ, (6) ವೃತ್ತವರ್ಣ ಗತಮಾತ್ರಗ (ಪಾ).

* ಈ ಪದ್ಯವು ಶುದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದರ ಅಪಾತತಃ ತೋರುವರ್ಥವು - ಮಾತ್ರಾ ವೃತ್ತಗಳ ನಷ್ಟವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ತೋರುವುದು, ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ "ಸಂಖ್ಯಾನ"ದ ಲಕ್ಷಣವು ಈ ಪದ್ಯದ ಪ್ರವಾರ್ಥದಿಂದ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯಾನದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ - ಸಂಖ್ಯಾನನೆಂಬುದು ಆಯಾ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಎಷ್ಟು ವೃತ್ತಗಳಾಗುವವು, ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿರುವುದು, ಇದನ್ನು ಆಯಾ ವೃತ್ತಗಳ ಏಕದ್ವ್ಯಾದಿ ಲಗಕ್ರಿಯೆಗಳ ಅಂಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಉದ್ದಿಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೂಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಂದನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದರಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಲಗಕ್ರಿಯಾಂಕಸಂದೋಹೇ ಭವೇತ್ಸಂಖ್ಯಾ ವಿಮಿತ್ರೀ ||
ಉದ್ದಿಷ್ಟಾಂಕಸಮಾಹಾರಃ ಸೈಕೋವಾ ಜನಯೇದಿಮಾಮ್ ||

ಎಂಬುದು ವೃತ್ತ ರತ್ನಾಕರದ ಸೂತ್ರ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಸಂಖ್ಯಾನ "ಏನು" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ -
ಅದರ ಲಗಕ್ರಿಯಾಂಕಗಳು ೧ ೪ ೬ ೪ ೧ ಇವುಗಳ ಸಂಕಲನದಿಂದ ೧ ೪ ೬ ೪ ೧ = ೬ ಆಗುವುದು. ಇದೇ ಆ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟು ವೃತ್ತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿರುವುದು, ಅಥವಾ ಅದೇ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಉದ್ದಿಷ್ಟಾಂಕಗಳು ೧ -

$$\begin{matrix} 1 & 2 & 4 & 8 \\ U & U & U & U \end{matrix} = 0 + 2 + 4 + 8 = 08 + 0 = 08$$

(ಷಷ್ಠ ಸ್ತಂಭಯಂ)

ವೆ|| ಅಧ್ವಯೋಗಮಿಂತಕ್ಕುಂ—

ಕಂ|| ದ್ವಿಗುಣಿಸಿ (ಸು) ವೃತ್ತಮನದಱಿಱಾಳ್ |

1 ಬಗೆದೊಂದಂ ಕಳೆದೊಡಕ್ಕುಮಂಗುಲಿಗಳವಂ ||

3 ಮಿಗಿಲಾಗಲಧ್ವಯೋಗಂ |

4 ನೆಗಲಿಪದೇಶದೊಳಪರಿಮಿತಂ ಪ್ರಸ್ತಾರಂ†

|| ೬ ||

[ಅಧ್ವಯೋಗವೆಂಬುದು, ಆಯಾ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸ್ತಾರವನ್ನು ಹಾಕಲು ಎಷ್ಟು ಉದ್ದಗಲದ ಸ್ಥಳವು ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಿಧಾನ. ಆಯಾ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ದ್ವಿಗುಣಿಸಿ (ಎರಡರಷ್ಟು ಮಾಡಿ) ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕಳೆದರೆ ಬರುವ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಅಂಗುಲಗಳು ಆಯಾ ವೃತ್ತಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಸ್ಥಳವಾಗುವುದು, ಮೂರನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಧ್ವಯೋಗವೆಂತು? ಮೂರನೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ ಸಂಖ್ಯೆ ೮, ಅದರ ದ್ವಿಗುಣ (೮+೨=೧೦) ೧೦ - ೧ (ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕಳೆವುದು) = ೯ ಇದು ಆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಧ್ವಯವು, ಎಂದರೆ ಹದಿನೈದಂಗುಲದಷ್ಟು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತವು ಹರಡಿಕೊಳ್ಳು (ಪ್ರಸರಿಸು) ವುದು ಎಂದು ಭಾವವು]

† ಮ|| ಜಿತಬಾಣಂ ಹೆರೆಯಂತಧಃಕೃತಮಯೂರಂ ತಾರಕಾರಾತಿಯಂ |

ತತಿಮಾಘಂ ಶಿಶಿರಾಂತ್ಯದಂತೆ ಸುರಪವ್ರೋಚ್ಚಂಡ ಕೋದಂಡದಂ ||

ತೆ ತಿರೋಭೂತಗುಣಃ ಧೈನಬ್ಜ ಭವನಂತಾವಿರ್ಭವದ್ದಂಡಿ ಭಾ |

ರತಕ್ಕದಂತಾತ್ತಧನಂಜಯೈಕವಿಭವಂ ವಾಗ್ಗಂಫದೊಳ್ ನಾಕಿಗಂ†

|| ೭ ||

- (1) ತೆಗೆದೊಡದಂ (ವಾ) ತೆಗೆದೊಂದಂ, (2) ಗಣನಂ (ಪಾ) ಗಳನಂ (ಪಾ) ಗಣತಂ,
 (3) ಮಿಗಿಲಾಗಲಧ್ವಯೋಗಂ (ಪಾ) ಮಿಗಿಲಾರದಧ್ವಯೋಗದ ಮಿಗಿಲಾರವಧ್ವಯೋಗಂ,
 (4) ನೆಗಲಿಪ (ಪ) ಯೋಗದೊಳೆ (ಪಾ) ನೆಗಲಿಪದೊಳೆ, (5) ಯಂತಿರಲ್ ಪ್ರಿಯಮಯೂರಂ,
 (6) ಕಾವೈರಿಯಂತತಿ ಮುಗ್ಧಂ ಶಿಶಿರಾಂಶದಂತೆ ದಿವಿಜೇಂದ್ರೋದ್ದಂಡ

† ಈ ಪದ್ಯವು II ನಾಗವರ್ಮ ಕೃತವಾದ - ವಸ್ತುಕೋಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಸೇರಿದೆ.

† ಅಧ್ವಯೋಗವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಬಹುಕ ಈ ಮುಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಹಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ವ|| ಮಾತ್ರಾ ಪಿಂ(ಪೀ)ಡಮಿಂತಕ್ಕುಂ—

ಕಂ|| ನೈಗಟ್ಟಕ್ಕುಂಗೆಳಂ ಮಾ |

ತ್ರಿಗೈಳೋಳ್ ಕಳೆದಿಕ್ಕುಂ ನೆಂದುವೆಲ್ಲಂ ಗುರು ಮೆ ||

ಲ್ಲಗೆ ಗುರುಗಳನಕ್ಕರದಿಂ |

ತೆಗೆ ಮಿಕ್ಕುವು ಲಘುಗಳಕ್ಕುಮಲಘುನಿತಂಬೆ

|| ೮ ||

ತ್ರಿಪದಿ-ಸಲೆ ೩ಗುರುಲಘುಗಳಂ ಕಲಸಿದಕ್ಕುಂ(ದ)ಪಿಂಡಂ |

ನೆಲಸಿದ ಗುರುವಂ ದ್ವಿಗುಣಿಸಿ ಲಘು ಕೂಡಿ |

ನಲೆ ಮಾತ್ರಾಪಿಂಡಂ ಮೃಗನೇತ್ರೇ

|| ೯ ||

ಚಂ|| ಇನಿತು ಪದಪಮಾಣ (ವ) ದು ೩ಕೆಟ್ಟುದು ಕಂದಮದೆಂತು ಬರ್ಕುಮಿಂ |

ಬಿನೊಳೆನೆ ಬರ್ಕುಂವೆತ್ತ ಗು(ಗ) ಣಸಂಖ್ಯೆಯನೊಂದನೆ ಕೂಡಿ ಲಬ್ಬದಿಂ ||

ಜನನುತ ೫ಶೇಷದಿಂದ ಮೂದೀಗಣ ಮೊಂದದನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮು |

ನ್ನಿನ ತೆಲದಿಂದಮೆತ್ತು ೬ಪದಿನಾಲ್ಕು ಗಣಂಗಳುಮೆಯ್ದು ವನ್ನೆಗಂ

|| ೧೦ ||

ಮ|| ಸ್ತ|| ಇದು ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟುದೀ ಕಂದದ ಪರಮಿತಮಂ ಪೇಟಿನೆಲ್ಲೊಂದು ಬೇಗಂ |

ಪದಿನಾಣುಂತಾಣದೊಳ್ ಪುಟ್ಟುವ ಗಣತತಿಯಂ ತಮೊಕ್ಕೊಂದೊಂದನಾಹ್ಲಾ ||

ದದಿನುರ್ಚಲ್ಪಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗಣದ ಕೆಳಗೆ ನಿಂದಾಗಣವ್ರಾತ್ರಮಂ ತ |

ಪ್ಪದೆ ೭ಬರ್ಕುದ್ವಿಷ್ಟ ಮಿಂತೀತೆಲನನಲಾವುದಂಭೋಜಪತ್ರಾಯತಾಪ್ತೇ*

|| ೧೧ ||

- (1) ಲೋಕಕಳೆದಿಕ್ಕು ನಿಂದುವೇ ಗುರುವೆಲ್ಲಂ || ಮಿಗೆ...ಕ್ಕು ಮಂಬುಜವದನೇ (ವಾ) ನಿಂದುವೆ ಗುರುಗಳಕ್ಕರದಿಂ | ತಿಗೆ ಮಿಕ್ಕುಮೆಲ್ಲ ಲಘುಗಳು ಮಕ್ಕುಮ ಲಘು (ವಾ), (2) ಗುರುಲಘುಗಳುಂ... ..ರ ಪಿಂಡಂ | (3) ದುದನೆಂವೊಡೆ ಛಂದ. (4) ಮೆಂತು ಗುಣಸಂಖ್ಯೆಯೊಳೊಂದನೆ... .. ಶೇಷದಿಂ || (ಪಾ) ವೆತ್ತುಗಣಂ, (5) ಲಬ್ಬದಿಂದ ಮೂಯಾಗಣ, (6) ಪದಿನಾಣುಗಣಂಗಳು ಮೆಯ್ದು ಬರ್ಕುಂ || (7) ದವಲೀಲೆಯಿಂದೊಂದು ಬೇಗಂ, (8) ಲೊಂದೊಂದಿನಾ | ಹ್ಲಾದದಿ ಬೆಚ್ಚುತಲ್ಲಿ (9) ಬರ್ಕುಂ ದ್ವಿಷ್ಟದಿಂ ತತ್ತ್ವಮದೆ ವಿವಿಧತಾಂಭೋಜ.

* ಕಂ|| ಪದಿನಾಣು10ಕಲ್ಲನೋಳಿಯೆ |

ನೊಂದಲಿಂ ಬರೆದಿಟ್ಟು ಮೂಣುಸೂಟಿತ್ತಿ ಮನೋ ||

ಮುದದಿಂ ಗಣಮಂ ನೆರಪಿದ |

11 ಪದವೊಳೆ ನೀಂ ಪೇಟ್ಟುದ (ದೆ) ಂಟಿ ಕಲ್ಲ ನಬಲೇ

|| ೧ ||

ಪ್ರಣುತ ನರನಾಥ ನೆಡೆಯದೆ |

ರಣದೊಳ್ ಕರವುಣ್ಣ ಬಂದರಂ ಸಂಗರದೊಳ್ ||

ಪೊಣರಿ ಪೆಸಗುಂದಿ ಮಣೆಯದೆ |

ರಣದೊಳ್ ಹರಿಯಂತೆ ನಿಂದರಂ ಸಂಗರದೊಳ್

|| ೨ ||

(10) ಕಲ್ಲುಗೋಳಿಯನದರದೆ ಬಗೆದಿ (ಪಾ) ಕಲ್ಲನೊರಿಯೆ, (11) ಪದಪಿಂಡಂ ಪೇಟ್ಟುದಂ.

*ಚಂ|| ದಿವಸಕರಾಂಬು ದೇವ 1ನುರುದಂಬರ ಭೂಮಿಶಶಾಂಕ ವಹ್ನಿಯೆಂ |
 ಬಿವು ದೊರೆಕೊಂಡು 3ಬಂದ ಗಣಮೆಂಟೆಱ್ಱೊಳಂ ನೆಗಲ್ದ ಕರ್ನಾದಿಯಂ ||

(1) ಪುರ, (2) ವೀಗಣ....ವುದು ಬಂದೊಡರ್ಮಕ್ಕುರ್ನಾದಿಯಾ.

*ಕಂದೆ|| ಗುಣಕೆ ಪುರುಡಿಂಗೆ ತೊಡರೊಡೆ |
 ಮಣವ (ದೆ) ವರ್ ಪರಿದೆಯ್ತೆ ಸಂದರಂ ನೀಂ ಗೆಲಿದೈ ||
 ನೆಣಸಿ ಬರೆ ಕಂಡು ತಡೆಯದೆ |
 ಪೊಣರ್ಮುಂ 1ಮಲೆತರನೆ ಕೊಂಡು ಗೆಲ್ ತುಂಗಯಶ || ೧ ||

ವ|| ಅಲ್ಲಿಯೆ ಮುರಜಬಂಧಂ, ಗೊಮೂತ್ರಿಕಂ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಂ, ಅಯ್ಯಕ್ಕರಂ (ಪಟ್ಟಿ) ತ್ರಿಪದಂ (ದಿ) ಚತುಷ್ಟದ (ಂತ್ರಿಪದಿ) ಮೇಱ್ ಮೊದಲಾದ ಅಯ್ಯು ಸಾವಿರದೆಂಟುನೂಱು ವೃತ್ತ ಜಾತಿಯುಂ, ನಾನಾ ಛಂದಂಗಳೆವಳಂ ಪುಟ್ಟಿದಪ್ಪುವು—

ಕಂ|| ಜಲಭೂಮಿನಿಶಾಕರ ಸುರ |
 ನಿಲಯಗಣಂ ಪ್ರಚುರಮಾಗೆ ಶುಭಮುಱಿದ ನಭ ||
 ಸ್ಥಲ ದಹನರವಿ ಮರುತ್ತಂ |
 ಕುಲಗಣಮುಂ ಪ್ರಚುರನಾಗಿ ಬರೆ ಕರಮಶುಭಂ || ೨ ||

ಒಂದೆರಡು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಣ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾವು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕವಿಜಿಜ್ಞಾಸು ಬಂಧನದ ಪದ್ಯಗಳಾಗಿವೆ (ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ) ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ—

ಕಂ|| ಸ್ವರಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗಂ ತಾಂ |
 ನಿರುತಂ ಪಡ್ಯಂಜನಂಗಳವು ಸ್ತ್ರೀ ಲಿಂಗಂ ||
 ಗುರುಕುಚಿ ಬಿಂದುವಿಸರ್ಗೋಃ |
 ತ್ವರವೆಂದವ್ಯಂಜನಂ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಂ || ೧ ||
 ಕಚೆಟಿಸ್ವರ ವಿಪ್ರಕುಲಂ |
 ಪ್ರಚುರಂ ತಪವರ್ಗವೆರಡು ನೃಪಕುಲಜನಿತಂ ||
 ಸಚಕಿತಶ್ವಸಹ ವೈಶ್ಯಂ |
 ಉಚಿತವಚನೆ ಉಱಿದುವಾಱು ಶೂದ್ರಾಕ್ಷರಗಳ || ೨ ||

(1) ನೆರೆದ ನೆರೆದರನೆಕೊಂಡು (ಪಾ).

೨ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಾದಮೇಲೆ “ಧರೆಯಿಂ ಶ್ರೀ” “ಅಶೀರ್ವಾದದೊಳುರ್ವಿ” “ಪನ್ನೆರಡು” “ಗುರುವೊಂದಾಗಿರಲಂದು” ಈ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಅಂತು ನಾನಾ ಛಂದ ಸ್ತಿನ ವೃತ್ಯ ೧೩೩೨ ೧೩೩೩೩೩ಕಂ ಮಂಗಳ ಮಹಾಶ್ರೀಶ್ರೀಶ್ರೀ, ಅದರ ಮುಂದೆ ೩೧ನೆಯ ಓಲೆ ಗಲಿತ ಬಳಿಕ ೩೩ನೆ ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯಿಂದ ೪೦ ಪದ್ಯಗಳವರೆಗೆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವಿಷಯವಿದೆ, ಬಳಿಕ ನಾಗವರ್ಮಂ ಸಮಾಪ್ತಂ - ಮಂಗಳ ಮಹಾಶ್ರೀಶ್ರೀ ಎಂದು ಬರೆದು “ತಪ್ಪಂ ಬರೆದಾತಂ” ಎಂಬ ಕಂದದೊಡನೆ ಗ್ರಂಥ ಪರಿಷಮಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಗವನೆಡಿಸಿಟ್ಟು ಲೆಕ್ಕವೆಣಿಸಿಂಪು ತಪ್ಪದೆ ನಾಗವರ್ಮನೀ |
ಭುವನದೊಳೆಂಬೆರಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನು ಮನೋಹರವಾಗೆ ಮಾಡಿದಂ ||೧೨||

ಮ || ಅಜನಂ ಪಾಲಯಮಂ ಪುದುಂಗೋಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿಭೂಮಿಯಂ ಭೂಮಿಪರ್ |
ನೆಣಿಯಾಳ್ಗೆಂದುಮಿಳಾತಳಂ ಬೆಳೆಯುತಿಕೊಳ್ಳುಲೆಮಕ್ಕುಲ್ದಿಯುಂ ||
ಬಜನಂ ಪಿಂಗುಗೆ ನಾಗವರ್ಮಕವಿತಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮಿ ಭಂದದೊಳ್ |
ನಿಜಗೊಳ್ಳಂ ಕವಿರಾಜಹಂಸನ ಮತಂ ಪರ್ಬಿಕ್ತೆ ಭೂಚಕ್ರದೊಳ್ ; ||೧೩||

(1) ಮನುಷ್ಯಾಸ್ಥಿತಿ ತಪ್ಪದು, (2) ಛಂಟಕಲ್ಲನವಂತಿರೆ ಪೇಟ್ಟಪನಂಬುಜಾನನೇ || (3) ಈಡ ಕೊಳ್ಳಾಳ, (4) ಮುಕ್ಕುಳ್ಳಣಂ, ಮುಕ್ಕುಳ್ಳಿಯುಂ, (5) ಧಿಂ ಕಾವ್ಯದೊಳ್ ನೊಟಗೊಳ್ಳಂ, (6) ನೊಟ.

* ವಿಷಮನ್ವತ ವಾಕುನೆಂಬಿವು |
ಸಮುಖ ಕವಿಗಳೆಲವೆಂಬರ್ ಮನುಜರು ||
ಪುಸಿಯೆ ಬಹುದೋಷಗಳ ನಿ |
ಟ್ಟುಸಿದೊಡೆ ವಿಷವೇಕೆ ಖಡ್ಗವೇಕೆ ನಯೋಕ್ತೀ || ೩ ||
ನೊಂದರ್ ಬೆಂದರ್ ಮೋಹದಿ |
ಕಂದಿದರ್ ತೊಟನೊಳಿದಿಳಿದಿಯತ್ತಾ ||
ಮೊಂದಿದರಾಪತ್ತಂ ಕಳೆ |
ಗುಂದಿ ತರರೆಂದುಸಿದೊಡೆ ಶುಭ ನಾಂದ್ಯದ ಪದದೊಳ್ || ೪ ||

—(ಮುಂದೆ ಗ್ರಂಥವಿಲ್ಲ)—

‡ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ (ಇವು ಛಂಪಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ)—

ಮ || ಸಿರಿ ಬಾಣಾನಲ ಚಂದ್ರದಿಗ್ಗಜ ಖರಾಂಭೋರಾಶಿಯುಗ್ಗಂಗಳಂ |
ಬರೆದಟ್ಟುಲ್ ತೆಗೆದಾಗಳಬ್ಬಿ ಗುಣರತ್ನಾದಿದ್ಯಯಂ ದ್ರವ್ಯ ಭೂ ||
ಶರಮೆಂಬೀ ಕ್ರಮದಿಂದವೋ ಜಿಯೊಳೆ ಕೇಳ ಪಜ್ಞಾಕ್ರಮಂ ತಪ್ಪದಿಂ |
ದಿರದೋದಲ್ ಸಲೆ ಗೂಢಲೇಖನಮಿದುಂ ಪಂಕೇಜಪ ತ್ರೇಕ್ಷಣೇ ||
ಉ || ಪನ್ನೆರಡಾದಿಯಾಗಿ ಸರಿತಾಣಮನಂದೆರಡಕ್ಕುಂ ಬರಂ |
ಸನ್ನು ತದಿಟ್ಟು ಮತ್ತಭವನಿಂ ವಿಷಮಾಂಕಮ ನಿಂದುನೇಹಮಿ ||
ಪನ್ನೆವರಂ ಬಜಿಕ್ಕೆ ವಿಷಮಗ್ರಹದಿಂದಿರದೊಂದನೊಂದನೆ |
ಯುನ್ನೆರಪಕ್ಕೆ ಸಿಂತಣವು ತೀರ್ವನೆಗಂ ಬರೆದೊಡೆ ಬಾಲಕಿ ||

ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯಗದ್ಯವಿದೆ, ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ “ ಬಿಂದುವಿನರ್ಗಂ ”
“ ಗುರುವೊಂದಂ ಲಭುವೊಂದಂ ” ನೊಂದಲಾದ ೩೩ ಪದ್ಯಗಳಿರುವವು, ಮುಂದೆ ಗ್ರಂಥವು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ
ಹಾಗೆಯೇ ನಿಂತಿದೆ

ಉ|| ಮಂದರಶೈಲದಂತೆ ದಿವಿಜಾಪಗೆಯಂತೆ ಪಯೋಧಿಯಂತೆ ಪೆಂ |
 ಪಿಂ ದೊರೆನೆತ್ತ ದೇವಕುಲದಂತೆ ದಿಶಾಗಜರಾಜಿಯಂತೆ ಸೂ ||
 ಯೇಂದುಗಳಂತೆ ತಾರಗೆಗಳಂತೆ ಸನಾತನವೇದದಂತೆ ನಿ |
 ಲೈಂದುಮವಿಘ್ನತಾಪ್ರಸರಮಿಂತಿದು ಕೂಡೆ ಸಮಸ್ತ ಧಾತ್ರಿಯೋಳ್ * || F ||

ಗದ್ಯಂ

ಇದು ಸಕಲಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ ಃಶ್ರೀಮತ್ಪರಮೇಶ್ವರ
 ಚಾರು ಚರಣಾರವಿಂದ ಮುಂದ ಮಧುಕರಾಯನಾಥ

ವಿಬುಧಜನಮನಃ ಪದ್ಮಿನೀರಾಜಹಂಸ

ಶ್ರೀಮತ್ಪವಿರಾಜಹಂಸ

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ

ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೋಳ್

ಷಟ್ಟಿತ್ಯಯವಿನರಣಪ್ರಕರಣಂ

— ಷ ಷ್ಯಾ ಧಿ ಕಾ ರಂ —

— ಛಂದೋಂಬುಧಿ ಸಂಪೂರ್ಣಂ —

ಮಂಗಳ ಮಹಾಶ್ರೀಶ್ರೀಶ್ರೀಶ್ರೀ.

*ಈ ಪದ್ಯವು ಕಾವ್ಯಾನಲೋಕನದಲ್ಲಿ (ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ ಕೃತ ೧೦೨೫) ದೆ.

† ಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮುಕರಂದ ಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯನಾಥ
 ಸುಕವಿ ಜನ ಸಂಸ್ತಾಯನಾನ... .. ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ..... ಷಷ್ಯಂ
 ಷಟ್ಟಿತ್ಯಯ ವಿನರಣ ಪ್ರಕರಣಂ (ಪಾ),

ಇದು ಪರಮೇಶ್ವರ ಚಾರುಚರಣಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ ಮುಕರಂದಮತ್ತ ಮಧುಕರಾಯನಾಥ
 ವಿಬುಧರಾಜಹಂಸ ವಿರಚಿತ..... ಷಟ್ಟಿತ್ಯಯ ಷಷ್ಯಾಧಿಕಾರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ,

ಇದು ಸಮಸ್ತಸುರಾಸುರೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟ ಘಟಿತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದಪ್ರಪ್ತ
 ಮೇಶ್ವರ ಪಾದಾರವಿಂದ ದ್ವಂದ್ವ.....ನಾಗವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೋಳ್
 ನೆಗಟ್ಟಿ ಷಟಿತ್ಯಯ ವಿನರಾಧಿಕಾರಂ ಷಷ್ಯಾಶ್ಲಾಸಂ.

(ಒಂದು ಪ್ರತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಚ್ಚು ಪದ್ಯಗಳು ದೊರಕುವುವು)

ಷಟ್ಪತ್ಯಯಂಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಸೂತ್ರಂ—

ಕಂ|| ನೀನಣ್ಣಾ ಛಂದೋಂಬಧಿಯೊಳ್ |
ಮಾನಿನಿ ಷಟ್ಪತ್ಯಯಂಗಳಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ||
ಸಾನಂದಂದೆ ಪೇಟಪ್ಪಿಂ |
ಭೂನುತ ಸುಜನಾಘಮೆಲ್ಲಮುಟುವಂದೊಳಂ || ೧ ||

ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಲಕ್ಷಣಂ—

*ಬರೆದ ಛಂದದ ಲಘುಗಳಂತಮಂ ಬರೆ ಮೊದಲ್ ಬರೆ ಮುಂದೆ ಗುರುಗಳಂ
ಲಘುವಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಸವ |
ಗೊರೆನಡಿಯೊಳ್ ಲಘುವನಿಡು ಮುಂತೆ ತತ್ಸಮಂ ಭರೆ ಪಿಂತೆ ಗುರುವೊಂದನೇ ||
ಬರೆದುಱಿದೆಡೆ(ಗೆ)ಯ ಲಘುವಿನಿಂದೆ ಪೂರಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಿರ ದಾವಿಣಿಯಿಡುವನಿತುಂ |
ಗುರುಗಳಂ ಬರೆದು ಸರಸಿಜಾಕ್ಷಿ ಪಿಂತೆ ಲಘುವ ಬರೆ ಮೊದಲ ಲಘು
ತರಿವಂತ್ಯವಡೆವನ್ನನಂ || ೨ ||

ನಷ್ಟದ ಲಕ್ಷಣಂ—

ಉ|| ಬೀರೆ ಲಘುವ್ರ ಜಂಗಳೊಳಗಿಷ್ಟದ ವ್ಯತ್ನದ ಸಂಖ್ಯೆ ತೋರ್ಪಿನಂ |
ನೀರೆ ಲಗಕ್ರಿಯಂಗಳನೆನಾಡಿಸಮೂಹದ ಕೂಟಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ||
ತೋಟಾದ ನಷ್ಟದಿಂದೆನಿವ ಲಕ್ಷಣಮಿಷ್ಟದ ನಷ್ಟಮೆಂಬುದಂ |
ಸಾರದೆ ಕೇಳ್ವಲಾಕ್ಷಣಿಕಸಂತತಿಗುಕ್ತವದಿಂತು ನಂಬು ಗ(ದ?)ಲ್ || ೩ ||

ಉದ್ದಿಷ್ಟದ ಲಕ್ಷಣಂ—

ಶಾ|| ಆರೊನಂ ಬೆನಗೊಂಡ ಛಂದದ ಲಘುವ್ರಾತ್ರಂಗಳ್ಳಿಷ್ಟದಾ |
ಧಾರಂ ಮಾಡಿಯನಿತ್ತ ಸಂಖ್ಯೆಗೆನವಾ ಛಂದಾಂಕದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿದಾ ||
ನಾರಂ ದೋರ್ಪಲಗಕ್ರಿಯಾವ್ರ ಜದ ವ್ಯತ್ನಂಗಳ್ ಸಮಾನಂ ಬರಲ್ ||
ನೀರೇಜಾನನೆ ನೋದೆ ವೇಲ್ ತ್ವರಿತದಿಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕದುದ್ದಿಷ್ಟಮಂ || ೪ ||

* ಈ ಪದ್ಯವು ತುಂಬಾ ಅಪುಸ್ತುತವಾಗಿದೆ, ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ನೂತ್ರ ದೊರಕುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಮಾಡಲಶಕ್ತವಾಗಿದೆ, ಇದು ಅಕ್ಕರವೃತ್ತವಿರಬಹುದು, ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಇದು ತುಂಬಾ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಪದ್ಯವು, ಹೀಗೆಯೇ ಇದರ ಮುಂಠಣ ಪದ್ಯಗಳೂ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿವೆ

ಸಂಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ—

ಕಂ|| ವೃತ್ತಂಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಿರ |
 ದೊತ್ತಲ್ಯಾ ಲಘುಗಳಿಂದೆ ಯಂತವು ಲಘುಗಳ್ ||
 ಮತ್ತೆನ್ನದಾಡ ಬಿಟ್ಟೆನ |
 ಮೊತ್ತಂಗಳೊಳಿಯೆ ಬಿಣ್ಣುಗಳ್ ಕಮಲಮುಖಿ

||೫||

ಲಗತ್ತಿಯಗೆ—

ಮ||ಸ್ರ|| ಬೆಸಗೊಂಡಾ ಭಂದೊಂದಂಕಮೆ ಶಶಿ ಲಘುವೃತ್ತಂಗಳೆಂಟಿ (ಕೃ) ಮತ್ತಾ |
 (ಸಸಿ) ಶಶಿಯಂ ಭಂದಾಂಕದಿಂದಂ ಕಳಿದುಡನಾವೃತ್ತದಿಂದೊತ್ತಿನಿಂ ಬಾ ||;
 ಗಸೆ ಬರ್ಕುಂ ನೇತ್ರದಿಂ ತದ್ವಯಲಘುಗಳ ವೃತ್ತಂಗಳೇಯಂದದಿಂ ಭಾ |
 ಗಸುತುಂ ಮೋಗಲ್ಗೆ ಬರ್ಕುಂ ಶಶಿಲಗಮೊದಲಾದಿಷ್ಟಸಂಖ್ಯಂ ಮೃಗಾಕ್ಷೀ

||೬||

ಅಧ್ಯಯೋಗಕ್ಕೆ—

ಕಂ|| ಎನಿತೆನಿತುವೃತ್ತಮುಂಟವ |
 ರನಿತನಿತಂ ದ್ವಿಗುಣಿಸುತ್ತ ಮೊಂದಂ ಕಳೆಯ ||
 ಲ್ಲನಿತಂ ಗುಲಂಗಳಕ್ಕುಂ |
 ವನಜಾನನೆ ಯಧ್ಯಯೋಗದಾ ಪ್ರತ್ಯಯದೊಳ

||೭||

ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಫಲಂ—

*ಕಂ|| ಒತ್ತೆರಡಾಂದೆ ಲಘುವಂ |
 ಮತ್ತೆರಡಾಂದೊತ್ತು ಲಘುವನುರೆ ಕಳೆಯಲ್ ತ ||
 ತ್ವೃತ್ತಮನಿತೆಂಬುದಂ ಮಿಗೆ |
 ಮತ್ತದ್ವಿಪಗಮನೇ ಕೇಳ್ವುದುದ್ದಿಷ್ಟಫಲಂ

||೮||

ಉದ್ದಿಷ್ಟದ ಲಕ್ಷಣಂ—

ಕಂ|| ಬೆಸಗೊಂಡುದನರ್ಧಿಸು ನೀಂ |
 ವಿಷಮದೊಳೇಕಮನೆ ಕೂಡಿ ಕಳೆಯಿಸುಗುವೊಂ ||
 ಬೆಸೆದಿರೆ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ |
 ವೆಸರಂಬರೆ ನಷ್ಟವೃತ್ತಮಂ ವೇಲಬಲೇ

||೯||

—ಇಲ್ಲಿಗೆ ಗ್ರಂಥವು ವಿರಾಮಹೊಂದಿದೆ—

*ಇವೆರಡೂ ಉದ್ದಿಷ್ಟದ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ, ಬೇರೊಂದು ಗ್ರಂಥಮನಂದು ತೋರುವುದು.

೧ ಪ ರಿ ತಿ ಸ್ವ

I ನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ

(೨ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಮೇಲೆ ಈ ಅಶುದ್ಧ ಪದ್ಯವಿದೆ)

ಕುಲತಿಲಕನೆನಿಸಿಯುಮಂ |

ಕಲಿಯುಗದೊಳ್ ವೆಂಗಿ... .. ಮೆಯ್ಯಂಗಂ ||

ಪುಟ್ಟಿಲ್ಕ... .. ಉಚ್ಚೈಸಲುಂ ನಿ||

ಮರ್ಘಧರ್ಮದಿ ಪುಟ್ಟಿ ನಾಗವರ್ಮಕವೀಂದ್ರಂ

|| ೧ ||

(೭ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ೩೧ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಮೇಲೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ)

ಕಂ|| ಈಶಂ ಪಾರ್ವತಿಯೊಳ್ ತಾಂ |

ಲೇಸಾಗಿರೆ ಭಂದದಂದಮಂ ನೆಱಿ ಪೇಟ್ಟಾ ||

ಗಾಸಮಯದೊಳೀ ಪಿಂಗಳ |

ಲೇಸಾಗಿರಲಱಾದುವನಿಯೊಳ್ ಪರಪುವುದುಂ

|| ೧ ||

ಧರೆ 1ಫಲಕವೃತ್ತಿಯಾದುದು |

ಧರಣಿಯಮೇಲಿದರ್ ಮರನೆ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ಗಡಾ ||

ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದೆಯ್ದಿರಲ್ |

ಮರುತಸುತಂ ಗಣಮನಿಡುತುಮಿದರ್ ಗೌರೀ

|| ೨ ||

ದೇವಂ ದೇವಿಗೆ ಪೇಟ್ಟುದ |

²ನಾವುದ ಪಿಂಗಳನೆ ಕೇಳ್ತು ಋಷಿಯರ್ಗಂ ಪೇ ||

ಱ್ಱಾ ವಿಧವ ನಿನಗೆ ಪೇಟ್ಟಿವೆ |

ಭಾವಿಸಿ ಕೇಳ್ ಕೆಳದಿ ಭಂದಮಂ ಕ್ರಮದಿಂದಂ

|| ೩ ||

ಪ್ರಸ್ತಾರಮಾಗಿ ನುಡಿವುದು |

ವಿಸ್ತರದಿಂ ಸುಜನರೆನಿಸ ವಿಧ್ವಾಂಸರೊಳಂ ||

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಭಾವದೊಳಗಾಂ |

ವಿಸ್ತರದಿಂದಲಾಯೆ ಪೇಟ್ಟಿನಂಬುಜವದನೇ

|| ೪ ||

—ಇವು ಅನ್ಯಗ್ರಂಥದಿಂದ ಬಂದು ಸೇರಿದುವು—

(೯ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ೩೩ - ೩೪ರ ನಡುವೆ ಇರುವ ಪದ್ಯ)

ಕಂ|| ಇಂತು ಗುರುಲಘುವನಱಿ ನೀ |
ನಂತು ಕ್ರಮಕ್ರಮದೆ ವೃತ್ತವೃತ್ತಂಗಳುಮಂ ||
ತಂತು ಪರಿವರಿಯೊಳಱಿ ನಾ |
ದಂತವನಂತಂಗಳಕ್ಕುಮಂಬುಜವದನೇ || ೫ ||

(೧೦ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ೩೮ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಬಳಿಕ ಈ ೩ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ೩೪ರ ಅನುವಾದಗಳು)

*ಕಂ|| ಆದಿಯ ಮಧ್ಯಾಂತದೆ ಗುರು |
ವಾದೊಡೆ ಶಶಿ ಸೂರ್ಯ ವಾಯು ಗುರುವಿರೆ ಧರೆ ಮೆ ||
ತ್ತಾದಿಯ ಮಧ್ಯಾಂತದೆ ಲಘು |
ವಾದೊಡೆ ಜಲವಟ್ಟು ಗಗನ ಲಘುವಿರೆ ನಾಕಂ || ೬ ||
ಗುರು ಲಘು ಮೂಱರೆ ಮನಗಣ |
ಗುರು ಲಘು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಬರಲು ಭಯಗಣ ಮತ್ತಾ ||
ಗುರು ಲಘು ನಡುವಿರೆ ಜರಗಣ |
ಗುರು ಲಘು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರಲು ಸತಗಣನುಕ್ಕುಂ || ೭ ||
ಮಗಣಂ ಭೂಮಿಯೆನಿಕ್ಕುಂ |
ಯಗಣಂ ಜಲ ರಗಣಮಗ್ನಿ ಸಗಣಂ ವಾತಂ ||
ತ ಗಣಾಂಬರ ಜಗಣಾರ್ಕಂ |
ಭಗಣಂ ಶಶಿ ನಗಣನಾಕಮಂಬುಜವದನೇ || ೮ ||

(೧೦ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ೪೧ - ೪೨ನೆಯ ಪದ್ಯದ ನಡುವೆ)

ಮ|| ಜಲದಿಂದಾಯು ಧರತ್ತ್ರಿಯಿಂ ಮಹಿಮೆಯುಂ ಪದ್ಮಾರಿಯಿಂ | ಭೋಗಮುಂ |
ಬಲವಂತಾ ಸುರಸದ್ಯದಿಂ ಶಿರವಿಯೊಳಂ ಸರೋಗಿ ? ಸಾವಟ್ಟಿಯಿಂ ||
ತಿಳಿಯಲ್ ಶೂನ್ಯನಭಂ ಸಮೀರಣನಿನಾಸ್ಥಾನಚ್ಯುತಂ ಗರ್ಭದೊಳ್ |
ನೆಲಸಲ್ಪಾವ್ಯಮನೊವ್ವುಗೊಂಡನಟಿಗುಂ ಸುವ್ಯಲಕ್ತಾಧರೇ ||

(1) ಯೋಗ್ಯಮುಂ, (2) ತರಣಿಯಿಂ ರೋಗಂ ವೃತ್ತಂ ವಹ್ನಿಯಿಂ | ಸಲಿತೂನ್ಯತ್ಯಮುಮು ಭ್ರದಿಂ ಮರುತನಿಂ ಸ್ಥಾನಚ್ಯುತಂ ಸಾರ್ಗಮಾ || ನೆಲೆಯಂ ಕಾಣದೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಕಾವ್ಯಮುಂ ಗುಂ ಸುವ್ಯ ||

* ಇದು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪದ್ಯದ ಭಾಷಾಂತರ—

ಆದಿಮಧ್ಯಾನವನೇಷು ಯರತಾ ಯಾಂತಿ ಲಾಘವಂ |
ಭಜಸಾ ಗೌರವಂ ಯಾಂತಿ ಮನಾತು ಗುರುಲಾಘವಾ ||

(೧೦ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ೪೩ನೆಯ ಪದ್ಯದ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಪದ್ಯಗಳು)

ಕಂ|| ಭೂಮಿಜಲಮಿಂದು ಸಗ್ಗದೆ |
 ಕಾವಿ ತಫಲದಾಯಿಯಕ್ಕು ರವಿಶಿಖಿ ಪವನಂ ||
 ವ್ಯೋಮಗಣಂ ಪುಗಲಾಗರು |
 ಸಾಮಾನ್ಯಂ ಕಾವ್ಯಗೀತವೆರಡಣ ದೆನೆಗಂ || ೧ ||
 ಕವಿತೆಗೆ ಗಣ ಮೆಂಟಿಱಿಱಿಗಳಂ |
 ದಿವಿ ಭೂಮಿ ಚಂದ್ರ ತೋಯಮಿವು ಶುಭದಂಗಳ್ ||
 ರವಿಶಿಖಿ ಪವನವ್ಯೋಮಂ |
 ಕವಿತೆಗೆ ಕರಕಷ್ಟಮಲ್ಲೆ ನಾಂದಿ ಪದದೊಳ್ || ೨ ||

ಗಣಲಕ್ಷಣಂ—

ಮಗಣಂ ಗುರು ಮೂಱಾಗರೆ |
 ಸೊಗಯಿವುದು ಧವಳವರ್ಣ ಧರೆಯಧಿದೈವಂ ||
 ಮಿಗೆ ಭೂಸುರಕುಲಮದು ತಾ |
 ನಗಣಿತಯಶಮಕ್ಕು ಮದಱಾನಂಬುಜವದನೇ || ೩ ||
 ಮೊದಲ ಲಘುವಾಗೆ ಯಗಣಂ |
 ಮುದದಿಂದಂ ನಿಲವರ್ಣ ಶೂದ್ರಕುಲಂ ತಾ ||
 ನಧಿದೈವ ಮುಣನೆನಿವುವು |
 ದೊದವಿದ ಸಿರಿಯಕ್ಕು ಮದಱಾನಂಬುಜವದನೇ || ೪ ||
 ಗುರುವೆರಡಣ ಮಧ್ಯದಿ ಲಘು |
 ವಿರಲಂ ತಾಂ ರಗಣ ರಕ್ತವರ್ಣಂ ಶಿಖಿ 1ಮ ||
 ತ್ರಿರಲಧಿದೈವಂ ಪಿತೃಗಳೊ |
 ಳರಲದು ತಾಂ ಶೋಕ ತಾಪ ರುಜೆ ಲಲಿತಾಂಗಿ || ೫ ||
 ಅಂತ್ಯಗುರುವಾಗಿ ಸಗಣ ಮ |
 ದೆಂತೆನೆ ತಾ ಧೂನ್ಯವರ್ಣ ಮಾರುತ ದೈವಂ |
 ಮುಂತೆನೆವ ಕುಲಮೆ ಭುಜಗನು |
 ಮಂತಾಗೆ ದೇಶವಿಭ್ರಮಂ ಮೃಗನಯನೇ || ೬ ||

(1) ಯುಂ | ಸ್ವರಿತಾಧಿದೈವ ಪಿತೃಕುಲ | ಮುರೆ ಶೋಕಂ ತಾಪರುಜೆಗಳೆಲಲಿತಾಂಗಿ ||
 (2) ಗಿ ವಿದೇಶಗಮನಮಂಬುಜವದನೆ.

ಕಡೆಯ ಲಘುವಾಗೆ ತಗಣಂ |
 ಸಡೆವೊಡೆ ತಾಂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣ ಪೌಷ್ಕರ ದೈವಂ ||
 ಗಡ ಭೂತಕುಲಮದಾಗಿರೆ |
 ಕಿಡುಗುಂ ಸಂಸತ್ತ ಸರ್ವಹಾನಿ1ಯ ಮಾಯ್ಕುಂ || ೭ ||

* ಮಧ್ಯೆಗುರುವಾಗೆ ಜಗಣಮು |
 ದುದೈತ ಬಂಧೂಕವರ್ಣ ಭಾಸ್ಕರ ದೈವಂ ||
 ಶುದ್ಧರ್ಷಿಕುಲಮದಾಗಿರೆ |
 ಮುದ್ದತದಿಂ ಕೆಡುಗು ಕಾರ್ಯಮಬ್ಬದಳಾಕ್ಷೀ || ೮ ||

ಆದಿಗುರುವಾಗೆ ಭಗಣಂ |
 ಭೇದಿವೊಡದು ಸ್ವಟಿಕವರ್ಣ ವೈಶ್ಯಂ ಕುಲದಿಂ ||
 ಆದರಿಸೆ ಚಂದ್ರದೈವಂ |
 ಮೇದಿನಿಯೊಳಗರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಬ್ಬದಳಾಕ್ಷೀ || ೯ ||

ಮೂಱು ಲಘುವಾಗೆ ನಗಣಂ |
 ತೋಱುಳ್ಳದು ಸ್ವರ್ಣವರ್ಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲ ತಾಂ ||
 ಸಾಱುತಿರಲಂದ್ರ ದೈವಂ |
 ನೂಱುರ್ಪ್ಪತ್ತಬ್ಬತನಕೆ ಸುಖದಿಂ ಬಾಲ್ವಾರ್ || ೧೦ ||

ಮಯರಸತ ಜಭಗಣಾಳಿಗೆ |
 ನಯಂ ಬುಧಂ ಶುಕ್ರ ಭೂಮಿಸುತರವಿತನಯರ್ ||
 ಪ್ರಿಯೆ ಕೇಳು ಗುರುರವಿಚಂದ್ರರ್ |
 ಪ್ರಯುಕ್ತರಾಗಿರ್ಕುಮಿಾಗ್ರಹಂಗಳ್ ಕ್ರಮದಿಂ || ೧೧ ||

ಮೂಡಲ್ ನಗಣಮದಿರ್ಕುಂ |
 ನೋಡಲ್ ದಕ್ಷಿಣದೆ ಮಗಣಮಿರ್ಕುಂ ಸತತಂ ||
 ಬೀಡಾ ಪಶ್ಚಿಮ ಯಗಣಕೆ |
 ಗಾಡಿಯೊಳುತ್ತರಮೆ ಭಗಣಕಕ್ಕುಂ ತಾಣಂ || ೧೨ ||

(1) ಹಾನಿಗಳಕ್ಕುಂ.

* ನಡುವೆ ಗುರುವಾಗೆ ಜಗಣಂ | ಬೆಡಗಿನ ಬಂಧೂಕವರ್ಣ ಭಾಸ್ಕರದೈವಂ ||
 ಒಡನೆ ಋಷಿಕುಲಮುಮದಿಂ || ತಡೆಯದೆ ಕಾವ್ಯಹಾನಿಯಕ್ಕು ಲತಾಂಗೆ || (ಪಾ)
 (ಈ ಪದ್ಯವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ.)

ಕಂ|| ರಗಣಮದಗ್ನಿಯೊಳಿರ್ಕುಂ |
 ಜಗಣಂ ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲೆ ವಾಯವ್ಯದೊಳಂ ||
 ಸಗಣಮದಿರ್ಕುಂ ನಿರುತಂ |
 ತಗಣಮುಮಿಶಾನ್ಯದಲ್ಲೆ ನೆಲಸಿಹುವಬಲೇ ||೧೩||
 ಇನನಿಂದಂ ಕೇಡಕ್ಕುಂ |
 ವನಜಾರಿತನಯನಿಂದೆ ಕಲಹವದಕ್ಕುಂ ||
 ಕನಕನೊಳೆ ಕಷ್ಟಮಕ್ಕುಂ ||
 ಶನಿವಾರದೆ ಮರಣಮಕ್ಕುಮಂಬುಜವದನೇ ||೧೪||
 ಇಂದುವಿನೊಳ್ ಲೇಸಕ್ಕುಂ |
 ಕುಂದದೆ ಸುರಗುರುವಿನಲ್ಲೆ ಧನದಂಗಳಮುಂ ||
 ಇಂದುಮುಖಿ ಶುಕ್ರವಾರದೆ |
 ಕಂದವ ಪವಪನ್ಯವೇಱಿ ಶುಭಕರಮಕ್ಕುಂ ||೧೫||
 ಎರಡು ಭುಜಂ ರವಿಚಂದ್ರ |
 ಗುರುಭರಣಿ ಜಲವೆನ್ನಿ ಗಣಗಳಿಗೆ ಭುಜನಾಲ್ಕುಂ ||
 ಕರವಾಣು ವಾವಬೂಸಗೆ |
 ಹರಿಗೆಂಟೆಂ ನಾಕಗಣಕೆ ಪಶಭುಜಮಕ್ಕುಂ ||೧೬||
 ಅಚನರಘಂ ತಗಲೆಂ ಬಿವು |
 ಸಚಕಟಿಹೆಯವೆಂಬಿನಾಣು ವಜ್ರಾಕ್ಷರಮು ||
 ಪ್ರಚುರಿತ ಗುರುಗಳಮಾಡಿಸು |
 ವಚನೆಯೊಳಿಡೆ ಪದ್ಯವದಕೆ ನಿರ್ದೋಷಕರಂ ||೧೭||
 ಅಚನರಜವಿಡಿಮ ಮೊದಲೊಳ್ |
 ವಚನಾಂತ್ಯದೊಳದ್ರಿ ಋತುದಶೈಕಾದಶದೊಳ್ ||
 ಸಚಕಟಿ ಹೆಯಮಿವು ಬಾಹ್ಯಂ |
 ಸ್ವಚುರವಿನೆಂದಣುವು ದರ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಮಿವಣುಂ ||೧೮||
 ಆಕಾರದಿನಲಾವಕ್ಕುಂ |
 ಚಾಕಾರದೆ ಚಮತ್ಕೃತಿಯೆ ಸಂಪದ ಕೆಡುಗುಂ ||
 ನಾಕಾರದಿಂದೆ ಶೂನ್ಯಂ |
 ರಾಕಾರದೆ ರುಜೆಯು ಮರಣ ಜಾಕಾರದೊಳಂ ||೧೯||

ಋತು ಸಸ್ತ ದಶೈಕಾದಶ |
 ವತಿ ಕಷ್ಟಂ ಸಚಕಟಾಹ್ವಯಂಗಳ್ ಪುಗಲು ||
 ನ್ನತಿ ಕೆಡುಗುಮಾಯು ನಾಶಂ |
 ಸ್ತೀತಿಯೊಳಗಪಶಬ್ದ ಮಾಡುದಂಬುಜವದನೇ ||೨೦||

ಅಕ್ಷರ ಹೀನಮದಾಗಿ ಧ |
 ನಕ್ಷಯಮಂ ಮಾಱ್ಕುನುಧಿಕಮಾದೊಡೆ ಸತ್ವೀ ||
 ತಿಕ್ಷಯಮಕ್ಕುಂ ಪೀಡೆಗೆ |
 ಲಕ್ಷಣದಿಂ ಹಾನಿಯಕ್ಕುಮಂಬುಜವದನೇ ||೨೧||

ಹತವಿಷತಾಪಂ ಕೋಪಂ |
 ಚ್ಯುತ ಶೋಕಾನಕ್ರ ದುಃಖ..... ||
ತಿನಿತನ ಶತ್ವಂ ತಂದ್ರಾ |
 ದ್ಭುತ ವಾಕ್ಯಾದಿಯಾಗಲರಸಿಗೆ ದೋಷಂ ||೨೨||

ಶ್ರುತಿಕಷ್ಟಮರ್ಧದುಷ್ಟಂ |
 ಯತಿಭಂಗ ಮನರ್ಥ ಮಖಿಲಲೋಕ ವಿರುದ್ಧಂ ||
 ಸ್ತೀತಿಸತಿಗಾಗದದೆಂತೆನ |
 ಲತಿ ನೀರಸ ಕಾವ್ಯಮಿವಊಂ ಕೆಡುಗುಂ ||೨೩||

ಚರಣಂಗಳ್ ನಾಲ್ಕುಊಳಂ |
 ಪರಕಿಸೆ ಕರ್ತಂಗೆ ಕವಿಗೆ ಲೇಖಕನಪ್ಪಂ ||
 ಗಿರದಕ್ಕುಮಸಾಯಂಗಳ್ |
 ಚರಣಾಂತ್ಯದೊಳೋದುವಂಗೆ ದುಷ್ಕರಮಕ್ಕುಂ ||೨೪||

ನಷ್ಟದೊಳೆ ಪೇಟಲಾಗದ |
 ನಿಷ್ಟಂಗಳ್ ತೋರ್ಕು ನಡೆವ ವೃತ್ತಂಗಳೊಳಂ ||
 ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಕ್ಕುಮ |
 ನಿಷ್ಟಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಪೋಕುಮಂಬುಜವದನೇ ||೨೫||

ನಲ್ಲಳೆ ಪದವಿಡುವೆಡೆಯೊಳ್ |
 ಪಲ್ಲವದೊಳ್ ಪದದೊಳುಭಯಗಣ ಸಮನಾಗಲ್ ||
 ಸಲ್ಲಲಿತ ಕೀರ್ತಿಯಾದಪು |
 ವಲ್ಲದೊಡಾಕ್ಕೃತಿಗೆ ಹಾನಿ ತಪ್ಪದೆ ಬರ್ಕುಂ ||೨೬||

ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೪೨ನೆಯ “ಧರೆಯಿಂಶ್ರೀ” ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ೨೫ನೆಯ ಪದ್ಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ—

ಕಂ|| ಮಗಣಂ ಪಾಟಿಲಿ ವಿಪ್ರಂ |
ಯಗಣಂ ಶೂದ್ರಂ ಸುನೀಲಮಾರತ್ತಂ ರಂ ||
ಮಿಗೆ ಪಿತೃಗಣ ಬಾನ್ವಣ್ಣಂ |
ನೆಗಲ್ಲ ನಹಿಕುಲಮಾತ ಮಸವ ಕೃಷ್ಣಂ ಭೀತಂ ||೨೬||

ಜಂ ಬಂಧೂಕಾಭಂ ರಿಷ |
ಭಂ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ಥಟಿಕವೆಸೆವವೈಶ್ಯಂ ನಗಣಂ ||
ಬಿಂಬಪತೀತಂ ಪ್ಲತ್ರಿಯ |
ಮೆಂಬಿ ಕೆಲಸಂ ಶರ್ವಂ ವಿಚಾರಿಸು ಕಾಂತೇ ||೨೭||
ಯತಿಯೆಂಬುದು..... ||೨೮||

ಇಚ್ಛಂತಿ ಯತಿಂ ವಸಿಷ್ಠ ಕಾಂಡಿನೈ ಕಸಿಲಾದಯಃ ||
ನೇಚ್ಛಂತಿ ಭರತಕೋಹಳ ಮಾಂಡವ್ಯಾಶ್ವರತರಾಃ ಕೇಚಿತ್ ||೨೯||

ನಿಜಮೇ ಸಿಂಗಂ ದೀರ್ಘಂ |
ಗಜ..... ವ್ಯಂಜನ..... ಮು ||
ತ್ತಂಜನೆ ವಿಸರ್ಗಂ ದ್ವಿತ್ವ |
ವಜಾಯಂತ್ಯ ವಿಚಾರಿಸಲ್ ಪಟ್ಟಾಸಂ ||೩೦||

ಸಿಂಗದಿನತಿ ಸಂಪದ ಮಾ |
ತಂಗದಿನರ್ಥಾಪ್ತಿ ವ್ಯಷಭನಿಂ ಶುಭಕರಮಾ ||
ಭಂಗಂ ಶರಭನಿನಜನಿಂ |
ತುಂಗಾರಿಷ್ಟಂ ತುರಂಗದಿಂ ಸಿರಿ ಬರ್ಕುಂ ||೩೧||
ನುತಶಬ್ದಾ ಲಂಕಾರ ||೩೨||

.....
1 ಒಂದೊಂದೆಲ ಸೌಂದರ್ಯಮು |
ನೊಂದೊಂದೀಕ್ಷಿಸಲೊಡರ್ಚಿ ನಾಸಿಕವಡ್ಡಂ ||
ಬಂದಂದಮನೀಕ್ಷಿಸೆ ಪೆಣ |
ಗಿಂದೀಕ್ಷಿಸುಗುಮವಳ ನಿಡಿಯೆಸಗ್ಗಣ್ಣಳ್ ||೩೩||

(ಕಿಟ್ಟಿಲಾರವರ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ೪೪ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡ
ಈ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ)

*ಮ|| ಅಸದರ್ಥಂ ವಿಪರೀತಕಲ್ಪನೆಯಭವ್ಯಂ ದುಷ್ಕರಂ ಗ್ರಾಮ್ಯನೀ|
ರಸಮಪ್ರೌಢತೆಯಪ್ರತೀತಿವಚನಂ ದುಸ್ಸಂಧಿ ವಿಶ್ಲೇಷ ನ ||
ಷ್ವಸಮಾಸಂ ನಯನಾಶರೀತಿ ವಿಫಲಂ ದುರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಹಾಸ್ಯವಾಗಾ |
ವಿಷಮಾಸೌಮ್ಯಮನೋಜೆಯೆಂಬಿವಿನಿತುಂ ದೋಷಂಗಳಷ್ಟಾದಶಂ ||೧||

(ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿರುವ ಪ್ರಾಸಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ೩ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ, (೪೩-೪೫)
ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ, (ನಿಜದಿಂದ ಬಂದೂಡೆ) ಇವುಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ
ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ)

ಕಂ|| ಸಕಳಕಳಾನಿಧಿ ನಿಕಟಿದೆ |
ಸುಕರರಸಪ್ರಕಟಕಾವ್ಯಮೆಂಬವ್ಯುತಪಯೋ ||
ಧಿ ಕರಂ ಪೆರ್ಚುಗುಮಲ್ಲದೆ |
ಕುಕವಿಬುಧಪ್ರಭೃತಿಯಿದಿರೊಳೇಂ ಪೆರ್ಚುಗುಮೇ ||೨||
—ಇದು ಸಿಂಗಪ್ರಾಸು.

†ಆರಾರೇಱರ್ ಶಾಸ್ತ್ರ |
ಶ್ರೀರೋಹಣಗಿರಿಯನಲ್ಲಿ ನವಕವಿತಾಚಿಂ ||
ತಾರತ್ನಂ ದೊರೆಗುಮೆ ತೇ |
ಜೋರೂಪಕೃಪೆಯಿರದಂಗೆ ಧರಣೀತಳದೊಳ್ ||೩||
—ಇದು ಗಜಪ್ರಾಸು.

ಆನಂದನಮಂ ವಿಜಿತಮ |
ಹಾನಂದನಮಂ ನಿಜಾಂತರಾಳಾಶ್ರಿತಲೋ ||
ಕಾನಂದನಮಂ ತೋಷಿತ |
ಮಾನಂದನಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲ್ ನಡೆ ನೃಪತೀ ||೪||
—ಇದು ವೃಷಭಪ್ರಾಸು.

* ಇದು ಕಾವ್ಯವ ಲೇಕನದಲ್ಲಿದೆ,

† ಇದು ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿದೆ (ಪದಕೃತಿ ೧೮೦೪).

ಕಂ|| ಬಾಯ್ವಿಡುತೆಯ್ವಿಡ ಮಱಾಯಂ |
 ತಾಯ್ವಿಡಿ ನಡೆನೋಡಿ ಬಾಡಿ ತಾಪಂ ಮೊದಲಿಂ ||
 ದೆಟ್ಟಿಡಿ ನೆಗಲ್ದಿರೆ ತೆಗೆದೇಂ |
 ಕೆಯ್ವಿಡಿಂದುದುಸೋಷ್ಟ ಜಲಮಂ ಬಸಿಱಾಂ || ೫ ||
 — ಇದು ಶರಭಪ್ರಾಸು.

ನೀಂ ನಿಶ್ಯಂಕೆಯ ನೀದೇ |
 ವಾಂ ನಿಶ್ಯಂರಣಜನರಿಗೆ ಶರಣಾಗೀಗಳ್ ||
 ಕೇಳು ನಿಶ್ಯಮಮಂ ಪರಿಹರಿ |
 ಸೀನಿಃಶಾಪ ಪ್ರಸಾದಮಂ ಕರುಣಾತ್ಮಾ || ೬ ||
 — ಇದು ಅಜಪ್ರಾಸು.

ಮಲ್ಲಿಗೆಮಾಮರದೆಳೆದಳಿ |
 ರಲ್ಲಿ ಮುಗುಟ್ಟಡಱಿ ಮುಗುಳ್ಳೆಳೆಸೆದುವು ಸಂಧ್ಯಾ ||
 ಸಲ್ಲಲಿತತಾರಕಾಳಿಯೊ |
 ಲಲ್ಲಿಱಾವಾಱಿಡಿಗಳಿಲಾವ ತಮಮೆನಿಸಿಕುಂ || ೭ ||
 — ಇದು ಅಶ್ವಪ್ರಾಸು.

(ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಾಸಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ, ಕಿಟ್ಟಿಲಾರವರ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲೂ ಇರುವುವು, ಇವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ (೪೮ ರಿಂದ ೫೫), ಇವುಗಳಲ್ಲಿ “ ಪತ್ತಿಪ್ರಮಾದ ಫಲಕಮರ ” ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಕಿಟ್ಟಿಲಾರವರ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ)

(೫೫ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಬಳಿಕ ಈ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.
 ಇವು ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿವೆ)

ಕಂ|| ದ್ವಿಪ್ರಾಸಂ ಸುಭಗಂ ದ್ವಂ |
 ದ್ವಪ್ರಾಸಂ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗುಚಿತಮೆನಿಪ್ಪ ||
 ತ್ರಿಪ್ರಾಸಂ ಸಲೆಯಂತಾ |
 ದಿಪ್ರಾಸಂ ಬೇಱಿ ನಾಲ್ಕು ತೆಱನಾಗಿರ್ಕುಂ || ೧ ||
 ಅರಸರೊಳೆಲೆ ನೀಂ ಸರಸವ |
 ನರಸಿ ಮೆಱಿವೊಲಾಡುತಿರ್ಪೆ ನಿನಗಿದು ಗುಣವೇ ||
 ಅರಸರ್ ಸರಸವ ಬಲ್ಲರೆ |
 ಸರಸವನಾಡರಸರಲ್ಲದವರೊಳ್ ಮಗಳೇ || ೨ ||
 — ಇದು ದ್ವಿಪ್ರಾಸಂ.

ಕಂ|| ವಿಮಲರ ಮಿತ್ರಂ ವಿಮಲಂ |
 ವಿಮಲ ವಿನತ ಮೂರ್ತಿ ವಿಮಲರೊಳಗತಿ ವಿಮಲಂ ||
 ವಿಮಲ ಸ್ವಾಯದೇ ವಿಮಲಂ |
 ವಿಮಲ ರುಚಿನಾಯಂ ನಿರಂತರಕ್ಕಂ ವಿಮಲಂ || ೩ ||
 —ಇದು ಆದ್ಯಂತಪ್ರಾಸಂ.

(೫೯ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಮೇಲೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ)

ಕಂ|| ಭಂದಮನೊಡೆಯದನೋದಂ |
 ಮುಂದಿದರ್ಶ ತಾಳದಳವನೊಡೆಯದ ಪಾಡುಂ ||
 ಬಂದುದ ಕೆಡೆವನ ನುಡಿಯುಂ |
 ಒಂದರ್ಕುಂ ಬಾರ್ತೆ (ಬ್ರಹ್ಮಿ) ಯಿಲ್ಲ ಕೇಳೆಂದುಮುಖೀ || ೧ ||
 ಗಿಳಿಯಂತೆ ಸೊಗಸಿ ನುಡಿವಳೆ |
 ಕಳಹಂಸೆಗಳಂತೆ ಯಡಿಯನಿಡುವಳೆ ಮತ್ತಾ ||
 ನಳಿನಾಕ್ಷಿ ಚಂದ್ರಮುಖದೊ |
 ಕ್ಲೆಳಗಿನ ವಧು ಕೇಳ ಕೆಳದಿ ನಿನಗಭ್ಯುದಯಂ || ೨ ||
 ವ್ಯತ್ತಸ್ತನಯುಗೆ ಕೇಳಿ |
 ಪತ್ತಾಱುಂ ಭಂದದಿಂದೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಪೆ ನಿನಗಾಂ ||
 ಮತ್ತೆ ಜನಹಿತನುದೆಂಬುದ |
 ಬಿತ್ತರದೊಳೆ ಕೇಳ ಕೆಳದಿ ನಿನಗಭ್ಯುದಯಂ || ೩ ||

ಚಂ|| ಮನಸಿಜ ಮಂತ್ರದೇವತೆಯೋ ಯಂತ್ರದ ದೇವತೆಯೋ ಪಿಡಾರಿಯೋ ||
 ಮನುಜರೊಳಾವ ರೂಪವತಿಯೋ ಗುಣವಂತೆಯೋ ಎಂದು ಪೇಟ್ಟಿ ಪೆ |
 ನ್ನನುನಯದಿಂದೆ ಪೊಚ್ಚವೊಸ ಜಾಣ್ಣು ಡಿಯಿಂದಮಿದಾದುದಿಂತುಟಂ |
 ನಿನಗಿದು ಯುಕ್ತೆಯವ್ವೆ ನಗೆಪೇಟ್ಟಿ ಪೆ ಕೇಳದನಂಬುಜಾನನೇ || ೪ ||
 ಭಂದಮನೋದದೋದುವನೋದುದುಗಳುಂ ನೆರೆ ಹಾಸ್ಯ ಲೋಕದೊಳ್ |
 ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲ ಭಂದಮನೆ ಪೂರ್ವಪರಂ ನೆರೆಯೋದಿದಂದು ನಿ ||
 ಸ್ಸಂದೆಯನುಪ್ಪುವೋದುವ ಪದಂಗಳಿಗೆಲಿ ಡೆಯಂ ವಿಚಾರಿಸಿಂ |
 ಭಂದಮನೋದಿಯೋದುವುಟಾದೋದುದುಗಳಂ ಸರಸೀರುಹಾನನೇ || ೫ ||

III ನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ

ಮಂದಾನಿಲಕ್ಕು ದಾಹರಣಂಗಳ್—

ಆ ವೇಳೆಯೊಳತಿ ಸಂಭ್ರಮಮೆಸೆದಿರೆ |
 ಪೊವಲಿ ಪುರವೀಧಿಗಳೊಳ್ ನೆಹಿದಿರೆ || ೧ ||
 ಪವಳದ ರನ್ನದ ಗುದಿಗಳ ಗುಡಿಗಳ |
 ನನಮೌಕ್ತಿ ಕರಂಗದ ದಾಂಗುಡಿಗಳ್ || ೨ ||
 ಮೆಚೆದುವು ಮಿಱುಗುವು ಮಿಸುನಿಯ ತೋರಣ |
 ಮಹಾಕೆಯ ಪುರಜನದುತ್ಸವದೋರಣ || ೩ ||
 ಮಾನೆಯ ಮೇಲಣ ಪಟಯಿ (ವಿ) ಗೆ ಮಿಳಿದಿರೆ |
 ನಾನಾವಿಧ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿ ಯಳುದಿರೆ || ೪ ||
 ಕರೆದುವು ಬಿರುದಿನ ಕಹಳೆಗಳಾಗಳ್ |
 ಪರೆದುದು ಪಳಹದ ರವಮೆಣ್ಣೆನೆಯೊಳ್ || ೫ ||
 ಗಿರಿ ಬಂಧುರ ಸಿಂಧುರತತಿ ನಡೆತರೆ |
 ಚರವ್ಯಂದದ ಕುಂದದ ಕಳಕಳಮಿರೆ || ೬ ||
 ಮೊಸ ಮೇಳದ ತಾಳದ ಮೃದುನಿನದಂ |
 ಪಸರಿಸೆ ಗೀತರವಂ ಕಡುಬಿನದಂ || ೭ ||
 ಬಡೆದಿರಿದಿವಂದುದು ರಾಜಪ್ರಚಯಂ |
 ಬಿಡದೊಡವಂದುದು ನಾರೀ ನಿಚಯಂ || ೮ ||
 ಶ್ರೀಕರುಣೇಶಾ ಶ್ರುತಿತಿದೇಶಾ |
 ಶೋಕನಿಘರ್ಷಾ ಶೋಭಿತಹರ್ಷಾ || ೯ ||
 ಪ್ರೇಮನಿವಾಸಾ ಪ್ರಕಟಾಭಾಸಾ |
 ಕ್ಷೇಮವಿಸರಣಾಕ್ಷಮಗುಣಭರಣಾ || ೧೦ ||

ಲಲಿತಗುದಾಹರಣಂಗಳ್—

ಅಲ್ಲಿ ಮಾನುರದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾಲತೆಯಲ್ಲಿ |
 ಯೆಳಯಸುಗೆ ಮರದಲ್ಲಿ ಜಲರುಹಾಕರದಲ್ಲಿ || ೧ ||
 ಸಂಪಗೆಯ ತರುಗಳೊಳ್ ಸೊಂಪಿಡಿದ ಸುರಯಿಯೊಳ್ |
 ನಾದರಿಯ ಬನದಲ್ಲಿ ಮಾಧವಿಯ ಲತೆಯಲ್ಲಿ || ೨ ||

ತಿಳಕ ಬಕುಳಾದಿ ತರುನಿವಹದಾರವೆಗಳೊಳ್ |
 ದಳಫಲ ಕುಸುಮ ವಿಸರ ವಿದಿತ ವಿಟಪಂಗಳೊಳ್ || ೩ ||
 ಪೂಗುಯ್ಯಲೆಂದಬಲೆಯರ್ ನೆರೆದು ಬಗೆದಂದು |
 ಬೇಗದಿಂ ಪರಿತಂದು ಪರಿತೋಷದಿಂ ನಿಂದು || ೪ ||

ಸುಧೆ ದಧಿ ಘೃತಂ ಮಧು ಸದೈಕ್ಷವರಸಂಗಳಿಂ |
 ಮಧುರತರ ಭಸಿತ ಮಿಶ್ರಿತ ಸತಜಳಂಗಳಿಂ || ೧ ||
 ಹಿಮವಿಮಳ ಮಳಯಜ ಸಂಗಂಧಾನುಲೇಪದಿಂ |
 ಕಮಳರಿಪುಧವಳ ಕಳಮಾಕ್ಷತ ಕಳಾಪದಿಂ || ೨ ||

ಪರಿಮಳ ಮಿಳಿತ ದಳಿತ ನಳಿನ ಕುಮುಂದಂಗಳಿಂ |
 ಸರಸಚಂಪಕವಕುಳ ತಿಳಕಕುಸುಮಂಗಳಿಂ || ೩ ||

ದಮನಮರುವಕ ಬಿಲ್ವಪಲ್ಲವನ್ನೋಮದಿಂ |
 ಕಮನಘೃತಸಹಿತ ಗುರ್ಗುಳ ಧೂಪಧೂಮದಿಂ || ೪ ||

ಪ್ರಚುರ ಶುಚಿ ರುಚಿರ ರುಚಿಮಣಿ ದೀಪಮಾಲೆಯಿಂ |
 ರಚಿತ ರುಚಿ ನಿಚಿತ ಶುಚಿ ಸಾಜ್ಯ ಭೋಜ್ಯಾಳಿಯಿಂ || ೫ ||

ನವನಾಳಿಕೇರಕದಳೀಫಳಪ್ರಸರದಿಂ |
 ವಿವಿಧತರಸುರಭಿರಸವೀಟಿಕಾವಿಸರದಿಂ || ೬ ||

—ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸತ್ಯಧರ್ಮ ಸುಶೀಲ ಸರ್ವಜನ ಪರಿಪಾಲ |
 ನಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಳಚರಿತ ಗುಣಭರಿತ || ೧ ||
 ಭೂರಿರವಿಸಂಕಾಶ ಭೂದೀನರಕ್ಷೇತ |
 ಕಾರುಣ್ಯ ವಿಖ್ಯಾತ ಕಾಮಿತಪ್ರತಿದಾತ || ೨ ||

ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕು ದಾಹರಣಂ—

ಯಾರು ಏಕೆ ಬಂದಿಯೆನೆ ವಿ - ಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ |
 ಪಾರುಪತ್ಯವಿತ್ತವನ್ನ - ತೋಪುಕೊಟ್ಟು ನುಡಿಯಬೇಕು || ೧ ||

ಮಂಗಳನಂತೆ ಪಲ್ಲಕಿಸಿದು - ತುಂಗಸಾಸಿಯೆಂದು ಬಲಾಡೆ |
 ಹಿಂಗದೆನ್ನಕೂಡೆ ವಿಕ್ರ - ಮಾಂಗಳವನ್ನು ಮೆಚಿಸಲೇಕೆ || ೨ ||

ಮೊಗವ ಕಂಡರಿಗ ಮರ್ಕಟಗಳ ಮೋಲುತೋರುತಿರ್ಪುದು |
ವಿಗಡತನದ ಮಾತುಗಳನೆ ಬೊಗಳಬೀಡ ಸಾಕು

|| ೩ ||

— — —

ಆಟ್ಟು ಅನ್ನವುಣ್ಣು ಬಿಡನು - ಕೊಟ್ಟು ಸಾಲ ಕೇಳಬಿಡನು |
ಪೆಟ್ಟಿಯೊಳಿಹ ಚಿನ್ನದೊಡನೆ - ತೊಟ್ಟಿ ನೆನಲು ಬಿಡನು

|| ೧ ||

ಆಕ್ಕು ನಿಲ್ಲಿ ಕರೆಯಿಲ್ಲ - ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಿಲ್ಲ ||
ದುಃಖಗೊಂಡು ಕಣ್ಣು ನೀರ - ನುಕ್ಕಿಸುವರೆ ಯಮನು ಬಿಡನು

|| ೨ ||

ಹೇಳೆನೆಂಬರಿಷ್ಟರಿಗೆ ಬೇಳೆಬಿಲ್ಲ ಹೊನ್ನತಂದು |
ನಾಳೆ ಮಗನ ಮದವೆಯೆನಲು ಕಾಳಬೆನ್ನ ಬಿಡನು

|| ೩ ||

ಮಾಳಿಗೆಯೆಂದು ಮನೆಯುಮಿರಲಿ - ಜಾಳಿಗೆಯೊಳು ಹೊನ್ನುವಿರಲಿ |
ಆಳುವಂದಿಯಾನೆಯಿರಲಿ - ಕಾಳಬೆನ್ನ ಬಿಡನು

|| ೪ ||

ನೈವಮವಾಸ ಸದ್ಗುಣೈಕ - ಧಾಮ ಸೂರ್ಯಕೋಟಿ ಭಾಸ |
ಕೋಮಲಾಂಗ ಸಂತತಾಭಿ - ರಾಮನಿರ್ಮಲಾಂತರಂಗ

|| ೫ ||

ಸಂಕುಲಾರ್ಕಿ ನಿಗ್ರಹಾತ್ಮ - ಶಂಕಿತಾತ್ಮ ಧೈರ್ಯಕರ್ತ |
ಕಿಂಕರೀಕೃತೋರ್ವಿರಾಜ - ಸುಕವೈರಿ ಪುಣ್ಯಸಾಕ

|| ೬ ||

(ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿರುವ ಸೀಸಪದ್ಯವೆ ಲಕ್ಷಣ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳು ಹಿಂದೆ ಪುಟ ೬೦ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.)

ಆಟಗೀತೆ—

ವಿಗತದುಷ್ಕೃತಾಂಗ ವಿಮಲನುಸ್ಕಿರ ಚಿತ್ತ |
ಗಗನ ಪೀಠವಾಸ ನಮ್ರಪ್ರೀತ
ನಗಕುಲಾದಿಧಾತ ಮುನಿಸುರಾನುರವಂದ್ಯ ||
ಜಗಪರಿಣುತರಾಜ ಕೇವಲದಾತ

|| ೧ ||

ಚೌಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣಂ—

ಎನೆವ ಚೌಪದಿಗೆ ಪದಿನೆಂಟು ಮಾತ್ರೈಗಳು |
ಪದಿನೆ ಯುತಿಯೆಂಟೆಣ್ಣೊಳು ಪಸರಿಸುತಿರಲು ||
ಹಸನಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವದ ಸಮನಾಗಿ ಬರಲು |
ಬಿಸಜಾಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಸುತಿಳಿ ಮೊದಲಾಕಡಿಯಿರಲು

|| ೨ ||

1 ಪ್ರಾಚೀತಸಾಖ್ಯ ಮುನಿಪತಿಯ ಬಲವಂದು |
 ವಾಚಸ್ಪತಾಚಾರ್ಯನಡಿಗೇರಿಗಿ ನಿಂದು ||
 ಗುರುಹಿರಿಯರಂಘ್ರಿಯಂ ನೆನೆದು ಮಾನಸದಿ |
 ಧರೆಯಕವಿಗಳಿಗೆ ಕೆಯ್ಯುಗಿದು ಸಂತಸದಿ || ೩ ||

2 ಮಗನೆ ನೀನಿಂತಲಾಯೆ ಸೈರೆನೆಂತೋ ಪೇಳಯ್ ಶಂಕರಾ |
 ಸುಗುಣನಿಧಿ ನೀನೆನ್ನ ಮೊಣಿಗಳನೊರ್ವ ಕೇಳಯ್ ಶಂಕರಾ || ೧ ||
 ಪರಸಿ ಪಾಡಿ ಮಹೇಶನಿಂದನೆ ಬೇಡಿ ಮುನ್ನಂ ಶಂಕರಾ |
 ತುರುಗ ಮುರಕೆಂದಕಟ್ಟೆ ! ವೆತ್ತೆನೆ ಕುವರ ನಿನ್ನಂ ಶಂಕರಾ || ೨ ||
 ಎಂತು ಮಣಿವೆನೊ ಸವಿಯ ಪಾಲಿಡುವಮದ್ದುನಗೆಯಂ ಶಂಕರಾ |
 ಕಾಂತಿಶೋಭಿಸಿ ಮುದ್ದು ವೀರುವ ಮೊಗದ ಬಗೆಯಂ ಶಂಕರಾ || ೩ ||
 ಝಣಝಣಿಪ ಕಿಣುಗೆಜ್ಜೆ ಕರತಳ ತಾಳರವಕೇ ಶಂಕರಾ |
 ಕುಣಿವ ನಿನ್ನಯೆ ಬಿನದಮೊಪ್ಪುಗುಮೆನ್ನಮನದೆ ಶಂಕರಾ || ೪ ||

ಅಯಗ್ರಾಹಿವೃತ್ತ—

3 ಧೀರ ಜನರಿಂ ಶ್ರುತಿ ವಿಚಾರ ಪರರಿಂ ಲಸದುದಾರಗುಣರಿಂ ದುರಿತದೂರ
 ನಿಜಭಕ್ತಾತ್ಮಿ |
 ಚಾರಯುತರಿಂ ನಿಗಮಸಾರಮತರಿಂ ಸುಭಗದಾರನುತರಿಂ ಹರಿಕುಮಾರ
 ವರಮಾರಾ ||
 ಕಾರಮಹರಿಂ ವಿವಿಧ ವೀರಭಟರಿಂ ವಿಚಿತಶೂರಪರರಿಂ ತುರಗವಾರಗಜಶಿಕ್ಷಾ |
 ಭಾರವಹರಿಂ ಮಿಳದಪಾರಧನರಿಂ ಮೊಣಿಗುಮಾರುಚಿರ ಪಟ್ಟಣಮಿಳಾ
 ರಮಣಯುಕ್ತಂ ||

ಅಷ್ಟಪದಿ—

ಹೆಯಗಳ ಕರಿ ಘ |
 ಟಿಯಗಳ ಬಲಿದೊಂ |
 ಟಿಯಗಳ ಮೇಣ್ ಕ |
 ತೈಯಗಳ ಪನ್ನಗ |

- (1) ಇದು ರಾವಣ ದಿಗ್ವಿಜಯದಲ್ಲಿ (ಯಕ್ಷಗಾನ ಗ್ರಂಥ, ಬಹಳ ಅರ್ವಾಚೀನವಾದುದು),
 (2) ಇದು ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸದಲ್ಲಿರುವುದು, (3) ಈ ಪದ್ಯವು “ಬಳಿಗು ಅರಸರ ವಂಶಾವಳಿ” ಎಂಬ
 ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದು.

ಚಯಗಳ ಬಿಗಿದ |
ಶ್ವಯಗಳ ಸಹಿರ |
ಣ್ಮಯಗಳ ಸುರಥಾ |
ಲಯಗಳೊಳುಲಿಲುತ ||

ನಡೆಯುವರಾಗಳ್—

ತೇರ್ಗಳ ಚೇತ್ಕೃತಿ |
ವಾರ್ಗುಗಳ ಹಾರ್ಕೆಸು |
ರಾರ್ಗಗಳ ಧನುಟಂ |
ಕಾರ್ಗಗಳ ಡಾಯುಧ |
ಧಾರ್ಗಗಳ ಸೊನಪದ |
ಚಾರ್ಗಗಳ ಬೊಬ್ಬೆಯೊ |
ಕೊರ್ಗಳೆದಂಬರೆ |
ಮಾರ್ಗದೊಳುಲಿವುತ ||

ನಡೆಯುವರಾಗಳ್—

ಪಲ್ಲವಂ—

* ಏನಮಾಡ್ವಿ ದಶಾನನೇಂದ್ರನ - ಹೀನಕೃತ್ಯಕ್ಕೆನ್ನು ಧನಪನ |
ಸೂನು ದುರ್ಮತಿಗಾನು ಪುಗೆ ಸಂ - ಮಾನವಲಾದನು ಮಾನವಾಯ್ದಿಕೆ ||

ಪದಂ—

ಏತಕೀ ಪಥವಾತು ಬಂದಿನೊ - ಧಾತುಗೆಟ್ಟೆಹದಿ ಮೇಣ್ ದು |
ಷ್ಠಾತುಮಾಧವನೀತ ನಿಹೆ ಸಂ - ಕೇತಮೊದು ಭರದಿ ತಿಳಿಯದೆ ||
ಭೀತಿಯುಲಾದೀರೀತಿಯಿಂದ - ದ್ವೂತ ಖಳನ ಕರದಿ ಸಿಲುಕಿ ವಿ |
ಘಾತಿಸಿತು ಸುಪ್ರೀತಿಗತ್ತಿಹ ಮಾತಿದಿಂದುವಿರದೆ ನುಡಿ ಪ್ರ ||
ಖ್ಯಾತಮಾಗದು ನೀತಿದಪ್ಪಿದ - ಪಾತಕದಿ ನೆರೆದೇತಹದು ಸುಖ |
ಮಾತುರದೊಳು ನಡೆದೆ ಸತಿಯರ ||
ಜಾತಿಗುಣವ ಬಿಡದೆ ನಾಂ ನಿ |
ಹೇತಿಯಿಂದೀ ಯಾತುಧಾನ ನಿ - ಗಾತಿಶಯದೊಳು ಸೋತೆನಕಟಕಟ ||

ಪಲ್ಲವಂ—

ಪರರ ಗೊಡವೆಯದಿರದೆ ಹೊಣಡಲಿ ನರರಕುಲದಿಂ |
ಪಿರಿಯ ಕರುಣೆಯೊಡೆಯಗೆ ಪರಸಿ ಭಜಿಸಿರ ಸರಪಲದಿಂ ||

* ಇದೂ ರಾವಣ ದಿಗ್ವಿಜಯದಲ್ಲಿದೆ.

ಪದಂ—

ಕಡೆಯಕಾಣಿಸು ತಡಿಸು ವಿಘ್ನವ ನಡಿಸು ಸುಗತಿಗೆ ನಮ್ಮ ನೀನೇ |
 ಒಡೆಯ ನೀನೆಯ್ ಕೊಡುವುದಿಷ್ಟವೆ ಬಿಡಿಸು ಲೋಕದ ಹಮ್ಮು ||
 ನಡಿಸು ಸತ್ಯವ ಕೆಡಹು ಮಿಥ್ಯೆಯ ಸುಡೆಲೆ ಮಲಿನತೆಯೆಲ್ಲ ಮನವೇ |
 ತಡೆಯದೆಡೆನಿಡದೊಡೆಯನಲ್ಲಾಯ ನುಡಿದು ಕೀರ್ತಿಯಸೊಲ್ಲ ||

(೫ನೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ೨೦ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಬಳಿಕ ಈ ಷಟ್ಪದಿಯಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ.)

ಶರಷಟ್ಪದಿ—

ಚರಣಗಳೆರಡಕೆ |
 ಕರಲಘುಗಳು ಬರೆ |
 ನಿರುತದಿ ಮೂಱನೆಯಡಿಗಳಿಗೆ ||
 ಶರಧಿಯುಗಂವೆ |
 ಚಿರೆ ಶರಷಟ್ಪದಿ |
 ಸರಸಿಜನೆಯನೇ ಸುರಮ್ಯನಿಧಿಃ

|| ೧ ||

ಮತ್ತೊಂಪುಪಾಠ—

ಶರಕಂ ನಾಲುಕು |
 ಚರಣಸುಮಾತ್ರೈಗ |
 ಉರುತಿಪುಫುವು ದಾತ್ರಿಂಶಗಳೂ ||
 ಎರಡನೆ ಯಂಘ್ರಿಂ |
 ಗೆರಡು ಚತುರ್ಥ |
 ಮೂವತ್ತಾಗಿಹುದುರುಮಾತ್ರೇ

|| ೨ ||

ಮತ್ತೊಂದುಪಾಠ—

ಶರಷಟ್ಪದಿ ಮೊದ |
 ಲೆರಡು ಪದಂಗಳು |
 ಸರದಲ್ಲೆಂಟು ಸುಮಾತ್ರೈಗಳು ||
 ಪಿರಿಯ ಪದದ ಮೊದ |
 ಲಿರೆ ಮನುಮಾತ್ರೈಗ |
 ಳುರುತರದಲುನತ್ತು ಗಣನೆಯು

|| ೩ ||

(ಪು. ೭೬, ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೆ ೧ನೆಯ ಪದ್ಯವಾದಬಳಿಕ)

ಕುಸುಮಷಟ್ಪದಿ—

ಸೋಗಸು ವೆರಡಡಿಗಳೊಳು |
 ಪೊಗಟಿ ದಶಲಘುಗಳರೆ |
 ಮಿಗೆ ಮೂಱನೆಯ ಪದಕೆ ಮೇಲೆಯೇಱಾ ||
 ಪೊಗಲೊಡನೆ ಮೆಱಿಯು (ವು) ತಿರೆ |
 ಮೃಗನೇತ್ರೆಯಾಮತದಿ |
 ಜಗದೊಳದು ಕುಸುಮಷಟ್ಪದಿ ಯೆನುವುದು

|| ೪ ||

ಮತ್ತೊಂದುಪಾಠ (ಝಂಪತಾಳ)—

ಧರೆಯೊಳಗೆ ತಾನುಮಕ್ಕೆ |
 ಚರಣಗಳು ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ |
 ನೆಱಿಮಾತ್ರೈ ನಾಲ್ವತ್ತು ಮಿಕ್ಕೈರಡಕೇ ||
 ಎರಡೆಂಟು ಮೇಲೊಂದು |
 ವರಮಾತ್ರೈ ಕೂಡಿ ಸಂ |
 ಚರಿಸುತಿಹುದೆಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೈ

|| ೫ ||

ಮತ್ತೊಂದುಪಾಠ—

ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿಯ ಮೊದ |
 ಲೆಸೆವ ಪದಯುಗ್ಮಕ್ಕೆ |
 ದಶಮಾತ್ರೈಗಳು ಮೇಲಣೊಂದೊಂದು ||
 ವಿಷಮಪದ ಯುಗ್ಮಕ್ಕೆ |
 ಸಸಿನೆ ಹದಿನೇಟು ಭಾ |
 ವಿಸಿ ನೋಡಲೆಪ್ಪತ್ತಾನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೈ

|| ೬ ||

ಭೋಗಷಟ್ಪದಿ—

ಭಾನುಲಘುಗಳೆಸೆವ ಚರಣ |
 ತಾನವೆರಡಕಕ್ಕು ಮುಂತ |
 ನೂನಮೆಂಟು ಮಾತ್ರೈ ಮಿಗಲು ಕಡೆಯ ಪಾದಕೇ ||
 ಭಾನುತತಿ ಸುರವ್ಯಮಪ್ಪ |
 ದೇನನೆಂಬೆ ಭೋಗನಾಮ |
 ನಾನುರಾಗಮಪ್ಪದಿಂದ ಸರಸಿಜಾನನೇ

|| ೭ ||

ಮುನ್ನಿನಂಘ್ರಿಗಳ್ಳೆ ಮಾತ್ರೈ |
 ಪನ್ನೆರಡು ವಿರಾಜಿಸುವುದು |
 ಚನ್ನೆ ಮೇಲಣಡಿಗೆ ಮಾತ್ರೈಪತ್ತುಮೆರಡು ||
 ಸನ್ನಿಸಲ್ಕೆ ಭೋಗದಾಱು |
 ಚೆನ್ನಪದಗಳೊಂದೂ ಗೂಡಿ |
 ಸನ್ನುತಾಂಗಿ ಅಷ್ಟಕೋತ್ತರಾಷ್ಟದಶಕ ಕೇಳೆ || ೯ ||
 ಭೋಗ ಪಟ್ಟದಂಗಳೊಳಗೆ |
 ಬೇಗ ಮೊದಲಪಾದ ಯುಗ್ಮ |
 ಕಾಗಳಕ್ಕು ಮರ್ಕಮಾತ್ರೈ ಲೆಕ್ಕಸಂಖ್ಯೆಯೂ ||
 ಮೇಗಣೊಂದಣೊಂದು ಪಾದ |
 ಕಾಗಳಪ್ಪತುಗಳು ಕೂಡ |
 ಲಾಗಣೆಂಭತೆಂಟು ಮಾತ್ರೈಗಣನೆ ರಂಚಿಕು || ೧೦ ||

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ—

ಏಚಿರಡು ಮಾತ್ರೈಗಳು ಚರಣಗ |
 ಕೋಳಿಯೆರಡೊಳರ್ಕೆ ಸಂತತ |
 ವಾಚಿ ನವಲಘುಗಳನೆ ಮೂಱನೆಯಂಗವೆಗ್ಗಳಿಸಿ || ೧೧ ||

ಮತ್ತೊಂದುಪಾಠ (ತಿವುಡೆತಾಳಂ)—

ಚಂದದಲಿ ಭಾಮಿನಿಯ ಪಟ್ಟದಿ |
 ಗಂದಮಾದಿಯ ಪಾದಗಳಿಗಾ |
 ನಂದದಿಂ ಮನುಮಾತ್ರೈ ಮೇಲಣ ಪಾದಕೊಂದೊಂದು ||
 ಕುಂದದಿಹುದಿಪ್ಪತ್ತುಮೂಱುಂ |
 ತೊಂದುಗೂಡಿಸು ವಾಱು ಪಾದಕೆ |
 ಮಂದಗತಿ ನೂಣಿರಡುಮಾತ್ರೈಯ ಗಣನೆಯೆಯ್ದಿ ಹುದು || ೧೨ ||

ಮತ್ತೊಂದುಪಾಠ—

ಭಾಮಿನಿಯ ಪಟ್ಟದಿಯ ಮೊದಲೊಳ |
 ಗಾ ಮಹಾಪಾದದ್ವಯಂಗಳು |
 ನೇಮಿಸಲು ಮನುಮಾತ್ರೈ ಮೇಲಣಪಾದವೊಂದೊಂದು ||
 ನೇಮದಿಂದಿರ್ಪತ್ತುಮೂಱು |
 ನಾಮಗಳನೊಂದೊಂದು ಕೂಡಲು |
 ಭೂಮಿಯೊಳು ನೂಣಿರಡು ಮಾತ್ರೈಯ ಗಣನೆ ರಂಚಿಸುಗು || ೧೩ ||

ಪರಿವರ್ಧನಾಷಟ್ಪದಿ—

ಮೊದಲ ಚರಣಗಳಿಗೊದವಿದ ಮಾತ್ರೆಯು |
 ಪದಿಸಾಟಿನ್ನಿಸುಗು ಮುಪರಿ ಪದಗಳಿಗೆ |
 ಸದಮಳ ಋತುಯುಗ ವಿಂಶತಿ ಮಾತ್ರೈಗಳಶಯದಿಂದೆನೆಗುಂ ||
 ಮುದದಿಂದಾಱು ಪದಂಗಳಿಗಾಗಿಹು |
 ದಿದು ಪರಿವರ್ಧನಿ ಷೋಡಶ ಶತದಿಂ |
 ದುದಿತ ಸುಮಾತ್ರೈಗಳೊಪ್ಪುಗು ಜಗತೀವಲಯದಿ ಕವಿಮತದಿಂ ||೧೩||

ನುತ್ತೊಂದುಪಾಠ—

ಪರಿವರ್ಧನಿ ಷಟ್ಪದಿಗಾ ಮೊದಲಲಿ |
 ಯೆರಡುಪದಂಗಳು ಷೋಡಶಮಾತ್ರೈಗ |
 ಳುರುತರದಿಂ ಮೇಲೊಂದೊಂದು ಸಡ್ವಿಂಶತಿ ಮಾತ್ರೈಗಳು ||
 ನಿರುತಂ ಪದವಾಱುಂ ಕೂಡಲು ಶತ |
 ಮಿರೆ ಮೇಲಧಿಕಂ ಷೋಡಶಮಾತ್ರೈಗ |
 ಳುರುತರ ಮೀತೆಱದಿಂ ನೆಱಿಬಲ್ಲವ ರಾಲಿಪುದೊಲವಿಂದ ||

ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿ—

ವಾರ್ಧಕೈ ಷಟ್ಪದಮದೆಂತೆನಲು ಮೊದಲ ಪಾ |
 ದ ದ್ವಯಂ ವಿಂಶತಿಂ ವಿಂಶತಿಂ ಮಾತ್ರೈ ಮೇ |
 ಲಿದುರ್ದೊಂದೊಂದು ಪಾದಂಗಳುಂ ಬತ್ತೀಸ ಬತ್ತೀಸ ಮಾತ್ರೈಯಿಂದೆ ||
 ವೊರ್ದಿದರ್ಧ ಷಟ್ಪದಂಗಳ ಕೂಡಿ ಮೇಳವಿಸೆ |
 ಯಿದುರ್ದದದು ನೂಱು ಸಾಲ್ಪತ್ತು ಸಾಲ್ಪು ಮಾತ್ರೈ |
 ಸಿದ್ಧಿ ಯಿಂದಲಿ ರಾಜಸಭೆಯೊಳಂ ತಪ್ಪದೊದಿದನು ವಿದ್ಯಾಧಿಕನೆಲೋ ||

ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಉತ್ಸಾಹವೃತ್ತದ (ಭೂಹಿತಾರ್ಥಮನಿಸುವ) ಲಕ್ಷಣದೊಡನೆ ಅಶ್ವಾಸ ಮುಗಿದಿದೆ.

(ಓಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೩೦ ಓಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮುಗಿದಿವೆ, ೩೧ನೆಯ ಓಲೆಯಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ೯೧ನೆ ಪುಟದಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದ್ಯಗಳಿರುವುವು, ಇವರಲ್ಲೂ ಪಾರಭೇದವಿದೆ)

.....

ನನಿತನಿತಂ ದ್ವಿಗುಣಿಸುತ್ತ ಮೊಂದಂ ಕಳೆಯು ||
 ಲ್ಕುನಿತಂಗಳಂಗಳಕ್ಕುಂ |
 ವನಜಾನನೆ ಯಧ್ವಯೋಗದಾ ಪ್ರತ್ಯಯದೊಳು
 ಓತ್ತೆ ರಡೆಱಿಂದೆ.. .. .

||೩೫(೨)||
 ||೩೬||

ಗಗನಕೆ ಸೂರ್ಯನಕ್ಕೆ..... ||೩೭||

ಕವಿತೆಗೆ ಗಣನೆಂಟಿಹೋಳೇ | ದಿವಿ... .. ||೩೮||

ತ್ರಿದಶರ ನಿಲಯದ - ವೆಸರಿನ ಗಣತತಿ - ಯೆಸೆದಿರೆ ದಿನಕರ - ಸಮಿತಿಗಳವಹೋಳಿ
ಪುದಿಯ ನಿಜಹರನುಂ |

ಸದಮಲ ಯತಿಗಳೆ - ವಸುಕರಿಯಹಿಗಜ - ಮದ.....ಲಿತ ತಿಲಕಮುನೆನಲಿದು
ವೆಸರಿಂ ||

ದುದಧಿಯ ತೆಹದೊಳ - ಗಭಿನವಸದ ವಿರ - ಚನೆಗಳ ಸರಣಿಗ - ಉದಯಿಪ
ರಸರಸಿಕ ಕೃತಿಯಿಂ ||

ದಿನನೆಹಿ - ಯಜ್ಞವುಡು - ಮನವೊಲದ ಯೊಳಗತಿ ಚದುರೆಯು ಮೆನಿಸಳಿ
ಪದುಳದೊಳಿದುವಂ ||೩೯||

ಅಮರಸುಮನಸ ದಿವಿಜರನಿಮಿಷರು ಭವರದಿತಿ ಸುತ ಸುರ ವಿಬುಧನಿಲಯಮಿವು
..... ತ್ರಿ ದಿ ಪುರಸುಗಸನತಿಗತಿಯಿರೆ ನೆಹಿ ನಿಜುತಮೆನಿಕುಂ |

ಕ್ರಮ ಗತಿಗಳನಿತಹೋಳಿ ಯತಿದಶಕ ದಿಶಕಕುಭದೆಡೆ ಬರುತಿರೆ ಲಗವ್ಯತ್ತ
ಮಲಯಲಲಿತ ಲಹರಿಕೆಯ .. ಸ ವೆಸರಿನೊಳಿದುಫೆನೊಗಯಿಸಿತು ಪದದ ನೆಯದಿಂ ||

ರಮಣಿಜನದ ಸುಧೆಗಳಧಿಕತರಮಧುರ ವಾ ಧುವಿದಕೊಸುಕವಿ ಕೃತಿ ಶರಧಿ ವಿಧುವೆನಿವು
ವಿವರವಧಿಗೆ ದಿವಿಜ ಬುಧ.....ರ ರಚನೆ ನೆಮಯದಿಂ |

ದಮಿತ ಗುಣಗಣಚರಿತೆ ದರದಳಿತ ಕಮಲಮುಖಿ ಕಲಶಕುಚೆಯಗಳ ಭರೆಮಣಿ
ಖಚಿತಕರನಳಿಯೆ ಮನಸಿಜನಶರ..... ಉರುತರ ಶುಭದಂ ||೪೦||

—ನಾಗವರ್ನು ಸಮಪ್ಪಾ—

ಮಂಗಳ ಪುಷ್ಪಾಶ್ರೀ.

ತಪ್ಪಂ ಬರೆವನ ಕಡುಜಡ |

ತಪ್ಪಾತಂ ಬರೆದನೆಂದು ಬಯ್ಯಲೈಡೆಂ ||

ತಪ್ಪಕ್ಕು ಶುದ್ಧಮಕ್ಕು |

ತಪ್ಪಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಸಮಾನವಾಗಿಯೆ ಬರೆದೆಂ ||

—(ಎಂದು ಗ್ರಂಥ ಮುಗಿದಿವ)—

